KALENDARIJ I SPOMENICA

HRVATSKOG ORAČA

1940.

SIJEČANJ — PREZIMEC

Dani	Rimokatolički kalendar	Grkokat. kalendar
Ponedj.	1 **Novo ljeto, Obr. Isus.**	19 Bonifacije muč.
Utorak	2 *Ime Isusovo,* Makarije	20 Ignacije Bogon.
Srijeda	3 Genoveva	21 Julijana muč.
Četvrtak	4 Tito biskup	22 Anastazija muč.
Petak	5 Telesfor	23 10 muč. na Kreti
Subota	6 **Sv. Tri Kralja (Bogojav.)**	24 Nav. B. (Badnjak)
Nedjelja	7 **1. po Bog.,** *Sv. Obitelj*	**25 Rožd. Hristovo**
Ponedj.	8 Severin	**26 Zbor pr. Bogor.**
Utorak	9 Julijan i Bazil	**27 Stjepan prvom.**
Srijeda	10 Nikanor đakon	28 Muč. u Nikomed.
Četvrtak	11 Higin (Nevesin)	29 Nevina dječica
Petak	12 Ernest, Tatjana mč. u Rimu	30 Anisija muč.
Subota	13 Hilarij, Bogomir, Leoncij	31 Melanija
Nedjelja	14 **2. po B.,** Feliks (Srećko)	**1 Obrez. G., N. G.**
Ponedj.	15 Pavao p., Mavro	2 Silvestar papa
Utorak	16 Marcel papa, Oton m.	3 Malahija pr.
Srijeda	17 Antun pustinjak, opat	4 Zbor 70 uč. Hristovih
Četvrtak	18 Stol sv. P. u Rimu, Priska	5 Naveč. Bogojav.
Petak	19 Marije muč., Kanut kralj	**6 Bogojavljenje**
Subota	20 Fabijan i Sebastijan m.	7 Zbor sv. Ivana Kr.
Nedjelja	21 **Sedamdesetnica,** Agneza	**8 1 po B.,** Georgije
Ponedj.	22 Vincencije i Anastazije	9 Polieukto muč.
Utorak	23 Zaruke BDM, Rajmundo	10 Grigorije Nis. b.
Srijeda	24 Timotej biskup muč.	11 Teodosije Vel.
Četvrtak	25 Obraćenje sv. Pavla	12 Tatjana muč.
Petak	26 Polikarp biskup muč.	13 Ermil i Stratonik
Subota	27 Ivan Zlatousti b.	14 Sv. Oci na Sinaju
Nedjelja	28 **Šezdesetnica,** Petar Nol.	**15 2 po B.,** Pav. i Iv.
Ponedj.	29 Franjo Sal. b.	16 Petar u lancima
Utorak	30 Martina dj. m.	17 Antonije Vel.
Srijeda	31 Ivan Bosko	18 Atanasije i Ćiril

NARODNA IMENA U SIJEČNJU:

7. Zorislav, Zdravko, 11. Nevenka, 14. Srećko, 21. Janja, 23. Milivoj, 27. Zlatko.

Mjesečeve mijene

☾ Trećak 2. siječnja u 5 sati 56 min. ujutro.
● Mlađ 9. siječnja u 2 s. 53 min. popodne.
☽ Prvak 17. siječnja u 7 s. 21 min. uveče
○ Uštap 25. siječnja u 0 s. 22 min. ujutro.
☾ Trećak 31. siječnja u 3 sata 47 min. popodne.

Sunce

	izlazi	zalazi
1.	7 s. 39 m.	4 s. 19 m.
11.	7 „ 38 „	4 „ 30 „
21.	7 „ 35 „	4 „ 39 „

Petar Krešimir IV. Trpimirović

OBNOVITELJ HRVATSKOG KRALJEVSTVA.

*Sin Stjepana I. Trpimirovića **Petar Krešimir IV.** postao je svojim junaštvom i svojim diplomatskim vezama obnovitelj Kraljevstva Hrvatskoga. Naslijedivši oca i Kraljevstvo koje je bilo dosta jako i oporavljeno, ono ipak nije bilo tako silno i prostrano kao za prvoga Kralja Tomislava. Crvene Hrvatske oblasti bijahu već od kralja nametnika Pribunje odijeljene od Bijele Hrvatske. Pa i banovina Bosna bijaše svoja, a Srijemska banovina u rukama Bizanta. Tako je Petar u prvi čas vladao jedino Bijelom Hrvatskom, Slavonijom i nekim dalmatinskim gradovima.*

No doskora zavlada on svim gradovima Dalmacije tako da se više ne trgaju od Hrvatske za vrijeme cijele njegove vladavine i vladavine njegovih prvih nasljednika. Kasnije kada su Kumani stali u velikim grupama provaljivati i na balkanski poluotok i zaprijetili opstanku Bizanta, Petar Krešimir upotrebi tu priliku, te osvoji i opet natrag pripoji Hrvatskom Kraljevstvu i Srijemsku i Bosansku banovinu.

U svojoj unutrašnjoj politici premda se poklonio reformama rimske crkve Petar Krešimir IV. bio je posve hrvatski kralj. U njegovu se dvoru govori hrvatski. Dvorski dostojanstvenici imaju imena i časti samo — hrvatske. Za njegovo vrijeme obnovljene su tri biskupije čisto hrvatskim karakterom (Kninska, Ninska i Biogradska), a bijahu podignuti i samostani, u kojima je cvao jezik i knjiga — hrvatska. Da bi zapriječio svako cijepanje države stegnuo je vlast banovima i županima, a cijelu državu podijelio ponovo na 7 banovina: Srijemsku i Požešku (današnja Slavonija), Slavonsku (današnju Sjeverna Hrvatska i nešto zemlje na jugu Kupi i Savi), Hrvatsku (današnja Južna Hrvatska s Istrom do Raše), Bijelu Hrvatsku (od Zrmanje do Neretve i s Bosnom do Vrbasa), Bosansku (izmedju Vrbasa i Drine), te napokon Ramsku banovinu (danas odprilike Sjeverna Hercegovina do rijeke Rame).

Prema tome medje hrvatskoj državi za najslavnijeg hrvatskog vladara bile su: Drava, Dunav do utoka Save, Sava do utoka Drine, Drina odprilike do Višegrada, zatim crta povučena od Višegrada do Rame, Rama s Neretvom, te napokon Jadransko More, rijeka Raša, te odprilike ista međa koja je i danas prema Kranjskoj i Štajerskoj.

Za njegovo doba državne granice kraljevine Hrvatske bile su najšire: od Drave do Neretve, i od Jadranskog mora do Drine. On je uopće prvi hrvatski Kralj, koji je ujedinio Dalmaciju preko Bosne i sa Bosnom. Njegova diplomatska vještina koristila mu je više, nego ikojem hrvatskom vladaru prije njega. No ne manje i — vojnička! Što se najbolje vidi iz ovih krijepkih i odlučnih riječi s kojima popraćuje svoje darovnice: Drzne li se tkogod, zaveden đavlom, da povrijedi ovo darovanje, neka zna da treba biti, prezirući naše prijateljstvo, — jači od nas.

Na taj način pošto je Petar Krešimir proširio granice svoga Kraljevstva kakve su bile i za Kralja Tomislava, uredio unutrašnje uređenje, obavio podjelu svoje države i pribavio prirodne međe: Jadransko more i rijeku Dunav, mogao je u Ninu 1069. godine taj Veliki Kralj okružen od mnogih dostojanstvenika svoga Kraljevstva, s ponosom usklikmuti: »Bog svemogući raširio je moju državu na kopnu i na moru«, i nazvati se istom prilikom, »po Božjoj milosti Kralj Hrvatske i Dalmacije«. Uopće iz povelje, kojom Petar Krešimir daruje zadarskom samostanu sv. Krševana otok Maon iskazuje se Petar Krešimir kao veoma odlučan i ponosan duh, jer tu preko svoga kancelara govori kao vladalac svijestan svoje vladalačke snage i svijestan da kao obnovitelj Hrvatskog Kraljevstva sjedi na prijestolju djedova svojih, Kneževa i Kraljeva iz hrvatske narodne dinastičke kuće Trpimirovića. (A. O.)

VELJAČA — SVEČEN

Dani	Rimokatolički kalendar	Grkokat. kalendar
Četvrtak	1 Ignacije b. i muč.	19 Makarije pust.
Petak	2 *Svijećnica*	20 Eutimije Vel.
Subota	3 Blaž. b. i muč. (Vlaho)	21 Maksim ispovj.
Nedjelja	4 **Pedesetnica,** Andrija Kor.	**22 3. po B.,** Timotej
Ponedj.	5 Agata, Izidor	23 Kliment mč.
Utorak	6 Tito b., Doroteja	24 Ksenija
Srijeda	7 *Pepelnica,* Romuald op. †	25 Gregorije Bog.
Četvrtak	8 Ivan Matski, Honorat †	26 Ksenofont
Petak	9 Ćiril Aleks, Apolonija †	27 Ivan Zlatousti
Subota	10 Skolastika, Silvan	28 Efrem Sirski
Nedjelja	**11 1. n. u kor. Čista,** Uk. G. L.	**29 4. po Bogoj.**
Ponedj.	12 7 utemelj., Damjan †	**30 Tri Svetitelja**
Utorak	13 Katarina R., Stjepan op.	31 Kir. i Ivan
Srijeda	14 Valentin (Zdravko) m. Kv. †	1 Trifon muč.
Četvrtak	15 Faustin i Jov. (Vitomir) †	**2 Sret. (Svijećnica)**
Petak	16 Julijana dj. i muč. Kv. †	3 Simeon i Ana
Subota	17 Konstancija, Donat Kv. †	4 Izidor posnik
Nedjelja	**18 2. n. u kor. Pačista,** Bernar.	**5 Ned. Mit. i Far.**
Ponedj.	19 Konrad †	6 Vukol
Utorak	20 Eleuterije b. i muč. †	7 Partenije b.
Srijeda	21 Eleonora, Irena dj. †	8 Teodor i Zahar.
Četvrtak	22 Stol. sv. Petra u Antiohiji †	9 Nikifor muč.
Petak	23 Petar Dam., Romana †	10 Haralampije
Subota	24 P r e s t u p n i d a n †	11 Vlasije (Blaž) b.
Nedjelja	**25 3. n. u kor., Bezimena,** Mat.	**12 Ned. Blud. sina**
Ponedj.	26 Viktorin mč. †	13 Martinijan
Utorak	27 Aleksandar b. i mč. †	14 Auksentije
Srijeda	28 Gabrijel od Ž. G., Leand. †	15 Onesim
Četvrtak	29 Roman opat †	16 Pamfil i dr.

NARODNA IMENA U VELJAČI:

1 Ognjan, 3. Vlaho, 5. Dobrana, 8. Slavin, 13. Lijepa, 14. Zdravko, 15. Vitomir, 22. Gojislav, 23. Čudomil, 25. Hrvoje, 26. Branimir.

Mjesečeve mijene

● M l a đ 8. veljače u 8 s. 45 min. prije podne.
☾ P r v a k 16. veljače u 1 s. 55 min. popodne.
◉ U š t a p 23. veljače u 10 sati 55 min. prije podne.

S u n c e

	izlazi	zalazi
1.	7 s. 25 m.	4 s. 54 m.
11.	7 „ 8 „	5 „ 13 „
21.	6 „ 52 „	5 „ 28 „

Dr. Ante Starčević

OTAC HRVATSKOG NACIONALIZMA.

Dr. Ante Starčević rodio se 23. V. 1823. u Žitniku kod Gospića. Srednju školu i dva tečaja filozofije svršio je u Zagrebu. Godine 1845. kada je austrijska soldateska na Markovom trgu pucala u goloruke ljude sudjeluje i On kod toga sukoba. Na jesen iste godine stupa u senjsko sjemenište odakle ga biskup Ožegović pošalje u sjemenište u Budim-Peštu, gdje je 1846. godine promoviran na čast doktora filozofije. U proljeće 1848. godine vraća se u Senj, gdje nastavlja nauke. No kad je trebalo da se zaredi, istupi i zatim položivši ispite za sveučilišnog profesora s najboljim uspjehom, zatraži profesuru filozofije i opće povijesti na zagrebačkoj pravoslovnoj akademiji. Ali u tome nije uspio. U vijeku nacionalnog osviješćivanja austrijskim carevima i takozvanim hrvatskim kraljevima nisu se dopadali na hrvatskom sveučilištu hrvatski doktori i profesori.

Zbog toga morade kao priznati učenjak stupiti u odvjetničku pisarnu kao obični odvjetnički perovodja, gdje je bio sve do godine 1861., kada bude izabran velikim bilježnikom riječke županije. No ne zadugo! Iste godine radi zapisnika, koji je on sastavio, a županijska ga skupština jednoglasno primila Starčević izgubi službu i morade otići mjesec dana u zatvor. Nakon toga se ponovo vraća u odvjetničku pisarnu, gdje ostaje do 1871. godine, kada ga opet staviše u istražni zatvor, jer se sumnjalo da je bio u savezu s Rakovačkom bunom, koju je bio digao njegov prijatelj i istomišljenik Dr. Eugen Kvaternik. Kad mu to nije bilo dokazano bude na sam Badnjak iste godine pušten na slobodu. Poslije toga priča se da mu je tuđinska vlast, kad ga nije mogla smekšati silom i zatvorom, pokušala smekšavati milom i navodno položajem t. j. predstojništvom odjela za bogoštovlje i nastavu. No Starčević to odbije, da ne bi morao napustiti svoje političke ideale.

Poslije teške oskudice pođe godine 1873. k svom sinovcu Dr. Davidu Starčeviću odvjetniku u Jastrebarskom, zatim 1878. godine odlazi na Sušak, gdje uređuje pravašku »Slobodu«, odakle se s listom 1873. seli u Zagreb i ondje živi sve do svoje smrti.

Od godine 1861. sudjelovao je vrlo aktivno u političkom životu Hrvatskoga naroda. Izrekao je mnogo važnih govora koji odavaju Njegovo veliko znanje i izvanredno rodoljublje i osim toga predstavljaju ga kao nenadkriljivog hrvatskog govornika. S Eugenom Kvaternikom udario je Starčević još 1861. godine temelj stranci prava, koja se jače razvila tek kasnije, kada ju je više popularizirao njegov sinovac Dr. David Starčević.

Dok su Antu hrvatski domoljubi tako reći obožavali, dotle su ga protivnici, uglavnom sve od reda tuđinci ili Hrvati samo po rođenju ljuto napadali No Stari ne osta dužan. U »Slobodi« i kasnije u »Hrvatskoj«, te u različitim brošurama, često napada svoje protivnike, a hrvatske svačijakoviće, prodance, oce sužanjstva, smradne živine, izdajice, našince, lupeže, krvoloke i drugi slični smrad. Osobito bijaše veliki protivnik svih onih koji su više voljeli prihvaćati za Hrvate svako drugo ime i ideju, nego ideju Hrvatske Hrvatom.

Pod konac svoga života nastanio se Starčević u »Starčevićevom Domu«, što mu ga je podigao Hrvatski narod iz zahvalnosti što je učinio za Hrvatsku i Hrvate više, nego ikoji Hrvat. Ondje je već 28. II. 1896. umro kao čovjek najviše pameti, najvećeg znanja, najčvršćeg značaja; kao čovjek koji je vjerno služio svome narodu vjerujući u konačnu pobjedu prava Hrvata i Hrvatske, a da nije nigdje tražio za sebe čast ili prolaznu slavu i stvarajući tako hrabro i odlučno svojom ličnošću primjer razborite skromnosti i velike službe velikim idealima ostavio nam je djela i uspomene koje ga čine jednim od najvećih sinova hrvatskoga naroda. (A. O.)

OŽUJAK — SUŠEC

Dani	Rimokatolički kalendar	Grkokat. kalendar
Petak	1 Albin b. †	17 Teodor Tiron
Subota	2 Simplicije, Bazilej (Vlad.) †	18 Lav papa
Nedjelja	3 **4. n. u kor. Sredop.**, Kunig.	19 **N. Mesopusna**
Ponedj.	4 Kazimir, Budimir †	20 Lav b. Katanski
Utorak	5 Eusebije †	21 Timotej
Srijeda	6 Perpetua i Felicitas †	22 Muč. u Evgeniji
Četvrtak	7 Toma Akvinski †	23 Polikarp. b. i m.
Petak	8 Ivan od Boga †	24 Glava Iv. Krst.
Subota	9 Franciska Rimska ud. †	25 Tarasije
Nedjelja	10 **5. n. u kor. Gluha**, 40 muč.	26 **N. Siropusna**
Ponedj.	11 Heraklije, Eulogije †	27 Prokop. (p. posta)
Utorak	12 Grgur Veliki papa †	28 Vasilije pust.
Srijeda	13 Rozalija (Ruža) †	29 Kasijan
Četvrtak	14 Matilda †	1 Eudokija m.
Petak	15 7 Žal. BDM., Longin †	2 Teodot muč.
Subota	16 Heribert b., Cirijak †	3 Eutropij i dr. m.
Nedjelja	17 **Cvjetna**, Patricije b.	4 **1. n. v. posta**
Ponedj.	18 Ćiril Jer., Eduard †	5 Konon muč.
Utorak	19 *Josip zar. B. D. M.* †	6 42 mučenika
Srijeda	20 Niketa †	7 Vasilije pust.
Četvrtak	21 Veliki četvrtak †	8 Teofilakt b.
Petak	22 Veliki petak †	9 40 mučenika
Subota	23 Velika subota †	10 Kodrat i dr. mč.
Nedjelja	24 **Uskrs**	11 **2. n. v. posta**
Ponedj.	25 *Uskrsni pon., Blagovijest*	12 Teofan isp.
Utorak	26 Emanuel	13 Nikifor
Srijeda	27 Ivan Damasc., Rupert	14 Benedikt
Četvrtak	28 Ivan Kapistran	15 Agapije muč.
Petak	29 Eustazij, Jona	16 Savin muč.
Subota	30 Kvirin, Viktor, Amadeus	17 Aleksije
Nedjelja	31 **Bijela nedj.**, Benjamin	18 **3. n. v. posta**

NARODNA IMENA U OŽUJKU:

1. Bjelimir, 2 Tihomir, 4. Kazimir, 5. Dragomir, 7. Tomidrag, 13. Ruža, 18. Slavoljub, 20. Dobrovoj, 21. Boljeslav, 23. Dražen, 25. Predrag, 29. Branivoj, 30. Vojmir.

Mjesečeve mijene

☾ Trećak 1. ožujka u 3 sata 35 min. ujutro.
● Mlađ 9. ožujka u 8 s. 45 min. ujutro.
☽ Prvak 17. ožujka u 4 sata 25 min. ujutro.
○ Uštap 23. ožujka u 8 s. 33 min. uveče.
☾ Trećak 30. ožujka u 5 s. 20 min. popodne.

Sunce

	izlazi	zalazi
1.	6 s. 36 m.	5 s. 41 m.
11.	6 „ 18 „	5 „ 54 „
21.	5 „ 59 „	6 „ 8 „

Horvat i Lacković

PRVI HRVATSKI KRVAVI SABOR

Poslije mađarskih vladara koji su Hrvatskom vladali gore, nego svakako, počeše u XIV. stoljeću Hrvatskom vladati čak i — žene!

Već za Ljudevita I. (1342.) koji je za cijelog svoga vladanja nastojao da zatare ili oslabi hrvatske kneževske porodice, jer časti i vlasti u Hrvatskoj nije nikada povjeravao Babonićima, Kurjakovićima i Šubićima, nego uvijek onakovima koji su više zasluga sticali za kralja i prijestolje, nego li za narod i domovinu, nastaje u Hrvatskoj nezadovoljstvo i pobune jedna za drugom. Poslije njegove smrti, kada ga je naslijedila njegova kći Marija, stara ni više, ni manje, nego samo 12 godina, uime čije je vladala kraljica-mati Elizabeta, bilo je još gore. Zbog slabe ženske vladavine u Hrvatskoj je nezadovoljstvo bilo u tolikoj mjeri, da se protiv takve vladavine moradoše čak dići i hrvatski biskupi, a ne samo svjetovnjaci.

Biskup Pavao Horvat u zajednici sa svojim bratom i Stjepanom Lackovićem, te ostalim hrvatskim velikašima, a pomoću bosanskoga kralja Tvrtka I. Tvrdkovića, mjesto nesposobnih žena-vladara metnuše za kralja hrvatsko-mađarskoga Karla Dračkoga. No par dana nakon krunidbe prepredena kraljica ubija u Budimu s pomoću mađarskih velikaša kralja. Na glas o umorstvu kraljevu nastade tada u Hrvatskoj opći pokret protiv kraljica-krvnica i sve je vapilo za osvetom. Braća Horvati i Paližna pobune cijelu Slavoniju. Zbog toga palatin Gorjanski povede vojsku na ustaše, a da lakše uspije povede i obadvije kraljice, da svojim prisustvom pomognu pobjedi. Polovicom srpnja 1386. godine, kada je Gorjanski krenuo iz Đakova prema Gorjanu u zasjedi ih dočekaše ustaše i hametice ih potuku, dok kraljice zatoče, a kasnije kraljicu-mater zadave.

No poslije te pobjede ustaše bijahu sve slabije i slabije sreće. Smrću Tvrdka, bosanskoga kralja, njegov nasljednik pomiri se sa Sigismundom, mužem kraljice Marije i time ovaj ojačan krenu s velikom vojskom na braću Horvate. Kod Dobora na rijeci Bosni zametne s njima boj, potuče ih i pri tome obadvojicu zarobi. Tada bana Ivana Horvata dade u Pečuhu privezati za konjske repove i razvlačiti po gradu, zatim nakon što su ga namučili, ražarenim kliještima rasijeku ga na četvero i pribiju mu dijelove tijela na četvora vrata, dok mu brat i biskup Pavao jednostavno nestane (1394. god.).

Međutim Stjepan Lacković, ostavši nakon ovoga pokolja živ prividno se pomiri sa Sigismundom, te je čak kod Nikopolja (1397.) bio zapovjednikom desnog krila Sigismundove vojske, kojom prilikom svojim uzmakom (vjerojatno namjerice) skrivi teški poraz. Sam Sigismund pobjegne po Dunavu na Crno more, gdje ga nestade.

U međuvremenu Stjepan Lacković proglasi u Hrvatskoj kraljem Ladislava Napuljskoga, sina Karla Dračkoga, koji imenuje Lackovića namjesnikom. No u to se pojavi Sigismund živ i zdrav u Dubrovniku, kamo je doplovio iz Carigrada. Ugarska, a još više Hrvatska se opet uzruja. Na čelo ustaša stupi namjesnik Lacković. No kralj Sigismund tobože odluči lijepo se nagoditi s neprijateljima. Zato ponajprije sazove sabor u Knin, a kada tamo nije nitko došao onda u Križevce. Lackoviću i drugovima dade »kraljevsko obećanje« da im se ne će ništa dogoditi. Prevarivši se oni se zaista odazovu pozivu, dođu u sabor, gdje ih Sigismund dade jednostavno sasjeći i pobacati kroz prozore. Zbog toga i dandanas taj sabor nosi naziv »krvavoga sabora od 1397. godine«, kao sjećanje kako su sa Hrvatima tuđinski kraljevi izabrani »po milosti božjoj i volji narodnoj« kao carevi Austrije i Hrvatske u Hrvatskog »premilostivo« vladali. (A. O.)

TRAVANJ — TRAVEN

Dani	Rimokatolički kalendar	Grkokat. kalendar
Ponedj.	1 Hugo b.	19 Hrisant i Darije
Utorak	2 Franjo Paulski	20 Monasi sv. Save
Srijeda	3 Rikard	21 Jakob isp.
Četvrtak	4 Izidor b.	22 Vasilije muč.
Petak	5 Vincencije Fererski	23 Nikon
Subota	6 Siksto, Celestin	24 Zaharija i Jakov
Nedjelja	7 **2. n. po Uskrsu,** Herman	**25 4. n. v. p., Blagov.**
Ponedj.	8 Dioniz b.	26 Zbor arh. Gavrila
Utorak	9 *Zašt. sv. Josipa,* Marija Kl.	27 Matrona
Srijeda	10 Mehtilda, Ezekiel	28 Hilarij
Četvrtak	11 Leon I papa	29 Marko, Kir i dr. m.
Petak	12 Julije papa	30 Ivan spis. Ljest.
Subota	13 Hermenegildo mč.	31 Ipatije
Nedjelja	**14 3. n. po Uskrsu,** Justin m.	**1 5. n. v. posta**
Ponedj.	15 Basilisa i Anastazija	2 Tito čudotvorac
Utorak	16 Kalist, Enkratida	3 Nikita isp.
Srijeda	17 Rudolf (Radojica), Robert	4 Josip i Georgije
Četvrtak	18 Apolonij, Galdin	5 Teodul i Agata
Petak	19 Krescencij, Timon	6 Eutihije nadb.
Subota	20 Sulpicije	7 Georgije biskup
Nedjelja	**21 4. n. po Uskrsu.** Anselmo	**8 Cvjetna nedjelja**
Ponedj.	22 Soter i Kajo	9 Eupsihij muč.
Utorak	23 Juraj mč.	10 Terencije
Srijeda	24 Fidelis muč.	11 Antipa muč.
Četvrtak	25 Marko evanđelist	12 Veliki četvrtak
Petak	26 Klet i Marcelin	13 Veliki petak
Subota	27 Hozana Kotorska, Petar K.	14 Velika subota
Nedjelja	**28 5. n. po Uskrsu,** Pavao od K.	**15 Uskrs**
Ponedj.	29 Petar mč., Tvrtko } Prosni dani	**16 Uskrsni ponedj.**
Utorak	30 Katarina Sijenska } Prosni dani	**17 Uskrsni utorak**

NARODNA IMENA U TRAVNJU:

1. Mutimir, 5. Ratimir, 18. Branimir (Branko, Branka), 23. Đurislav, 24. Vjera, 27. Selimir. 28. Živko, 29. Tvrtko.

Mjesečeve mijene

Mlađ 7. travnja u 9 sati 18 min. noću.
Prvak 15 travnja u 2 s. 46 min. popodne.
Uštap 22. travnja u 5 s. 37 min. ujutro.
Trećak 29. travnja u 8 s. 49 min. prije podne.

Sunce

	izlazi	zalazi
1.	5. s. 34 m.	6 s. 22 m.
11.	5 „ 16 „	6 „ 35 „
21.	5 „ 1 „	6 „ 48 „

Zrinjski i Frankopan

PRVI HRVATSKI BUNTOVNICI-PLEMIĆI PROTIV »PREMILOSTIVOG« CARA AUSTRIJSKOG

Godine 1664. neki mladi i mlaki 17-godišnji car i kralj imenom Leopold I., potpisa nakon velike pobjede sramotan i bijedan mir. Namjesto da su Turci koji su izgubili bitku platili sve i izgubili sve, njima su ostavljeni krajevi u glavnom Hrvatske i Ugarske i još k tome plaćeno uime ratnih troškova 200.000 talira. Iza takve sjajne pobjede, takav mir zaista nije nitko očekivao. Zbog toga zavlada velika zlovolja u Ugarskoj, a napose u Hrvatskoj, gdje je narod tražio da se nastavi rat za oslobođenje domovine. Hrvati izjaviše da je povrijeđen čak i ustav, jer kralj nije na sklapanju mira s Turcima pozvao predstavnike Hrvatske. Istodobno su krajiški generali i kapetani, uglavnom tuđinci, činili svakojaka nasilja. Vojska, koja nije redovito dobivala plaću bezobzirno je robila po hrvatskim selima.

Vidjevši hrvatski ban Petar Zrinjski da se od Hrvata iziskuje samo desnica i pesnica, kada treba ratovati, a pljačkanja i ugnjetavanje Hrvatske, kada treba nagrađivati, ban Petar Zrinjski kao slavan vojskovođa i moćan plemić, te nadasve pošten čovjek odluči presjeći taj »gordijski čvor« borbe Hrvata za svoju samostalnost na taj način, da silu suzbije silom, te zato sa svojim šurjakom knezom Krstom Frankopanom poče pripremati urotu u obliku oružanog ustanka protiv Leopolda I., cara Austrije i takozvanog kralja Hrvatske s geslom: Protiv svakoga ne izuzevši nikoga za slobodu Hrvata i nezavisnost Hrvatske.

Međutim kada je trebalo doći do ustanka odlazi Petar Zrinjski s Krstom Frankopanom u Beč, da se dogovori i da se sporazumi. Ostavljen od Francuza, a nesiguran od Turaka računa, iako u Beču kralj vrijedi samo toliko koliko ništa ne vrijedi, ipak, tu je vjera, ćudoređe, pravda, zakonitost, priznanje i poštovanje. No uza sva obećanja da će kralj »njega i njegove držati u osobitoj carskoj i kraljevskoj milosti«, milostivi car ipak potpisa osudu u ovakom smislu: »Zrinjski je naumio odcijepiti Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju, te se htio ovim kraljevinama nametnuti kao slobodan i nezavisan vladar, a svoj rod učiniti nasljednim. Da to postigne tražio je u inozemstvu pomoći, naročito u Turskoj, te je zatim nakanio navaliti i na nasljedne kraljevine i zemlje njegovog carskog veličanstva. Zrinjski je prvi i glavni vjerolomac, buntovnik i lupež, pa ga stoga treba kazniti smrću i to tako, da mu se osim glave odsiječe još i desna ruka, zaplijene sva imanja, a odsječena glava nabije na kolac i istakne u Međumurju. I to zato, jer je od svojih drugova više griješio, budući da je htio biti ono što je njegovo veličanstvo t. j. vladar Hrvatske, pa stoga treba da se njegove glave mjesto krune takne kolac«.

Godine 1671. 30. travnja osuda je bila izvršena. Zrinjskom i Frankopanu su bile odsječene glave, a njihova tjelesa pokopana u grob s nadgrobnim natpisom: »U ovom grobu počivaju grof Petar Zrinjski, hrvatski ban i knez Franjo Krsto Frankopan, kao posljednji od porodice, koji je, jer je slijepac slijepca vodio, oba padoše u ovu jamu«. Nakon toga »premilostivi car« je zaplijenio sva njihova imanja, a njihov rod potpuno zatro, i to tako, da je ženu Petra Zrinjskog Katarinu Zrinjsku zatvorio u samostan, gdje je radi siromaštva i očaja poludila, njezinog sina jurio iz boja u zatvor, a iz zatvora u boj tako dugo, dok ga na koncu konca nije morala dvorska komora uzdržavati kao slaboumnika; njegove sestre, jednostavno zatvorio u samostan, a njihovoga bratića Adama prosto dao ubiti čak iz topa u bitci s Turcima kod Slankamena.

I tako je jedan car tuđinac u nepunih 40 godina nakon mučeničke smrti Zrinjskog i Frankopana, zatro s lica zemlje sve muške i ženske potomke roda Zrinjskoga i Frankopana, iako je »premilostivi car« preko biskupa Borkovića poručio Petru Zrinjskomu prije nego što ga je dao ubiti: »Možeš mu zajamčiti sigurnost, da ćemo mi njega i njegove držati u osobitoj carskoj i kraljevskoj milosti, pa da ćemo našu ljubav pokazati djelima«. (A. O.)

SVIBANJ — ROŽNJAK

Dani	Rimokatolički kalendar	Grkokat. kalendar
Srijeda	1 Filip i Jakov ap. Prosni dan	18 Ivan monah
Četvrtak	2 **Spasovo,** Atanasije b.	19 Pafnucije
Petak	3 Našašće sv. Križa	20 Teodor m.
Subota	4 Florijan (Cvjetko), Monika	21 Januarije i dr. m.
Nedjelja	**5 6. n. po Uskrsu,** Pijo V.	**22 1. Nedj. Tomina**
Ponedj.	6 Ivan pred vr. Lat.	**23 Georgije (Đurđ.)**
Utorak	7 Stanislav b.	24 Sava mč.
Srijeda	8 Miholjice	25 Marko ap. i ev.
Četvrtak	9 Grgur Nazijanski	26 Vasilije b. m.
Petak	10 Antonin b., Izidor r.	27 Simeon m.
Subota	11 Franjo H., Mamerto †	28 Jason i Sosipatar
Nedjelja	**12 Duhovi,** Pankracije	**29 2. N. žena miron.**
Ponedj.	13 *Duh. pon.*, Servacije, Rob.	30 Jakob apostol
Utorak	14 Bonifacije mč.	1 Jeremija prorok
Srijeda	15 Ivan Sal., Sofija Kv. p. †	2 Atanasije Vel.
Četvrtak	16 Ivan Nepomuk, Ubald	3 Timotej
Petak	17 Paskal Kv. p. †	4 Pelagija muč.
Subota	18 Venancije Kv. p. †	5 Irena mč.
Nedjelja	**19 1. n. po D., Presv. Trojstvo**	**6 N. o raslablenom**
Ponedj.	20 Bernardin Sijenski	7 Pojava sv. Križa
Utorak	21 Feliks (Srećko)	8 Ivan Evanđ.
Srijeda	22 Helena, Jul., Emilij (Milan)	9 Izaija
Četvrtak	**23 Tijelovo (Brašančevo)**	10 Simon Zelota
Petak	24 Marija pom. kršć., Ivana	11 Metodije b.
Subota	25 Grgur VII. p., Urban p.	12 Epifanije
Nedjelja	**26 2. n. po Duh.,** Filip Nerij	**13 4. n. o Samarit.**
Ponedj.	27 Beda, Ivan	14 Izidor muč.
Utorak	28 Augustin b.	15 Pahomije
Srijeda	29 Magdalena, Maksim b.	16 Teodor
Četvrtak	30 Ferdinand	17 Andronik i Junija
Petak	31 *Srce Isus.*, Anđela M., Petr.	18 Teodot mč.

NARODNA IMENA U SVIBNJU:

4 Cvijeta, Cvijetko, 7. Stanko (Stanka), Mladen, 12 Svevlad, 14. Dobroslav, 19. Rajko, 21. Dubravka, 23. Želimir (Željko), 25. Gradimir 28. Jaromir, Rastislav.

Mjesečeve mijene

● Mlađ 7. svibnja u 1 sat 7 min. popodne.
◑ Prvak 14. svibnja u 9 s. 51 min .noću.
○ Uštap 21. svibnja u 2 s. 33 min. popodne.
◐ Trećak 29. svibnja u 1 s. 40 min. ujutro.

Sunce

	izlazi	zalazi
1.	4 s. 45 m.	7 s. 1 m.
11.	4 „ 31 „	7 „ 14 „
21.	4 „ 20 „	7 „ 25 „

Petar Svačić

POSLJEDNJI KRALJ HRVATSKE KRVI.

Petar Svačić (1091.—1097.) iz plemenitog hrvatskog plemena Svačića bio je hrvatski ban i posljednji kralj Hrvatske krvi. Stolica mu je bila u Kninu. Za kralja hrvatskoga podigao se jamačno sa potporom bizantskog cara Aleksija I. — Naime bizantskom caru nije bilo po ćudi napredovanje ugarskoga kralja, budući da mu je bilo milije, da mu u susjedstvu bude manja država t. j. Hrvatska, nego li veća i ojačana Ugarska. Taj poticaj bez sumnje prihvatili su i Hrvati. Uvidjevši, kuda ih je dovela nesloga radi koje su izgubili bili polovica svoga kraljevstva Hrvati se okupe oko Petra Svačića i proglase ga kraljem, koji je jamačno vodio Hrvate iz Dalmatinske Hrvatske u pomoć onima iz Sjeverne, odakle je bio potjerao Alma mađarskog namjesnika u Hrvatskoj i time sjedinio u svojoj vlasti sve hrvatske zemlje od Jadranskog mora sve do Drave.

Novi ugarski kralj Koloman, Ladislavov nasljednik na prijestolju, nije bio voljan da se odreče Hrvatske, na koju je tobože poslije Alma imao baštinsko pravo kralj Koloman. Zato je u proljeću 1097. godine spremio vojsku i poslao ju prema Hrvatskoj da oružanom rukom privede u život ovo svoje pravo. Ali i Hrvati se u tom složiše, te krenuše pod oružjem na Dravu. Stojeći ovako jedni prema drugima kralj Koloman, kad vidje da ne će ići silom, pokuša da se prijateljski nagodi s Hrvatskim narodom, pa u to ime posla Hrvatima svoje glasnike. Hrvati saslušavši poslanike zaista se sastanu u sabor i zaključe primiti Kolomana kao rođaka Zvonimirove udove za kralja hrvatskoga, ako prisegne da će vjerno držati sva prava Kraljevstva.

Kako je Koloman na sve pristao pođoše u Križevce, gdje je po predaji Koloman potpisao ugovor s 12 župana kao zastupnika dvanaest hrvatskih plemena i to iz roda Kačića, Kukara, Šubića, Čudomirića, Svačića, Gušića, Mogorodića, Karinjana i Lapčana, Poletčića. Lasničića, Jamometića i Tugomirića. Po tome ugovoru koji je kralj potpisao nakon sporazuma sa zastupnicima 12 hrvatskih plemena, morao se je kralj okruniti hrvatskom krunom i zajedno priseći onako kako su prisezali kraljevi hrvatske krune: da će čuvati slobode plemena i gradova, zatim da će o poslovima kraljevstva raspravljati samo s velmožama i plemstvom Hrvatskog kraljevstva, pa onda u gradove da ne će dopuštati da se naseli nijedan stranac i napokon da će čuvati sve povlastice crkve (1102).

Međutim tomu se ugovoru opre Petar Svačić, a s njim nešto plemstva i naroda. I kad je kralj Koloman krenuo u Bijelu Hrvatsku na krunidbu, nezadovoljnici se odijele od nagodbenjaka i krenu u borbu protiv kralja Kolomana. Kod Gvozda ispod Donje Kupe na prelazu u Staru Dalmaciju negdje u svibnju 1097. god. dođe do odlučne bitke, u kojoj zaglavi i posljednji narodni kralj hrvatski Petar II. Svačić, držeći posljednji u svojoj ruci stijeg potpune državne nezavisnosti kraljevine Hrvatske. I tako na gori Gvozdu, koja se otada zove Petrova gora krvavim pečatom bi zapečaćeno shvaćanje da će Hrvatska u zajednici s tuđinom t. j. Ugarskom i pod tuđinskim kraljem biti jača i slobodnija, nego sama pod svojim vlastitim.

Nakon toga Hrvatski Narod, iako mu je država bila združena sa Ugarskom samo u ličnosti zajedničkoga vladara, presta poslije smrti posljednjega vladara Hrvatske krvi živjeti — svojim — životom. Zbog toga je sasvim imao pravo posljednji hrvatski kralj Petar Svačić, kada je na Gvozdu uskliknuo: Finis Croatie t. j. S Hrvatskom je svršeno! (A. O.)

LIPANJ — KLASEN

Dani	Rimokatolički kalendar	Grkokat. kalendar
Subota	1 Srce Marijino, Gracijan	19 Patricije i dr. mč.
Nedjelja	2 **3. n. po Doh.**, Erazmo	**20 5. Nedj. o slijepcu**
Ponedj.	3 Klotilda	21 Konstantin mč.
Utorak	4 Kvirin	22 Basilisk mč.
Srijeda	5 Bonifacije b.	23 Mihajlo
Četvrtak	6 Norberto	**24 Voznesenije**
Petak	7 Lukrecija, Robert, Pavao	25 Naš. gl. Iv. Krst.
Subota	8 Medardo, Vilim	26 Karpo ap.
Nedjelja	**9 4. n. po D.**, Primo i Felic.	**27 6. N. Ot. Nik. sab.**
Ponedj.	10 Margarita Škot. kr.	28 Nikita
Utorak	11 Barnaba ap.	29 Teodos
Srijeda	12 Ivan Fakundo	30 Izakije
Četvrtak	13 Antun Padovanski	31 Jermije ap.
Petak	14 Bazilije Veliki	1 Justin m.
Subota	15 Vid m., Vladimir, Čedom.	2 Nikifor b.
Nedjelja	**16 5. n. po D.**, Franjo Regis	**3 Duhovi**
Ponedj.	17 Adolf	**4 Duhov. ponedj.**
Utorak	18 Efrem, Marko i Marcel	5 Dorotej b. i m.
Srijeda	19 Julijana, Gervaz. i Protaz.	6 Visarion
Četvrtak	20 Silverij	7 Teodot mč.
Petak	21 Alojzije Gonzaga	8 Teodor Strat. m.
Subota	22 Pavlin b., Alban mč.	9 Ćiril Aleks. b.
Nedjelja	**23 6. n. po Duh.**, Sidonija	**10 1. N. Svih Svetih**
Ponedj.	24 Ivan Krstitelj	11 Bart. i Bar. Poč. P. p.
Utorak	25 Prosper, Vilim	12 Onufrije i Petar
Srijeda	26 Ivan i Pavao muč. (Paula)	13 Akilina mč.
Četvrtak	27 Ladislav kralj	14 Elizej prorok
Petak	28 Irenej b. i mč.	15 Amos prorok
Subota	**29 Petar i Pavao,** Krešimir	16 Tihon b.
Nedjelja	**30 7. n. po D.**, Spom. sv. Pavla	**17 2. po Duh.**

NARODNA IMENA U LIPNJU:

1. Radovan, 2. Velimir, 4. Predrag, 9. Ranko, 12. Ninko, 14. Zvonimir, 15. Dobrovit, 16. Zlatan, 17. Nevenko, 18. Ljubomir, 21. Vjekoslav, 23. Zdenka, 29. Krešimir, 30. Pavlimir.

Mjesečeve mijene

- Mlad 6. lipnja u 2 s. 5 min. ujutro.
- Prvak 13. lipnja u 2 s. 59 min. ujutro.
- Uštap 20. lipnja u 0 s. 2 min. ujutro.
- Trećak 27. lipnja u 7 s. 13 min. uveče.

Sunce

	izlazi	zalazi
1.	4 s. 11 m.	7 s. 36 m.
11.	4 „ 7 „	7 „ 44 „
21.	4 „ 7 „	7 „ 48 „

Braća Antun i Stjepan Radić

OSVIJESTITELJI I ORGANIZATORI HRVATSKOG SELJAŠTVA

Dr. Ante Radić rodio se 11. VI. 1868. u Trebarjevu kod Siska. Nakon osnovne škole polazio je srednju školu vlastitim trudom u Karlovcu i u Zagrebu, dok je filozofiju slušao u Zagrebu i Beču, gdje je položio i doktorat. Kao namjesni učitelj služio je od 1892. godine u Osijeku, Požegi, Varaždinu i Zagrebu. Za zloglasnog bana diktatora Khuena-Hedervarya premješten je radi politike u Gospić. No kako se tome premještaju nije pokorio, otpušten je bio iz službe, te je postao urednikom »Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena«, a neko vrijeme bio je i tajnikom »Matice Hrvatske«. Kao urednik zbornika napisao je »Osnovu za sabiranje i proučavanje gradje o narodnom životu«.

Sa svojim bratom Stjepanom Radićem osnovao je Hrvatsku seljačku pučku stranku, kojoj je postao njezinim idejnim vođom. Godine 1900. počeo je izdavati »Dom«, list za nauk i razgovor hrvatskog seljaka. Od godine 1904. aktivan je političar i kao takav tri put je biran u Hrvatski sabor. U učiteljsku službu vratio se tek 1917. godine kao profesor u gornjogradsku gimnaziju u Zagrebu, gdje je ostao do smrti. Umro je 10. II. 1919., u Zagrebu.

Stjepan Radić rođen je 1871. g. također u Trebarjevu kraj Siska. Nakon svršene diplomatske škole u Parizu vraća se u domovinu, gdje otpočinje golemi publicistički, politički i književni rad.

Sa svojim bratom Antunom osnovao je Seljačku Stranku i njezin organ »Dom«. Njegova stranka isprvice malena narasla je poslije svjetskog rata u veliku stranku. U bivšoj S. H. S. državi Stjepan Radić je razvio silnu organizaciju seljačkih masa i održavao velike seljačke skupštine osobito u Zagrebu kao i ostalim krajevima Hrvatske, dok nije većina naroda bila u njegovom logoru.

Ne priznavajući legalitet skupštine u Beogradu on se opstinirao sa svojom strankom iz Beograda, te je nastojao da vanjski svijet upozna sa svojim mišljenjem. Stoga je neko vrijeme živio u emigraciji u Londonu, Parizu i Beču, gdje je stekao veze različitih svjetskih političara. Za cijelo vrijeme svojih putovanja koja u mnogome sliče na lutanja prognanika Eugena Kvaternika, Stjepan Radić je u stalnoj vezi i s vodstvom svoje stranke u domovini, gdje je međutim razvitak političkih zbivanja krenuo sasvim novim pravcem. Naime Davidović sa svojom grupom približavajući se naziranjima protucentralista više iz taktičkih računa, nego li iz iskrenog političkog osvjedočenja pregovara po prvi puta nakon opstanka nove države sa delegatima Seljačke stranke. U ožujku 1925. godine pregovori su toliko napredovali, da je jedan dio zastupnika HRSS došao u beogradsku narodnu skupštinu, kamo su nakon ovih po obrazovanju prve Pašić-Pribićevićeve vlade otišli i ostali zastupnici HRSS. No usprkos svega toga poslije obrazovanja druge PP vlade nad HRSS proglašena je bila »Obznana«, vodstvo Seljačke stranke uapšeno, a Stjepan Radić okrivljen radi veleizdaje.

Nedugo iza toga uslijed takvih pritisaka na Seljačku stranku, 27. III. 1925. Pavao Radić pročitao je u skupštini izjavu sastavljenu i poslanu od Stjepana Radića, kojom se priznaje postojeće stanje i vidovdanski ustav. Nakon toga obustavlja se postupak protiv Stjepana Radića i započinju pregovori između radikala i Seljačke stranke. Dne 14. VII. 1925. sporazum je postignut.

Nakon toga na bazi svoje deklaracije od 27. III. 1925. učestvovanjem u vlasti s radikalima, a kasnije i bez vlasti i bez radikala u beogradskom parlamentu Stjepan Radić vodi mučnu i bezuspješnu borbu sve do 20. lipnja 1928. godine, kada je uslijedila katastrofa t. j. kada u skupštini poslanik Puniša Račić ubija Pavla Radića i Dr Gjuru Basaričeka, a teško ranjava Ivana Granđu, Dr. Ivana Pernara, te Stjepana Radića koji malo iza toga t. j. 8. kolovoza umire od zadobivene rane i postaje kao mučenik simbol narodnih zahtijevanja i teženja. (A. O.)

SRPANJ — JAKOVČAK

Dani	Rimokatolički kalendar	Grkokat. kalendar
Ponedj.	1 Presveta Krv Isusova	18 Leontije muč.
Utorak	2 Pohod Bl. Dj. Marije	19 Juda Tadej ap.
Srijeda	3 Leon II papa, Heliodor	20 Metodije b. i mč.
Četvrtak	4 Udalrik, Berta djev.	21 Julijan mč.
Petak	5 Ćiril i Metodije	22 Evsebije b.
Subota	6 Izaija pr., Bogomila	23 Agripina mč.
Nedjelja	7 **8. n. po Duh.,** Vilibald b.	**24 Rođ. sv. Iv. Krst.**
Ponedj.	8 Elizabeta ud., Kilijan, Edg.	25 Febronija mč.
Utorak	9 Brcko, Anatolija	26 David monah
Srijeda	10 Amalija djev. (Ljubica)	27 Samson monah
Četvrtak	11 Pijo I papa, Olga	28 Pren. moći K. i I.
Petak	12 Mohor i Fortuat, Ivan op.	**29 Petar i Pavao ap.**
Subota	13 Margarita, Anaklet	30 Zbor 12 apostola
Nedjelja	14 **9. n. po Duh.,** Bonaventura	1 **4. n. po Duh.,**
Ponedj.	15 Henrik, Vladimir	2 Pol. č. rize Bog.
Utorak	16 Gospa od Karmela	3 Jakinto mč.
Srijeda	17 Aleksije (Branko)	4 Adrija Krit.
Četvrtak	18 Kamilo, Fridrik (Mirosl.)	5 Kiril i Metod
Petak	19 Vinko P., Aurelija (Zora)	6 Atanazijt Aton.
Subota	20 Ilija pr., Jeronim Emil	7 Toma i Akacije
Nedjelja	21 **10. n. po D.,** Danijel, Olga	8 **5. n. po Duh.,**
Ponedj.	22 Marija Magdalena	9 Pankracije b. i m.
Utorak	23 Apolinar b. i m.	10 Antonije Peč.
Srijeda	24 Kristina dj. i mč.	11 Eufemija i Olga
Četvrtak	25 Jakov ap., Velimir, Krsto	12 Prokul i Ilarije m.
Petak	26 Ana, mati BDM.	13 Zbor arh. Gavr.
Subota	27 Pantaleon, Ljerka, Zlatko	14 Akila, uč. sv. Pav.
Nedjelja	28 **11. n. po D.,** Inoc., Viktor	15 **6. n. po Duh.,**
Ponedj.	29 Marta djev., Beatrica	16 Atinogen i dr. m.
Utorak	30 Abdon i Senen mč.	17 Marino mč.
Srijeda	31 Ignacije Lojol., (Vatroslav)	18 Emil, Hiacint

NARODNA IMENA U SRPNJU:

6. Bogomila, Domagoj, Miroljub, 10. Ljubica, 13. Biserka, 15 Hinko, 17. Branislav, 18. Miroslav, 19. Zlatka, 27. Ljerka, 31. Gorislav, Vatroslav.

Mjesečeve mijene

● Mlađ 5. srpnja u 12 s. 28 min. popodne.
☽ Prvak 12. srpnja u 7 s. 35 min. prije podne.
⊛ Uštap 19. srpnja u 10 s. 55 min. prije podne.
☾ Trećak 27. srpnja u 12 s. 29 min. popodne.

Sunce

	izlazi	zalazi
1.	4 s. 11 m.	7 s. 48 m.
11.	4 „ 19 „	7 „ 44 „
21.	4 „ 28 „	7 „ 36 „

Srpanjske žrtve

PRVE KRVNE ŽRTVE HRVATSKIH DEMONSTRACIJA U ZAGREBU

Godine 1845. vodila se borba za političku prevlast u zagrebačkoj županiji. Narodna stranka borila se sa Madžaronima. Obadvije stranke bile su mobilizirale sve svoje pristaše. No narodnjaci su bili već unaprijed osuđeni na propast, jer je županijski odbor već unaprijed dokinuo pravo glasa onim plemićskim općinama koje su bile uz narodnjake. Glasanje traje dva dana. Nešto radi obostrane bezobzirne agitacije, nešto radi dokinuća prava glasa, te odluke da se izbori produljuju za 24 sata, zatim neprekidna služba oružništva i policije po 24 sata, razdražile su sve. I izbornike, i mase, i vojsku, a bogme i bana koji je u ono vrijeme bio zloglasni Haller. Konačno svršiše se izbori. Narodna stranka i njen kandidat Lentulaj dobi 974 glasa, a Madžaroni 1289. Turopoljci-plemići uglavnom po općoj i političkoj izobrazbi sasvim nezreli kao obični glasački stroj, odglasaše većinu Mađaronima.

Sasvim razumljivo Mađaroni oduševljeni izbornom pobjedom napuštali su biralište noseći na rukama izabranog kandidata i pri tome manifestirali. Medjutim narodnjaci razdraženi ovakvim izazivanjem nastojali su probiti vojnički kordon kako bi došli mađaronima iza leđa. Sasvim prirodno ta je hrpa u razdraženju vikala i prijetila toljagama i sabljama. Vojnički je kordon zadrži, ali u tome plane jedan hitac. Hitac nije nikoga zgodio, ali hrpu obuze bijesnilo. U tili čas uslijedi zaista navala na kuću, iz koje je pucano. Nakon što su svi prozori bili polupani, masa htjede provaliti u ulaze. No vojska istupi i poče demonstrante potiskivati od kuće sve do današnje sabornice na Markovom trgu.

Okolo t. j. na Markovom trgu i u pokrajnim ulicama bilo je također mnogo radoznaloga svijeta. Među tim svijetom bio je i Mirko Bogović koji se u tom općem uzrujavanju bio stao prepirati s nekim natporučnikom koji je zapovijedao odredom vojske. U svađi Bogović čak povuče svoju sablju i nasrne na oficira. Među njima dođe do mačevanja, u kojemu oficir teško rani Bogovića, dok u istom trenutku ne plane i puška nekoga kaplara koji je stajao do natporučnika. Na taj hitac cijeli vod opali puškama, a poslije njega i svi ostali vodovi koji su bili naokolo Markovoga trga.

Učinak te sulude paljbe bio je strašan. Krvava tjelesa valjala su se na Markovom trgu i u Gospodskoj, te na početku Kamenite ulice. Pa i među vojskom bilo je ranjenih, jer su u tome metežu pojedini vojni odjeli pucali jedni na druge.

Broj žrtava danas više nije moguće ustanoviti sasvim točno. Bilo ih je svakako preko 40. samo na strani vojske ranjeno je 10 ljudi, dok pod spomenikom srpanjskih žrtava na Mirogoju počivaju: Karlo Štajdehar sin gradskog načelnika, odvjetnik Ivan Seljan, Ivan Celinić, Ivan Koščec i Franjo Valenteković, seljački plemići, Franjo Reške, filozof, Ivan Šušković, bivši vojnik, Pavao Popilu sitničar, Pavao Turzo krojač, Ivan Šutej sitničar, Janko Fikić nadničar, Matija Zubanović đak, Simeon Freund, kožar, dok je od rana poslije 9 mjeseci umro Ilija Gvozdanović, svećenik, a od potresa živaca građanin Antun Dimitran.

Međutim krvoproliće na Markovom trgu nije prestrašilo pučanstvo Zagreba kako se od strane vlasti očekivalo da će biti. Naprotiv, uslijedio je još veći otpor. Godine 1845., a 31. srpnja, dok još mrtvi leže na odru, građanstvo demonstrira pred banskom palačom i dondle doprača deputaciju koja zahtijeva od bana, da smjesta izda naredbu, da se Turopoljci povuku iz grada i da se obustavi zasijedanje županijske skupštine.

I tako, dok su mase ulicama manifestirale, dotle su se nad grobom srpanjskih žrtava pjevale gorljive himne, kao (Nemčić): »Vaše suze majke otarite; — Uzdisaji ustavite seke; — Sinovma se bratjom ponosite; — Ki proliše za dom krvi reke«, ili (Bogović): »Svaki narod svome zavičaju; — Raj sagradi najprie kroz grobove«. (A. O.).

KOLOVOZ — VELIKOMEŠNJAK

Dani	Rimokatolički kalendar	Grkokat. kalendar
Četvrtak	1 Petar u okovima	19 Makrina
Petak	2 Porciunkula, Alfons	**20 Ilija prorok**
Subota	3 Augustin Kaž. b. zagreb.	21 Simeon i Ezekiel
Nedjelja	**4 12. n. po D.**, Dominik	**22 7. n. po Duh.**
Ponedj.	5 Snježna Gospa	23 Trofim i dr. mč.
Utorak	6 Preobraženje Kristovo	24 Boris i Hljeb
Srijeda	7 Kajetan priz., Donat	25 Uspen. sv. Ane
Četvrtak	8 Cirijak i dr. mč.	26 Jermolaj i Parask.
Petak	9 Ivan Vianey, Roman	27 Pantalejmon mč.
Subota	10 Lovro mč., Laura	28 Prohor
Nedjelja	**11 13. n. po D.**, Suzana	**29 8. n. po Duh.**
Ponedj.	12 Klara dj., Hilarija, Herkul	30 Sila i dr.
Utorak	13 Hipolit, Kasijan	31 Evdokin
Srijeda	14 Euzebije, Atanazija ud. †	1 Mč. Makab.
Četvrtak	**15 Vel. Gospa (Uzn. BDM.)**	2 Stjepan p.
Petak	16 Joakim, Rok	3 Isakije i dr.
Subota	17 Hiacint, Julijana	4 7 mladića u Efezu
Nedjelja	**18 14. n. po D.**, Jelena Križ.	**5 9. n. po Duh.**
Ponedj.	19 Ljudevit b.	**6 Preobraž. Gosp.**
Utorak	20 Stjepan kralj, Bernard	7 Dometije mč.
Srijeda	21 Ivana Franciska ud.	8 Emilijan b.
Četvrtak	22 Timotej, Simforijan	9 Matija apostol
Petak	23 Filip Ben., Sidonij	10 Laurencije m.
Subota	24 Bartolomej apostol	11 Euplo muč.
Nedjelja	**25 15 n. po D.**, Ljudevit kr.	**12 10. n. po Duh.**
Ponedj.	26 Pelagija, Zefirin	13 Maksim isp.
Utorak	27 Josip Kalasancij	14 Miheja prorok
Srijeda	28 Augustin biskup	**15 Uznes. Bogorodice**
Četvrtak	29 Glavosjek Ivana Krst.	16 Pren. ubr. Hrist
Petak	30 Ruža Limska	17 Miron mč.
Subota	31 Rajmund (Rajko)	18 Flor i Lavro mč.

NARODNA IMENA U KOLOVOZU:

1. Vjera, Nada, 4. Nedjeljko, Dinko, 7. Darko 10. Lovorko, 12. Jasna, Bistra, 14. Dobromir, 18. Jelka, 20. Krunoslav, 23. Zdenko, 24. Bariša, 26. Dobrovit, 27. Zlatko, 29. Branislava, 30. Ružica, 31. Rajko.

Mjesečeve mijene

● Mlađ 3. kolovoza u 9 s. 9 min. noću.
◗ Prvak 10. kolovoza u 1 s. 0 min. popodne.
⊛ Uštap 18. kolovoza u 0 s. 2 min. ujutro.
◖ Trećak 26. kolovoza u 4 s. 33 min. ujutro.

Sunce

	izlazi	zalazi
1.	4 s. 40 m.	7 s. 24 m.
11.	4 „ 52 „	7 „ 10 „
21.	5 „ 5 „	6 „ 53 „

Grof Josip Jelačić-Bužinski

PRVI HRVATSKI BAN, KOJI JE ZA ZASLUGE DOBIO — ONO, ŠTO SE DAJE — ZLOČINCIMA — ZA KAZNU

Grof Josip Jelačić rodio se 16. VIII. 1801. u Petrovaradinu, gdje je njegov otac podmaršal Franjo Jelačić služio kao zapovjednik divizije. Od godine 1809. do 1819. Josip Jelačić je polazio vitešku »Terezijansku akademiju« u Beču. Jelačić je bio izvrstan đak i uza sve to, što je već u 16. god. položio ispit iz više matematike ipak se volio posvetiti vojničkom zvanju. Kao časnik službovao je u Beču, Galiciji, Italiji, Dalmaciji, pa u Ogulinu i Glini.

Godine 1840. bukne revolucija u Parizu, koja nađe odziva u Požunu, zatim Beču, ali i u Hrvatskoj. Na velikoj skupštini koja se održala 1840. godine na prijedlog Ivana Kukuljevića primljene su ove želje Hrvatskog naroda: 1. Cjelokupnost Hrvatske; 2. Odgovorna narodna vlada za Hrvatsku; 3. Stalan sabor svake godine; 4. Dokinuće Krajine; 5. Hrvatski jezik u crkvi kako je već uveden u sudstvu i upravi; 6. Ukinuće kmetstva; 7. Hrvatska vojska pod izabranim vojvodom, te na koncu imenovanje baruna Josipa Jelačića za hrvatskoga bana.

Deputacija od 400 Hrvata podnese kralju želje. Kralj ih primi veoma ljubezno, puno im obeća i ništa im ne ispuni, osim što je Jelačića imenovao banom i bez hrvatskih želja. Međutim za par mjeseci kralj je Jelačiću radi mađarskih spletaka opet oduzeo bansku čast i sva vojnička dostojanstva. No kad je kralj vidio da revolucija u monarhiji zauzimlje sve više maha, te da je s Jelačićem zlo, a bez Jelačića još gore, vrati mu bansko dostojanstvo.

Zbog toga već godine 1848. kreće Jelačić preko Drave da, kada nije išlo milom, stavi silom odnose Hrvatske prema Mađarskoj na novi temelj u duhu slobode, zakonitosti i jednakosti, a kralju austrijskom krunu protiv koje se digoše Mađari i austrijski revolucionari. Iste godine ubrzo je Jelačić pred Budimom. Međutim kada je u Beču buknula ponovna revolucija i ubijen ministar general Latour, te dvor pobjegao, kralj imenuje Jelačića bana, generallissimusom vojske i carskim namjesnikom. U tome svojstvu morade Jelačić napustiti Budim, te u času proglašenja republike u Beču, i bijega carske obitelji iz Beča, doći pod Beč, provaliti u Beč, ugušiti revoluciju u Beču i vratiti austrijskog kralja na prijesto.

Međutim po ugušenju revolucije i povratka »apostolskog kralja« na carski prijesto kralj kao za nagradu mjesto Jelačića imenova generaloberstom vojske nekoga Windischgrätza koji za spasavanja austrijske krune nije ni luk jeo, ni lukom mirisao, dok u Hrvatskoj čak zavede apsolutizam i diktaturu.

Od 1849. do 1853. prisustvuje Jelačić, ovaj puta samo kao ban po naslovu, ministarskim sjednicama, na kojima se izrađivala centralistička uprava. No sve mu to bijaše uzalud. Caru sigurnom na prijestolju nisu više potrebne — vojskovođe, makar baš nekada bili — zaslužni i slavni. Osobito, ako su to još bili — Hrvati.

I tako vojskovođi, pobjedniku Mađara pred Budimom i Austrijanaca u Beču ne preosta drugo, nego da u duhu centralističkog i apsolutističkog ustava od 1852. godine organizira kao nekakvi penzionirani školski nadzornik, akciju za osnutak Narodnog kazališta, gdje će se igrati samo hrvatski. Čak što više da tragedija bude veća, a razočaranje i iskušenje jedne proigrane vojničke karijere užasnije »premilostivi car« Franjo Josip mislio je da je za usluge koje je Jelačić učinio dinastiji i državi dovoljno da vojskovođi pokloni 40.000 forinti, oženi ga mladom groficom i pri tome mu dade grofovski naslov.

I tako vojskovođa degradiran na plaćenika, mladoga ženika i kulturnog radnika po kralju, kojemu je spasio prijestolje i vratio pod njegovu vladavinu buntovničke narode, od žalosti, što je propustio prilike za sebe kao i za svoj narod, koje nije smio propustiti, ginuo je iz dana u dan sve dok ga smrt 20. V. 1859. godine tjelesno iscrpljenog i od grižnje savjesti suludog nije riješila daljnjih muka. (A. O.)

RUJAN — MALOMEŠNJAK

Dani	Rimokatolički kalendar	Grkokat. kalendar
Nedjelja	1 **16. n. po Duh.**, Egidije	**19 11. n. po Duh.**
Ponedj.	2 Maksima, Zenon	20 Samuel prorok
Utorak	3 Mansvet, Serafina	21 Tadija ap.
Srijeda	4 Rozalija djev.	22 Agatonik muč.
Četvrtak	5 Lovro Just. biskup	23 Irenej Lionski m.
Petak	6 Zakarija prorok	24 Eutih mč.
Subota	7 Marko Križevčanin, Regina	25 Tito i Bartol. **ap.**
Nedjelja	8 **17. n. po Duh.**, *Mala Gospa*	**26 12. n. po Duh.**
Ponedj.	9 Petar Klaver	27 Pimen pust.
Utorak	10 Nikola Tol.	28 Augustin
Srijeda	11 Prot i Hiacint, Emilijan	**29 Usjek. gl. Iv. Krst.**
Četvrtak	12 Ime Marijino, Gvido	30 Aleksandar
Petak	13 Amat b. (Ljubomir)	31 Pojas Bogor.
Subota	14 Uzvišenje sv. Križa	1 Crkv. N. lj. S. i M.
Nedjelja	15 **18. n. po D.**, 7 žal. BDM.	**2 13. n. po Duh.**
Ponedj.	16 Ljudmila, Kornel i Cipr.	3 Antim mč.
Utorak	17 Rane sv. Franje, Hildegard	4 Vavila mč.
Srijeda	18 Josip Kupertin Kv. post †	5 Zaharija pr.
Četvrtak	19 Januarije, Pompoza	6 Eudoksije mč.
Petak	20 Eustahije, Kand. Kv. post †	7 Sozont mč.
Subota	21 Matej ap. i ev. Kv. post †	**8 Rođ. BDM (M. G.)**
Nedjelja	22 **19. n. po Duh.**, Mauricije	**9 14. n. po Duh.**, Joakim
Ponedj.	23 Tekla, Lino	10 Minodora mč.
Utorak	24 Marija, Mercedes	11 Teodora
Srijeda	25 Kleofa, Aurelija	12 Autonom mč.
Četvrtak	26 Ciprijan i Justina	13 Kornelije kap. m.
Petak	27 Kuzma i Damjan	**14 Krstov dan** (post)
Subota	28 Većeslav, Lioba	15 Nikita mč.
Nedjelja	29 **20. n. po D.**, Mihovil ark.	**16 15. n. po Duh.**
Ponedj.	30 Jeronim	17 Sofija

NARODNA IMENA U RUJNU:

2. Veljka, 4. Ružena, 5. Lovorko, 6. Velislav, 7. Krunoslava, 11. Prvan, 13. Ljubomir, 16. Ljudmila, 20 Radobud, 26. Žitomir, 28. Većeslav, 29. Mijo, 30. Jerko.

Mjesečeve mijene

- ● Mlađ 2. rujna u 5 s. 15 min. ujutro.
- ☽ Prvak 8. rujna u 8 s. 32 min. uveče.
- ○ Uštap 16. rujna u 3 s. 41 min. popodne.
- ☾ Trećak 24. rujna u 6 s. 47 min. uveče.

Sunce

	izlazi	zalazi
1.	5 s. 18 m.	6 s. 34 m.
11.	5 „ 31 „	6 „ 15 „
21.	5 „ 43 „	5 „ 55 „

Matija Gubec

PRVI HRVATSKI SELJAČKI KRALJ-MUČENIK

Matija Gubec hrvatski narodni mučenik-seljak, borac za ljudska prava hrvatskog seljaštva bio je rodom iz Donje Stubice, kmet donjo-stubičke gospoštije. Gledajući strašna i gadna nasilja, što su ih kmetovi trpili pod vlašću tuđinskih vlastelina, naročito svoga gospodara Tahija, odluči Matija Gubec sa svojim drugovima Andrijom Pasancem, Nikolom Pozebcem, Ilijom Gregorićem, Vinkom Lepojićem i ostalima da strese težak jaram kmetstva s leđa hrvatskog seljaštva.

Oni najprije kod kralja optuže surovu i nepravednu vlast, tražeći od kralja za sebe onakovu slobodu, kakvu uživaju i drugi ljudi bez vlastela i pobirača kmetskih podavanja, jer su odlučili sami pobirati poreze i brinuti se za obranu domovine, i osim toga ukinuti carinu i maltarinu da bi se trgovina što više i bolje unaprijedila. No kako je tuđinski kralj u ondašnjoj Hrvatskoj skidao sa ramena glave čak i Hrvatima-plemićima koji su se bunili protiv zakona »premilostivoga cara Austrije i kralja Hrvatske«, još manje je taj isti kralj radi sličnih buna odlučio spašavati glave Hrvata-seljaka. Vrana vrani oči ne kopa. Zbog toga početkom g. 1573. na čelu sa svojim »begom« Matijom Gubcem pobune se kmetovi u Podsusedu, Stenjevcu, Stupniku, Zaprešiću, Brdovcu, Podgori, Pušći, i Stubici. Njima se pridruže kmetovi nekih zagorskih i posavskih velikaša. Naskoro se kod Donje Stubice sabralo 10.000 kojekako oboružanih seljaka, koji proglase svojim vođom (»begom«) seljaka Matiju Gupca.

Geslo pobune bijaše: »Za stare pravice«, a program: ukidanje feudalizma, jer vele, da su se digli na oružje »za opću slobodu i jednakost svih staleža, za opće plaćanje poreza i za opću vojnu dužnost na obranu domovine, zatim za dokinuće carina i mitnica u korist trgovine i prometa, te na koncu i za potpune hrvatske autonomije, koja poznaje samo vladarevu ličnost s ostalim zemljama carstva i — ništa više! Nadalje u predstavci na cara buntovnici pišu: »Pokoravat ćemo se samo caru Maksimilijanu i bratu mu nadvojvodi Karlu. Čim svu gospodu i plemiće smrvimo, osnovati ćemo u Zagrebu carsku vladu. Daće i poreze pobirati ćemo sami, tako ćemo isto sami braniti i Krajinu, za koju se gospoda slabo brinu«.

Osim toga da se ova »seljačka buna« raširi po Štajerskoj i Kranjskoj, gdje su također kmetovi trpjeli svakojake muke i nepravde, prijeđe Ilija Gregorić 2. veljače 1573. preko Sutle s 1000 hrvatskih seljaka. Hrvatima se odmah pridruže kmetovi iz Brežica, Pištajna, Videma i Sevnice. Ali kad je dio ustaša 5. veljače preko Save prešao u Kranjsku, potuče ih kod Krškoga barun Tuhlr kapetan žumberačkih uskoka. Gregorića pak razbije celjski kapetan Schrattenbach 8. veljače kod Sv. Petra pod Kunšpergom. Istoga se dana u Zagrebu sabraše banske i plemićke čete (oko 5.000 konjanika i pješaka). Vođom im postade Gašpar Alapić. koji je 6. veljače kod Kerestinca i Mokrica razbio 3.000 pobunjenih kmetova, a zatim krene Alapić s vojskom u Zagorje, te već sutradan (9. veljače) potuče Gupca kod Stubičkih Toplica, gdje u boju pogibe 5.000 seljaka, a mnoge povješaše plemići po drveću uz ceste.

Najgore je ipak prošao sam Gubec kao vođa ustaša koga su oklevetali, da se proglasio »Seljačkim Kraljem«, jer su njega uhvatili i osudili na smrt praćenu užasnim bolovima. Ponajprije ga štipahu usijanim kliještama, zatim mu na glavu staviše usijanu željeznu krunu, a na koncu mu tijelo rastrgaše na četvero, te tako Matija Gubec u velikim mukama ispusti svoju plemenitu dušu na Markovom trgu u Zagrebu kao nesuđeni i prvi hrvatski kralj-seljak u sukobu sa zakonima tuđinskog kralja-plemića. (A. O.).

LISTOPAD — MIHOLJŠČAK

Dani	Rimokatolički kalendar	Grkokat. kalendar
Utorak	1 Remigije	18 Eumenije
Srijeda	2 Anđeli čuvari	19 Trofim
Četvrtak	3 Terezija od M. Isusa	20 Eustahije
Petak	4 Franjo Asiški	21 Kodrat
Subota	5 Placid mč.	22 Foka, Jona
Nedjelja	**6 21. n. p. D.**, Bruno, Vjera	**23 16. n. po Duh.**
Ponedj.	7 Sv. Krunica B. D. M.*	24 Tekla
Utorak	8 Demetrije, Brigita	25 Eufrosima
Srijeda	9 Dionizije b. i mč.	26 Ivan ap. i ev.
Četvrtak	10 Franjo Borgia	27 Kalistrat
Petak	11 Materinstvo BDM.	28 Baruh, Hariton
Subota	12 Maksimiljan	29 Cirjak
Nedjelja	**13 22. n. po D.**, Eduard, Kol	**30 17. n. po Duh.**
Ponedj.	14 Kalist p. mč.	1 Pokrov. Bogor.
Utorak	15 Terezija, Tekla	2 Ciprijan i Justina
Srijeda	16 Hedviga, Gal	3 Dionisije Ar. mč.
Četvrtak	17 Margareta Alakok	4 Jerotej b. atenski
Petak	18 Luka evanđelista	5 Haritina mč.
Subota	19 Petar Alkantarski	6 Toma ap.
Nedjelja	**20 23. n. po D.**, Ivan K., Irena	**7 18. n. po Duh.**
Ponedj.	21 Uršula dj. i mč., Hilarion	8 Pelagija i Tajsija
Utorak	22 Kordula dj. i m., Mar. Sal.	9 Jakov Alfejev
Srijeda	23 Ignacije biskup	10 Evlampij i Evl.
Četvrtak	24 Rafael arhanđeo	11 Filip đakon
Petak	25 Hrisant i Darija mč.	12 Probo mč.
Subota	26 Evarist, Demetrij	13 Karpo b. i m.
Nedjelja	**27 24. n. po Duh., Krist Kralj**	**14 19. n. po Duh.**
Ponedj.	28 Simon i Juda ap.	15 Lukijan
Utorak	29 Narcis, Zenobije	16 Longin mč.
Srijeda	30 Marcel, Klaudij, Alfons	17 Ozija pr., Andrija
Četvrtak	31 Volfgang (Vuk) b. †	18 Luka evanđelista

NARODNA IMENA U LISTOPADU:

3. Bjeladin, 4. Zlata, 5. Tihorad, 8. Zvonimir, 12. Večerad, 13. Slavko, 14. Slavoljub, 21. Radoslav, 22. Dražen, 23. Jaroslav, 25. Zlatoslav, 26. Zemislav, Zemidrag, 27. Grozdana, 31. Vukmir.

Mjesečeve mijene

- ● Mlađ 1. listopada u 1 s. 41 min. popodne.
- ☽ Prvak 8. listopada u 7 s. 18 min. prije podne.
- ○ Uštap 16. listopada u 9 s. 15 min. prije podne.
- ☾ Trećak 24. listopada u 7 s. 4 min. prije podne.
- ● Mlađ 30. listopada u 11 s. 3 min. noću.

Sunce

	izlazi	zalazi
1.	5 s. 58 m.	5 s. 33 m
11.	6 „ 9 „	5 „ 17 „
21.	6 „ 22 „	5 „ 59 „

Dr. Eugen Kvaternik

PRVI HRVATSKI REVOLUCIONAR NOVOGA VIJEKA

Rodio se 31. X. 1825. u Zagrebu, gdje je njegov otac dr. Romualdo Kvaternik bio profesor povijesti na Kraljevskoj pravoslovnoj akademiji. Gimnaziju i filozofiju svršio je u Zagrebu i na Rijeci, te je onda po želji svojih roditelja stupio u senjsko sjemenište odakle ga biskup Ožegović pošalje u centralno sjemenište u Peštu. No tamo Kvaternik napusti teologiju, izuči pravo, te se 1847. god. vraća u Hrvatsku kao doktor prava. Nekoje vrijeme službovao je u Varaždinu, gdje je dočekao 1848. god., kada ga je ban Jelačić imenovao perovođom banskoga vijeća. Položivši odvjetnički ispit 1851. godine otvori odvjetničku pisarnu u Brodu na Kupi. Za Bachovog apsolutizma, kada ga je austrijska vlada 1857. godine lišila prava odvjetnikovanja pobježe u Rusiju, gdje je mislio naći pomoći za nesretnu Hrvatsku. No prevarivši se u toj nadi, prognanik Kvaternik zatim ode u Torino, a 1859. i u Pariz ne bi li francuskog cara Napoleona III. sklonuo da isto tako pomaže oslobođenje i ujedinjenje hrvatskih zemalja kao što je pomogao oslobođenje i ujedinjenje Italije. No i ovdje razočaran vrati se godine 1860. u domovinu nakon što je u Hrvatskoj bio ukinut apsolutizam. Na proljeće 1861. godine izabran je za narodnog zastupnika.

Bogat pravnim i povijesnim znanjem branio je prava Kraljevine Hrvatske protiv Beča i Pešte. Na hrvatskom saboru 1861. godine Kvaternik zajedno sa dr. Ante Starčevićem osniva »Stranku prava« s državopravnim programom: Hrvatska neka se ne veže ni s Austrijom, ni s Madžarskom, nego neka bude potpuno samostalna. Te godine u hrvatskom saboru u svojem govoru Kvaternik u obrazlaganju prijedloga o uređenju nezavisnosti Hrvatskog Kraljevstva izričito veli: »Pošto će nas Mađarska i Austrija u svojem zagrljaju, jer su jači od nas ugušiti, stoga budimo samostalni«. Radi takvoga držanja na prijedlog biskupa Štrosmajera trebao je Kvaternik za ovoga zasijedanja hrvatskog sabora kao dar narodnog priznanja dobiti za nagradu — zlatan prsten. No mjesto svega toga »njegovo apoštolsko veličanstvo« car Austrije i još k tome kralj Hrvatske raspustio je hrvatski sabor, a Kvaterniku dao izgon iz Hrvatske.

Tako prognan Kvaternik je i po drugi put otišao u Pariz, gdje je živio kao suradnik različitih novina. Izvanredna inteligencija i znanje osam jezika pri tome mu je izvrsno služilo.

Godine 1865. vrati se opet u Zagreb, ali iste godine na sam Božić bude opet ponovno izagnan iz svoje domovine u tuđi kraj — u Italiju. I tek kad se promijeniše političke prilike vrati se ponovno u Zagreb, gdje bude čak primljen i za građanina. — Početkom 1870. godine otvori odvjetničku pisarnu u Zagrebu, gdje je 1871. počela izlaziti »Hrvatska« kao novine »Stranke prava«.

Iste godine nakon teškog iskustva i još težeg stradanja uvjeren da je »austrijski dualizam kao i austrijski federalizam prema suverenoj nezavisnosti Hrvata kao šaka u oko« i za »pametne narode samo maskirani apsolutizam i germanizacija« i »da Hrvati imaju raditi za sebe na temelju svoje povijesti, svoje narodnosti, svog javnog, domaćeg i međunarodnog prava«, Kvaternik sa svojim prijateljem Rakijašem podiže ustanak s ciljem, kako on sam veli u proglasu narodne hrvatske ustaške vlade od 8. listopada 1871.: 1) sve žive sile naroda upraviti na oslobođenje naroda ispod švabskog gospodstva. Pri tome je tužno nastradao, jer ga 11. listopada 1871. godine smrtno pogodi tane u klancu Ljubča.

I tako pade — prvi Hrvat novijega vremena, koji je bio prekinuo sa stoljetnom hrvatskom politikom ševrdanja između Beča i Pešte i pustom igrom neiskrene odanosti prema još neiskrenijim kraljevima, pa otvoreno prekao na polje revolucionarstva i po tome postade ovjenčan mučeničkom aureolom, kao najznatnija ličnost s najčasnijim mjestom u novijoj hrvatskoj povijesti. (A. O.).

STUDENI — SESVETČAK

Dani	Rimokatolički kalendar	Grkokat. kalendar
Petak	**1 Svi Sveti**	19 Joil prorok
Subota	2 Dušni dan	20 Artemije mč.
Nedjelja	**3 25. n. po Duh.**, Hubert	**21 20. n. po Duh.**
Ponedj.	4 Karlo Boromejski	22 Averkije b.
Utorak	5 Emerik (Mirko)	23 Jakov ap.
Srijeda	6 Leonard, Sever	24 Areta mč.
Četvrtak	7 Engelbert, Zdenka	25 Markijan i Mart.
Petak	8 Bogomir (Bogdan)	**26 Dimitrije mč.**
Subota	9 Teodor (Božidar), Gracija	27 Nestor mč.
Nedjelja	**10 26. n. po D.**, Andrija Avel.	**28 21. n. po Duh.**
Ponedj.	11 Martin biskup	29 Anastazija r. mč.
Utorak	12 Martin papa, Kunibert	30 Zinovije
Srijeda	13 Stanislav Kostka	31 Shahij i Amplo
Četvrtak	14 Nikola Tavilić, Jozafat	1 Kozma i Dam.
Petak	15 Albert Veliki, Leopold	2 Akindin mč.
Subota	16 Gertruda, Ivan Trog., b.	3 Akepsim mč.
Nedjelja	**17 27. po D.**, Grgur čdtv., H.	**4 22. n. po Duh.**
Ponedj.	18 Roman, Adon, Eugen	5 Galaktion
Utorak	19 Elizabeta, Poncijan	6 Pavao ispovj.
Srijeda	20 Feliks Val.	7 Eron mč.
Četvrtak	21 Prikaz. BDM. u hramu	**8 Zbor arh. Mihajla**
Petak	22 Cecilija dj. i muč.	9 Onisofo i Porfir.
Subota	23 Klement p., m.	10 Erast
Nedjelja	**24 28. n. po D.**, Ivan od Križa	**11 23. n. po Duh.**
Ponedj.	25 Katarina dj. i muč.	12 Josafat mč. za jed.
Utorak	26 Ivan Berhm., Konrad	13 Ivan Zlatoust
Srijeda	27 Virgilije b.	14 Filip ap.
Četvrtak	28 Sosten uč. Pavlov	15 Gurije (poč. Bož. p.)
Petak	29 Saturnin, Iluminata	16 Matej ap. i evanđ.
Subota	30 Andrija apostol	17 Grigorije b.

NARODNA IMENA U STUDENOM:

2. Hvalimir, 4. Dragutin, 5. Mirko, 7. Anđelko, 8. Bogomir, 9. Božidar, 11. Davorin, 13. Stanimir, 16. Svetovit, 20. Prerad, 21. Goluban, 25. Kalina, 28. Držislav, 29. Hranislav, Hranimir, Hranko.

Mjesečeve mijene

Prvak 6. studenoga u 10 s. 8 min. noću.
Uštap 15. studenoga u 3 s. 23 min. ujutro.
Trećak 22. studenoga u 5 s. 36 min. popodne.
Mlađ 29. studenoga u 9 s. 42 min. prije podne.

Sunce

	izlazi	zalazi
1.	6 s. 38 m.	4 s. 42 m.
11.	6 „ 56 „	4 „ 28 „
21.	7 „ 6 „	4 „ 18 „

Antun pl. Mihanović i Josip Runjanin

PJESNIK I SKLADATELJ HRVATSKE HIMNE

Rodio se 10. VI. 1796. u Zagrebu, gdje je svršio pučku i srednju školu. Godine 1811. otišao je u Beč da uči pravo, iako je isprva htio da postane vojnikom. U Beču surađuje s učenim društvom hrvatskih rodoljuba. I tu već kao mladi sveučilištarac izdaje svoju brošuru: »Rech domovini od haznovitosti piszanja vu domorodnom jeziku«, u kojoj prijedlaže da se Hrvati kane latinskog jezika i prigrle hrvatski. — Djelo je izašlo godine 1815. Iste se godine vraća u Zagreb. Po svršetku prava otputovao je u Italiju, gdje se bavi književnim radom. U Padovi 1817. godine otkrio je rukopis Gundulićevog »Osmana«, te je izdao poziv na pretplatu za štampanje toga djela, ali do štampanja nije došlo, budući da u ono vrijeme u Hrvatskoj nije mogao naći još dovoljan broj pretplatnika.

Godine 1818. stupa u vojsku. No već 1826. ostavlja vojnijtvo, te neko vrijeme boravi u Budimu, na Rijeci i u inozemstvu. Od godine 1826. do 1837. postao je gubernatorski tajnik na Rijeci, gdje je razvio svoj književni rad i stupivši u kolo Iliraca, štampao 1835. godine u Danici svoju »LIJEPU NAŠU DOMOVINU«, koju je kasnije uglazbio Runjanin, a Hrvatski Narod ju proglasio svojom HIMNOM.

Godinu dana poslije štampanja »Lijepe naše domovine« t. j. 1836. godine postao je austrijski konzul u Beogradu, gdje je poznao »Ružu od Istoka« Anku Obrenović, kćerku kneževa brata, s kojom se htio i vjenčati, čemu se protivio knez Miloš. U Beogradu služio je do 1838. godine, kada postade konzulom u Solunu, a poslije u Trapezuntu, Smirni, te u Carigradu, a misli se i u Odesi. Godine 1843. kad je bio na sv. Gori otkriva takozvano »Zogravsko Evanđelje«, staroslavenski rukopis iz 10. stoljeća. Godine 1853. došao je radi bolesti u Zagorje, zatim opet odlazi u diplomatsku službu u Bukurešt, dok konačno 1858. nije otišao u mirovinu i nastanio se u svom dvorcu Novi Dvori u Zagorju kod Klanjca, gdje je 14. studenog 1861. umro od kapi, a tu je i sahranjen i ondje mu još i danas stoji spomenik, kojega mu je dala podići njegova kći Marijeta.

*

Josip Runjanin, skladatelj rodio se 1821. godine u Vinkovcima, gdje je polazio škole. Godine 1838. otišao je u kadetsku školu. Godine 1840. kao kapetan na službi u Glini uglazbio je hrvatsku himnu »Lijepu našu domovinu«. Veći dio njegovih skladbi je nestao. U službi je napredovao do podpukovnika. Umirovljen nastanio se bio u Novom Sadu, gdje je i umro 2. II. 1878. godine.

Ishitreni Runjaninov napjev pjevali su oduševljeni poklonici hrvatskoga preporoda, sve mladi časnici Jelačićeve glinske pukovnije, koji se vremenom proširio i na ostale hrvatske krajeve, što je zanosom širila mladež, ta širiteljica svega naprednoga i nacionalnoga. Godine 1861., kada je umro pjesnik himne, ukajdio je učitelj pjevanja u Zagrebu Vatroslav Lichtenegger napjev po predaji veoma točno. Pa ipak, iako je napjev pjesme dopro još 1846. u Zagreb, ipak pjesma nije mogla odmah postati himnom, jer po tumačenju pošvapčarenih glazbenika »stručnjaka« pjesma nije sadržavala osebine himne, budući da nije uzveličavala »cara i kralja hrvatskoga«. No kada ju je Lichtenegger i glazbeno društvo duhovne mladeži u Zagrebu izdalo u svojim »Zbirkama«, pjesma je postala popularnom — i, od godine 1891. za vrijeme zagrebačke izložbe postaje voljom naroda — HRVATSKOM HIMNOM. (A. O.)

PROSINAC — GRUDEN

Dani	Rimokatolički kalendar	Grkokat. kalendar
Nedjelja	1 **1. n. Adv.**, Elıgije, Natalija	18 **24. n. po Duh.**
Ponedj.	2 Bibijana dj. i mč.	19 Abdija prorok
Utorak	3 Franjo Ksaverski	20 Grgur Dekap.
Srijeda	4 Barbara dj. i mč.	21 **Uvođ. Bog. u hram**
Četvrtak	5 Sava opat	22 Cecilija dj. i muč.
Petak	6 Nikola biskup	23 Amfiloh
Subota	7 Ambrozije biskup	24 Katarina muč.
Nedjelja	8 **2. n. Adv., Bezgr. Zač. BDM**	25 **25. n. po Duh.**
Ponedj.	9 Leokadija, Julijan, Valerija	26 Alipije pust.
Utorak	10 Prenos kuće u Loreto	7 Jakob muč.
Srijeda	11 Damas papa	28 Stjepan muč.
Četvrtak	12 Sinesije, Maksencije	29 Paramon muč.
Petak	13 Lucija, Otilija	30 Andrija apostol
Subota	14 Spiridion (Dušan)	1 Naum prorok
Nedjelja	15 **3. n. Adv.**, Kristijana, Val.	2 **26. n. po Duh.**
Ponedj.	16 Adelhajda, Albina	3 Sofonije pr.
Utorak	17 Lazar, Olimpijada	4 Barbara muč.
Srijeda	18 Oček. por. BDM. Kv. p. †	5 Sava Osvećeni
Četvrtak	19 Nemezije, Fausta, Vladim.	6 **Sv. Nikola**
Petak	20 Amon, Liberat Kv. p. †	7 Ambrozije b.
Subota	21 Toma apostol Kv. p. †	8 Patapije
Nedjelja	22 **4. n. Adv.**, Zenon, Flav.	9 **Bezgr. Zač. Mar.**
Ponedj.	23 Viktorija dj. i muč.	10 Danijel Stup,
Utorak	24 Badnjak, Ad. i Eva, Herm.	11 Mino i Ermogen
Srijeda	25 **Božić (Rođ. Kristovo)**	12 Spiridion
Četvrtak	26 Stjepan prvi muč.	13 Eustratije
Petak	27 Ivan apostol i evanđ.	14 Tirso muč.
Subota	28 Nevina dječica	15 Eleuterije muč.
Nedjelja	29 **N. po Bož.**, Toma b., David	16 **Ned. praotaca**
Ponedj.	30 Sabin, Anisija, Liberij	17 Danijel prorok
Utorak	31 Silvester papa, Melanija	'8 Sebastijan

NARODNA IMENA U PROSINCU:

1. Berislav, Božena, 4. Inoslav, 6. Vladivoj, 10. Radomira, 12. Većemir, 13. Svijetla 19. Vladimir, 21. Tomislav, 23. Neda, Vlasta, 25. Božičko, 26. Krunica, 29. Trpimir

Mjesečeve mijene

◗ Prvak 6. prosinca u 5 s. 1 min. popodne.
◎ Uštap 14. prosinca u 8 s. 38 min. uveče.
◖ Trećak 22. prosinca u 2 s. 45 min. ujutro.
● Mlađ 28. prosinca u 9 s. 56 min. noću.

Sunce

	izlazi	zalazi
1.	7 s. 19 m.	4 s. 12 m
11.	7 „ 29 „	4 „ 10 „
21.	7 „ 36 „	4 „ 12 „

Tomislav Veliki Trpimirović

PRVI KRALJ HRVATSKI

Tomislav (god. 910.—928.) sin Mutimirov bijaše kao knez strašan neprijateljima svojim i svoga naroda. Za njegova vladanja navališe Mađari više puta na Hrvate, osobito na Posavsku Hrvatsku. No svaki put bijahu potučeni kako svjedoči naš stari ljetopis, koji kaže: »I kraljujući Tomislav u to vrijeme bješe u kraljevstvu ugarskom kralj imenom Arpad. I- on skupi vojske i izađe s vojskom na kralja Tomislava. Bijaše pako Tomislav mlad i krepak u hrvanju. I činiše među sobom mnoga hrvanja i vazda Arpad kada bojevahu izgubljaše i napokon ne mogaše se suprotiviti pobježe.« Zbog toga su Tomislava nakon pobjede vjerojatno i posavski Hrvati prihvatili za svoga vladara, pa se time sada obje Hrvatske sjediniše u jednu državu, kojoj su pripadale i Bosna i Neretvanska, jer su one već od prije bile u vlasti Dalmatinske Hrvatske. Kasnije kada radi toga što je Tomislav zaštitio srpskog velikog župana Zaharija, napadne bugarski car Simeon na Tomislava. No bude od Tomislava sasvim potučen, nakon čega je Tomislav osim cijelom Hrvatskom zavladao i još Travunjom i Dukljom koje su dosada pripadale Srbiji.

Za te bojne slave, kojom je Tomislav pripomogao, da se Bugari nijesu raširili po Bosni i Hercegovini, a Mađari po Italiji, primi Tomislav kraljevsku krunu od Rimskog pape Ivana X. i dade se na Duvanjskom polju okruniti za Kralja Hrvatske i Slavonije. Prema tome u povijesti Hrvata, to je najznamenitiji događaj, jer je Hrvatska time postala Kraljevinom i dobila okrunjena vladara svoje krvi i svojega jezika, te postala jaka i moćna država, koja je po pisanju suvremenog bizantskog cara mogla dići 60.000 konjanika, sto tisuća pješaka i imala osamdeset velikih brodova, na svakom do 40 ljudi, i sto manjih na svakom 10—20 ljudi.

Na taj način Tomislav prvi kralj Hrvata ujedini narod, te uredi crkvene i državne odnošaje, uzvisivši Hrvatsku kako ju nije uzvisio nijedan kralj Hrvatske ni prije, ni poslije njega. Tomislava ne priznavaju svojom glavom samo Posavska, Dalmatinska i Crvena Hrvatska, te Bosna i Hercegovina, nego čak i neke srbske oblasti, dok njegovo vrhovništvo seže sve do Drine, Kosova polja i Bojane. S takvom silom koja je predstavljala više od dva milijona ljudi još u ono vrijeme mogao je Tomislav suzbiti Mađare za onda najopasniji narod za zapadnu Evropu, te Bugare pred kojima je drhtalo Istočno rimsko carstvo.

Njega ide slava, što je osnovao Hrvatsko Kraljevstvo, proširio mu granice do Drave, obranio narod od madžarskih provala i od Simeona, cara bugarskoga. Njega ide sva hvala, što je Hrvatskoj izvojevao prednost političke snage i civilizacije. Njegovom zaslugom Hrvatska se znala oduprijeti bugarskoj najezdi bolje od Srbije. Bolje od Srbije znala je ukloniti se građanskoga rata. Sa Tomislavom Hrvatska je spriječila izvršenje sna cara Simeona: proširenje bugarskoga carstva do Jadranskoga mora. S Njime Hrvatska je osujetila istrijebljenje žiteljstva Srbije i dala zakloništa srpskim izbjeglicama. Po njemu je Hrvatska znala očuvati stečenu blagodat kršćanstva i postati moćna i snažna država Svetog i Velikog Kralja svih Hrvata.

Zbog toga pod njegovu zastavu hrle junaci cijele Hrvatske, pa čak i Srbije, dok ga zahvalna narodna tradicija još i dandanas nazivlje »Svetim« t. j. velikim kraljem Hrvata, a povijesni spomenici »Rex Chroatarum« t. j. kraljem Hrvata. (A. O.)

MUSLIMANSKI KALENDAR

(Šerijatski lokalni na astronomskoj vidljivosti mlađaka)

Godina po Hidžretu 1359 (prosta)

21. Zulka'de, XI. mj. (23 dana)	1. siječnja
1. Kulhidždže, XII. mj. (30 dana)	10. siječnja
9. Zulhidždže, Jevmu Arefe	18. siječnja
10. Zulhidždže Kurban- bajr. 1 d.	19. siječnja
(Bajram-namaz u Sarajevu u 7.55 sati.)	
11. Zulhidždže, Burban-barj. 2 dan	20. siječnja
12. Zulhidždže- Kurban-bajr. 3 dan	21. siječnja
13. Zulhidždže- Kurban-bajr. 4 dan	22. siječnja

Godina po Hidžretu 1359 (prosta)

1. Muharrem, I. mj. (30. d.) N. g.	9. veljače
10. Muharrem, Jevnu Ašura	18. veljače
1. Safer, II. mj. (30 dana)	10. ožujka
1. Rebiul-evvel, III. mj. (29 dana)	9. travnja
12. Rebiul-evvel, Mevlud (r. Muh.)	20. travnja
1. Rebiul-ahir, IV. mj. (30 dana)	8. svibnja
1. Džumadel-ula, V. mj. (30 dana)	7. lipnja
1. dan Džumadel-ahire VI. mj. (29 d.)	7. srpnja
1. Redžeb, VII. mj. (30 dana)	5. kolovoza
4. Redžeb, Uoči Lejletul-regaiba	8. kolovoza
26. Redžeb, Uoči Lejletul-mi'radža	30. kolovoza
1. Ša'ban, VIII. mj (29 dana)	4. rujna
14. Ša'ban, Uoči Lejletul-berata	17. rujna
1. Ramazan IX. mj. (29 d. posta)	3. listopada
26. Ramazan, Uoči Lejletul-kadra	28. listopada
1. Ševval (29 d.) Ram.-bajr. 1 dan	1. studenog
(Bajram-Ramaz u Sarajevu u 7 sati 0 m.)	
2. Ševval (29 d.) Ram.-bajr. 2 dan	2. studenog
3. Ševval Ram.-bajr. 3 dan	3. studenog
1. Zulka'de, XI. mj. (30 dana)	30. studenog
1. Zulhidždže, XI. mj.	30. prosinca
2. Zulhidždže, XI. mj.	31. prosinca

KAKVO ĆE BITI VRIJEME OVE GODINE PO STOLJETNOM KALENDARU

Proljeće će u početku biti vlažno, u svibnju lijepo i suho, ali noći hladne. I **ljeto** će biti lijepo. **Zima** također.

Siječanj: do 3. oblačno i nešto hladno, od 4. do 6. kiša, od 7. do 10. malo hladno, 11. jaka kiša, a od 23. do kraja vjetrovito, maglovito i snježno. **Veljača:** 1. do 6. magla i vjetar, 8. vedro i hladno, 9. do 12. naoblačeno, kiša i snijeg, 13. do 16. vedro i hladno, 18. kiša i snijeg, 19. do 20. vjetar, 22. do 26. lijepo, noći hladne, a onda kišovito. **Ožujak:** od 1. do 6. studeno, 8. do 17. suho i studeno, 19. vjetar, snijeg i kiša, 20. do 23. kiša i hladno, popodne vedro, od 26. do konca jutrom poledica. **Travanj:** do 6. studeno i oporo, 7. toplo i vedro, 8. vjetrovito i ponešto kiše, od 9. do 11. vedro i toplo, 16. oluja, od 19. do 25. promjenljivo, od 25. do kraja hladno i oblačno. **Svibanj:** 1. i 2. vjetrovito, studeno i grubo, 4. do 15. lijepo, ugodno s nešto grmljavine, 24. jutrom led i tuča, 27. lijepo, 28. i 29. kiša i studen, 30. i 31. kiša i snijeg. **Lipanj:** 2. ugodno, 3. velika kiša, 4. i 5. oporo, 9. lijepo toplo, 11. do 14. hladno, večeri toplije, 15. kiša, 19. sparina, 24. jaka kiša, 25. veoma studeno, od 26. do kraja kiševito. **Srpanj:** 1. do 3. studeno, oblačno i tuča, 4. lijepo, 6. mutno i hladno, 7. do 18. lijepo, toplo i sparno, 19. do 21. kiša, od 23. dalje lijepo i vruće. **Kolovoz:** do 6. toplo, od 8. do 11. kiša, 13. ugodno, 15. do 17. hladna kiša, 18. do 25. lijepo i toplo, 26. do 28. grmljavina i kiša. **Rujan:** do 4. toplo, 5. do 9. ugodno, 11. malo kiše, 18. do 25. promjenljivo, 26. lijepo i toplo, 28. do kraja kiša. **Listopad:** 1. lijepo, 2 i 3. vedro, ali studeno, 4. i 5. lijepo i toplo, 7. kiša i vjetar, 15. vjetar, oblačno i kiša, 16. bura i snijeg, 19. promjenljivo, 24. do 25. kiša sa snijegom, 29. ugodno, 30. hladno i oblačno. **Studeni:** do 4. hladno i kiša, noću snijeg, 17. do 20. kiša, od 21. do kraja ugodno. **Prosinac:** 2. snijeg, 3. do 8. nestalno 10 jaka zima, noću veliki snijeg, 11. i 12. oporo, studeno, 13. i 14. blaže, snijeg, 16. do kraja vedro, snježno i jako studeno.

KAKVO ĆE BITI VRIJEME I GODINA PO NARODNIM POSLOVICAMA.

Siječanj. Ako nije zima u siječnju, bit će u travnju i svibnju. Ako je trave u siječnju, ne će je biti u svibnju. Ako je u siječnju vode (kiše), ne će o Martinju biti vina. Ako nije siječanj u snijegu, teško njivi, dolu i brijegu.

Veljača. Veljača mačja derača. Ako se mačka u veljači sunča, u ožujku će opet u zapećak. Sv. Matija led razbija, ako ga nema, on ga sprema.

Ožujak. Ožujska prašina nosi mnogo žita i vina. Koliko je u ožujku rose ,toliko će u svibnju biti mrazova. Ožujska grmljavina — rodna godina.

Travanj. Mokar travanj — suh lipanj. Jurjevska kiša od Boga rosica. Svaka kap Jurjevske kiše vrijedi dukat. Suh travanj — mršava godina. Vedre travanjske noći ne će nikoga pomoći.

Svibanj. Sušan svibanj — gladna godina. Svibanjska rosa gnoji, svibanjski mraz ubija. Što više prepelica u svibnju fućka, to će biti skuplja hrana.

Lipanj. Do Petrova valja kiša — po Petrovu baš ništa. Kakav je lipanj, takav je i prosinac. Što više u lipnju grmi, to bolja žetva.

Srpanj. Vedro Jakovljevo — oštra zima. Što srpanj ne kuha, može rujan peći. Kakav je srpanj, takav će biti i siječanj. Ako je o Mariji Magdaleni kiše, bit će je još više.

Kolovoz: Lijepo Rokovo — lijepo vino. Suh kolovoz suho vino, voden kolovoz vodeno vino. Što deblja u kolovozu kiša, to tanje u listopadu vino.

Rujan. Rujanske kiše zlato su njivi, a otrov trsju. Kakav je rujan, takav će biti i ožujak dojduće godine. Kakovo je vrijeme u početku rujna, takovo će biti i na svršetku. Ako ne odlete lastavice do Miholja, bit će zima oštra.

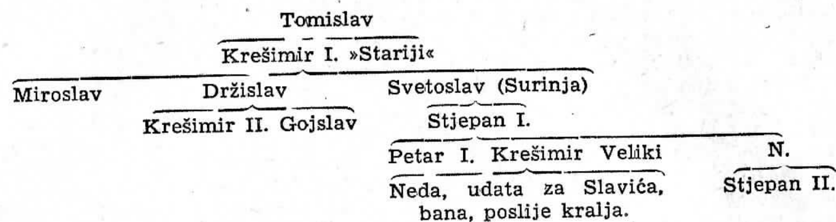
Listopad. Što se list dulje drži — to se zima pruži. Topao listopad — mrzla veljača. Kada prvi snijeg na mraz padne bit će dobra godina. Mnogo magle u listopadu — mnogo snijega u zimi.

Studeni. Ako padne mraz po kiši, bit će zla godina. U studenom kada pada snijeg na kišu, bit će dobra godina i što više snijega padne tim bolje.

Prosinac. Vodenica koja o Božiću melje kolače ne će k Uskrsu pogače. Snijeg u prosincu znači dobru zimu.

RODOSLOVLJE HRVATSKIH KRALJEVA

Narodna dinastija.

Bani, koji su se digli na kraljevski prijesto

Pribunja
Slavić
Dmitar Zvonimir
Petar II. Svačić.

POGLAVARSTVO CRKVE KATOLIČKE

Vrhovni poglavar Crkve, Namjesnik Kristov:
Sv. Otac Papa Pio XII.
vlada od 1. ožujka 1939.

Državni tajnik Sv. Oca Pape:
Kardinal Maglione

Zastupnik Sv. Oca Pape u državi.
Dr. Ettore Fellici, nadbiskup

HRVATSKI EPISKOPAT

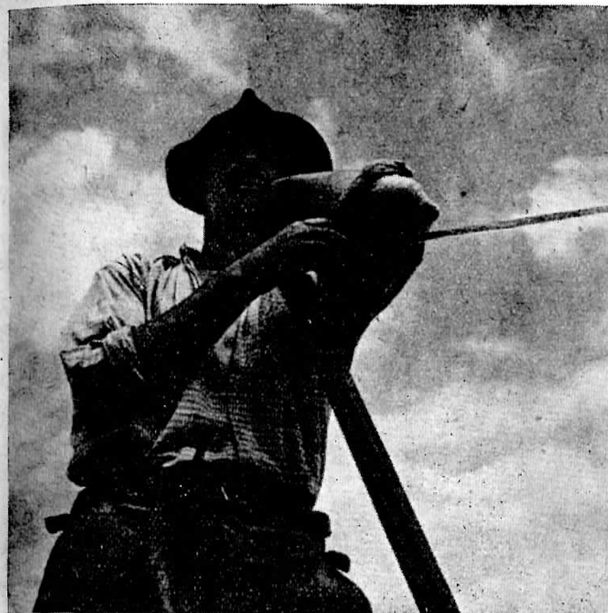
Hrvatski metropolita i predsjednik biskupskih konferencija:
Dr. Alojzije Stepinac, nadbiskup zagrebački

Sarajevski nadbiskup:	Dr. JOSIP UJČIĆ
Beogradski nadbiskup:	Dr IVAN EV. ŠARIĆ
Barski nadbiskup:	Dr NIKOLA DOBREČIĆ
Đakovački biskup:	Dr ANTUN AKŠAMOVIĆ
Senjski biskup:	Dr VIKTOR BURIĆ
Krčki biskup:	Dr JOSIP SREBRNIĆ
Križevački biskup:	Dr DIONIZIJE NJARADI
Splitski biskup:	Dr KLEMENT KVIRIN BONEFAČIĆ
Šibenski biskup:	Dr fra JEROLIM MILETA
Ninski biskup:	Dr fra JEROLIM MILETA, ap. admin.
Hvarski biskup:	Msgr MIHO PUŠIĆ
Dubrovački biskup:	Dr JOSIP MARIJA CAREVIĆ
Kotorski biskup:	Dr PAVAO BUTORAC
Mostarski biskup:	O. ALOJZIJE MIŠIĆ
Banjalučki biskup:	O. JOSIP GARIĆ
Subotički biskup:	Msgr LAJČO BUDANOVIĆ
Velikobečkerečki biskup:	Dr JOSIP UJČIĆ, apost. admin.

Naslovni nadbiskup filipopoljski:
O. RAFAEL RODIĆ

Pomoćni biskup zagrebački:
Dr FRANJO SALIS-SEVIS

Pomoćni biskup sarajevski: Dr SMILJAN ČEKADA

PROSVJETNO-KNJIŽEVNI ZBORNIK

HRVATSKOG ORAČA

IVAN ORŠANIĆ:

Zadaci hrvatske omladine

Za dobar i uspješan razvitak svakoga naroda nužno je osiguravati zdravu omladinu. Ne kaže se uzalud »Na mlađima svijet ostaje«. Hrvatski narod ima mnogo razloga, da njegova omladina bude na doličnoj duševnoj i moralnoj visini, **i da bude iznad svega narodna omladina.**

Mi živimo u vrlo teškim prilikama, u kojima je najvažnije izdržati protiv svim razornim utjecajima, koji nastoje ubiti vjeru u našoj omladini i rastrojiti ju moralno.

Moramo vjerovati u bolju budućnost svojega naroda i ne smijemo očajavati, a kako je budućnost naroda u omladini, u njoj navlastito ne smije biti očajanja i bezbrižnosti. **Očajanje i bezbrižnost ne mogu biti pravi temelji narodne budućnosti.** A u ovako teškom stanju, naročito siromaštvu mnogih, jedni padaju u očajanje, a drugi u bezbrižnost, čime se slabi duševna i moralna otpornost naroda.

Jedna od najvažnijih stvari za našu omladinu jest u tome, **da u sebi jača svijest o cjelini hrvatskoga naroda, i da se nikako ne da razbijati u klase i staleže, koji bi imali neke svoje posebne ciljeve, a koji bi bili iznad općih narodnih ciljeva.** Kad gledamo engleski, francuski, njemački, talijanski i druge narode, onda vidimo, da oni riješavaju sva svoja i klasna i staleška pitanja unutar narodnih zajednica i država, i da ni u jednome od njih nije klasno ili staleško pitanje iznad njihova narodnog i državnog cilja i koristi. Pa, ako su ovi narodi došli do neke visine i nekog uspjeha, a da se nisu međusobno rastavili u neprijateljske frontove, tako da bi doveli u pitanje svoje narodne zajednice, onda takvo pravilo vrijedi za sve narode, pa i za hrvatski narod.

U ovim velikim europskim narodima sve su klase i svi staleži došli do zamjerne visine, ne uništavajući narodne zajednice.

Taj duh i tu svijest o općim narodnim ciljevima najjače može nositi omladina, jer je ona u onoj dobi, kada još ne dolaze do izražaja posebni staleški interesi. I ako omladina učvrsti i razvije u sebi tu opću, zajedničku narodnu svijest, ona će biti sposobna, da je lakše uskladi sa svojim posebnim staleškim interesima: seljačkim, radničkim, obrtničkim, trgovačkim i svima ostalima, kad poodraste i počne odlučivati o narodnim poslovima.

Druga važna stvar jest u tome, **da naša omladina ne pretjeruje u svojemu lokalnomu patriotizmu:** slavonstvu, bosanstvu, dalmatinstvu, ličanstvu, jer je i to nešto posebnoga prema općem i zajedničkom osjećanju hrvatskom, koje je iznad svih

tih uskih osjećaja. Ne trebamo mi nikakvu bosansku, dalmatinsku, hercegovačku, zagorsku ili ličku omladinu, nego **hrvatsku omladinu.**

Ovi sitni posebni osjećaji dolaze često do izražaja prigodom kolonizacije, kad, na primjer, neki Dalmatinac dođe u Slavoniju ili tako slično, pa ga se poprijeko gleda, kao nekog tuđinca. Omladina treba da bude ona, koja će prva suzbiti ovakvo krivo gledanje, i koja će konačno nositi jaku i jedinstvenu hrvatsku svijest.

Treća važna stvar jest u tome, **da naša omladina pravilno shvati značaj inteligencije, i da ne širi i ne razvija mržnju prema inteligenciji.**

Nema toga naroda, koji se je digao do zamjerne ekonomske i kulturne visine bez svoje inteligencije. Ima, istina, među inteligencijom svakakvih: lopova, izrabljivača, nenarodnih, nemoralnih tipova, ali zbog tih i takvih ne može se ubijati opće značenje inteligencije. Konačno, treba znati, da Ante Starčević i Stjepan Radić, najveći vođe hrvatskoga naroda spadaju u inteligenciju, i da se ne može tako olako isključivati ulogu inteligencije. Posebno to vrijedi za nas, gdje je najveći dio inteligencije: učitelji, profesori, svećenici, liječnici, advokati, potekao iz redova seljaka, kao najbrojnijega staleža. Najveći je dio tih ljudi još do ulaska u svoje zanimanje radio preko praznika u polju sa svojim seljačkim roditeljima.

Nema nikakva smisla — zbog nekih pokvarenih inteligenata — usvojiti mišljenje, da nam je suvišna inteligencija.

Nama su suvišni pokvarenjaci u svim staležima, među seljacima, radnicima, trgovcima i u cijelom narodu.

Ovakvo shvaćanje treba da usvoji hrvatska omladina, i da pravilno zamjećuje na svim mjestima, tko je pošten, narodan i ispravan. Na koncu konaca, pokvareni, nepošteni, neispravni, nenarodni seljaci, radnici, trgovci obrtnici i industrijalci hvataju se onih i onakvih inteligenata, koji su njima slični. Jedni druge nalaze i jedni druge podupiru.

»U kakvom si društvu, onakav si i sam«, veli ispravno narodna poslovica.

Važna je stvar za našu omladinu, **da počne voditi računa o tuđemu i svojemu.** Treba uvijek imati na pameti svoju opću narodnu svijest i dužnost. U najviše slučajeva tuđinac te ne razumije, i zato i jest tuđinac. On gleda svoje na svim područjima života: privrednom, kulturnom, moralnom i narodnom. Kupujmo zato kod svojega, udružujmo se u svoje, razgovarajmo sa svojima, savjetujmo se kod svojega i tako jačajmo sve svoje — narodno.

Omladina svakoga naroda samo je onda na pravom stajalištu, ako je nacionalna, i ako je nosilac narodnoga duha i narodnih ciljeva, jer je time garancija, da narod ne će u budućnosti

ostati bez sigurnih i zdravih snaga. **Zbog toga mora biti i odlučna prema svima onim tuđinskim idejama, koje nastoje oslabiti vrijednost i solidnost omladine, a time i cijeloga naroda.**

Takve štetne ideje, posve tuđinske, jesu komunističko-židovske, koje idu za tim, da odrode omladinu od njegova narodnog tijela, i učine ovisnim o tuđinskom ravnanju i za tuđinsku korist.

Komunizam nije donio sreću ni ruskom narodu, nego samo golema krvoprolića i zločinstva, glad i nezadovoljstva, pa nema nikakva smisla da naša hrvatska omladina usvaja ma što od komunističkih obećanja, jer osim obećanja sve je samo nasilje, ubijanje i krvava diktatura.

Naša omladina treba da bude nosilac narodne snage, reda, poštenja, učvršćivanja obitelji, poštivanja obiteljskih i narodnih autoriteta, društvene discipline, kako bi se na ovakvim vrlinama mogli uspješno riješavati svi naši kulturni, ekonomski i politički problemi, kojih mi imamo vrlo mnogo.

Na raspuštenoj, nemoralnoj i nenarodnoj omladini ne može hrvatski narod ništa izgraditi.

Kad su se narodni vođe, kao što su Starčević i Radić borili i ginuli, onda su mislili na dobro svojega naroda, onda su davali primjer čitavoj omladini i narodu, i **s toga je hrvatska omladina dužna, da bude vjerna svojemu narodu, kao pošteni odlučni nosilac narodnog uspjeha i narodne budućnosti.**

FERDO BAČIĆ:

Hrvatskom oraču!

Prije zore u polje idem da gledam bistru rosu,
A tihi vjetar tihano pirka i mrsi moju kosu.
I sjajno sunce eno već plovi iznad daleke šume.
Rosno cvijeće opojno miri i širi miris u me.

Seljak pjevajuć oprema ralo da njivu svoju ore.
Pjevaju ptice umilno, blago, u krilu ljetne zore.

Zaori, hajde gvozdeni pluže! Seljače, narodna snago,
zemlja je tvoja i naša mati, najveće svijeta blago.

Čovjek je nestao...

Vazda je bio takav: važan, mudar, tajanstven, a na licu navučen lagan, posve lagan smiješak. Činilo se, da se to smiješi iz samilosti — eto, da vam pokaže, da se na vas ne srdi, da je dobre volje i da ga se ne trebate bojati. Da uzmogne podmirivati svoje potrebe, već zarana nadje mjesto u banci i poče zaradjivati prije svoje starije braće. Taj mu je posao u banci trebao biti samo sporednim zanimanjem, a glavno je bilo, da uči pravo i polaže redovito ispite. Medjutim, već je sa prvim rimskim ispitom imao nekakovih neprilika — nije bilo posve jasno, da li je bio kriv on ili profesori, no ne složiše se u ocjeni njegova znanja, pa morade ispit ponoviti.

Kod drugoga se ispita dogodi i opet posve ista upadica, pa kako su i ovoga puta profesori bili jači od njega, prevagnu njihovo uvjerenje, da nije dovoljno učio ni za taj ispit, te ga morade ponoviti. Kod ponovnoga polaganja nasta isto natezanje i on — odustade od polaganja tako, da ta borba osta neodlučena. To ga je toliko ozlojedilo i napunilo srdžbom i prezirom prema profesorima i pravnoj nauci, da se više nikako nije mogao dati ozbiljno na učenje, pa mu — sve neopazice i bez izričite volje i nakane — bankovna služba postade jedinim zanimanjem i ciljem života. Da se roditelji i rodbina ne dosjete toj činjenici, neprestano je nosao pravničke biljžnice i tobože učio. Pripovijedao je, da je položio drugi ispit i dalje se — redovito upisivao na sveučilište, ukusno se odijevao, bio vazda propisno počešljan, hlače uglačane, da bi se mogao porezati na njihovu potezu od vrha bedra do stopala, glava uzdignuta, brčić podrezan, lice ožareno smiješkom, a oči zažagrene u ljubavnoj čežnji — — —

Najprije se zaljubio u malu Mariju, divnu, jednostavnu, priprostu djevojčicu, kćerku svoje stanodavke, skoro svoju vršnjakinju. Obećao joj je ženidbu samo da je predobije za sebe, jer je osjećao, da mu ne uzvraća ljubavnih osjećaja onako, kako bi on želio, i ako se je s njim rado zabavljala i cjelivala.

— Ti mene ne voliš, Marijo, koliko ja zaslužujem — šanuo joj je jedne zimske večeri, kad su ostali sami u sobi.

— To je istina — odvrati ona posve iskreno i jednostavno. — Ja ne razumijem, zašto te ne volim onako, kako bih željela — — —

— A ti želiš, da me voliš?! — govorio je Veljko uzdrhtanim glasom i nastojao, da je ovije rukom oko pojasa i da je prigrli na svoje grudi, a ona se je polako i nenapadno izmicala.

— Želim — šane Marija i prekide se u riječi tako, da je bilo posve jasno, da nije izrekla ono, što je kanila reći — — Želim ljubiti — nastavi skoro nečujno — ali ne ovako, kako ti to hoćeš — — — —

Poslije tih je riječi naglo klisnula i istrgla se iz njegova naručaja, da se više nikada ne povrati. Nagovorila je majku, da je pošalje rodjacima u Varaždin, gdje je ostala nekoliko mjeseci, zaljubila se u sudbenoga pristava Habuneka, nagovorila majku, da Veljku otkaže stan i onda se povratila kući, da se spremi za vjenčanje.

Veoma je volio tu svoju »malu Mariju«, pa je nije mogao lako preboljeti. Dugo se je vremena navijao oko njezine kuće, nastojeći, da je barem vidi, a u potaji je, u nekom posve skrovitom kutiću svoje duše, gojio nadu, da bi se ona još ipak mogla predomisliti i povratiti se u njegov naručaj. Medjutim, sve su te njegove vruće želje ostale samo prazne nade, koje su ga neko vrijeme grizle i nemilosrdno mučile, dok nijesu počele s vremenom, sve malo po malo, jenjavati i nestajati toliko, da je već pomišljao i na druge djevojke.

U banci je medjutim radio veoma marljivo i pažljivo, te su ga njegovi stariji voljeli i cijenili usljed česa je lagano i sigurno napredovao na činovničkoj ljestvici ispred ostalih svojih drugova, a roditelji su se tome veselili to više, što su vazda vjerovali, da on uz to još i uči, pa da će uskoro kao doktor prava naglo poskočiti i u plaći i u položaju. Nijesu ni slutili, da im sin više niti ne pomišlja na pravnu znanost! Njegove je sve misli ispunjavala — žena! Žena, pa koja bila, kakva bila, samo da je malko njegova — — —

Izgarao je od lude, neobuzdane čežnje, pa se ni jednog časa nije mogao oteti tim napasnim mislima. Kad bi u banku došla koja lijepa djevojka ili mlada žena, on ne bi mogao s nje pogleda otkinuti, a na ulici je svaki čas bio u opasnosti, da će dospjeti pod tramvaj ili automobil, koliko je vazda bio zabavljen promatranjem lijepih prolaznica.

Poslije male Marije nadje ubrzo neku drugu, pa treću, četvrtu i tako redom u veoma ubrzanim razmacima, jer ga je svaka brzo napuštala i tražila sreću s drugim muškarcima. Te su neprilike Veljka veoma tištile, pa je nastojao, da nadje razlog te svoje nesreće: zašto ga žene ne vole? Zašto mu se svaka iznevjeri i poslije najkraćeg zajedničkog ljubakanja, gukanja i mazenja napušta zajedničko gnijezdo i traži drugoga?!

Nebrojeno puta je stao pred veliko ogledalo, upro pogled u svoje blijedo lice, pa ga onda lagano i oprezno spuštao preko cijeloga lika od glave do pete i nemilosrdno ispitivao svaki potez, svaku crtu, svaku tricu i malenkost, e da bi otkrio tu strašnu tajnu: zašto ga žene napuštaju?! Zašto ih ne može zadovoljiti njegova raspjevana duša, njegova bujna mašta, koja se zna izroditi u bujicu najdivnijih riječi; zašto ih ne može smiriti, pokoriti i podložiti njegova muževnost, koja je u naponu godina

— oko dvadeset i pete, kada puca od snage i sokova svaka žilica, a ispod ruku izmiču i najteži predmeti, da ih — ne zdrobi. Jedino žene izmiču, jer ih ne može zdrobiti i umorne, izmorene i iscijedjene oboriti pred svoje noge — — —

Istina je, ogledalo ne laže: slabušan je, jadan i kukavan, da ga nema što vidjeti u odijelu. Sve ti se čini, da će ispasti iz kaputa i skljokati se kroz hlače na pod — tako je slab, mršav i iscijedjen. To je istina, no zar je to razlog, da ga žene ne mogu dugo voljeti i ostati uz njega, kad ih on tako — tako silno voli, obožava, mazi i pazi, da im ne bi mogao nijedan sredovječni ljubavnik savršenije udvarati?! — — — Zar su mu zbog toga nevjerne?!

Neke je večeri sjedio u kazalištu i posve nesabrano zvirlao oko sebe, e da bi uočio koje lice, na kome bi opazio smiješak za sebe, kad mu pade pogled na neke oči, koje je nosila omalena ljepušna djevojka u zboru na pozornici. I njezin se pogled ustavi na njegovim očima, a dva se plamena spojiše u jednu živu vatru, kakove Veljko prije toga nije nikad osjetio. Skoro je ustao — toliko se je bio izdigao, da je što bolje vidi i da ona njega može što potpunije uočiti, kada naglo zastor pade. On skoči na noge i udari u urnebesan pljesak rukama tako, da su se ljudi na njega ogledavali i u dvoumici ga promatrali, jer sam prizor na pozornici nije opravdavao tolikoga oduševljenja, iako je bio i od ostalih primljen veoma srdačno i toplo. Kad se je zastor ubrzo digao, da se glumci zahvale na tolikim pozdravima, mala je koristica stajala posve na rubu pozornice pred gledaocima i zažagrena oka zurila u svoje veliko odkriće. On joj je uzvratio isto takovim oduševljenjem i znakovima joj naznačio, da će doći, da je posjeti.

Tako je to počelo.

Lela je zlatno, krhko, prpošno stvorenje, još slabija od njega i posve nestašna, te uopće ne zna, što je život. Ona kroz njega lepršа i skakuće kao ptiče, kada počne istom okušavati krila. Ne pozna neprilike, ne misli na nezgode i nesreće, jer nije dorasla, da ih razumi. Rodjena je i odrasla u siromašnoj porodici, no već je izmalena pokazivala toliko dara za igru i glumu, da su je počeli pozivati i vući po zabavama još prije nego li je mogla i pojmiti tegobe života svojih roditelja. Nastupala je, brala lovorike i priznanja, tople smiješke i slatkiše, pa u toj omaglici dospjela na kazališne daske. Tamo je ubrzo opazila, da ne će ići sve onako, kako je ona to sebi dočaravala u svojoj djetinjoj mašti, ali je ipak bila posve zadovoljna, jer su je poklonici i prijatelji salijetali u tolikoj mjeri, da nije nikad ni dospjela, da ozbiljno misli — na život. U takvom je raspoloženju zateče poznanstvo s Veljkom.

Kad je god nastupala, on je bio u kazalištu i dočekao je s kitom cvijeća, a poslije predstave je pratio u kavanu ili u gostionu.

Njegova je sreća prvih dana bila neograničena i neopisiva, no ubrzo ga saletješe teške brige zbog nestašice novca za tolike potrebe. Razumije se samo sobom, da nije imao ni toliko snage, da bi samo pomislio, da mora prekinuti takim načinom života, jer bi to ujedno značilo, da se mora odreći Lele. Na to nije mogao ni pomisliti, jer je ona postala njegovom dušom, njegovim životom u tolikoj mjeri, da je uopće nije osjećao razlučeno od sebe. Počeo je posudjivati od prijatelja i rodbine, da barem donekle pokrije sve te potrebe svoga novog načina života sa dragom, zlatnom, prpošnom i neodoljivom Lelom. A doista mu je bila neodoljiva i draga. Kada bi se smotala oko njega, osjetio bi kao da ga je anđeo nebeski ovio svojim čarobnim krilima i privio ga na svoje grudi, pa bi samo dahćao od milja i sreće, smišljajući, što bi joj rekao i kako bi pokazao, koliko je voli — — —

Poslije nekog vremena odlučiše da se uzmu. Njegovim roditeljima nije nikako bilo pravo, jer su vjerovali, da je ta mala Lela zgodna igračka, umiljata mačkica i veoma skupa razonoda, ali — nikakova žena. O kućanstvu nema ni pojma, ne zna uvući konca u iglu, niti zna, za koju stranu treba držati kuhaču — uopće: ne zna ništa nego trošiti.

To su Veljku otvoreno i rekli, ali ga nijesu mogli odvratiti od njegove odluke. Ipak, da ih ne žalosti, da se ne posvade, dokazivao im je vrlo uvjerljivo, da Lela ima dosta znatan miraz, koji će im stajati na raspolaganju za redovan život, a osim toga — ona će i dalje zaradjivati u kazalištu! Nije ni to na odmet uz njegovu plaću, koja je već davno nadvisila plaću svakoga sudca ne Veljkovih godina, nego i onoga, koji je deset godina pred njim! Roditelji su slušali i — nijesu se mogli nikako pomiriti s pomišlju, da se njihov dragi, dobri i skromni sin ženi na takav način. Nije baš da bi to bilo sramotno ili nečasno, ali — nije zgodno — — — Još da je od kakva roda, ali — puka sirotinja, nitko i ništa i ni od koga, pa za njihova dobroga Veljka — — —

Prije vjenčanja joj je morao na dugo i široko dokazivati, na koji on način zaradjuje toliko novaca, da mogu gospodski, skoro raskošno živjeti u svakom obilju, a kada ju je uvjerio, ovila se je oko njega i — tako je to bilo zapečaćeno. Uzeli su stan od tri sobe i bogato ga namjestili, no ubrzo — već za desetak dana! — oboje uvidje, da im je tu pretijesno. Niti možeš pokućstva valjano rasporediti niti možeš primiti većeg društva — — —

Sve je teklo kao gorska bujica: krepko, jako, puno života, šuma, vike, oduševljenja i zaborava. Lela je bila presretna i nije joj nikada ginula pjesma na usnama niti su venule ruže u kristalnim vazama. Sve je vazda bilo svježe, nabubreno i nasmijano — — — Tek se je primjećivalo, da Veljku pada tmasta sjena ispod očiju, a oči mu dosta napadno i naglo upadaju u šupljine. Na usnama je ustrajno gajio svoj lijepi smiješak, ali je ipak preko očijù lebdio lagani tračak ili tuge ili zabrinutosti — — —

On nije primijetio, da Lela poče ubrzo uskrisavati svoje ljubavnike, jer joj se je on ipak učinio i preslab i previše krhak, pa ga je htjela — štediti i čuvati kao svoju stalnu kućnu potrebicu. On to nije opazio, pa se s toga niti nije mogao žalostiti. Isto tako nije znao, da njegova mala ženica imade u kazalištu neugodnosti, jer ne će da sluša svoje starije ni na pokusima ni samim predstavama, pa mu ni njezine opomene i globe nijesu trle glave — — — Lela je na sve to pomišljala, tražeći uzrok onim preranim brazdama ispod njegovih crnih očiju, pa zaključi, da razlog svakako mora biti u njemu samome, ali — ne upita ga, jer jednostavno nije na to dospjela. Uostalome, najglavnije je, da je u kući vazda svega u izobilju, da on ništa ne opaža, što mu ne bi godilo i da je barem prividno zadovoljan! Sve je drugo sporedno i od male ili nikakove važnosti.

Dani su tekli, a na njih se nastavljale noći pune čara i opojnosti, te je mala zlatna Lela već bila počela vjerovati, da je to sve čarobni san, koji ne će nikada ni prestati, a Veljkovi su roditelji iz dosta velike daljine sa strepnjom čekali, kada će nastati — štropot i urnebes. Nijesu oni mislili ni na kakvo zlo, jer se nijesu usudili ni pomisliti, da bi njihov dobri i dragi sin bio sposoban, da učini kakovo zlo, ali su nagonski osjećali, da mora doći do sloma baš kao što mnoge životinje osjećaju, da će doći do potresa još mnogo prije nego i najosjetljiviji seizmograf može da zabilježi i najneznatnije gibanje zemlje — — — Strepili su i čekali.

— Ne može to dobro svršiti — šaptala je majka češće, gledajući uporno svog čovjeka, e da bi na izrazu njegova lica pročitala, da li on možda zna ili sluti što više i — taji pred njom. On redovno ne bi odgovarao, a ona bi se još više uznemirila i nastavila: — Što ti misliš?! — — Onakav namještaj, pa one njezine raskošne haljine, pa one gozbe — — — što ti misliš?!

On ne bi ništa odgovarao, jer nije ništa pobliže znao. Čuo je koješta o toj raskoši i neumjerenom trošenju, ali sam nije ništa opažao, jer nije prisustvovao večernjim zabavama i pijankama kod sina.

Jednoga dana opazi Lela, da je Veljko veoma uznemiren. Hodao je po sobama kao zvijer u krletci, a ona je sjedila pred ogledalom i redila se, da zatim idu nekim znancima na večeru. Gledajući u ogledalu sebe, padao joj je pogled i na njega.

— Nešto si nervozan, miljeno? — šane mu koketno i milo mu se nasmiješi. — Reci svojoj Leli, što ti je?

On ne odgovori ništa. Ruku je grčevito zabadao u kose, a po glavi su mu sablasno letjele astronomske brojke — — —

— Pa ne ćeš mi ni da odgovoriš! Joj, kakav si — — mazila se je ona i kmecala kao kakvo nedoraslo derište, dok je njemu pucala glava od brige i nemira. Ni ovog je puta nije čuo, te ona požuri svoje uljepšavanje, ustane, sretne ga u hodu i baci mu se oko vrata, govoreći: — Ne ćeš ni da govoriš sa mnom — — —

— Oprosti mi, janješce — odgovori on zbunjeno. — Trebao bih — — — Al ništa! — reče i nasmiješi se, no odmah pokuša, da se izvije iz njezina naručaja.

— Što bi trebao? — požuri ona pitanjem. — Reci svojoj Leli, što bi trebao?! Ja ću ti dati sve — — —

— Osim onoga, što mi je najpotrebnije! — odgovori on dosta suho i odrezano.

— Oho! — iznenadi se ona. — Kako ti to govoriš?!

— Oprosti mi! — odgovori on nešto blaže, no još uvijek nesabrano. — Imam nekih briga i neprilika, pa mi oprosti. Ne pitaj me, jer nije ništa ni važna ni velika, pa pusti s mirom — —

Te se je večeri zabavljao vrlo tečno i bučno, nastojeći, da posve odbaci sve svoje muke i nevolje. U tome se je nastojanju bio toliko zaboravio, da se je prilično napio, što inače nije bila njegova mana. Sutradan se probudio u velikoj glavobolji i bio bi najradije ostao u krevetu, ali — nije se usudio, da izostane iz ureda. Primijetio je, da ga neki imadu na oku — — — Ne bi mogao reći, da sumnjaju, ali — može li uopće išta ostati vječno sakriveno, kad se je već dogodilo?! Može li s tim devizama i valutama biti drugačije nego sa ostalom robom, koja je na tržištu, a od koje si malko odrezao, malko podrezao, nešto prikratio, nešto uštinuo?! — — —

Skupio je svu snagu, naglo skočio iz kreveta, metnuo glavu pod pipu u kupaoni, stresao glavom kao pseto, kada se izvuče iz vode, još se nekoliko puta polio, a zatim se obrijao kao i svakog drugog dana i pošao.

— Joj, Veljko, da znaš, kako nužno trebam nekoliko hiljada dinara?! — reče mu žena, grleći ga i ljubeći ga za oproštaj.

On duboko uzdahne, stegne usne, nasilu se nasmiješi i odgovori posve odredjeno i mirno:

— Ja bih trebao uprav milijun i trista tisuća!

— Ja sam čednija! — odvrati ona veselo! — Ja trebam samo pet tisuća — — — Samo — — pet — — Je l' de, da ćeš mi ih dati?! — — —

On ne odgovori ništa, već se uozbilji, pred očima mu se zamagli, pa prinese desnu ruku pred oči kao da želi rastjerati svjetlice, koje su se pred njim rojile. Poljubi ženu i žurno podje.

Sav je drhtao, a da nije bilo nikakova posebnog povoda uzrujavanju, jer se nije ništa dogodilo ni jučer ni prekjučer, što se ne dogadja svakoga dana. Možda je primijetio, da malko više neki paze — — A što bi tko imao na njega paziti?! Kakovo paženje, kakove gluposti?! — mislio je, žureći se mimo nepoznatih prolaznika. Činilo mu se, da se probija kroz neprijateljske redove — — Možda ipak paze — — možda je tkogod što opazio — — — To je strašno — — — Uostalom, već je sretno prošao nekoliko pregledbi, pa — — — Ipak: sigurno je netko opazio, da mali bankovni činovničić ne može trošiti mjesečno dvadesetak i više tisuća — — —

Sav je zadihan stigao u banku. U blizini svojega stola opazi ravnateljeva zamjenika i sav protrne, pomislivši, da čeka baš njega i baš zbog onog posla, zbog kojeg ga i može čekati — — —

— Nešto ste previše uzrujani — reče mu ravnatelj posve mirno.

— To ne stoji! Vi se varate, gospodine direktore! — odgovori Veljko povišenim glasom, a u lice mu šikne mlaz krvi. — Ja se više uopće niti ne uzrujavam! Vi se varate! Meni je već sve svejedno — — —

— Oprostite! Što je vama?! — iznenadi se ravnatelj.

— Evo vam ključevi! — krikne Veljko kao ranjena zvijer. — Ja više ne mogu ovako — — Uzeo sam oko trinaest stotina tisuća — — —

Iza tih riječi je opet metnuo šešir na glavu, pošao ravno u sobu generalnog ravnatelja i nestao ispred očiju svojih drugova — — —

MATO MANDIĆ:

Otići ću

Danas
otići ću između ljudi
i za sobom ću ostaviti
sve zlobe boli i brige,
zaboraviti sve uvrede muke i stradanja
i sva jalova luda i prazna maštanja.

I otići ću
u suncem obasjana polja
gdje cvatu bijele djevičanske kukinje
i teškog opojnog mirisa gloginje.
Gdje cvatu divlji makovi
kao krv crveni
i pjesme pjevaju granati jaseni.

I uronit ću
u to more mirisa šuma i pjesme
i pasti u naručaj veselja i zaboravi
i bit ću ma i jedan sat
sam svoj istinski i pravi.

Otići ću
uz glazbu i fijuk vjetrova
u veselo ptičje pjevanje,
otići ću da pokušam zaboraviti
sve boli uvrede patnje i stradanja.

STIPE MOSNER:

Moral i poštenje u borbi

Dnevno čujemo oko sebe govoriti o »krizi morala«, »krizi poštenja« i to u tolikoj mjeri, da je po općem shvaćanju i obično poštenje postalo iznimna i rijetka vrlina. Hožemo li povjerovati, da je takovo stanje »normalno« samo u onim godinama nužno povezanim za strahote rata i niveliranje svega, što ima neku vrijednost, kad još i danas, daleko iza rata živimo u krizi poštenja i morala. Mogli bismo doduše reći, da rat nije prestao, borbe se vode i danas i to ne samo za zelenim stolom ili na bojnom polju, nego i putem novina, radia i drugih sredstava propagande. Sukobi i okršaji neprestano se nižu, dnevno se zbivaju toliko protuslovni dogadjaji, da bi ih malo tko mogao ikad predvidjeti. I u svim tim sukobima i borbama, danas jače nego ikad, nužno izbija na površinu jedno pitanje o pogaženom i u pozadinu potisnutom načelu — načelu poštenja i morala u svakoj borbi, bila ona ne znam kakve naravi. Temelji morala i poštenja toliko su poljuljani, da ni na jednom području ljudske djelatnosti nema nikakve stalnosti niti reda, po kojem bi se mogao predvidjeti daljnji razvoj događaja bar za najbližu budućnost.

Kada govorimo o borbi, mislimo to u širem smislu. Ne dakle samo onaj stvarni i tjelesni sraz ljudi i oružja, nego svaki sukob protivnih interesa, prava, želja i namjera, a u kojem sukobu jedni uspijevaju, a drugi gube. Dakle u pitanju je moral u borbi za postignuće kojeg položaja, za osvajanje tržišta, za dobitak liferacije isto tako, kao i kod borbe cijelog naroda za koje svoje pravo ili zahtjev. Svjedoci smo često ishoda kojeg natječaja ili borbe, pa ostajemo zapanjeni sredstvima koja su upotrebljena i načinom, na koji je borba vodjena. Za našu sredinu svakako je značajno, da nije sklona postignuću uspjeha pod svaku cijenu. Dokaz tome jesu brojna stradanja naših ljudi, a i cijeloga naroda. Oni pak u posljednje vrijeme učestali slučajevi, gdje se ljudi u sukobu i natječaju služe svim dopuštenim i nedopuštenim sredstvima, mogu se pripisati iznimnom stanju u kojem živimo, a koje se ne razlikuje mnogo od onoga u ratu. Medjutim treba već danas nastojati svesti ovakve nemoralne pobjede na minimalne granice, da ne bi i kasnije, kad se prilike srede, postale pravilom. Dogadja se i to, da se nalazi puzavaca, koji odobravaju, pa čak i javno hvale preko novina uspjehe ovakovih »pobjednika«, i to u tolikoj mjeri, da ovi postaju uvjereni o tome, kako su dobro i ispravno postupali. Radi ove razrovanosti i uzdrmanih temelja moralnog reda, teško je danas i održati bilo koji autoritet. Vlast ga doduše održava silom, ali i sila, lišena moralnih podloga, vrlo je kratkotrajna. Da bi se moglo današnje stanje popraviti i spriječiti daljnje širenje nepoštenih metoda u djelovanju, koje su do nedavna bile našoj hrvatskoj sredini tudje, treba početi odozdo.

U svim borbama i sukobima, najznačajniju ulogu igra karakter pojedinca odnosno naroda. Mora se naime priznati, da držanje jednog naroda u pojedinim odnosima i sukobima, daje i sliku o njegovom karakteru. Upravo djelovanje i držanje nekih naroda u raznim odnosima daje nam mogućnost, da ih dijelimo na poštene i nepoštene, imperijaliste i čuvare samo svojega, zadovoljne i ojadjene. Karakter pojedinca jest dakle temeljna točka, kojoj treba posvetiti pažnju, ako se žele promijeniti metode u borbi.

Svaka borba i sukob ima neki cilj, svi oni koji u njima sudjeluju, žele po završetku borbe biti u povoljnijem položaju. Ponajčešće pomisao — uspjeti pod svaku cijenu — zavodi ljude na stramputicu, a slabi se karakteri gotovo nikad više i ne vraćaju na ispravan put. Psihološki se još može donekle naći opravdanja za upotrebu nemoralnih sredstava u borbi i želji za uspjehom, ali s pozitivnog stajališta reda i odnosa u društvu — makiavelizam ne smije dobiti svoju afirmaciju. Uspjeh postignut nemoralnim sredstvima teži je često od gubitka borbe. Dnevno smo svjedoci kako se pojedinci, a i cijeli narodi, s najviše ljestve uspjeha ruše na najnižu. Upravo ova kratkotrajnost i prolaznost uspjeha kao rezultata nepoštene i nemoralne borbe najbolje svjedoči, da dok se ne promijeni današnji način postupanja, ne će ni rezultati nositi u sebi garanciju nikakve stalnosti i trajnosti.

Vrlo su razna sredstva kojima se u sukobima vrijedja moralno načelo. Ima ih materijalne i psihološke naravi. Medju prve bismo mogli ubrojiti korupciju, silu i nasilje, a od potonjih kao najčešće prijetnju i zastrašivanje. Ova sredstva dovode često mnogo brže do uspjeha, nego bi to bilo moguće poštenom borbom, ali to ujedno ne znači, da je dobitak tim veći. Naprotiv uspjeh postignut silom, korupcijom ili zastrašivanjem, nosi od početka u sebi klicu propasti, onaj koji se njima služi, dolazi često u gori položaj, nego što je prije bio. Ne trebamo navoditi primjera. Dosta nam ih daju današnji društveni odnosi i položaji nekih naroda.

Treba imati snage, duševne snage, ne posrnuti i skrenuti s puta, želeći doći u bolji položaj. Treba dakle odgojiti čvrste karaktere, koji ne će lako posrnuti. Sredstva, kojima se može uticati na ljudsku dušu nisu baš brojna, a medju najvažnija bismo uvrstili odgoj što ga pruža obitelj, škola i crkva. Odgoj je toliko značajan i uticajan za formiranje karaktera, da se njime u nekim državama stvara »novi čovjek«. Odgojem se mogu izmijeniti ili bolje sačiniti svi oni elementi izvan nasljedjenih u ljudskom karakteru, što se obično nazivaju promjenljivim. Držimo da treba poći prvo putem stvaranja novih značajeva, karaktera u postupanju bilo koje vrsti, jer njihova je uloga u životu od presudnog značaja i za egzistenciju, kako pojedinca, tako i cijelog naroda. Neka nas stoga ne čudi, ako komunizam upotrebljava u borbi sva sredstva, jer on upravo svojim radom

želi uništiti i crkvu, i obitelj, i pošteno društvo, dakle sva ona žarišta, koja formiraju čvrste karaktere.

Nismo mi danas u mogućnosti, da na svima područjima našega života stvorimo red i uvjete odnošaja, koji su potrebni za zdrav razvoj i sigurnost naroda. To ipak ne znači, da već danas ne treba svim silama, i iz privatne inicijative, jačati svijest i volju pojedinaca, da se u svojim odnosima i djelovanjima služe samo poštenim metodama, jer trebaju imati na umu samo jedno: boriti se za pravednu stvar moralno i pošteno znači uvijek pobijediti, a naprotiv, nemoralno postignut uspjeh, redovito je poraz.

SA OBALE HRVATSKOG PRIMORJA

DRAGUTIN GJURIĆ:

Pravo i život

U životu se neprestano susrećemo s pravom. U mnogo čemu život i nije ništa drugo doli borba za pravo i pravicu. Čovjek se bori za svoje pravo, nastoji ga ostvariti i sačuvati, postavlja zahtjev za pravednim uredjenjem ljudskih odnosa. Traži garanciju da će njegovi opravdani interesi biti zaštićeni, a tu garanciju daje mu pravo. Zato pravo jest socijalna borba, neminovno potrebna u svakom uredjenom ljudskom društvu i zajednici.

Pravna pravila stvaraju se za uredjenje odnošaja u pojedinoj ljudskoj zajednici. Ta će pravila dakle odgovarati potrebama i shvaćanju te zajednice, bit će produkt pravnog mišljenja dotične zajednice, ukratko, to pravo bit će i trebalo bi biti odraz života i životnih potreba takove zajednice.

I u hrvatskom narodu je razvijen osjećaj za pravo, kao u svakom kulturnom narodu. Imade dokumenata koji govore o visoko razvijenoj pravnoj svijesti hrvatskog naroda već u prvom doba povijesnog opstojanja. Ta svijest je dominirala i u javnom i privatnom životu, za pravo se borio kako naš čovjek pojedinac, tako i cijela narodna zajednica. Po shvaćanju naše zajednice pravo mora biti identično s pravednošću, jer je tek u tom slučaju opravdano. Izvor prava mora biti u pravednosti, a ne u sili. Svrha je prava postignuće pravednosti, oživotvorenje pravde. Pravo ima onda opravdanja, ako životne odnose regulira na pravedan način.

Pravna pravila sadržana su danas ponajviše u zakonima, a ne u nepisanim pravnim pravilima u običajnom pravu. Narod se na to već priučio, pa je sam pojam prava identificirao sa zakonom. Tim je ujedno na zakon preneo i svoje shvaćanje prava kao identičnog s pravednošću dakle, da zakon bude pravedan, on mora ispunjavati svoju zadaću kako treba. Zakon — istina — mora imati moć provodjenja svojih odredaba, moraju postojati i sankcije, no zato ipak zakon mora biti pravedan i ne bazirati samo na sili koja omogućuje njegovu provedbu, nego na pravnoj svijesti naroda. I kao što je pravo odraz života moraju to biti i zakoni. Nijesu zakoni zato da stvaraju životne odnose, već im je svrha da samo formuliraju ono, što narodu stvarno treba i što narod hoće.

Medjutim u našem suvremenom zakonodavstvu nije provedeno u život načelo, da zakoni moraju odgovarati stvarnom životu i životnim potrebama narodnim. U svakidanjem radu sudova opaža se golemi jaz koji postoji izmedju narodnog pravnog shvaćanja i zakonodavstva, a s druge strane se vidi, kako je glomazni birokratski formalizam sudskog postupka i poslovanja daleko od stvarnosti, a napose od potrebe našeg seljaštva.

Većina naših zakona stvarano je po uzoru na strane zakone. Za zakonodavca je bilo važnije što o kojem pravnom institutu govore strano zakonodavstvo ili koja strana pravna škola, nego što o tom misli narod, što je narodu potrebno.

Nastalo je tako — primjerice — nasljedno pravo koje primjenom individualističkog načela prouzrokuje cijepanje seljačkog posjeda. Po tom nasljednom pravu jednako udioštvuje u nasljedstvu onaj koji je cijelog života radio u kući kao i školovani ili izudani članovi obitelji. Uništene su zadruge, a seljačka zemlja postala je stvar i predmetom pravnog prometa kao i ostale stvari, sa svim daljnjim konzekvencijama. Profinjeni institut posjeda napose u njegovom sukobu s pravom vlasništva i danas je neshvatljiv našem seljaku.

Zakoni formalnog prava takodjer su stvarani u tom duhu. Gradjanski parnički postupak pun je raznih formalizama i tko ih ne zna, gubi svoje pravo, koliko god mu po materijalnopravnim propisima pripada. Baš kao u početcima rimskog prava. Gubi svoje pravo tko zakasni par minuta na ročište sudu. Zakon nije vodio računa o tom da naša sela nemaju asfaltiranih cesta i automobila, da nema dobrih željezničkih veza. Nije vodio računa o tom što si misli seljak koji je pred zoru kroz blato i kišu išao par sati do suda i zakasnio četvrt sata, te samo zbog toga izgubio svoje pravo. Pa ako se još nadje sudaca formalista koji upravo s užitkom odredjuju ročišta točno u 8 sati baš zato, jer znadu da vlak kojim se seljaci najviše služe dolazi u sjedište suda u pol 9, onda je — pravdi udovoljeno. Jer će tada biti jedan spis ubrzo konačno riješen, a to je važna stvar u — statistici . . .

Vidimo samo u ovo par primjera, kako je pravo daleko od života i kako vodi malo računa o stvarnosti. Ovakovo stanje naročito otežava rad savjesnih sudaca. Oni se lome izmedju svog osjećaja pravde i suosjećaja sa svojim narodom i izmedju dužnosti primjene zakona bez obzira kakovi oni bili. Kako dovesti to u sklad, najteže je pitanje za suca koji s ljubavlju vrši svoje zvanje.

Stoga se kao najvažnija zadaća našeg pravosudja nameće izgradnja takovog zakonodavstva koje će odgovarati narodnom pravnom shvaćanju. Tada će i sudac moći vršiti potpuno svoju odgovornu zadaću, a time će se pojačati vjera u pravo, pravdu i sudstvo, koje je u Hrvatskoj uvijek bilo na dostojnoj visini.

Takovu izgradnju zahtijevaju opći narodni interesi, jer nestane li povjerenje u pravo i sudstvo, uzdrmani su temelji društvenog uredjenja.

Izgradjena pravna svijest hrvatskog naroda daje pak najsigurnije jamstvo da je takova reforma moguća i da bi zakoni stvoreni na toj svijesti bili doista na visini.

MARKO ČOVIĆ:

Bać Luka u Zagrebu

Jesen, kasna jesen. Kukuruzi su već odavno obrani i sada ispunjuju čardake i daščare. Njive su gole i samo još klupe kukuružnje stoje nijemo i nepomično kao kakovi stražari, dok malo podalje ljudi oru od jutra do mraka i siju žito, bacaju sjeme u crnu i masnu utrobu netom izorane zemlje, koja mramorkom šuti i raduje se, što će opet biti plodna i što će opet rađati.

Sunce je već posustalo od ljetne trke i žurbe i sada klizi plavetnim nebom polako i umorno, tromo i lijeno, kao čovjek, koji je prešao zenit života i sada se spušta, jer se mora spuštati i jer ne može tako odjednom pasti, nestati i iščeznuti.

Smije se jesensko sunce, ali u tom smijehu nema vedrine, nema obijesti, nema prpošnosti, nego je to smijeh starca, koji više nema što tražiti od života, ali se ipak nasmije, kada vidi svoju unučad, kada vidi kako rastu novi ljudi.

Ima u jesenskom suncu nešto što nema u ljetnom, ima nešto drago i milo, možda zato, što nam je žao umornog sunca, koje odlazi. Ali jesensko sunce miluje čovjeka i mi prosto osjećamo kako se uvlači u svaki komadić našega tijela i kako zanosi svaki komadić naše duše mislima o prolaznosti i o svršetku.

I bać Luka je iznio stočić na sunce, sjeo, zapalio svoju lulicu i počeo otpuhivati guste dimove. Noge je pružio pred sebe što je više mogao, šešir je zabacio sasvim na tjeme, a preko leđa je nemarno prebacio kaput preko kožuha, koji je tako fino upijao sunčeve zrake i čuvao ih za zimu, kako bi govorio bać Luka. Na salašu je bilo dosta tiho, a moglo je biti oko dva sata poslije podne. Poslovi su završeni, žito posijano i sada mogu svi malo odahnuti.

Zamislio se bać Luka i prestao otpuhivati. U zubima još drži lulicu, koja se objesila preko donje usne, ugasila se i samo što ne ispadne na zemlju. Bać Luka se zagledao nekuda u daljinu, tako je barem izgledalo, jer on i onako ne vidi dobro i ne vidi dalje od pet šest koraka. Još je dosta snažan, premda je već davno kazao zbogom pedesetoj i samo da bolje vidi, još bi se mnogo toga čulo o njemu.

Bać Luka nema djece. On i njegova Liza, kao dva goluba gaćasta, žive već godinama na tom salašu sa svojih pedeset i osam lanaca zemlje. Komšije govore da imaju mnogo novaca i da su vrlo škrti, ali komšije najčešće vode veću brigu o drugima i s tuđim brigama, nego sami sa sobom i sa svojim nevoljama.

Posljednjih dana bać Luka je bio veoma zamišljen. Odlučio je čovjek liječiti svoje oči, pa se raspitivao na sve strane, da dozna ima li gdjegod kakav liječnik, koji bi znao njemu pomoći.

I rekli su mu, da mora ići u Zagreb, jer su tamo najbolji liječnici i tamo će ga sigurno izliječiti i pomoći mu.

Dugo se nećkao bać Luka, jer to nije šala ići s Tavankuta čak u Zagreb. Ali jedne su oči, pa kad se mora baš u Zagreb i kad se to ne može svršiti u našoj varoši, neka bude tako, ići će u Zagreb, odlučio bać Luka i odmah je otišao trećem komšiji bać Stipanu, jer je komšijin sin učio u Zagrebu.

Bać Stipan je pisao svojem sinu Peri i jučer je dobio odgovor. Pere je već uredio i dočekat će bać Luku na kolodvoru, samo neka javi kada dolazi. I s liječnikom je već govorio, opisao mu je bolest i sve drugo na dugačko i na široko, pa možda će i biti štogod s bać Lukom samo neka dođe.

Sjedi bać Luka na suncu i misli o svom putu u Zagreb. Teško mu je otići, a još teže je ne otići, pa makar to bilo i na kraj svijeta. Polako je ponovo zapalio lulu i odbio dva tri dima i baš kada je htio ustati da potraži kalendar da vidi šta tamo piše i kakvo će biti vrijeme, jer on ne bi htio ići po kiši u Zagreb, začuje da ga viče njegova Liza. On se polako okrene prema vratima, odakle je dolazio glas, ali se ne podigne, nego onako sjedećki započne razgovor.

— Tu sam, babo, tu sam. Šta bi sa mnom?

— Vidim da si tu, bola te ne ila. Šta si se usićio ko kaki parādeš, već hajde u selo, pa zovi zidara Antuša, neka opravi sutra to malo zabata. Sramota je, čovče Božji, da i zimu dočekamo s takim zabatom. Cilog lita si oklivo i divanio sutra ćemo, te od nedilje ćemo, te posli Gospojine ćemo, te posli Mijolja, a ono već i Svi sveti prošli, a zabat još uvijek jednak. Svit nam se smije, a po tebi bi se i kuća mogla srušit, pa ništa.

— Ajak, babo, ništa ne će biti od tog divana. Ja ću sutra u Zagreb kod doktora, a zabat nek hale nose.

— Ju, ju, šta ti divaniš, ko kanda si faličan! A koga si ti pito štogod, a kome si kazo? Šta sam ja tebi? Dok sam ja živa, ti ne ćeš dalje od naše varoši brez mene, pa kud puklo, ajak. Vidi ti samo njega! On će u Zagreb, han te odno u Šandor, a ne u Zagreb, pa još brez vinčane žene! A ko će paziti na tebe, ko će te voditi, ko će te puštit u taj nepoznat svit?

— Dosta, babo, tane mu gosino, dosta! Ja ću u Zagreb, pa kud puklo. Već ti spremi meni sutra bilu košulju, nove aljine i onaj crni šešir, pa se ne staraj. U nedilju ću već biti na salašu živ i zdrav, jedva ćeš me poznati.

— A Jezus, a Jezus, ti si faličan, na čisto si pofalio. Nek se ne maknem s ovog mista, ako te puštim samog u Zagreb! Nek ne vidim više ovo lipo sunce, ako i ja ne odem s tobom!

— Baš si glupava ko put. Samo bi pravila troška, samo bi se modila. Šta ćeš ti meni u Zagrebu? Znaš li ti koliki je to trošak? Pa kad ja moram ići, a ti ostani kod kuće i gotovo. Znaš da i tamo ne ću biti sam, već će me dočekati onaj Stipanov deranac što uči velike škole i što će biti konjski doktor.

— Šta će meni Stipanov deranac, pa baš da je i pravi doktor, a ne konjski, kad ja ne ću biti tamo? Šta sam ja dočekala pod moju sidu glavu? Bolje da se ni rodila nisam! Bolje da sam u komšijin bunar skočila, neg što sam se za tebe udala. Jel još to čuo kogod, da čovik iđe na dalek put, a brez vinčane žene? Ju, meni, take sramote i take brige! Pa ti ne vidiš, da će se o tom pripovidati po cilom Tavankutu, pa i po ciloj varoši, dok je svita i vika? To sam ja zaslužila od tebe? Koja žena lipče pere od mene? Ko peče bolji kruv od mene? A nisam ja kriva što dice nismo imali. Nisam ja kriva...

— Dokle ćeš već? Dosta si već nabrajala i rađi kako sam ti kazo, el ćeš sad ukaljet bičalje, a i dlanovi me baš zdravo svrbe.

— Žene moje, žene moje, a di ste, da vidite pokoru, a da vidite što ja uživam pod moju sidu glavu i što sam ja dočekala! Oće čovik u Zagreb i još me tući oće! Al ne marim, pa makar pukla! Ali ti ne ćeš ići brez mene, pa kako bilo. To ti ja kažem. Trideset godina je bilo onako kako Liza oće, pa će i sad tako biti.

— Trideset godina je bilo, a sada borame ne će biti tako. Ja sam u ovoj kući gospodar i mora biti tako kako ja oću. Ako ti nije dobro, a ti pakuj, seli, skupi svoj bućur, pa mi se gubi s očiju!

— Jezus čovče, valjda je sam nepro ušo u tebe, kad tako divaniš. To mi je fala za sve ove godine, tako ti meni? Al ne ću ja samo tako, kako ti misliš, ajak. Prokatoru ću otići, prokatoru. Ne dam ja samo tako, ne mož to samo tako kako ti misliš, ajak! Dosta sam ja tebe trpila, dosta sam te dvorila. Da sam sluškinja bila, a ne vinčana žena, drukčije bi divanio sa mnom, a ti me oćeš tući i otirati. Al di su mi samo oči bile, a di pamet, kad sam se u tebe zagledala? Al ja kad sam vidila tvoje brkove, kanda su mi vrane mozak popile, pa ni čuti za drugog. Pa moj Luka ovako, pa onako, pa moj Luka najlipči, pa najmudriji. Eto ti sad, Lizo, tvog lipog Luke. Eto ti tvog mudrijaša. Od kuće te tira, od kuće, o Jezus, o Jezus!

Snaš Liza je počela vikati, da se sve orilo, a onda se naslonila na stari dud i zaplakala. Tako je uvijek bivalo, kada su se njih dvoje posvadili. Izvikali bi se, Liza bi zaplakala i pogodila svojim suzama Luku u srce, pa bi se opet lijepo pomirili, kao da ništa nije ni bilo i kao da se još nikada nisu svadili, premda je to bilo dosta često i za najmanje sitnice. Ali tukli se nisu nikada.

I Luki je već bilo dosta. Malo se mirio i uvidio je, da je ipak bio nepravedan prema njoj. Istina da još ni sada ne uviđa pravih razloga zašto bi baš i Liza morala ići s njim u Zagreb, ali kad baš toliko hoće, pa neka joj bude, neka dođe i ona s njim.

R. ŠVAGEL-LEŠIĆ: GAJDAŠ

Bać Luka je ustao, došao sasvim blizu duda, izvadio lulu iz usta i već je htio, da rukom pogladi ženu, kada naglo povuče ruku izvadi šarenu maramicu, nakašlje se, pljucne, rastare nogom veliki ispljuvak i tek onda obriše nos.

— No, no, babo, dosta je već tvog divana, a dosta i plača. Već si sve miševe napojila i mogla bi gledati svoj posao. Onda kako sam kazo. Spremi mi bilu košulju, nove aljine i crni šešir. A spremi i tvoje ruvo. Sutra ćemo zajedno u Zagreb doktoru. Ja sad iđem bać Stipanu, pa nek pošalje jedan širgenj svom derancu, nek nas dočeka. Znaš, opet je bolje, kada imamo koga poznatog u tolikoj varoši.

Snaš Liza je odmah prestala plakati, ali još nije mogla divaniti od puste sreće sve dok bać Luka nije otišao. Onda je rukavom otrla suze i spremila je stvari. Sve je nešto pjevalo u

njoj. Lukinu bilu košulju je tri puta pogladila od dragosti i sve je bilo tako pažljivo spremljeno, da baš nitko ne bi mogao zamjeriti, pa da je kako htio.

Već je bilo veče, kada se vratio bać Luka. Nebo je bilo vedro i osuto zvijezdicama. Kratki su dani i rano dolaze noći, rano se pojavljuju sitne zvjezdice, ali rano iščezavaju, baš kao što i mladost prolazi rano i nestaje, ne vraća se.

Oboje su bili zamišljeni i u velikoj brizi. Snaš Liza se samo bojala, da ne će štogod zaboraviti i da ne će zakasniti, pa još dugo i dugo nije mogla zaspati, nego se prevrtala po krevetu i mislila svoje misli.

— Luka, rano, a koliko će to sve koštati i koliko ćemo novaca poneti? Ima svakakog svita pa bi nam mogli na mašini i novce izvaditi, pa šta bi onda kukavni.

— Znaš, baba, ponećemo mi sve naše novce. I ode nas mogu okrasti, dok se ne vratimo, a Bog zna koliko će nam tribati tamo. Ne bi osto živ od sramote, da onaj Stipanov deranac Pere, što će bit konjski doktor, misli da mi nemamo novaca.

— Tako i ja mislim samo opet ti bolje znaš, a valjda si već i pito, koliko će to sve koštati.

— Pa, borame baš ni ja ne znam zdravo. Doktori su velika gospoda, a još taj u Zagrebu, mora biti zdravo skup. Ja mislim, da ne će tražiti više od jedno 200 forinti. I to ćemo poneti, a digod ćemo pronoćiti. To ne će biti tako tušta. Već mašina, mašina će biti zdravo skupa. Znaš li ti koliko će nas koštati mašina?

— Ta di bi ja to znala. Do varoši košta deset forinti, a dotleg će biti jedno sto forinti za mene a sto za tebe.

— Fain divan. Nisi ni slagala tušta. Hiljadu forinti će nas koštati mašina, pa još ni dosta ne će biti, kad ti kažem. A znaš li šta mož kupiti danas za hiljadu forinti?

— Tušta je, al opet, sad već svedno. Sami smo, a novaca imamo, pa ćemo probat. Al koliko š ponet novaca, to te pitam čovče Božji. Triba tamo valjda i kupit štogod. Ne ću samo tako doći iz Zagreba!

— Nema kupovanja. Dosta će nama i ovako biti troška. Ja mislim da ponesemo sve novce, kazo sam ti već, a to je niki trideset hiljada forinti. Al di ću to metnit?

— Pa to je lanac zemlje, lipi lančić zemlje. Al za tvoje oči bi dala još jedan i još jedan lanac, al ako nas okradu što ćemo onda kukavci?

— Valjda nas ne će okrast! Otimačina nije, a malo ćemo paziti. Buđelar ću metnit u kožuh, pa nek traže.

— Baš si pofalio. Buđelar ću ja metnit u nidra i onda nas niko ne mož pokrasti, al baš niko. Tako će biti. A sad spavaj, sutra triba uraniti. Ja još moram ispeći dvoje pilića, skuvati nikoliko jaja, metniću malo šunke, kruva i luka. Sve ću ja to urediti do posli podne. Ju ću ispeći i malo pogače s makom, ti

to zdravo voliš. Samo da sutra bude lipo vrime. Laku noć, Luka!

Lako noć, babo! Samo ti spavaj, a ja ću te već probuditi, čim svane.

— Nemoj ti mene buditi. Ustaću ja i sama još i prija svanuća, jel posla ima dosta, kad ćemo već ići u Zagreb.

Vrijeme je bilo opet lijepo. Sve je bilo spremno. Salaš su ostavili na birešima i na trećem komšiji bać Stipanu, dok se oni ne vrate iz Zagreba. Bać Stipan im je dao mali paket, da ga ponesu njegovom Peri i ispratio ih je. Čitav sat su čekali, ali bolje da čekaju oni, jer mašina njih i tako ne će čekati.

Sjeli su na jednu klupu i nisu se pomakli sve do Vinkovaca. Onda su prešli u druga kola i opet isto. Nisu mogli ni jesti, a još manje spavati. Snaš Liza je držala rukom svoje grudi, a bać Luka pakete, da se ne izgube i da ih ne ukradu. Jedva su već dočekali Zagreb. Već je bilo sasvim vidno i sunce se već vidjelo, kada su stigli.

— Faljen Isus, pozdravio ih je Pere.

— Amen, amen. A jezus, derane, to si ti, kad si došo? Tako lipo izgledaš. Debo si ko prase za Božić, mora da si zdrav i da ti je dobro. Baćo te je lipo pozdravio i poslo ti ovo malo pakaode, evo kod bać Luke. Pa di je taj doktor i oćemo l mi svršit poso danas?

— Ne će sve biti danas gotovo, već ćete i sutra ostati u Zagrebu. A sada hajte lipo sa mnom, pa ćete viditi di stojim i da se malo umijete i odmorite, a onda ćemo dalje. Pa kako ste putovali i šta je novog na Tavankutu?

— A moj Pere, šta je novo, al samo da znaš, al bolje da ne znaš. Al di ću ja matora divanit tebi o tom. O Jezus, čeljadi, šta smo mi dočekali. Marča se udala, Marča se udala!

— Pa vrime je snaš Lizo, da se uda, vrime je, samo nek joj bude srićno.

— Al di će njoj bit srićno, Pere rano, ona gazdačka cura, pa se udala za onog nikakog Marka bać Sivinog. Ta siroti su, ko Velik petak i kruva nemaju, kruva.

— Mani se, babo, plećkanja, umiješa se i bać Luka, koji je do sada šutio, pušti ti sad Marču, a mi smo zbog drugog došli.

— Uvik ja da ćutim, al baš zato ne ću ćutiti. Nisam zato privalila toliki put da ćutim. Al, Pere rano, nije to sve. Katica uskočila i sad je u varoši.

Išli su polako Tomislavovim trgom gdje je stanovao Pere. Snaš Liza bi valjda ispripovijedala sve tavankutske novosti, da nisu stigli i da je nije Pere prekinuo.

— Evo tu smo. Sad je još rano, a posli ću vam pokazati Zagreb. U deset sati ćemo ići doktoru. Ja ću vas odvesti.

— Al i ja ću s vama. Di moj čovik, tamo i ja. Al ni minut ga ne ću puštiti samog. Nisam ja za to privalila toliki put, pa da ništa ne vidim i da ništa ne znam. Sve ja moram znati i sve

viditi. Baš sve što mož. Di je crkva, di je plebanija, di je varoška kuća, di je groblje, al sve, sve. Pa i kupit triba štogod.

— A imate li dosta novaca, zapita Pere.

— Vidi ti njega. Ode su, ode su novci, ode kod mene. Niko mi ne će pokrasti. Trideset hiljada ja nosim. Trideset hiljada je ode u nidrama. Al, Pere rano, da znaš kaki su današnji momci huncuti, a cure nikake, al baš nikake...

Pere je slušao i ne slušao. Razgledavali su grad i on im je tumačio i govorio sve što je znao, al snaš Lizu nije mogao zadovoljiti i ona ga je obasipala vječno novim i novim pitanjima. Bać Luka jedva da je progovorio koju riječ, jer je bilo teško doći do riječi od razgovorljive snaš Lize.

Kod liječnika je bilo isto. Snaš Lizu je morao pustiti i u ordinaciju. Ona je sudjelovala i pri pregledu, jer ona nije htjela napustiti čovjeka ni minuta kako je već i sama rekla.

Liječnik je brzo bio gotov. Dao je najpotrebnije upute, snaš Liza je dobro zapamtila i ponovila pred njim, dao im je recepte za lijekove i rekao neka dođu još sutra.

Čim je došlo podne Pere ih je pozvao na užinu. Oni su se dugo nećkali, jer su donijeli sobom jela, ali ih je Pere ipak nagovorio, da barem vide gdje se hrani i koliko plaća.

Tamo ih je upoznao sa svojim drugovima. Debeli Matek je posluživao i po običaju sav se izgubio. Užinali su i popili litru vina. Pere im je predložio da kupe jednu knjigu.

— Kupite bać Luka. Ne košta tušta. Svega dvadeset dinara, a ima tušta lipi slika u njoj s naše proslave i tušta lipog štivenja o nama Bunjevcima.

Bać Luka je gledao knjigu, gledao.

— Ajak, rano, ne ću ja to kupiti. Ne mož doteći na to, a ja sam bio na proslavi, pa sam sve to i onako vidio. Već ti hajde, da mi nađemo di ćemo spavat. Al nek budu čiste sobe, lipe, da se ne nakupim kakih gostiju, kad već ne možemo kod tebe prinoćiti.

— Dobro bać Luka, sad ćemo mi, samo dok idemo. Kazo sam vam da ne mož u mojoj sobi, a i sami ste vidili da nema mista, a novaca imate dosta, pa ćete se barem ljucki odmoriti, a imaćete taku sobu, kaku nikad niste imali!

— Valjda nije! Ne mož bit lipča i urednija od moje čiste sobe, pa makar da je sva od zlata. Al baš da vidim ja tu sobu i di je to. A koliko ti plaćaš ode za užinu, el kako to iđe kod vas?

— E moj, bać Luka, skupo je to za nas, zdravo skupo. Po 8 dinara platimo za užinu, el 400 dinara na misec za užinu i za večeru, baš dosta i pridosta.

— Di bi ti bilo tušta, derane, nije to tušta.

— Dobro bać Luka, sutra ću vas pitat, da li je to tušta il malo, da li je skupo il jeptino, al se nemojte srdit.

— Ta di bi se ja srdio, samo ti nas odvedi, ja bi već malo prilego. Dosta mi je svega.

Peri je bilo dosta. Cijeli dan je trčkao s njima, išao im na ruku, a oni bar da su uzeli jednu knjigu. To im je preskupo, a hrana im nije preskupa. Ipak će im biti preskupo sutra, mislio je Pere, pa nek misle o meni što hoće. Al bać Luka će zapamtiti, kada je bio u Zagrebu. Budući konjski doktor, deran Pere, odveo ih je ravno u hotel »Esplanade«. Naručio je lijepu veliku sobu na ulicu, na prvom katu i s kupaonom. Smjestio ih je i ostavio, čim su popili po jednu crnu kafu. Pokazao im je zvonce, uputio ih je i udaljio se.

Bać Luka i snaš Liza se nisu znali okrenuti u sobi. Bojali su se, da će štogod napraviti i da će se osramotiti. Kreveti su bili bijeli i čisti, a kanap velik, ali se oni nisu usudili leći, nego su drijemali na stolicama. Kupaonu nisu ni pogledali.

Večerali su sami ono što su donijeli. Poslije su malo prošetali i dosta. Kada su se probudili vidili su na stolu dvije šoljice kafe, tanjurić maslaca i četiri kifle. Mislili su da to mora tako biti.

— Al vidi ti Luka, kaka je to kafa. Vidi samo šta to pliva po njoj, to bilo, kao pina i ko sapunavica? Ja bi pila tu kafu, al šta će mi ta sapunavica? Već ću ja lipo odliti tamo di teče voda tu sapunavicu, pa ćemo popiti kafu.

— Kako oćeš, al meni ne triba kafa. Ja ću ručat šunke, a tebi eto kafa.

Snaš Liza je i uradila ono što je mislila. Odlila je pjenu, i onda popila obadvije šoljice kafe.

— Dobra je, baš borame je dobra. Al kaka je to sapunavica, to bi volila znati. Pa bar da se osti na sapun, već ništa. Sigurno se kuvar opio, pa nalio sapunavice misto kafe. Sad svedno, di je Pere, da mi iđemo.

A Pere je došao, kako je rekao. Bio je točan, veseo i nasmijan.

— No, kako ste spavali? Je l dobro ode? Jeste l zadovoljni?

— Lipo je i prikolipo, Pere rano, al opet, kaki je to svit ode, ja borame ne znam. Al bolje je da ne divanim, bolje.

— Pa šta je, snaš Lizo, šta je za Boga?

— Al ni kazat ne mož šta je, eto to je. Di bi ja to kod nas u Tavanlutu vidila tako štogod. Ko još miša kafu sa sapunavicom, al, tu mora i nepro imat svoje prste, kad je kafa opet bila dobra!

— Kaka sapunavica, snaš Lizo, šta vi klapite? Šta?

U tom je trenutku Pere pogledao u vodovodnu škulju i shvati sve. Znao je o kakvoj sapunavici govori snaš Liza i slatko se nasmije. Ali ništa nije rekao. To je za ono jučer, mislio je.

Još jednom su bili kod liječnika. Malo su se čudili, kada je trebalo platiti, ali, što se mora, mora se. Snaš Liza je samo malo izišla na stranu i donijela novce. Odmah su produžili u hotel. Pere je zatražio račun. Na papiru je pisalo sve, a podvučeno je bilo ono posljednje, a tamo je pisalo 473 dinara.

Bać Luka nije htio vjerovati. Za jednu noć, tri crne kafe i dvi bile kafe sa sapunavicom pa 473 dinara! I mašina i doktor sve je mogao lakše razumjeti, ali ovo, ovo je bilo previše za njega.

Snaš Liza je platila račun. Pogledali su jedno drugo i otišli ravno na kolodvor. Pere im je izvadio karte, otišli su popodnevnim brzim vlakom. Pozdravio se s njima i kada je vlak polazio vratio se u svoj stan. Bio je radostan i glasno je zapitao zidove:

— No, bać Luka, jel to tušta i jel to skupo?

A bać Luka je sjedio u vlaku bez riječi. Poslije jedno pola sata promrsio je kroz zube: — Slušaj, babo, ali nikad više ovako. A ovo sad, to će se pripovidat, dok je svita i dok je vika, al bi opet bilo bolje, da si ti ostala na salašu, jel bi ja onda spavao kod Pere, a ti onda ne bi pila kafu sa sapunavicom. Al sad, što je bilo, bilo je, natrag se ne mož više. Na zdravlje, ti baba, kafa sa sapunavicom.

Snaš Liza je šutjela. U vagonu je sve bilo tiho. Samo se čulo udaranje vlaka, jednomjerno i dosadno, a snaš Lizi je izgledalo da i taj vlak neprestano govori jedno te isto:

»Na zdravlje ti, baba, kafa sa sapunavicom!«

VJEKOSLAV EĆIMOVIĆ:

Slutnje bolesnika

Rođaci bojaju haljine
I kupuju omote svijeća.
Dolaze iz velike daljine
S kiticama umjetnog cvijeća.

O nenadanoj, bogatoj baštini
javni bilježnik snuje.
U svojoj neimaštini
Pokopač planove kuje.

I mnogim tihim misama
Zvonar se uskoro nada,
A bolesnik u narcisama
Nijemo gleda bez nada.

Liječnik već račune sklapa
Što će ih nasljednik platiti
I spokojno sobom tapa . . .
Da, baština će sve pozlatiti.

Oh, samo brzo izdahnuti
I na sav život pljunuti,
Jer će ti tek olahnuti
Pod zemljom gdje ćeš trunuti.

Pa neka grabe i nose.
I s njima će tako biti
Kad će im sijede kose
i oči sklopljene sniti.

DR. FRANJO DUJMOVIĆ:

Načela i ciljevi zadrugarstva

ZADRUGARSTVO U HRVATSKOJ

Hrvatsko zadrugarstvo datira svoje početke iz god. 1903., kada je započeo svojom akcijom u javnom životu i Stjepan Radić. Iste godine preporuča on u Hrvatskoj hrvatske seljačke zadruge rajfajzenovog sistema t. j. neograničenog jamstva svih zadrugara, a pobija mađaronske državne vjeresijske zadruge. Tih godina osnovane su i prve zadruge u Hrvatskoj. Radić u svom političkom programu još godine 1903. meće na prvo mjesto svoje ekonomske zahtjeve, zatim kulturne, te političke i državopravne. On traži carinsku zaštitu za ratarske proizvode, zakon o seljačkom minimumu, osnutak seljačke banke, ukinuće zemljarine, gospodarsku naobrazbu upravnih činovnika i t. d. 1910. drži govor u hrvatskom saboru gdje iznosi svoje misli i o zadrugarstvu. Po njemu sav program seljačke stranke i sva seljačka politika sastoji se u riječi »dom«. »Naša je prva zadaća, veli Radić, te domove braniti i unapređivati, druga — tu veliku domovinu, koja se sastoji od tih malih domova pretvoriti ne možda u Belgiju ili Švicarsku, nego u Dansku, a treća je učiniti iz tog seljaštva politički faktor koji će izgraditi hrvatsku domovinu kao državu onako kako mi to želimo i nastojimo.« U saradnji i slozi sviju klasa gledao je Radić ostvarenje novog socijalnog poretka i zato ima pravo Cesarec kad kaže, da Radić nikad nije vodio isključivo klasnu politiku i da je postao zbrojna os sviju društvenih klasa u Hrvatskoj sa cijelom svojom besklasnom ideologijom nacionalizma. Zato, Radić kaže, seljaštvo i radništvo su dva mučenika i treba da budu dva pravednika i dva nerazdruživa saveznika. Stoga je Radić sve svoje akcije na gospodarskom temelju razvijao na zadružnoj osnovi i ideal Hrvatske bila mu je Danska.

ZADRUGARSTVO U SVIJETU

Što se tiče razvoja zadrugarstva treba navesti, da potrošačke zadruge n. pr. u Vel. Britaniji imaju 10% mliječne, 20% mesne i 40% krušne trgovine. Isto tako su visoke brojke potrošačkog zadrugarstva u Švedskoj, Njemačkoj, Francuskoj i Nizozemskoj, danske zadruge opskrbljuju uvoz 1/4 kolonijalne robe, a bugarski konzumi 1/5 svojega šećera. Mnogi zadružni savezi imaju vlastitu industriju kao n. pr. švedski, koji melje četvrtinu svoga žita, češki najveći je producent brašna u Češkoj, pekarska zadruga u Glasgowu ima najveći pekarski promet u Evropi, njemački savez u Hamburgu ima najveću tvornicu mesnatih proizvoda u Njemačkoj, a švicarski ima najveći mlin i tvornicu

mesnatih proizvoda. No unatoč toga u Njemačkoj se ipak tek oko 10% robe prodaje neposredno iz tvornice potrošaču, pa je još uvijek taj zadružni promet premalen. Konačni je ideal, prema kome bismo imali težiti je taj, da bi trebala u svakom mjestu pokraj obične trgovine postojati i potrošačka zadruga i da bi svaka konzumna prodavaonica bila osnovana na legalnoj i poštenoj konkurenciji u trgovini. U privatnoj trgovini u interesu potrošača je potreban korektiv konzumnog zadružništva, a isto je tako ovome potrebna utakmica s običnom trgovinom. Zato bi bilo od najvećeg značenja, ako bi se ljudi kao potrošači udružili i u životu nastupili na taj način i u toj ulozi. Sve bi to omogućilo da bi se gospodarski život izravnavao prema ljudskim potrebama i išao u susret općem blagostanju, pa zato potrošno zadrugarstvo ima veliku zadaću na putu za pravo podruštvenje gospodarstva..

STRUJE U ZADRUŽNIM POKRETIMA

Kao što prosvjetni pokreti imaju zadaću umnu i moralnu izobrazbu ljudi, tako i gospodarski zadružni pokreti imaju zadaću da seljaštvo i radništvo uzmogne u budućem društvenom poretku u podruštvenjenom gospodarstvu zauzeti takav položaj koji će odgovarati stvarno njihovom socijalnom značenju. Najobičnija i najvažnija forma gospodarske samopomoći seljaštva i radništva jest zadružna organizacija.

U glavnom i danas postoje u zadružnom pokretu tri grupe u kojima u prvom redu predstavlja struju čistoga zadrugarstva Charles Gide, koji vjeruje u stvarajuće sile zadrugarstva. To je kooperativizam, koji predstavlja čistu zadružnu ideologiju najnajprije u proizvađačkim, onda u konzumnim zadrugama, putem kojih bi se imao promijeniti gospodarski i društveni red. Iako je ovo stanovište previše idealističko i ta struja mistična, ima veliko značenje za vlastiti razvoj i napredak, te za ostvarenje novog boljeg društvenog poretka. Drugo je proletersko zadrugarstvo, koje se nalazi pod uplivom marksističke ideologije, a razvilo se unatoč toga što je marksizam jako dugo gledao na zadružno gibanje prijekim okom rugajući mu se, da ne će imati nikakve praktične vrijednosti, ali nakon velikih uspjeha engleskog potrošačkog zadrugarstva i radništvo je u ostaloj Evropi u velikom dijelu prihvatilo zadrugarsku organizaciju, tako da je danas n. pr. u Rusiji u ruskom «centrosojuzu« neposredni promet trgovine detalja dosegao u konzumu 90% svega prometa, samo je razlika ta, što je ruski konzum državna ustanova, a nije prava zadruga. Pravo zadrugarstvo pokušava doseći svoj cilj polako ustrajnim požrtvovnim radom. Radništvo, kada se prihvatilo zadružne misli nije se odreklo ideje najodlučnije protikapitalističke borbe već je nastojalo, da svoje zadrugarstvo stavi u službu tih ciljeva. Stoga je zadrugarstvo postalo našem radništvu važno obrambeno, pa i napadajno sredstvo i oružje u borbi za novi društveni red. Nesuglasje između za-

družne ideologije i ideje klasne borbe riješavalo se prema tome, tko je bio jači. Tamo gdje je radničko zadrugarstvo bilo jako i dobro uspijevalo obično je čuvalo svoju samostalnost i neovisnost od strukovnih i političkih radničkih organizacija. Tamo gdje je bilo slabije, ondje su ga upregli u službu dotičnog strukovnog političkog pokreta. Ali u oba slučaja zadrugarstvo je bilo važan organ radništva u njegovoj obrani protiv kapitalističkih iskorišćivača, te ima veliko značenje u radničkoj borbi za stvaranje društvenog gospodarstva i opće preuređenje društva.

Treća struja u zadružnom pokretu jest neproletersko zadrugarstvo i to: seljačko, obrtničko, činovničko i drugo. Srednji društveni slojevi nalaze u ovoj vrsti zadrugarstva obrambeno sredstvo protiv kapitalističkog iskorišćivanja. Budućnost će pokazati kojem od ova tri zadružna pokreta pripada prvenstvo obzirom na to, koje će zadrugarstvo postići najveće uspjehe i u kojem će pokretu najviše ljudi sudjelovati.

I u drugim krajevima postalo je pitanje o nezavisnosti zadrugarstva i njegovoj političkoj neutralnosti važno i aktuelno, iako se praktički zadružna organizacija svuda naslanjala na političke pokrete. Neposredno prije svjetskog rata u radničkim krugovima riješen je spor o zadrugarstvu u prilog nezavisnosti zadrugarstva od radničkih pokreta. Međutim poslije rata boljševici su zauzeli odlučno političko stanovište i na međunarodnom zadružnom kongresu u Stockholmu izjavili, da je politička neutralnost zadrugarstva, onako kako su je naglasili rošadelski pioniri, malograđanska zatucanost, koja se je preživjela.

Slično stanovište tome ruskom stanovištu zauzeli su fašizam i nacionalni socijalizam obzirom na politički momenat.

CILJEVI ZADRUGARSTVA

Jasno je, da će zadrugarstvo u borbi za novi društveni poredak tada uspjeti u punoj mjeri, ako bude valjalo i nastupalo kao jedna od mnogih komponenata i sila pokretnica, koje će biti elementi stvaranja novog društvenog poretka. Dakle, zadrugarstvo ne smije biti potpuno odijeljeno i isključeno iz strukovnih i političkih organizacija radništva i seljaštva, te ima uzajamno s njima služiti istom konačnom cilju tj. društvenom gospodarstvu i općem preuređenju savremenog društva u svim pravcima. Nadalje je važna okolnost da zadrugarstvo znači i gospodarsku organizaciju, a sve što se protivi gospodarstvu i zdravim gospodarskim načelima ne može se spojiti sa pravim zadružnim duhom. Zato je ono zadrugarstvo, koje će biti potpuno ovisno o bilo kojem sindikalnom ili političkom pokretu osuđeno na propast. Zadrugarstvo je po svojem bivstvu socijalni, a ne samo gospodarski pokret, te mora služiti općem socijalnim ciljevima i ono mora biti radništvu i seljaštvu jako uporište u njihovoj borbi za novi socijalni poredak, te mora nastojati, da u poslovnim stvarima ostane nezavisno od drugih raznih organizacija i da ostane, koliko je moguće neutralno. Samo u tom slučaju bit će u stanju da ispuni zadatke koji se na njega stavljaju. Spomenu li smo već Gidea, koji predstavlja školu nîmsku (Nîmes — ime francuskog grada), jer je ta škola dala najuvjerljivije dokaze o važnosti zadružne ideje i njezinoj praktičnoj provedbi. Svi zadrugari pripadali oni bilo kojoj društvenoj frakciji, kapitalizmu, korporativizmu ili socijalizmu, priznaju, da je važnost zadružnog pokreta i u sadašnjem društvenom poretku neprocijenjiva i radi toga je potrebno srušiti sve one pregrade, koje bi ga priječile u njegovom napretku. Govoriti danas o zadrugarstvu kao faktoru socijalizacije, naročito je važno zbog tendencije, da se zadrugarstvo treba razviti po mogućnosti prema normalnim prilikama kao i kad bi postojala era apsolutne slobode, to više, jer je danas raspoloženje u svijetu buntovno, jer svaki čas stupaju na pozornicu svijeta razne ideologije, novi pokreti i nove ideje, pa je zadrugarstvo doista jedino sa pratičnim značenjem za sve počevši od ekonomskog liberalizma kakav imamo u kapitalističkim državama do drugih ekstrema državnog socijalizma kakav imamo u Rusiji, ili fašizma u Njemačkoj i Italiji. Politički i ekonomski diktatori, koji su uglavnom svi potekli iz naroda kao Roosevelt, Mussolini, Hitler, Staljin, Salazar i drugi kušaju državnom intervencijom suzbiti gospodarsku krizu i rat. Ekonomski liberalizam zapadnih država pokazao se potpuno nesposobnim, da bude osnovni princip narodne privrede. Prema tome i danas je još otvoreno polje privatnoj inicijativi da ona popravlja ekonomske pogriješke društvenih sistema. Zadrugarstvo pokušava

pomoći ostvariti pravedniji društveni poredak i ono računa sa čovjekom kakav je on u svojoj stvarnosti sa svim pogriješkama i manama, te si i kooperativni pokret uzima za zadaću, da paralelno radi na materijalnom i moralnom podizanju svojih članova, pa je Charles Gide jednom prilikom rekao, da zadrugarstvo ima ipak jednu prednost pred socijalističkim sistemima, što je ipak nešto pokazalo u svojoj stvarnosti, a engleska poslovica, da se pojam poštenja i zadrugarstva ne dadu razlučiti jedan od drugoga i da je poštenje najbolja politika. To pokazuje i historijat prve radničke konzumno produktivne zadruge »Naprijed« u Zagrebu, gdje su glavni uzrok propasti po priznanju Koraća bile političke prilike i borbe, te veli da je zadruga došla 1920. u ruke komunista, a od tada počinje potkradanje zadruge od strane namještenika, što se razvilo u jedan sistem pod zaštitom komunističkog sindikata. Međutim prema zadrugarstvo za razliku od Marksa, Lenjin je imao posve drugo mišljenje, koji kaže: »Naši drugovi ne vode dovoljno računa o silnom, neprocijenjivom značenju, koje dobiva u Rusiji zadružni razvoj. Mjesto egoizma individua treba razviti altruizam koji počiva na nematerijalnim i idealnim načelima uzajamnog potpomaganja iz ljubavi prema bližnjemu«. Zato je poznata poslovica, kad radimo za drugoga najviše smo uradili za sebe, a Bertrand veli za belgijske radnike, da se radnik više brine, nego ostali za gospodarstvo, ženu i djecu, da je pošteniji, da čita i da se interesira za umjetnost. Jednom riječi on se emancipira moralno i intelektualno u onoj mjeri, u kojoj je njegovo ekonomsko blagostanje, te je danas belgijski narod bolji nego prije 20 godina.

Nîmska škola nastala je na osnovu toga što su trojica sugrađana pokrenuli čitavi niz socijalnih institucija, a Nîmes je bio svojevremeno birokratski dosadan gradić, u kojem nije bilo nikakvih preduvjeta za razvitak bilo kakvih socijalnih pokreta.

ZADRUŽNE REŽIJE I INTEGRALNE ZADRUGE

Istina je što je kazao Openheimer kad je priznao, da je riješenje socijalnog pitanja u svojoj biti uzgojni problem. Novi najinteresantniji pokreti u zadrugarstvu jesu zadružne režije tj. režijske potrošne zadruge čije članstvo ne sačinjavaju pojedine osobe već upravna tijela kao što su: država, općine, gradovi te potrošne zadruge potrošača. Takva režija osniva se na temelju zakona, one uživaju financijalnu autonomiju, počivaju na zadružnim načelima, dijele zaradu na potrošače, broj članova je neograničen. Takva prva zadružna režija osnovana je u Belgiji 1860. kao banka. Željeznička režija je izgradila 5.000 km. pruge, zatim postoji režija za opskrbu vodom, za izgradnju jeftinih stanova, iskorišćivanje vodenih snaga itd.

Interesantan je pokret oko osnivanja »integralnih zadruga« u Americi tj. takovih zadruga, u kojima su udružene različne zadruge n. pr. potrošne i proizvodne. Takva zadruga je

sinteza — spoj individualnog i kolektivnog duha tj. osobnoga i zajedničkoga, a svrha joj je, da suradnjom svojih članova organiziranih na zadružnoj osnovi zadovolji njihove potrebe i stvori blagostanje, zbog čega obrađuje zemljište, podiže radionice i nabavlja robu za članove te broji najviše 500 članova.

Zadrugarstvo ni u jednom svom obliku nije kod nas Hrvata još danas razvijeno u tolikoj mjeri, da bi se moglo govoriti o njegovim težnjama i putu k socijalizaciji. Potrošnog zadrugarstva imamo seljačkog i činovničkog. Nije pohvalna činjenica, da Zagreb, a kamo li druga manja mjesta nemaju nijednu potrošnu zadrugu većega stila, koja bi mogla podići vlastitu zadružnu proizvodnju i stupiti u vezu sa seljačkim proizvodnim i prodajnim zadrugama. Takav način opskrbljivanja grada imamo u velikim gradovima Europe, a kod nas bi to značilo, za osiromašeno hrvatsko selo, gdje još i danas pašuju pretrglije i lihvari veliku pomoć i korist. Ipak na zadružnom polju moguće je osnivanje i razvijanje potrošnih, a i proizvodnih zadruga, te bi se svakako trebalo pokušati, da selo putem zadruge opskrbljuje gradove poljodjelskim proizvodima i da stotine naših snaša ne bi morale danomice obilaziti čitave sokake, dok istom kojoj »milostivi« bud zašto prodadu glavicu salate, pregršt povrća i t. d. Danas je gospodarsko i socijalno jačanje hrvatskog naroda važan i odlučan čimbenik i za naše političko osamostaljenje. Stoga uz naše političke ideale moramo naglasiti i socijalna načela zadrugarstva proučavajući i primijenjujući ih u našem hrvatskom narodu.

NOVI ZADRUŽNI DUH

Danas je nestalo u čovjeku, narodu i čovječanstvu duha lične i socijalne odgovornosti, duha socijalne pravde. Namjesto toga svega prevladava po čistom životinjskom zakonu pravo i sila jačega. Jači kapital, organizacija, poduzeće, jači pojedinac silnik, jača država i narod nastoje uništiti i ukinuti pravo života i rada slabijeg čovjeka i slabijeg naroda. I zato se ne mogu naći nikakvi izlazi iz ovih ekonomskih i socijalnih nevolja. A ni državnici, ni narodi ne mogu naći lijeka svima tim bolestima, dok na svojim sastancima razgovaraju samo o naoružanom miru do zubiju. Narodi će i dalje krvariti, državnici će praviti i dalje planove svoje imperijalističke politike, a građanski ratovi i strančarska nasilja unutar pojedinih država vladat će sve dotle, dok čovjeka ne prožme duh socijalne pravde i metafizičke odgovornosti svakog pojedinca, pa bio on i na najvišem položaju. Ovaj socijalni duh mora prožimati svakoga čovjeka tako da sve njegovo lično djelovanje bude provedeno i u socijalnu korist, a ne samo osobnu, te da i društvo bude vođeno mišlju, da svako socijalno djelo ima biti na korist svakog člana ljudskog društva.

IVO VUČIĆEVIĆ:

Potreba i značenje kolonizacije

Glavni uzroci današnjih teških političkih kriza koje proživljava Evropa i ostali kontinenti jednako su nacionalne kao i socijalno-ekonomske prirode. I današnja borba za kolonije i tzv. životni prostor nije zapravo nikakva novost u historiji čovječanstva, jer su veliki narodi moć svojih imperija oduvijek osnivali na kolonijalnom bogatstvu. »Zapadne demokracije« danas ne puštaju kolonijalne posjede i mandate iz svojih ruku, jer im oni osiguravaju povlašćeni socijalno-ekonomski položaj, a »os« se opet bori za kolonije zato, da nastani višak svojeg pučanstva kojeg ne može prehraniti, a to znači, da pokraj socijalno-ekonomskog riješi i nacionalni problem. Međutim mali su narodi u takovim borbama ostajali uvijek po strani. Nastojeći da po mogućnosti budu što više pošteđeni od imperijalizma velikih i da svoje nacionalne, te socijalno-ekonomske probleme riješe unutar granica svojih narodnih i državnih područja.

Hrvatski narod spada također među male narode. Problem našeg pučanstva može se riješiti samo unutrašnjom kolonizacijom. Mi smo pretežno seljački narod, pa stoga treba glavnu brigu i posvetiti potrebama toga staleža. A njegove su potrebe velike. Tko da ih sve nabroji? Pored unutrašnje kolonizacije tu je problem seljačkih proizvoda, kredita, agrarnih kriza, komasacije, seljačkih zadruga i nasljednog seljačkog prava, općinskih šuma i pašnjaka, imovinskih općina i zemljišnih zajednica, te razni tehnički problemi sela itd. Sve su to važna pitanja koja tište naše selo, ali koja se mogu tek onda riješiti, kada se u rukama ima vlast. I kolonizacija se može uspješno vršiti samo posredovanjem političke vlasti. Ali pretpostavljajući da je naš nacionalni problem riješen, trebat će prije nego što se priđe drugim velikim socijalnim reformama, ponajprije raseliti hrvatsko seljaštvo unutar hrvatske domovine. Mnogi seljak danas zapravo i nije više seljak. Seljakom će postati tek onda, ako mu osiguramo slobodan dom, zemlju i vodu. A ima li to danas naše seljaštvo? U većini nema.

POKUŠAJI I USPJESI KOLONIZACIJE

Kolonizacija unutar Hrvatske i po Hrvatskoj nije novijeg doba, jer se ona vršila još za vrijeme Turaka, a i prije njih. Za Turaka hrvatsko se pučanstvo pomicalo prema sjeveru i zapadu, dok su u istočne hrvatske krajeve nadolazili većim dijelom bjegunci iz Srbije i drugih susjednih zemalja. Poslije provale Turaka u 17. i 18. vijeku počinje naseljavanje Nijemaca (»Švaba«), te Čeha i Slovaka u plodne krajeve naše Slavonije

gdje su Turci ostavili jedva 10% prijašnjeg hrvatskog pučanstva. Odprilike u isto doba pada i seoba naših Bunjevaca iz Hercegovine u Bačku i Baranju. Na kraju prošlog i na početku ovog stoljeća vršila se kolonizacija uglavnom u dva pravca: mađarska sa sjevera na jug i hrvatska sa zapada na istok.

Mađarska kolonizacija imala je naročitu svrhu da otuđi sjeverni dio hrvatskih zemalja. Ona je bila prilično uspješna, jer je uživala izdašnu državnu pomoć i posredstvo tadašnjih mađarskih političkih vlasti. Posljedice ovakovog naseljavanja tuđeg elementa vide se još i danas u brojčanom odnosu Hrvata prema ostalim narodnostima u onim hrvatskim krajevima gdje je ta kolonizacija provođena. Tako na pr. našički kotar ima samo 63% Hrvata, virovitički 57%, slatinski 43%, a daruvarski samo 23%. Ostali postotci otpadaju na razne narodne manjine.

Hrvatska kolonizacija vršena je privatnom inicijativom Hrvatskih Zagoraca, koji su se sami počeli seliti u iste ugrožene krajeve Slavonije, te su unatoč slabih materijalnih sredstava ipak pokazali vidan uspjeh. Međutim rat je ovu akciju prekinuo.

Kad se poslije rata u novoj državi počelo govoriti o socijalnim reformama postavio se i problem raseljavanja našeg pučanstva kao prvo i najvažnije pitanje koje je trebalo riješiti. Međutim agrarnom reformom od 25. veljače 1919., koja je, općenito uzevši, bila provođena protiv očitih interesa hrvatskog seljaštva, nije se problem pučanstva naših krajeva ni dotakao. Dijelovi mnogih veleposjeda, mjesto da dopadnu u ruke onoga koji ih je obrađivao ili da budu naseljeni stanovništvom iz siromašnih i prenapučenih krajeva Hrvatske, bili su jednostavno uništeni, a njihove zemlje podijeljene dobrovoljcima. Ovi su kao nestručnjaci, koji se uopće ne razumiju u racionalno gospodarstvo, dobivenu zemlju potpuno upropastili ili prodali drugom tuđinu, te iz nekadašnjih uzornih veleposjeda stvorili pravu pustoš.

Međutim hrvatski narod ne će nikada zaboraviti ovu nepravdu, koja uostalom nije još ni danas ispravljena. I dok tako tuđinac upropaštava hrvatsku zemlju, danas ima hrvatskih krajeva gdje seljaštvo sistematski gladuje i glađu navlači na sebe razne bolesti i nedaće.

PROBLEMI NAŠEG STANOVNIŠTVA

Karta Hrvatske pokazuje nam veoma veliku razliku u gustoći naseljenosti, koja u glavnom određuje socijalni položaj stanovništva, a utječe i na nacionalne interese. Tu razliku naročito lijepo opažamo usporedbom Slavonije i Zagorja. Dok na primjer kotar Županja u Slavoniji sa 84% Hrvata ima samo 43 stanovnika na km², kotar Pregrada u Hrvatskom Zagorju sa gotovo 100% Hrvata ima 165 stanovnika na km². Znači, da se u županjskom kotaru rađa skoro četiri puta manje djece, nego u Pregradi. Zaista, Županja je kotar gdje je »bijela kuga« uhvatila najdublji korijen. A gdje vlada »bijela kuga«, tamo je obično i jaka narodna manjina. Da županjski kotar slučajno baš ima slabiju manjinu od svih drugih slavonskih kotara ima se pripisati činjenici, da nekoja sela u tom kotaru imaju zamjeran natalitet i da je zemlja u županjskom kotaru u cijeloj Slavoniji relativno najlošija. Ali ako na primjer usporedimo Pregradu sa Osijekom (gustoća 165 prema 71,6 stanovnika na km²) onda vidimo ogromnu razliku u nacionalnom pogledu, jer dok Pregrada zapravo i nema narodnih manjina, kotar Osijek ima samo 19% Hrvata, a grad Osijek ima oko 65%. Ovo je očiti dokaz, da pitanje kolonizacije predstavlja i nacionalni, a ne samo socijalno-ekonomski problem. Prirodno je da je ovakav raspored stanovništva morao stvoriti i velike socijalno-ekonomske opreke. Dok na pr., u kotaru Pregradi na dušu otpada jedva jutro zemlje, u Županji otpada na dušu 4 jutra. To je i uzrokom, da život Zagorca ne može biti jednak sa životnim prilikama Slavonca. Doduše nevolje zbog prenapučenosti Zagorja mogle bi se djelomice ublažiti i osnivanjem nove industrije, no kolonizacija predstavlja ipak najzgodnije rješenje ovog pitanja.

Poseban problem predstavljaju naši tzv. pasivni krajevi (Hercegovina, dijelovi Bosne, Lika, Dalmacija) kod kojih ne postoji u tolikoj mjeri glad za zemljom, koliko glad za obradivom zemljom. Tako na primjer u kotaru Udbini sa 25,3 stanovnika na km² otpada na dušu 6 do 7 jutara zemlje. Međutim ta zemlja nije sva obradiva, a daje daleko slabiju hranu od osrednje slavonske zemlje. Osim toga u tim krajevima postoje također i druge velike potrebe od kojih je najvažnija — voda. Nestašica vode svake se godine osvećuje tamošnjem seljaštvu. Svakako bi se raseljavanjem život ovih krajeva veoma olakšao.

Samo ovo nekoliko usporedbi dovoljni su da nas uvjere da je neophodno potrebna unutrašnja kolonizacija. Ona će se morati izvršiti prije ili kasnije, milom ili silom, jer bez nje nema smisla prilaziti zamašnijim socijalnim reformama. Ne znamo gdje je danas položaj našeg seljaštva teži, da li tamo gdje nema dovoljno zemlje ili tamo gdje nema ni vode. Ovakovo stanje dovodi do stvaranja seljačkog proletarijata, jer seljak i nije seljak, ako nema svoj dom, zemlju i vodu.

Druga je stvar sa Slavonijom. »Bijela kuga« utire put tuđincu i ništi snagu našeg naroda i zemlje, te predstavlja pravo izdajstvo prema domovini i hrvatstvu. Jer selo je oduvijek bilo i bit će vrelo naše snage, koje pomlađuje istrošene generacije grada. Seljaštvo je oduvijek predstavljalo korijen i jezgru našeg naroda, pa ako nas ono izda, onda ne možemo sa pouzdanjem gledati u narodnu budućnost.

NAČELA I PROVEDBA KOLONIZACIJE

Prema svrsi bit će uređena i načela za provedbu, koju bi trebao izvoditi posebni kolonizacioni zavod. Rekosmo, da je svrha trostruka: nacionalna, socijalna i ekonomska. Stoga se smjer kolonizacije mora kretati u prvom redu prema nacionalno ugroženim krajevima. Dakako da se kolonizacija ne može uspješno izvoditi bez posredstva političke vlasti, koja kolonizacionom zavodu omogućuje jeftino kupovanje zemlje. Ovo se obično vrši na komisijama, dražbama i sličnim slučajevima. Kolonizacioni zavod mora ujedno voditi računa o tom da vlasnik zemlje ostane isključivo doseljenik, a ne možda kakav tuđinac ili gulikoža neseljak. Naseljavanje ne će biti uspješno, ako seljak dolazi u teži ili slični položaj onom, u kome se nalazio u starom zavičaju. Seljačkoj obitelji treba osigurati imetak od barem 5 jutara zemlje. Danas je zato lakše kolonizirati onaj sloj seljaštva, koji ipak ima nešto zemlje i koji prema tome (a i zbog velikih razlika u cijenama između zemlje prenapučenih i slabo napučenih krajeva) može u novom zavičaju kupiti dva do tri i više puta veće područje obradivog zemljišta od onoga, što ga je prodao. Često doseljenik imade ili može nabaviti i gospodarsko oruđe, ali je obično problem u domu. Taj novi dom treba osigurati ustanova, koja se bavi preseljivanjem i to pogodnim zajmom u obliku dugoročnih otplata sa niskim kamatnjakom. Novi seljački dom treba uvijek osnivati na načelu kućne zadruge.

Temelje ovakve moderne kolonizacije udario je pokojni Đuro Basariček svojom zadrugom »Snop«, koja se međutim poslije njegove smrti pretvorila u obično kapitalističko poduzeće za nabavu seljačkog oruđa. Zato je ova plemenita akcija i propala, ali je danas privatnom inicijativom nekojih nesebičnih Hrvata obnovljena osnivanjem zadruge »Zemlja«, koja je do sada pokazala velik uspjeh. Ovakvo nastojanje moći će služiti kao primjer za solidan i pošten rad i kao dokaz, da se može mnogo postići sa dobrom voljom i iskrenom požrtvovnošću.

VJEKOSLAV EĆIMOVIĆ:

Prvi snijeg

Dimi se planinski kotao
Sivim obodom ukrašen.
Studen je vjetar zaklopotao
Ledenim suzama nakvašen.

Oganj je nad šumom izgorio
I donio mirise snijega.
Orkan je sve u pustoš pretvorio
Na dnu kamenog brijega.

Bijela je baka na prozore kucala
Nošena zavitim selom.
Svu noć je bijeda kašljucala
Ovita sniježnim velom.

† FERDO GALOVIĆ*:

Hrvatskom selu

O lijepo, o drago, o selo mi milo,
Gdje svjetlost prva, prvi mi sinu kras,
Ti meni mladu svoje rastr krilo,
Da roda dragog slatki slušam glas.
Stog pozdravljam ti doline i šume,
I zoru ranu, što sjaji u zlatu,
I uske staze i kaljave drume,
I njivu tvoju stoput oplakanu.
Gdje rog se ori, a tambura jeca,
Pred tobom moje koljeno sad kleca.

Ogromno ni silno, prebogato nisi,
Nit' mramora te nit' zlata resi blist,
Nad tobom gluhim tek plavo nebo visi,
A ures sav ti — hrasta, lipe list.
Al klanjam ti se drvenome pragu:
Na njemu snivah ko ptiče sred gnijezda,
Tu domovinu upoznadoh dragu
I, što se gore krije iza zvijezda.
Ta sve, što imam, što mi srce voli,
Da vijekom traje, to mi duša moli.

* Ovu pjesmu spjevao je pok. Ferdo Galović (rođen u Županji) boraveći kao profesor u Vukovaru i prvi put je objavljena prije nekoliko godina u almanahu »Selo i Grad« prof. Grkca, odakle je prenosimo.

Knezovi silni po tebi ne hode,
Žuljavih ruku tebe nije sram.
Tu kolijevka je bratstva i slobode,
Poštenja, vjere tu se diže hram! —
Što svijet vodi i diže i ravna
Uz tutanj groma ili krasom rijekâ,
I što je perom ili sabljom slavna,
Budućnost svijet otkud ljepšu čeka,
Iz tvojih kuća, sa tvojijeh brazda
Sve to nam niknu i nići će vazda!

Pomladit kad se i podić treba skupa
I nove sile za velik skupit dan,
Med prvim prva tu tvoja raja stupa,
A hrvatski joj barjak razmotan.
I život daje, dušmanina siječe,
Slobodi žrtva nijedna skupa nije,
Pred žrtvenikom majke, ljube kleče,
Al suza oka orosila nije:
Na vrhu jesu orlu stan i dvori,
Za njima duša, za njim srce gori!

A slatka, a divna sloboda kad se slavi,
Tko zublju prvu, tko prvi pali krijes?
Najljepši vijenac tko božici da stavi,
Već kog je ropstva svaki dero bijes!
Tu silno kolo mome vode vite,
Tu čio momak bijesna igra hata,
Tu zelen-grane prozor, vrata kite,
A starac lučcem konjsku strunu hvata.
Tko mnogo strada, umire i pati,
Slobodi tek se znade radovati.

Raduj se, kliči, oblake razbi tmaste,
Klicati može, kom' mira sjaji trak.
Gle! Lipe deblo pred kućom našom raste.
Ljubavi, mira zar to nije znak?
Ta lipa, znamen blagosti nam časne,
Gdje ljepše miri i gdje ljepše cvati?
Gdje vile, nimfe i najade krasne,
Gdje ljepše znadu kolo zaigrati?
Povedi, vilo, hitro, lako kolo
Po mjesečini sjajnoj naokolo!

Al što je? Što čujem? Zar se mrtvi bude
U noćnom času? Il' cimbale to jek?
Otaca l' dusi po raspućini blude?
Je l' topa rik il' mača to je zvek?
O, to se vile sa svih strana kupe:

Sa brda, s dola, s bliza i daleka,
Dvorane nisu za njih zlatne, skupe,
Njih šuma ovdje i dubrava čeka.
U miru pjesma i slobodi živi,
Pod nebom čistim, na polju i njivi.

O vijekom milo, veselo i cvjetno
Ostani nama, to želja jeste naša.
Tisuć se ruku kupe evo maša:
Zdravo nam budi, selo, zdravo sretno!
Rađaj nam djecu kao drijen zdravu,
Junake hrabre i domu i vjeri!
Po svijetu neka raznesu ti slavu!
A majke dične nek ti budu kćeri!
Ko dosad ponos što nam ti bijaše,
Vijekom nam ostaj, milo selo naše!

VJEKOSLAV EĆIMOVIĆ:

Polazak težaka na posao

Ustani!
Obuci, obuci kaput.
Vidiš da si se zgurio
od studeni.

Hajde!
Idemo na put,
Pa što se nisi žurio?
Oh, prsti su ti tako ledeni!

Ja znam.
Ti si do sada snivao
u krevetu bogata gavana
o toplome jelu.

Dosta si počivao,
ti stanovniče tavana.
Prihvati drvenu zdjelu.

Obuci, obuci kaput.
Što si se tako zgurio
od studeni?

Hajde!
Idemo na put.
Budak ponesi gvozdeni.

Za ili protiv — rata?

UVOD

Cio svijet se naoružava, osobito Evropa. Većina evropskih država još nije odplatila ni dugove od starog svjetskog rata, a već prave — nove za novi! Od 1932. do dana današnjega sve evropske države su za 80% povećale proračune za naoružanje. Jedna četvrtina do jedne petine državnih proračuna troši se na vojsku, a ostalo na sve drugo, t. j. na upravu, privredu, prosvjetu, zdravstvo, društvo i crkvu. U Engleskoj, Francuskoj i Rusiji isto onako kao u Njemačkoj, Italiji i Japanu svaki se čas ili minut proizvede patrona ili puška, svaki sat bomba ili mitraljez, svaki dan top, tank ili avion, svaki mjesec ili dva podmornica, minonosac, razarač ili linijski brod. **Tko svaki čas niže u jednoj barutani bombe, od eksplozije jedne i sve ostale moraju eksplodirati. Tko se s vatrom igra, od vatre se mora i opeći!**

Pitanja radi kojih se moralo ratovati bilo je više, nego onih radi kojih bi morao biti — mir. Engleska koja od Njemačke ima jednostruko manje žitelja, ima od te iste Njemačke stostruko više — kolonija. Dakle u Evropi najveći evropski narod ima — najmanje, najmanji — najviše. Najveći evropski želudac je prazan, najmanji — pun. Radi toga prije ili kasnije, ove godine ili bilo koje slijedeće do sukoba moralo je doći. Poslije Austrije, Sudeta i Memela morao je doći Danzig, zatim Poljska i Ukrajina, pa onda prije ili kasnije Podunavlje i Sredozemlje, pa Korzika i Gibraltar, te na koncu Tunis i Djibuti. Sa rješavanjem pitanja koja muče evropske državnike i zabrinjuju evropske narode tek smo bili na početku. Zapravo tek na onima, koji se po svojoj važnosti riješiše — mirnim putem. I kako je do svršetka još bilo daleko, a nerješenih pitanja koja se mogu riješiti mirnim putem bilo — veoma malo, rat koji je bio veoma blizu, morao je svakako doći! Ono što je svatko očekivao, a čeka se svatko bojao, to je došlo. Došao je — rat!

No osim toga i obzirom na provedene godine ratovanja evropskih država u prošlim stoljećima, ono što je došlo t. j. rat, moralo je doći. Naime po statističkim tablicama, u kojima je iznešen broj godina provedenih u ratu po stoljećima i po pojedinim državama od 1100.—1900. godine, dakle u nizu od 800 godina, sve evropske države, napose evropske velike vlasti, **ratovale su u svakom stoljeću poprječno — pol stoljeća.** I to još bez uračunanih godina provedenih u kolonijskim ratovima. To znači prema podatcima o broju provedenih godina u ratu u osam prošlih stoljeća evropske velike vlasti (Engleska, Francuska, Njemačka i Rusija), u nizu od 100 godina ratovale su ni više ni manje, nego — pedeset godina.

U današnjem stoljeću (1900.—2000.) izmedju velikih vlasti kao i malenih naroda političke i privredne, te socijalne i nacionalne suprotnosti nisu ništa manje, nego prošlih stoljeća. Čak što više prema svestranom razmatranju suvremenih prilika ovo stoljeće je gore, nego ikoje prošlo.

Mi živimo u 1940. godini. To znači s takvim prilikama mi smo već skoro u polovici stoljeća. Uračunavši rusko-japanski rat, balkanski, aneksiju Bosne i Hercegovine, te svjetski rat u ratne godine ovoga stoljeća, evropske države i narodi proveli su u ovom stoljeću u ratnim godinama tek — pet godina. Dakle, u daljnjih 60 godina ovoga stoljeća, prema statističkim tablicama, koje iskazuju da se osam stoljeća u svakom stoljeću ratovalo 50 godina, na ovo deveto stoljeće ratnih godina odpada još — **45 godina rata na svega — 15 godina mira.** Prema tome u ovih slijedećih 60 godina ovoga stoljeća života u Evropi t. j. od 1940.—2000. godine samo će 15 godina još otpasti na godine provedene u miru, dok će preostalih 45 godina otpasti na evropske ratove evropskih država bilo jedne s drugom, bilo svih sa svima! Na taj način obzirom na početak rata u Evropi statistička predvidjanja nisu nimalo zakazala. Rat, koji je i prema statističkim predvidjanjima morao doći, došao je. Pa da li će to biti dobro ili zlo?!

MIŠLJENJE PROTIVNIKA — RATA

Po nauci i nazorima naučenjaka koji su protiv rata, rat je **pakao na zemlji, strahovito zlo i kao tako nešto razarač svih strana društvenog života. Rat je ustvari, po njihovom shvaćanju, odabiranje najgoreg, rušenje najkulturnijeg i najduhovnijeg, a podizanje najnečovječnijeg i najsurovijeg.** Zaustavljajući duhovni napredak rat uvijek uvećava duševni nazadak. Samo u tišini mira ostvaruje se potpuno djelovanje cjelokupnog duha, veli veliki talijanski pjesnik Dante. Rat, pribjegavanje gruboj sili, to je za čovječanstvo poniženje, to je spuštanje čovječanstva ka životinjstvu, koje ponižava pobjedioca isto onako kao i pobijedjenog, vele antimilitaristi. Po njima **rat je najaktivniji uzrok — zaostalosti čovječanstva. Rat u čovjeku razvija surovosti, lišava ga svakog ljudskog dostojanstva, preobrazuje ga u krvoločnu životinju i konačno ga potpuno poživinčuje,** piše jedan protivnik rata. Zašto?

U vojsku se po pravilu uzimaju najbolji članovi društva t. j. najzdraviji, jer se u vojsku ne primaju bolesni i kržljavi; zatim oni u najboljim godinama, jer se u vojsku ne uzimlju djeca i starci; onda najpošteniji, jer se u vojsku ne primaju zločinci, te na koncu umno najsposobniji, jer se vojske oslobodjavaju ljudi sa duševnim manama. Otuda je sasvim jasno da je vojska ovakvim odabiranjem u tjelesnom, duševnom i ćudorednom pogledu nadmoćnija od običnog stanovništva. Drugim riječima znači rat istrebljuje krvno najbolje članove jednog

naroda u daleko većem broju, nego one malokrvnije. Na taj način istrebljenjem najbolje krvi i uništenjem najboljih, najzdravijih i najpoštenijih uništavaju se — **predci budućih potomaka — nosioci najboljih rasnih svojstava.** Uništavaju se tako reći, vele protivnici rata, **zdravi i pošteni očevi nerodjenih još zdravijih i poštenijih sinova.**

Pa i inače opće pravilo svih ratova je tzv. rimsko ratno načelo: **štedite ponizne, a uništavajte — ponosne.** Drugim riječima to znači pobijediti ne znači samo osvojiti zemlju, nego prije svega istrijebiti — najznačajnije, najhrabrije i najumnije prvake svoga protivnika. Isto to pravilo vrijedi i u pogledu gradjanskih ratova, u kojima redovito pobjednička strana nemilosrdno uništava vodstvo protivničke strane. Danas isto onako kao i prije par tisuća godina, u današnjoj Moskvi isto onako kao u negdašnjem Rimu. Na taj način, jer se u ratu i krvavim borbama prvenstveno uništavaju — najbolji, pokorni radjaju djecu i po njima se u narodu začinju odlike niskosti i ropske poniznosti. Radi toga, veli jedan pristalica protivratnog shvaćanja, — **rat uništava milijone najboljih pojedinaca i time olakšava radjanje beskrvnih članova čovječanstva — rodjenih robova i pokornih naroda.**

Osim toga, vele antimilitaristi, mnogi se ljudi iz rata vraćaju ranjeni i onesposobljeni, tjelesno iscrpljeni i duševno izmožđeni, koji s takvim narušenim zdravljem omogućavaju širenje različitih bolesti i epidemija kao što su na pr. kuga, kolera, tifus ili gripa. Nadalje militarizam je za vrijeme rata među vojnicima uzrok veoma visokog postotka spolnih bolesti, osobito sifilisa, što neposredno uslovljava duševno i tjelesno propadanje naroda. Na koncu, vele pristalice mira, u ratu se prikraćuje — sloboda i uz propadanje bogatstava smanjuju se zadovoljstva. Pa tako dok rat s jedne strane izazivlje mržnju i neprijateljska osjećanja stvarajući stanje općeg nemira, neraspoloženja i nezadovoljstva, dotle s druge strane se za vrijeme rata masama i narodima oduzimlje — sloboda. I dok mir, vele antimilitaristi, uvjetuje — **opadanje vladine intervencije, slabljenje socijalne i političke kontrole, uvođenje decentralizacije, te uvećavanje narodne slobode, dotle rat i militarizam pretvara društvo u vojsku, a vojsku u narod.** Drugim riječima **rat i militarizam uvjetuju** opadanje autonomije i samouprave naroda, a **uvođenje hegemonije, autokracije, centralizma i — diktature.** S bogatstvima je slično. U ratu se ruše gradovi, tvornice, putevi, željezničke pruge, mostovi i ostale privredne vrednote. I s te strane, ako se na pr. procijeni da zrio čovjek vrijedi oko 50.000 dinara (kao što su to činili neki ekonomisti) onda samo smrt od 20 milijona vojnika u prošlom svjetskom ratu znači gubitak od 100,,000,000.000 t. j. stotinu milijardi dinara. Jednom riječi rasipanje bogatstava u obliku ljudskih žrtava i privrednih vrednota za vrijeme rata svakako je veće, nego što se može i zamisliti, dok je međusobno ubijanje gorje, nego što

se može i opisati, vele antimilitaristi! A što o svim tim strahotama, napose ratu, misli protivna strana t. j. **militaristi, strana koja u ratu vidi više dobra nego zla, i od rata vidi veće koristi nego od mira!**

MIŠLJENJA PROTIVNIKA MIRA

Sukob i borba su već odavna smatrani osnovnim zakonom koji vlada životom i svijetom, napose ljudskim bićima. Pet stoljeća prije Krista već je jedan grčki mudrac, imenom Heraklit, tvrdio je **»rat otac svih stvari«**, dok je drugi jedan u Rimu pisao: — **»Živjeti znači — ratovati«. Rat je u prirodi stvari i ljudi, jer tu postoje sile koje se bore za — dobro i sile koje se bore za —zlo«** pisali su još prije par tisuća godina indijski filozofi isto onako, kao što danas pišu evropski naučenjaci i pobornici rata, da je **»rat — škola isključive ljubavi prema bližnjemu, solidarnosti na život i smrt, te radi jačanja čovječanstva jedna vrsta — liječenja sa željezom«.**

Samo rat dovodi do najveće napetosti ljudske snage i udara biljeg plemenitosti na narod, koji ima srca da se u njemu ogleda, veli Mussolini, a u vječnom ratovanju čovječanstvo je postalo veliko, u vječnom miru bilo bi čovječanstvo uništeno, piše Hitler, dok jedan treći tvrdi: »Ni prilike, ni ljudska bića ne popravljaju se u danima mira; od rata možemo očekivati napredak«. Bez rata čovjek se ne bi mogao uzdići iz životinjskog stanja, jer bi bio uništen u drugim vrstama životinja, piše jedan četvrti. Bez rata napredak u čovječanstvu ne bi bio moguć, jer ne bi bilo sredstava, s kojima bi se pronalazilo tko je viši ,a tko niži, tko je gorji, a tko bolji. Dug i vječan mir stvorio bio od čovjeka isključivo sebično biće bez muškosti, smjelosti, altruizma i hrabrosti, jer bi ubrzo dobio obilježja žene, i postao korumpiran do srži svoje prirode. **Degeneracija, slabost, lijenost, nepokretljivost i podmitljivost bi bili rezultati vječnog mira.** Beskrajan mir, vele pobornici rata, strahovito bi uspavao narode, a osiguran mir bi, i prije, nego što bi prošlo pol stoljeća, porodio stanje podmitljivosti i dekadencije, koje bi bilo mnogo razornije, nego najgori ratovi. Radi toga tvrde zagovornici rata — **samo rat uvjetuje najbolje plodove ljudske prirode, umjetnost, nauku, velika poduzeća, visoka shvaćanja i muške vrline; i samo poslije dugih i krvavih ratova narodi postižu vrhunac svoje veličine.** Po militaristima **samo krv oplođava biljku koja se zove — genij, a rat rađa plod, koji se zove — napredak.** Kako, koliko i zašto?!

U prošlim kao i u suvremenim ratovima, vještina i okretnost mnogo znači. Osobito danas. Bolji strijelci ubijaju više ljudi, nego lošiji. I kako inteligencija na fronti isto toliko znači kao i u školi, što su ljudi inteligentniji i spremniji to više će težiti da izbjegnu smrt, iz prostog razloga, što će težiti da ubiju što više protivnika. Zbog toga, tvrde zagovornici rata,

postotak ubijenih ljudi u stvari je prednost rase, jer u samoj vojsci oni, koji prežive rat moraju po prirodi biti jači, nego oni koji u ratu podlegnu. Osim toga, tvrde dalje militaristi, ukoliko se ratom ipak izgubi dosta zdravoga i dobiva mnogo bolesnoga, utoliko se to sve nadoknađuje **odabiranjem žena.** Naime, uslijed ubijanja ljudi po frontama broj ljudi opada, dok se broj žena uvećava. Sve od njih se ne mogu udati i imati djece. Radi toga, zahvaljujući oskudici muškaraca, udaju se samo bolje žene. Na taj način ono što je **kod muškaraca radi rata zaostalo kao gorje, to se popravlja s onim što je iza rata kod žena ostalo kao bolje,** jer u određivanju poroda i djece majka znači isto toliko koliko i otac.

Uopće, tvrdi jedan militaristički naučenjak (Steinmetz), gubitci i stradanja radi rata mnogo se preuveličavaju. Tako na pr. po statističkim podatcima o ratnim žrtvama u pozadini i na fronti utvrđeno je, da **tri četvrtine gubitaka odpada na epidemije (bolesti), a samo jedna četvrtina na bojišta,** što drugim riječima znači, da **jači ljudi prežive sve ratne teškoće, dok im slabiji podliježu.** Nadalje isti pisac piše: »Rat je oruđe za odabiranje grupa, jer se bez rata ne može odlučiti, koja je od dviju grupa bolja, okretnija, inteligentnija i prema tome više u pravu da nadživi drugu. U službi ovoga cilja, t. j. odabiranja, rat je — tvrdi isti pisac — jedino mjerilo, kojim se istovremeno mjere snage zaraćenih grupa: njihova tjelesna snaga i zdravlje, njihova inteligencija, njihova društvenost i njihovo ćudoređe. Pobjeda u ratu rezultat je mobilizacije svih snaga jednog naroda i pobjedilac je uvijek onaj, koji na osnovu nadmoćnosti svih svojih snaga dobiva zadnju bitku. Bez rata takvo odabiranje grupa bilo bi nemoguće. Bez rata, veli jedan pobornik rata, **cio bi svijet postao podmukao, okorio i kukavica.** Prema tome u odnosu prema ovakvom korisnom odabiranju grupa u jednom ratu, pojedinačni stvarni gubitci putem rata postaju sasvim neznatni tvrde zagovornici rata.

Slično rat i na području ekonomskih pojava donosi uz štete i koristi. Poslije mira i tako reći privređivanja u spavanju, dolazi rat i zatim stvaranje s potpunim utroškom svih izumiteljskih sposobnosti i snaga naroda. Tako na pr. za vrijeme svjetskoga rata srušeno je puno, no zato je poslije njega podignuto još više, pa i bolje, nego što je bilo prije njega. Na taj način rat, neposredno doprinosi ekonomskom napretku i uza sve to što se za vrijeme rata puno ruši, rat je onaj faktor koji uvjetuje, da se poslije rata još više gradi. I tako po shvaćanju pristalica rata samo **se po ratu na ruševinama svačeg, pa i dobrog, gradi — još bolje!**

No osim toga rat, po nazorima militarista, uvjetuje i **opadanje kriminaliteta.** To znači: rat iscrpljuje zločinačke strasti, koje se nalaze razbacane u svakom narodu, jer ih isključuje samim tim, što ih usredotočuje na fronti, gdje one uzimaju jedan manje nećudoredan oblik. Poslije svega što je rečeno, veli jedan

naučenjak, **rat proširuje sferu mira, kao što se prije zločin upotrebljavao, da bi proširio sferu poštenja.**

Nadalje, ukoliko po pristalicama mira rat uvjetuje centralizaciju vlasti, diktaturu pojedinaca ili grupa, te hegemoniju masa i naroda, utoliko po pristalicama rata, rat uporedo s time uvjetuje i tzv. **ubrzavanje izmjene društvenih poredaka, slojeva, nazora na život, političkih stranaka i teritorijalnih zajednica.** Drugim riječima to znači, za vrijeme rata kao i neposredno poslije rata, pomicanje siromašnih slojeva ka bogatim, nižih ka višima, bespravnih ka vladajućim uvijek je brže, nego za vrijeme mira. Isto to vrijedi i u pogledu kretanja od jednog zanimanja do drugog, od jedne države, koja u ratu nestaje, do druge koja nastaje, ili od jedne ideološke i političke skupine koja u ratu propada, do druge, koja poslije rata preuzimlje vlast. I u ovome smislu rat tako reći ima **ulogu vatre, koja zagrijava vodu u kotlu i time je življe kreće.** Osobito još obzirom na onu stranu, koja izgubi rat. Razlozi ove pojave sasvim su razumljivi. Jedan neuspio rat znači da oni, koji su vodili rat, nijesu bili sposobni da ga vode i da ih radi toga treba ukloniti. Neuspjeh popraćen nesrećama izgubljenog rata, rađa u masama nezadovoljstvo koje ih goni, da se bune protiv političkih režima. Otuda je sasvim jasno, zašto tako često dolazi do **revolucija, kao posljedica vojnih poraza.**

Na taj način rat, bilo da se završava sa revolucijom ili bez nje, on se redovito završava **socijalnim reformama.** I što je rat **veći i dugotrajniji,** tvrde zagovornici rata, to rat **vodi — dubljim i svestranijim izmjenama teritorijalnih zajednica, društvenih poredaka i političkih režima.** Svaki rat, a napose svjetski sa svojim posljedicama, o opravdanosti ovih militarističkih tvrdnji, svjedoči više nego išta drugo.

Na koncu konca, vele pobornici rata, rat je jedno od najmoćnijih sredstava u razvitku sve većih **raspoloženja za mir. Ako hoćeš mir, spremaj se za rat,** govorili su stari, a nedavno napisao je jedan suvremenik: »**Cilj je zakona mir, ali put k njemu, t. j. k miru, to je — rat.** Pa tako, dok pristalice mira tvrde da je **rat škola isključive sebičnosti, surovosti, poslušnosti, nečovještva, krvološtva i svih mogućih ostalih smrtnih grijeha,** dotle pobornici rata pišu, da je **rat škola isključive ljubavi prema bližnjemu, škola samopomoći u vidu krvnih žrtava i radi jačanja čovječanstva, tako reći jedna vrsta — liječenja metcima!** Tko dakle ima pravo?!

TKO JE U PRAVU?

Prema tome, ako je točno da je rat škola isključive ljubavi prema bližnjemu i samopomoći u vidu krvnih žrtava, onda bi po tome militarističkom naziraju Švajcarci i Nijemci, te Belgijanci, koji do 1914. godine nisu ratovali 2—3 pokoljenja, morali biti **najsebičniji i najpokvareniji narodi.** Međutim tako

u stvari ipak nije. Isto tako, ako je točno da je rat škola isključive sebičnosti i krvološtva, onda bi po tome antimilitarističkom shvaćanju zaraćeni narodi bili **najnesocijalniji i najkrvoločniji.** Međutim, po stvarnosti, antimilitaristi nemaju pravo. Rimljani su u trećem, četvrtom i petom stoljeću prije Krista stalno ratovali, Grci za grčko-perzijskih ratova isto tako, pa se ipak ne može reći, da su u tim narodima oslabili društvenost i ćudoređe. Naprotiv, baš u to vrijeme oskudica korupcije, požrtvovanje za dobro zemlje, ćudoređe i društvenost bili su veći, nego za vrijeme mira. **U ratu poginuti za dobro domovine i društvo, za opće dobro, svakako je ćudorednije i društvenije, nego u miru brbljajući o domovini i društvu brinuti se samo za sebe.** Doduše ima »vojnika«, koji su u ratu veoma suroví i krvoločni, te »vojskovođa«, koji ratove vode samo radi sebe i svojih ličnih ambicija, ali zato ima i vojnika, koji su visoko moralni i socijalni, te vojskovođa koji ratove vode za svoj rod i dom. A takva borba, ako se i popraćuje krvlju, ne može biti krvološtvo, kao što i rađanje, koje se također popraćuje krvlju, nije nečovještvo. Prema tome, istina o ratu kao školi sebičnosti ili ljubavi prema bližnjemu, bit će negdje u sredini, jer ima ratova koji se zaista vode iz čisto **ličnih i sebičnih razloga,** ali ima i ratova koji se vode **iz općih razloga, iz razloga borbe za slobodu naroda, za slobodu ispovijedanja vjera, te borbi za izmjenu društvenih i političkih poredaka.**

U ratu se gine, ruši, uništava! U ratu se umire u najboljim godinama, u ratu se »štede ponizni, a ubijaju ponosni«, za rata se širi kuga, tifus, gripa, kolera i sifilis; u ratu se ruše gradovi, tvornice, željeznice, mostovi i ceste; uništavaju oranice i livade; za rata oduzimlje se narodima i masama sloboda i samoupravnost, a uvodi centralizam, diktatura i hegemonija. I ukoliko je neposrednost ovakvih utisaka užasna, utoliko je osjećanje tih ratnih strahota na svojim, kao i na tuđim, leđima još užasnije. Proživjeti užase rata na fronti ili užase jedne epidemije kuge i revolucije u pozadini toliki su, da se teško dadu i opisati. Zbog toga s obzirom na **lična i rodbinska stradanja ili osjećanja,** koja kod pojedinaca izazivlje rat, rat je svakako jedna strahota i pojava u ljudskom društvu, koju — radi sebe i svojih — malo tko želi.

No obzirom na razmatranja, s kojima se **uz žalost za gubitcima i ratnim žrtvama uvažavaju i dobitci sa ratnim uspjesima zagovornici rata,** a protivnici mira, imaju također pravo. Tako na pr. ukoliko recimo rat ništava **mnogobrojne pojedince kao ratne žrtve,** te ukoliko je kao takav **štetan ili zao,** utoliko je opet rat kao mjerilo, kojim se **istovremeno mjere svekolike snage zaraćenih strana i — koristan,** jer, kako veli jedan pobornik rata, **čini da cio svijet ne postane podmuklim, okorjelim i kukavičkim.** Isto tako ukoliko se s ratom po mišljenju antimilitarista dolazi do **zla i štete, zapravo do oduzimanja slobode naroda i uvođenja centralizma i diktatura,** utoliko je rat opet

i dobar i koristan, jer se poslije rata redovito dolazi do revolucija ili do takvih promjena teritorijalnih zajednica, socijalnih poredaka i političkih režima, koji se za vrijeme mira teško i začinju, a nekmoli započinju.

Na isti način malo je i previše rečeno protiv rata, kada se ustvrdi da je rat — **pakao na zemlji,** odabiranje najgorih, rušilac najkulturnijeg i najduhovnijeg koji kao takav uvećavajući duševni nazadak zaustavlja duhovni napredak, kao što je opet na sličan način previše rečeno kada se u prilog rata tvrdi da rat uvjetuje — **najbolje plodove ljudske prirode,** umjetnost, nauku velika poduzeća, visoka shvaćanja i muške vrline, jer jedno i drugo mišljenje može biti i ispravno i neispravno. Naime u svijetu ima naroda kao što su na pr. Šveđani, Norvežani i Holandežani koji sa svojim stogodišnjim životom u miru razmjerno nijesu ništa više doprinijeli životu i svijetu, te nauci i umjetnosti od onih naroda koji su u stotinu godina ratovali ni više ni manje, nego — pedeset godina. Pa i obzirom na kontinente, nije bolje. Tako na pr. Amerika za vrijeme od stotinu godina svoga života u miru mjesto da je od Evrope, u kojoj se svakih stotinu godina ratuje — pedeset, u svemu naprednija, ona je još i dandanas nazadnija.

Isto tako sasvim su u pravu pobornici rata, kada tvrde, da su borba i napadanja bili čovjeku potrebni da bi se mogao dići iznad životinje. No otuda je sasvim jasno da iz toga ne slijedi shvaćanje da je — **samo hrabrost u obliku klanja drugih ljudi — nuždan uvjet napretka,** kao što je opet sasvim jasno da — **potpuno miroljubivo i nepokretno ljudstvo u jednom vječnom i osiguranom miru** ne može usavršiti ni sebe, ni ostale ljude. Prema tome rat i pribjegavanje gruboj sili ne mora biti kako tvrde zagovornici mira za čovječanstvo — pakao na zemlji. Prema jednom razpekmeženom i razvratnom životu u miru, jedan rat za dobro vlastite domovine i u tome ratu borba za dobrobit vlastitog naroda je — mučeništvo i kao takvo u životu čovječanstva nešto — **najviše, a ne nešto najniže. Rat je, dakle, po fronti svakako — pakao, ali po cilju radi kojega se vodi rat ili po rezultatima koji slijede iza rata, rat je i — raj na zemlji, bar isto toliki koliki i — pakao!**

Pa i obzirom na statističke podatke o životu ljudi u ratu — **užasi rata nijesu baš tako užasni.** Naime po statističkim podatcima koji iskazuju da su narodi — **jednako vremena živjeli u ratu i miru,** kada bi užasi i posljedice rata bile tako strahovite kakvima ih predstavljaju protivnici rata, **ljudi, a još manje kulture ne bi već odavno bilo.** Međutim obzirom na ovakva stanja kakva su danas kao i na ovakva kakva su bila prije tisuću godina, po kojima se u svakom stoljeću — **pol stoljeća živjelo u miru, a pol stoljeća u ratu, istina o šteti ili koristi rata bit će negdje po sredini, jer se sasvim pouzdano nikako ne** može utvrditi, da li je gorji mir koji svoje žrtve melje polako, **ili rat koji svoje žrtve gazi brzo.**

SIDA KOŠUTIĆ:

Kućica od sanja

Jednom sam imala kućicu od sanja.
Bila je raskošna, al mala: tek za te i za me.
U sobi su mirisale borove grane i na žeravici smo palili borovičino zrnje.
Mjesečina je noću natkala na stijene srebrne gobeline
i tada smo gledali srne male, kako se šuljaju na izvor.
Srnice mala, napij se, pij!
Noć odilazi brzo, mjesečina blijedi, gobelini nestaju.
Nema više moje kućice od sanja.

Bijelom stazom neka žena ide na daleki put.
Sva joj je prtljaga težak skupocjen vrč.
Svakoga napaja, koga god susretne i zamoli je piti.
— A što će ti samoj ostat? — pitam.
— Ništa. Al vrč je sve lakši i biva lakši put.

Možda tako sve su sanje varka i najbolji je put
Ove žene.
Pa ipak bih s tobom radije palila na žeravici
borovičino zrnje i čekala srne, da se pomole
iz gobelina mjesečevog tkanja.

FRIDA SUDIĆ:

Draga zemlja

Pred vrtnom ogradom zastane. Bilo je četiri sata poslije podne. S polja zapuhuje vjetar noseći miris svježe pokošenog sijena, pomiješan žalfijom. Tiho zalepršavši krilima, prhnu šljuka. U zraku je treptao topal, sladak jesenji dah. Čovjek je čisto osjećao, kad podigne ruku, kako se po njoj sliva otopljen jesenji med. Sa starih kestena sleti tek po koji list, polako, polako, kao da ga puštaju na tankom svilenom koncu. A šume su pune graktanja vranâ, livade, pašnjaci, ograđeni drvenom ogradom s visoko uzdignutom djermom bunara, pokošena polja s oštrom strnjikom, po kojoj izdaleka iskače zec, sve kao da sniva blagi jesenji san.

Njega se sve to nemilo dojmilo. Sve uokrug jedna tišina, prostrana, ubitačna daljina — može se propasti u njoj. Tu je dakle, u tim njivama, u tom vrtu, među dinjama, grožđem i lubenicama tekao njezin život...

Pođe i otvori vrtna vratašca. Onda se uputi prema velikoj gospodarskoj zgradi s jasno crvenim opekama u trijemu, bijelo okrečenim zidovima i zelenim šaluzijama. Na prozoru, koji se blista u odrazu popodnevnog sunca, bijelile se male zavjese. Opet stane, počne se obzirati unaokolo. Između zelenila zasja ženska oprava. — Tereza! — On osjeti snažno udaranje srca.

Tereza ga još nije opazila. Polako je skidala oteščale grozdove i dodavala ih dječaku mrke puti. Imala je svježe utijanu batistenu haljinu, još uvijek tanak struk, vitka bedra i plemenite noge. Njezina zlatno-plava kosa, visoko začešljana, sijala se na nestašnim sunčanim zracima kao vijenac zlatnog vlaća. Odjednom okrene glavu i opazi muškarca. Nasmiješi se lagano, zamišljeno, kao da u tom susretu nije bilo ništa neobično.

— Ivan...

On je već bio kraj nje i motrio pažljivo njeno lice.

— A ovo je moj sin... Stanko, pozdravi se s gospodinom!

Smiješno je bilo, ali je najprije zamijetio njezin miris, nekakav neobičan miris, miris svježe utijane haljine, pomiješan intimnim parfumom ženstva. Isti onakav, kao onda, kad je danima ležao kao živi leš i čeznuo za... ovim mirisom.

Ona ga uvede u sjenicu od vinove loze, kamo su se obično odvodili gosti na užinu. Djevojka je donijela svježu kavu. Ovaj miris vreo i nagorak, ovako u vrijeme užine, imao je nešto porodičnog u sebi. On nije znao zašto, ali kad se taj miris raširio, postade mu u srcu nekako milo. Četvrtkom poslije podne uvijek je ovako mirisalo kod Terezinih. Poslije kave sjedilo se u sobi i igralo društvene igre. Njen otac, stari Pli-

verić, sjedio je kraj prozora, polako pušio na dugačkoj luli i čitao novine. Po koji put tek podigne glavu i onako iznad naočari pogleda i poviče njima u sobu: »Lakše, lakše dječurlijo! Nemojte se tako glasno cerekati!« Nije volio buku kada čita. Njemu već nije ljubav godila. Minula vremena...

— Vidiš, došao sam.

Tereza se uozbilji.

— Čemu?

— Čemu? — ponovi on otegnuto. — Jer mi je teško bilo bez tebe živjeti i jer si sad slobodna. Jer hoću da te odnesem iz te pustinje u svijetlo, u život, da ti položim pred noge svu svoju desetgodišnju patnju!

Tereza je časak šutjela i promatrala ga.

— Još uvijek dijeliš kosu na desnoj strani i upotrebljavaš miris đurđice... Tako su mirisali tvoji prvi stihovi, onda, kad smo prije desetak godina došli u prvi sukob — za tebe beznadni... Uvijek sam u tebi voljela konzervativni elemenat..., a volim, što si i đurđici ostao vjeran. Ali vidiš — ja sam postala druga, nego što sam bila. Otkad sam obudovjela, imam ovdje cijele dane da razmišljam, pa sam po redu prosudila cijeli svoj život. I promijenila sam se. Na mnoge stvari gledam sada drukčije.

On ju uznemireno pogleda.

— Kako drukčije? Ne razumijem.

Tereza polako priđe izlazu, zagleda se u duboko nebo, u zlatni križ na crkvenom zvoniku. Izgledalo joj je, da se ovako može živjeti vrlo dugo i sve će biti lijepo, vedro, kao komad plavog neba nad njenom glavom, kao pozlaćena svjetiljka u crkvi pred glavnim oltarom. Nigda ne će dodijati ravnica, koja se neprestano ukazuje u drugom obliku: tamne šume, duboke crne brazde oranica, širina neba, vjetar. Obuzela ju nejasna želja, da ovako zastane, da ništa više ne misli i ne čuje — svejedno je, ništa se bolje ne može doznati. Učini joj se, kao da već ovdje živi cijelog svog vijeka i da je u životu stalno prati ovo sunce i divni predvečernji oblaci. Ovaj osjećaj potraje za časak, a zatim vidje, da ipak nije tako. Preko lica joj preleti sjena. Okrene glavu i zagleda se nekud daleko pred sebe.

— Ti znaš, da nigda nisam bila sretna. Ne znam ni sama, kako sam mogla poći za onoga čovjeka... Govorio mi je lijepe riječi, tako lijepe. Tiho, neprimjetno uvlačila se u moje srce milina, drhtava čežnja. A poslije — onda sam ga upoznala, onda sam osjetila odvratnost u duši, okrenula sam se od njega. Ali je bilo prekasno. Stanko je došao na svijet... Nisam htjela, da ti doznaš za bijedu moga života, nisam htjela, da doznaš da sam podlegla. Nisam htjela, da kažeš, kako si imao pravo... A sad je prekasno. Ne mogu više početi ispočetka...

On nervozno odbaci cigaretu, ali odmah pripali drugu.

— A zašto?

— Ne mogu. Vladimir je to tako ostavio. Ostat ću na zemlji...

Govorila je lagano, u dugim stankama.

— Ah, tako! — nasmije se on oporo. — Ti dakle misliš, da i poslije smrti duguješ vjernost svom mužu. Hahaha... Ali ti su nerazumna, draga moja, ti ne znaš, što činiš! Ja se ne ću osvrnuti na to, ne mogu to prihvatiti, ne nikako...

Tereza se ne makne. Tada on zadršće od nestrpljivosti. K tomu se pridruži strah pred tom upornošću, strah, da ju još jednom ne izgubi. Obuze ga bijes zbog tih moralnih avetinja, što ih je stvorila u svom usijanom mozgu i kojima se htjela ograditi od sreće. A to nije smjelo biti. On to ne će dopustiti. On će ju sebi ugrabiti.

Kazao joj je sve to. Govorio je divlje, nesuvislo. I najtvrđe i najslađe riječi.

Ona ostade nijema. Napokon pokrije rukama oči.

— Ne mogu — rekne mrtvim glasom. — Ne mogu...

— Moraš!

— Ne mogu. Bila bi to žrtva, koja bi nas unesrećila.

— Ne mogu biti nesretniji, već ako me ti odbiješ — uzvikne on, a oči mu dođoše sasvim puste. — Ubijaš me, Tere-

zo... znaš li ti to? Prije mnogo godina, da... bio sam mlađi i vidio sam da ljubiš onoga. Mogao sam se suspregnuti, održati. Pomogao mi je moj muškarački ponos. Sad ni to više ne bi pomoglo, kažem ti. Ja sam u godinama, kad čovjek nije kadar da preživi tako težak duševni slom. Zar hoćeš da skriviš moju smrt, Terezo? Mrtvi ne praštaju, a ništa nije tako strašno, kao krivica prema mrtvima. Jer je nepopravljiva...

Tako su se borili međusobno, s riječima, sa srcima.

Ona ga je gledala ukočenim očima, a te beznadne oči lagano su se punile suzama. Stresla je glavom.

— Ne mogu...

— Kod tebe se uobličilo i jogunstvo, otmena crta slavonske »vlastelinke«...

Sjedio je sad pognute glave, laktova, poduprtih o koljena. Promatrao je mrave, što su se razmilili po zemlji. U stvari je vidio jedan divan i na njemu živi leš... Osjeti pustoš i beznadnost takvog života. Zar će to opet tako biti? Podigne oči i pogleda ju.

Tereza osjeti, da joj klecaju koljena. »Gospode Bože«, zavapi u sebi »zar je mogućno, da se ovako rastanemo? Kako ću poslije toga još živjeti!« Ivan opet spusti glavu. Kao da je samo ovako, ne gledajući ju, mogao mirno razmišljati.

— Ne — reče napokon s neprijatnim mirom. — Ja ne ću da uništim svoj život zbog tvojih glupih predrasuda. Dosta sam se napatio...

Ona osjeti njegove ruke na svojim mišicama. Oči joj se raširiše u užasu. Na njenom licu ogledao se strah i čežnja, vlast i snaga, preklinjanje i bezumlje.

— Ljubav sve svladava, ona je evanđelje sebičnost, a sebičnost je surova. Pravo jačega vlada na svijetu. Ljubav je najjača...

Iz grudi mu se otme glas, kao strašan uzvik lika, koji se spariva u jesenskoj šumi. Terezu obuze nemoć i ona polako sklizne na klupu. On ju tada strese kao da je trebalo da se probudi iz nesretne omame.

— Terezo, to je nemoguće, ne možeš me još jedanput odbiti! Ti me ljubiš, Terezo... ja to znam!

— Zašto me tako mučiš? — dahne ona nečujno. Govorila je samo vilicama, usne su joj bile blijede i nepomične, kao u mrtvaca. Potom nasloni glavu na hrastov stol i više se ne maknu.

Ivan je prestao govoriti. »Uzmi ju«, šaptao mu je neki glas. »Uzmi ju! protiv njezine volje, razbij njen otpor svojom vrućom, bezobzirnom snagom...« Podigne ju u naručje kao dijete i položi na travu. Tada ju divlje ogrli. Njegove ruke čvrsto ju obuhvatiše, sve dok nije osjetio kucanje njezinog srca, dok joj nije ponestalo daha. Grlio ju je, kao da bi tim vrućim,

divljim poljupcima htio iz nje iscrpsti i posljednju klicu života. Nije vrijedilo što se branila s posljednjim očajnim naporom volje. Sve dok nije začuo jauk, žalostiv i piskav. Otvorilo se i prolilo iz srca kao mlaz vrele, pištave krvi.

Tada ju pusti.

Njegova želja razbijala se o njezin otpor, a razbiti njezin otpor značilo bi razbiti nju samu. Bio je uvjeren u to. On pak nije htio razbijenu stvar. Nije mogao silom uzeti nešto, što je imalo vrijednosti samo ako je dragovoljno dato.

Osjeti, da je oko njega postalo hladno, mrtvo.

— Nisam navikao da prosjačim — progovori mrtvim glasom. — Ako ustraješ u tvojoj tvrdoglavosti, ja ću za jednu minutu otići i ne ćemo se više nikad vidjeti. — Preko lica mu preleti mali, uplašeni smiješak. Već je znao, da je taj smiješak bio grčeviti jecaj čovjeka, koji ne može da zaplače.

— Hoću li otići, Terezo?...

Ona potvrdi. Nijemo i žestoko. On je još oklijevao.

— Hoću da čujem tvoj odgovor!

— Da. Idi — reče jedva čujnim glasom.

Onda je čula kako se udaljio. Kao da je sa svakim od njegovih koraka nestajao život iz njezina srca. Potom nastupi tišina.

Prepelice pućkaju. Po ražnom polju odlazeći se ljuškala njegova snažna i plećata spodoba. Negdje u daljini grme kola, laju psi. Na kraju sela stoje snopovi, sa svih strana dopire miris medovine. Postajalo je hladno. Tereza pomisli da je već jesen i podiže glavu. Lišće još nije opadalo, ali ona opazi, da se u njoj nešto mrvi i otpada kao da u tišini padaju njezine misli. Padaju s visoka, jedna za drugom, i lagano se raspršavaju, ali ona prati njihovo padanje sa svom ozbiljnošću, koja se skuplja u njoj. Njihov mukli i laki pad nema u sebi više nikakove težine od onoga, što su u životu tražile. Podigne oči na beskrajno i daleko nebo, što se zelenilo tirkisom i akvamarinom. I prvo, što je vidjela bila je kao kaplja providna večernjica, davno omiljela zvijezda, od koje čistije i nevinije nema na nebu. U zraku, u ravnici i njezinoj beskrajnosti odjekivao je jedan veliki motiv: vječnost! On je upućivao u onaj daleki kraj, kamo vode putevi svih ljudskih života. U svemu unaokolo bio je naročit smisao, ali je Terezi bilo teško da ga shvati, gledajući za svojom ljubavi. Nesvijesno pogleda na polja, šume, pa klekne na zemlju i poljubi ju. Pa kad se ovako sasvim privila uz nju, prvi put osjeti što je dotle tek tinjalo u njoj i što joj se sad čisto i jasno rasulo po srcu. Da, da. Tako treba, tako je dobro! Ljubila je tu beskrajnu ravnicu, kasne jesenske magle, šutljive šume, u kojima se negdje u tamnim dupljima morao sačuvati žrtvenik Ladin. I bude joj u srcu nekako milo i teško: bila je kadra, da svojom ljubavlju ispuni ove prostore.

Ljubila je tu dragu zemlju jednom drugom, smirenom, umornom ljubavlju, koja teži da se odmori. S ljubavlju jednog skrhanog čovjeka, jedne izbjeglice, koji je htio da se vrati u život... Kao da su uzduh i svijetlost zvijezda ulazili u zagušeno srce. Glas te drage zemlje bio je razumljiv, sve što ona govori bilo je za neku veliku, nerazorivu istinu, koju u cjelosti nije dano da ju smjeste u sebe, ni ona, ni idealisti iz filozofije. Ovo veče, zvijezde, pospale ptice, rosa... eto u čemu je istina. Ljudski glasovi, puni čas strasti, čas ljutine, nepotrebni su u toj velikoj tišini.

I gledajući na zlatnu zvijezdu, koja svijetli tamo nad zvonikom, Tereza jasno i blago osjeti, da je Smisao već ušao u nju i da ona više nije ona, koja je bila nekad, već da je postala nova, zavjetovana...

Milo joj je bilo što će i nadalje samo ona i Stanko sjediti za stolom u bijeloj kući i što će se u vrtu zaplaviti sumrak, raspresti tihi san inja, i nad svime stražariti nebo, kristalno od mraza. Taj sat slio je u nju jedno milo osjećanje, probudio miris bjeline snijega iza smrznutih prozora, neke unutarnje tišine, koja obećava sreću. Pucketat će peć i razvit će se ona blaga i radosna tišina, koja kazuje o srčanosti, radu, životu...

Prema njoj je trčao dječak.

— Da te poljubim, mamice!

— Kako ti je kosa kovrčava — govori Tereza slabo smiješeći se. — Opet se zamrsila?

— Opet se zamrsila — smije se dječak garavim očima i skakuće uz majku.

Što bi još htjela?...

Ozbiljno šušte vrbe. Ako hoćete, ispričat će vam priču:

»Bila tako na svijetu jedna smiješna žena...« Ne plačite vrbe. »Ta je smiješna žena zbog nečega tugovala...« Oblaci, otiđite!... »Nije imala radšta tugovati, jer se sve na svijetu obnavlja...«

Zaneseno je osluškivala glasovima noći. Golemi, nepojmljivi život nešto joj nečujno došaptava... »Ne, nije potrebna ljubav...«

DA LI JE NEBO SVAGDJE — PLAVE BOJE?!

Prilikom različitih naučnih lijetova u nebeske visine ispitivano je pokraj ostaloga i to kakve je boje nebo. I po tim ispitivanjima utvrdjeno je da na visinama od 8.500 metara nebo ima svijetlo plavu boju, na visinama do 11.000 metara nebo ima tamno plavu boju, a na visini do 13.000 metara tamno-ljubičastu boju. Na visini od 19.000 metara nebo je imalo tamno plavu i tamno ljubičastu boju, dok je na visini od 22.000 metara boja neba siva.

MARTIN TOMIČIĆ:

Nacionalizam bosanskih muslimana

Bosna je najinteresantnija hrvatska pokrajina. Raznolikost načina života, običaja, pjesme i šarolikost boja narodnih nošnja izdiže je nad ostale hrvatske krajeve, te njezinim prirodnim ljepotama, oku ugodnim pejsažima i lijepim, šumom obraslim, nepreglednim planinama, pašnjacima i vrletima, daje naročite odlike, izgled, privlačivost, zamamnost, jer svaki kraj, gotovo svako selo, čini nešto posebno, različito, specifično bosansko. Premda Bosnu s gledišta hrvatskih nacionalnih interesa treba najviše voljeti i najviše misliti na nju, ona je još uvijek krivo prikazivana i u potpunosti nepoznata zemlja. U njoj ima tako zaostalih predjela, osobito brdskih, koji čine izgled nevjerovatne zapuštenosti u načinu života, gdje se, iako koračamo polovinom dvadesetog stoljeća, ore drvenim plugom, jede prstima i zajedno spava na slami bez pokrivača, dok stariji muškarci nose dugačku kosu.

Ovakvo stanje zaostalosti Bosne, najčišće, najljepše i najinteresantnije hrvatske pokrajine, ima svojih sigurnih opravdanja, kada uzmemo u obzir činjenicu, da je uvijek bila gažena, pljuvana, zaboravljena i sramoćena, jer su se na njoj, uklIještenoj između više interesnih strana, sukobljavali turski i zapadni osvajači. Na raskrižju više svjetova, tu se susreće i sudara Istok sa Zapadom i bore za svoju dominaciju tri utjecajne kulturne sfere: islam, katolicizam i pravoslavlje. Svaka od ovih strana, tarući se između sebe, nastojala je i još nastoji dati Bosni posebno obilježje: svoj način shvaćanja ljudi, prilika, života i događaja, koji se zbivaju i odvijaju u svijetu, ali ipak i pored ove podijeljenosti interesa i namjera, narod u Bosni ima jedan jezik, književno čist, koga nisu mogli iskorijeniti nikakvi pobješnjeli orkani, niti potisnuti iččiji utjecaji, zatim temperamenat, toplo srce i bogatu slavensku dušu: punu osjećaja i smisla za sve što je lijepo i plemenito.

Da je Bosna hrvatska zemlja, to nam kazuje povijest, a zato nam je živi dokaz sačuvana predaja, geografski nazivi pojedinih mjesta, te imena nekih porodica: muslimanskih, katoličkih i pravoslavnih, kojima je u prezimenu osnov hrvatski. U nacionalnom smislu pravoslavni se danas osjećaju Srbima, katolici Hrvatima, dok se muslimani nisu otvoreno odlučili ni za jednu stranu, ističući preko vjere svoju posebnost. Za njih je dokazivao pokojni Ivo Pilar logično, da su potomci onih Hrvata, političkí nezadovoljnih, koji su, boreći se za hrvatsko bogoslužje u crkvi, iz prkosa prionuli uz bogomilstvo. Za budućnost nekog naroda, njegov napredak, opstanak i jedinstvo, nije važno samo podrijetlo, nego je potrebno, također, i osjećanje poveza-

nosti interesa, bez čega nema sreće, blagostanja i sigurne budućnosti. Bosanski muslimani sačuvali su čist hrvatski jezik i ostale naše odlike: običaje, karakter i poštenje, što se mora cijeniti.

Ako hoćemo da imamo pravu sliku stanja u Bosni, onda moramo imati ove činjenice u vidu, da katolici teže Zagrebu, pravoslavni Beogradu, a muslimani Sarajevu bez obzira na hrvatsku ili srpsku pripadnost. Mora se biti s time načisto, da će njima centar biti uvijek Sarajevo, što je razumljivo, jer nisu s drugim pokrajinama vjerski povezani. Tko želi biti nepristran, taj mora doći do osvjedočenja, da muslimani, kad je u pitanju Bosna, za nju najviše osjećaju, misle na nju i najviše je brane i tko to ne vidi, zasigurno će s njima doći u sukob.

Međutim, zadubimo li se u bit muslimanske duše, proučivši njihov odnos prema ostalima, odmah se možemo osvjedočiti, da su njihova nagnuća otvoreno na hrvatskoj strani. Doduše, kod građana ima malo kolebanja, jer su materijalno ovisni, ali seljacima i radnicima Hrvati imponiraju i od njih očekuju ostvarenje boljih dana, jer ih privlači naša kultura i borba hrvatskog seljaka za svoja nacionalna i socijalna prava. Kad bi se o tome povelo više računa, vjerovati je, da bi oni kroz izvjesni period prišli hrvatskom nacionalizmu. Za potkrijepu tvrdnje treba reći, da se nalazi i seljaka muslimana nacionalno svijesnih, koji razlikuju pojam vjere od narodnosti. Možda ćemo tome naći opravdanja u Kranjčevićevim riječima: »Krv se znade, rastavit se ne da!« Doduše, tu se ne može govoriti o nekoj potpunoj nacionalnoj svijesti, jer što pokvare stoljeća, ne popravlja se za dan, ali se može sa sigurnošću tvrditi: postoji podsvijesno osjećanje naklonosti, izraženo otvorenim i iskrenim simpatijama. Na nama stoji, da te simpatije produbimo i uljepšavamo, kako ih ne bi izgubili, od čega bi mnogo trpjela hrvatska nacionalna stvar. Kod prilaženja muslimanima uvijek treba nastupati oprezno i srdačno bez prikrivenih misli, kako se ne bi postiglo protivno. Ako se ima taktičnosti i pameti, može se kod njih uspjeti i bez fesa, samo treba nastojati steći njihovo povjerenje. Nezadovoljni sa svojim današnjim položajem, kod njih je, razočaravši se više put, nastalo takvo duševno raspoloženje, da može svatko uspjeti tko bude govorio ono, što sami žele, misle i osjećaju.

Da se ubrza proces ostvarenja zajedničkih interesa, bilo bi što nije nemoguć posao, potrebno što više se uvlačiti u hrvatska društva. Štoviše, bez njih ne bi smjelo biti ni jednog društva s hrvatskim imenom u kome oni ne sudjeluju (izuzevši čisto katolička), a gdje ih, slučajno, nema, treba ih u tu svrhu osnivati, jer neprestanim, sistematskim pridolaskom muslimana u hrvatska društva, mogli bismo doživjeti za kratko vrijeme, da i oni, osviješćeni, počnu davati inicijativu za bolji život: smjernice hrvatskim nacionalnim i socijalnim težnjama.

Kad se već o tome govori, mora se sa žalošću konstatirati, da je njihov pristup u hrvatska društva baš s naše strane, premda su mnogi pokazivali dobru volju za suradnju, uvijek onemogućivan iz vjerskih razloga, ili im nije pokazivano dovoljno pažnje, da ih se rado prima. Istina, mora se i o toj strani

voditi računa, pazeći, da se ne povrijede ničiji osjećaji, jer je katolička vjera zadužila hrvatstvo, sačuvavši ga u Bosni, ali to ne bi smjelo ići na štetu našeg nacionalnog prosperiteta, što je, ako se zadubimo u samu stvar, na štetu i same katoličke vjere. Moramo biti ipak, barem u Bosni, prije Hrvati nego kato-

lici ili muslimani i načisto s time, da je, napose u Bosni, izjednačivanje katoličke vjere s hrvatstvom štetno po razvitak hrvatskih nacionalnih interesa, budući se na taj način nekatoličke skupine, kojih je dosta, automatski isključuju iz naše zajednice. Možda je to nekada, dok katolici u Bosni nisu bili nacionalno svijesni, imalo svojih opravdanja, ali danas više nema. Razmišljajući, dolazimo do zaključka, da onaj tko ne radi na tome, da muslimane privede hrvatstvu, taj otvoreno i svijesno ide u prilog drugoj struji koja ima drugačiji smjer.

Za prilaženje muslimanske inteligencije hrvatskom ili srpskom nacionalizmu, pored osjećaja, gajenih kod kuće (ukoliko se o tome može uopće govoriti) često su, ali ne uvijek, odlučivali i interesi. Ako je pojedinac, imajući ambicije i sposobnosti, htio da radi na kulturnom polju: književnom ili naučnom, prilike su ga silile, da se mora osloniti na jednu stranu, jer bi, inače, ostao nezapažen i zaboravljen, ne mogavši se izdignuti do uspjeha i slave. Ima jedan dio inteligencije, koja se zanosi bošnjaštvom, narodnošću stvaranom iz Beča pomoću dekreta s ciljem, kako bi se oslabilo buđenje hrvatskog ili srpskog nacionalizma, koji je smetao austrijskim imperijalističkim ciljevima. Istina, Austrija je danas pokojna, ali zlo činjeno namjerno i s planom od njezinih plaćenih ljudi, ne da se tako jednostavno izvriježiti i ukloniti.

Za dokaz, da se Hrvati nalaze kod muslimana u veoma povoljnom položaju, može nam poslužiti društvo »Gajret«, koje, dobivši ovaj svoj naziv, jedva životari, dočim se mnogo uspješnije razvija »Narodna Uzdanica«.

Obično se misli, da je jedini razlog vjera, što se kod muslimana nije probudila nacionalna svijest. Ima i toga, ali najveća je krivnja na nehaju i svaki pojedinac od nas treba da se pita, što je učinjeno u tom smislu. Pogledamo li nedavnu hrvatsku prošlost, vidjet ćemo, da buđenje nacionalne svijesti nije išlo jednostavno niti u hrvatskim, pretežno katoličkim pokrajinama: Slavoniji, Hrvatskoj i Dalmaciji, gdje su se široki narodni slojevi (seljaštvo), osjećali: i Šokcima, i Katolicima, i Slavoncima i Austrijancima prije nego Hrvatima. Istina, hrvatsko ime nije za njih bilo tuđe, ali se u tim najširim slojevima uzimalo kao nešto više, gospodsko, što ne može biti prosti čovjek, koji se bavi seljačkim poslovima: oranjem zemlje i odgajanjem blaga. Još nam je potpuno svježa slika kako su se turopoljski plemićišljivari, javno odricali hrvatstva u korist najezde pomlađenog i probuđenog mađarstva.

Imajući pred sobom jasnu sliku buđenja hrvatskog nacionalizma kod katoličkog dijela, sigurno je, da će se također, i kod muslimana moći postići hrvatsko nacionalno uvjerenje samo onda, **kad to primi selo,** a ono će ga primiti preko zdrave hrvatske seljačke misli, koja će i muslimanskim seljacima davati sigurno jamstvo za dostojno mjesto u društvu.

Dr. VIKTOR GUTIĆ:

Životne prilike bosansko-hercegovačkih muslimana

U Bosni i Hercegovini živi preko 700.000 muslimana. Oni su u glavnom rasijani po svim kotarima Bosne i Hercegovine, po gradovima i po selima. Mnogo muslimana živi po gradovima, te u većini bos.-herc. gradova oni čine ili apsolutnu ili relativnu većinu. Muslimani daju Bosni posebno biljежje. Premda je Bosna obuhvaćena u prostor zapadno-evropske civilizacije, ona ima nešto svoga tipičnog, bosanskog, te se uveliko razlikuje od susjednih zemalja.

Vrlo je pogriješno, kad netko smatra bosanskim specijalitetom tanke minarete mnogobrojnih džamija, crvene fesove i milozvučne sevdalinke. To je samo površna karakteristika, to je utisak, što ga dobiva stranac na prvi pogled, ali to je daleko od onog pravog obilježja, što Bosnu čini Bosnom. Kudikamo jači biljeg, a zapravo i glavni, daju Bosni muslimani načinom svoga života, nazorima na život i svijet i na dogadjaje u svijetu, te svojom duševnom kulturom.

Poznato nam je svima, da su muslimani u Bosni i Hercegovini uz katolike, starosjedioci. Zato ima mnogo zajedničkoga u načinu života, običajima, te shvaćanjima raznih pojava u svijetu. Kao starosjedioci i nekad gospodari Bosne i katolici i muslimani su religiozni, često i fanatični, konzervativni. Psihološka rezultanta ovih osebina jest nepovjerljivost prema tudjinu, strancu, stranim idejama i tvorevinama inozemne duševne i materijalne kulture, a zatim neodlučnost u odlukama uzrokovanim kakovim vanjskim i stranim pojavama i dogadjajima.

Ove loše pojave smatra starosjedilac Bosanac i katolik, i musliman, kao najsavršenije oružje da se sačuva sve ono, što je bosansko, jer nije kadar da svoje brani fizičkom silom. Bosanac je silno ljubio slobodu, ali je podlegao u borbi za nju i on ljubomorno unutar kućnih zidova čuva svoje tradicije, način života i običaje, pa zato je Bosancu kuća najveća svetinja.

Razumije se, da je religija i jednima i drugima dala razne navike, mišljenja i obilježja. Islam je demokratska vjera, nema u njemu hijerarhije, jednostavan je i pojmljiv najneukijima. O njegovoj nauci ne treba mnogo razmišljati, niti filozofirati. Radi ovog nema u Islamu sektaštva. Ovaj demokratizam u Islamu očituje se vrlo vidljivo u svakidašnjem životu naših muslimana. Do god. 1918. održao se je u Bosni feudalni sistem, a veleposjednici su bili mahom muslimani — age i begovi. To bosansko plemstvo nije imalo ništa zajedničkog sa ostalim plemstvom

svijeta, nego jedino smisao za uživanje i besposličarenje. Age i begovi iza sebe ništa korisnog niti solidnog ne ostaviše. Kod njih nije bilo gotovo nimalo rodoljubne svijesti, pa nisu nastojali da bar islamski svoj svijet prosvjetno ili ekonomski podignu.

Ovim svojim manama nisu ni sami begovi toliko krivi. Po srijedi je već spomenuti demokratizam, koji izopačen, spušta pojedinca na stepen gomile. I zaista age i begovi živjeli su uglavnom kao i raja i sirotinja. Većinom su bili neuki, nepismeni praznovjerni, fanatični (što je obilježje neprosvijećenih vjernika), bez gotovo imalo smisla za nešto lijepo i uzvišeno. Age i begovi nisu imali ni ugleda u narodu, osim jedino ukoliko se je koji pokazao kao čovjek dobra srca, pa je učinio koje dobro djelo, kao na pr. pomagao sirotinju i t. d.

Muslimanu je religijom usadjeno u srce da ne voli formalnosti, ukočenosti, iskonstruiranih društvenih manira, zvučnih titula i ograda medju staležima. Ove lijepe odlike posjedovali su muslimani odvajkada. Naš musliman uvijek iskreno prilazi svom bratu muslimanu i najbolje se razumiju. Svaki onaj musliman intelektualac, koji hoće da s visoka gleda na ostale muslimane, izgleda kao prazna tikva povrh vode, on je predmet rugla i ismjehivanja. Takav se na nikakav način ne može uvesti kod svojih suvjernika. Narod takvom naduvencu ne će nikad ni u najvećoj nevolji prilaziti. Musliman ostaje kod svoga ponosa. Ova lijepa svojstva prihvatili su i nemuslimani u Bosni. Zato u Bosni nema društvenog jaza, seljak ne viče na gospodu, niti na popa ili hodžu. Ovim je onemogućena demagogija bilo koje vrsti u Bosni. Seljaku se može svašta pričati i lagati, ali on ne nasjeda, jer vidi da su mu sva gradjanska zvanja od potrebe.

Bosanska inteligencija nije Bog zna što učinila za narod, ali nije učinila ništa protiv naroda i nije se nikad odvojila od naroda. Stranac se čudi i divi, kad vidi ovu intimnost, iskrenost, neposrednost i jednostavnost kod naše inteligencije.

Stariji muslimani i njihove ženske su vrlo religiozni. Zato su dosta ravnodušni prema nepravdama, koje im se nanose, jer se uzdaju, da će to pravda Božja popraviti. U ovom svom vjerovanju često su do krajnjih granica naivni, pa zbog toga mnogo stradaju, bivaju izrabljivani, a vjerujući u sudbinu, kojoj se ne može nitko oteti, ne nalaze puta i načina da se bore protiv zla, koje ih zadesi.

Muslimanski gradski elemenat živi danas u očajnim ekonomskim prilikama, no uza sve to ne čuje se iz njihovih usta ni ozbiljna kletva, ni prijetnja, nego to mirno kao jaganjci podnose. Kad ova muslimanska sirotinja ima i suha kruha, zadovoljna je i prezadovoljna. A kad osim kruha ima i kave i cigareta, nitko sretniji od njih, a vesela pjesma zaori i iz usta oronulih staraca.

Muslimanske mladje generacije krenule su sasvim drugim putem. Te mladje generacije napravile su jedan vrlo neprirodan, a svakako i štetan skok. Mjesto da su nešto naučile od Kemalove Turske, oni se baciše u zagrljaj krajnje ljevice. Tako im je onemogućena svaka korisna djelatnost medju širokim muslimanskim slojevima, koji su vrlo konzervativni. Islam nije stegnut dogmama, koje se ne mogu mijenjati, pa su baš s obzirom na ovo, te mladje generacije trebale da se koriste korisnim reformama, koje su s uspjehom provedene u Turskoj. Kemalova Turska je ostala islamska država, ali je preporodjena pametnim tekovinama zapadnoevropske civilizacije i baš tako preporodjena Turska daje garanciju za dug život i nedvojben napredak.

Stari muslimani za vrijeme Austrije, u kojoj im je vjera bila istinski poštivana i garantirana, nerado su davali svoju djecu u škole, jer su se bojali, da će im djeca u školi naučiti štošta, što će biti na štetu Islama. Medjutim danas, iako su se prilike izmijenile, oni sve žrtvuju da svoju djecu mogu školovati. Muslimanska djeca su uglavnom vrlo talentirana, a i marljiva. Dakle, stari su muslimani u ovom pogledu napustili nekadašnje svoje konzervativno shvaćanje. I na drugim poljima osjeća se stanoviti napredak. Istina je, da sve ide sporo, ali se ipak naprijed kreće. Nije više ništa neobično da muslimani drže gostionice, prodaju alkohol, peku rakiju i t. d. jednom riječi, prihvaćaju i ona zvanja, koja su im nekad bila strana. Mladje muslimanke u gradovima većinom su otkrivene i ne misle se pokrivati. Danas već ima muslimanki činovnica, učiteljica, pravnica, a za nekoliko godina bit će ih u svim zvanjima kao i kršćanki.

Sa prosvjetom će bez sumnje doći i ekonomski napredak muslimanskog elementa, a kad on bude dobro stajao, jer obuhvaća više od jedne trećine pučanstva, doći će i Bosni sretniji dani.

Iz našeg sokaka

Nigdi sela nad Otoka
Ni u kolu takog skoka
Ko što skaču varošanke
Lipe tanke Otočanke.

Prodje zima pa je nema
I proljeća nema,
Ide ljeto i Ilinje,
Čuva dika svinje . . .

Gle inoće kako igra
Ne sluša gajdaša,
Na gajdaša okom žmiga,
Ubit će ju snaša.

Ajde diko ne budali,
Idi drugu traži.
Hoću željo imena mi,
Al koju ću, kaži . . .

Na diku se podignula graja,
Viču hulje da nema košulje,
A ja tkala, sjela pa sašila,
U košulju diku ponovila.

IVO BALENTOVIĆ:

Harmonika duša

Život se Todora Bunića prosuo po cestama. Tako se prosuo, kao kišni oblak u rano jutro kad ostavi trag, a poslije dodje sunce i popije ga. Sunce je popilo i život Todorov. On je osjećao tako nekako: da i nije čovjek, nego neka sjena, neka prozirna prikaza, koja se tromo miče seoskim cestama.

Sunce izlazi i zalazi. Dani se nižu u duge djerdane. Godina prodje nestašnim korakom. Todor Bunić prošao je svojom stazom s harmonikom o kajišu, a ta harmonika dio je njega.

Kašlje Todor, jer su mu trošna pluća.

Plačljivo plače i harmonika. I njena su pluća istrošena. Njih dvoje su jedno. Jedan trošan čovjek, jedna razdrta duša, tiha plačna glazba u sumrake — kad se gasi sunce i sjeća čovjeka na umiranje svega što je živo...

Od rane mladosti prolazi Todor cestama. Prošao je svaki kutak Bosne, zavirio u svako selo, u svaki dom i upoznao silan broj ljudi i njihovih sudbina. Svuda je on prosjački sagibao šiju, svirao za koju sirotinjsku paricu, lomio isprošenu proju i slatko ju žvakao svojim slabim zubima.

Sad je Todoru šezdeseta. A čovjek bi mu dao mnogo više. Lice mu je kao izbrazdana njiva, toliko je bijeda života ostavila odraza na njemu. Ispisana knjiga od hiljadu strana, to je lice Todora Bunića. Otvori je, brate, i čitaj: ili o danima kad je gazio bosonog po blatu do koljena, ili o bijegu ispred obijesnih žandara koje je Todor mrzio zbog njihova zanovijetanja i pregledavanja raznih žutih isprava. O čemu god hoćeš, samo stani i čitaj!

Priča to lice, kako je Todor prolazio svijetom sa svojom harmonikom da ljude sirote, bijene bijedom i jadom života, sudba sličnih njegovoj, susrećući razveseli, da im dariva trunak smijeha i — zaboravi.

Svugdje su znali Todora Bunića i voljeli ga. I on je svakog rado susreta kao brata rodjenoga i svirao. Nikad ničije oko nije vidjelo Todora bez harmonike. Sijed i poguren on se pojavljivao na zavijucima ceste, te bi ubrzo doprla njegova svirka u tihe sokake i skupila se djeca seoska i pratila u čoporu staroga Todora.

A on stupao pred djecom ponosno. Zaustavljao se i pognuta ledja za tren ispravljao, mijeh harmonike samo malo rastezao i lako prstima igrao, a slatki zvuci bježali radosno ispod njih. Kao noćna rominjava kišica, tako se prijatno razlijevahu zvuci Todorove harmonike. I samo kadgod odjeknuo bi hrapavi glas Todorov i pjesma ispresijecana i dojmljiva:

Duhni vjetre malo sa Neretve,
Pa rastjeraj maglu vrh Mostara...

— Elen ljudi, ovo i nijesam ja, nego moja harmonika — govorio Todor često ljudima — A opet i nije harmonika, nego neka čudna, lepršava duša — duša Todora Bunića. E, jeste li razumjeli, ljudi?

— Djavo da te razumije, Todore! — smijao se narod.

Smiješan je bio govor Todorov i čudna mu riječ svaka, pa seljaci nijesu mogli da ih razumijevaju. Ali zato su razumijevali glazbu njegovu.

Stara je harmonika Todorova i trošna je. Ne samo da su u nje pluća razderana, nego joj i tipke manjkave i polupane, a na svakom uglu zakrpa druge boje i oblika. Prošla je ona s Todorom dugačku stazu, godinama njih dvoje putovahu ustrajno i neprekidno, ispirale ih kiše i ljubilo sunce, gladili vjetrovi i zasipale snježne pahuljice.

Skitnička je u njih krv i zato se ne rastaju. Putuju svugdje zajedno i tako postadoše jedno. Minuše dani i tako sada — postadoše stari. Svršetak je bio blizu, nije još ostalo mnogo dana...

— Još malo, pa Todora nestalo! — smijuljio se Todor krnjim crnim zubima. — Mene, i moje duše — harmonike, nastavljao.

I svirao je dalje, svirao uvijek, za nagradu dobivao ovdje kuhano jaje, tamo glavicu luka, ondje koju krunu...

A svirao onda, kad je on to htio. Kad mu se sviralo nitko i ni za kakvo blago ovoga svijeta na to ga sklonut nije mogao.

— Ne možete vi mene platit ničijem na svijetu — prsio se Todor. — Ja ne sviram, braćo, radi novaca, ja sviram radi ćeifa, radi mehraka — potrebe radi. Meni srce zapovijeda prstima i u mene je duša harmonika. Kod mene je oduvijek tako bilo i ja nigdje za sviranje pare nijesam uzimao. Ovo vala, što mi grješni pokloniste, ovo je bilo za želudac, koji ima svoje stare zakone...

Jednog dana tako ispao Todor u selo Kopanice, vukući se nekud tromo, pored same obale savske. Na trošnu kajišu visjela mu harmonika tužno, a ruke se klatile uz tijelo kao prebijene. U očima kao da mu je nešto ugaslo, lice mu se splasnulo i oduljilo.

Ušao on u dvorište gazde Petra, najimućnijeg čovjeka u selu, sjeo na kamen i tupo motrio mladu snaju Petrovu, kako čisti ribu kraj bunara.

Mlada i bujna žena, bijelih i punih ruku, rasparala ribe i bacala ih u bijelu zdjelu, a Todora Bunića znoj oblijevao. Gledao on te rasporene ribe, gledao sebe i svoju trošnu harmoniku, pa mu se nekako pričinilo da je i on mrtva neka rasporena riba, bez utrobe.

I jadovnim glasom pričao mladoj ženi i starome Petru, koji se u taj tren pojavio, pozvavši čovjeka u kuću.

— Ne mogu, Petre brate, da se mičem, došo mi je svršetak... Prsti su mi ledeni, čoeče, otsvirao sam svoje, pa eto...

Ušao u kuću Todor, okrijepio se ribom, a onda, obrisavši tromom rukom masne usne i brkove, dohvati harmoniku.

Razliježe se plačljiv zvuk, a toliko tuge u njemu, te se žene u kuhinji rasplakaše.

Zatitraše opet prsti Todorovi kao ono nekad, u mladosti njegovoj, kad je svirao u bijele nedjelje, a momci i djevojke igrale kolo uokolo njega. Rasplaka se opet stara harmonika, sve podrhtava, trese se, rastvaraju se otvori na uglovima i zijevaju mnoge masne zakrpe.

A onda najednom prestade. Ni glasa više. Zamri zvuk i umrtvješe ruke.

— De napij se rakije, krsteniče! — nudi ga Petar i gleda tronutim pogledom.

Todor zadihan odhuknu. Dohvati bocu i istrusi je na dušak.

— Ne zamjeri čoeče, al tuga me mori golema. Kraj je sa mnom danaske, odje, u tvojoj avliji...

Uze staru harmoniku, zgrabi ju nemilo i nadnese nad vatru ognjišta.

Harmonika planu. Doskora ne bje je više. — Neka, neka... objašnjava Todor Bunić ukućanima. — Nema više Todorove duše harmonike, ostade grješnik Todor i nije ni on više ono što jučer bijaše...

— Čuj, Petre brate!

— E, Todore...

— Sutra ću u tebe kukuruze okopavati. Preksutra opet... A do jeseni, nema više Todora Bunića. To ti rekoh. A nijesam, brate nigda lagat voljeo.

I suze starcu procuriše niz bradato lice.

IVO KROLO:

Púra

Svakoga dana, ma baš do jednoga,
pa bila nedilja oli bija petak,
ona na siniji čeka gosta svoga
od dana rabitnjeg i u svaki svetak.

Pa bila suva oli začinjena,
oli sa malo mlika polivena,
ona inćiron kuri svakog dana,
ona je od svih naši ljudi rana!

PETAR ČIVIĆ:

Seljaštvo i prosvjeta

Temelj narodnog prosvjećivanja jesu škole i školska obuka, i makar se čini nevjerojatno, ipak je istina, da na tom temelju leži savkoliki napredak snaga i moć, a prema tomu i blagostanje jednoga naroda i države. Medjutim kod nas se opaža žalosna pojava, naime, dok se s jedne strane potiče i preporučuje, da se održavaju tečajevi za odrasle nepismenjake, dotle sa druge, polaznici škole zaboravljaju što su u školi naučili. Ovo naročito biva kod seljačke mladeži. I kad bi se vodilo računa o tome, sigurno bi se nepobitno utvrdilo da većina seljačke omladine u sedamnaestoj godini ne zna čitati, pisati i računati onoliko, koliko su znali u dvanaestoj godini, to jest pri izlasku iz pučke škole. To je zato, što u našoj seljačkoj svijesti još nije prevladala spoznaja o potrebi čitanja, te korisnog rada po svojem računu i iskustvu, prema vlastitim bilješkama.

Što se tiče sadašnje naučne školske osnove, školskih udžbenika, te učiteljstva, o tome neka stručnjaci kažu što znaju, mi ćemo ovdje spomenuti samo nešto što je bilo dobro u školstvu, a što se je djelomično ili posve ukinulo i opet ono, što je sad bolje u tom pogledu već prije. Bilo je dobro kad se u školi učilo voćarstvo i vrtlarstvo, pčelarstvo, ženski ručni rad i t. d., a što se sad opet nakon dvadeset godina djelomično uvodi kao obvezatan predmet.

Bio je uz to dobar običaj da se školskoj djeci starijih godišta daju iz školske knjižnice knjige na čitanje, koje su onda kod kuće čitali i stariji ukućani, a to su bile većinom knjige pisane za mladež. Hofmannove priče i slično, no koje su ipak stvarale čitalačku publiku. Iz školskog nameta pak, nabavljene su isto takove knjige, koje su dobili bolji djaci na poklon pri koncu školske godine, a našlo se je i kakvo dobrotvorno društvo ili plemenit pojedinac, te bi upisali kojeg djaka za doživotnog člana Svetojeronimskog književnog društva i tako se u ono, za pučku prosvjetu oskudno doba, upravo gurala narodu knjiga u ruke.

Školske knjige kupovali su sami roditelji, dok se danas većinom nabavljaju iz općinskog školskog nameta, što je dobro i opravdano.

O trajanju školske obuke za djake pučkih škola, raspravljalo se je već mnogo. Javnosti je poznat jedan dobar prijedlog dra Milana Ivšića, da školska obuka traje osam godina i to svake godine po pet mjeseci. Za prve četiri godine mladji djaci neka idu ljeti, a stari zimi, kako bi ljeti mogli biti na pomoć u poslu. Taj prijedlog može imati možda svoju slabu stranu u tome, što bi stariji, neposlušni, odurni djaci mogli biti neprilika učiteljstvu, jer »tko se silom u crkvu tjera Bogu se ne moli«.

A ovo će trajati dotle, dok god ne prevlada kod nas u narodu, naročito kod roditelja, uvidjavnost o potrebi znanja i potrebi naobrazbe.

Sadašnji naraštaj »načitanih« seljaka, koji već prolazi, jer ima da ustupi mjesto novom naraštaju, naslon je i tumač misli novom pokretu za obnovu i preporod sela, taj naraštaj sastoji se uglavnom od ljudi, koji su u mladosti, kad su izašli iz pučke škole, bili čobani, svinjari i govedari na prostranim slobodnim ispustima zemljišta imovnih općina i zemljišnih zajednica. Prema tome oni su imali dosta slobodnog vremena za čitanje, a to su vrijeme mnogi obilno iskoristili čitajući sve što im je došlo u ruke. Novi naraštaji ne će imati prilike za takvu samonaobrazbu i već je nemaju, jer seljački život i rad postaje sve zamorniji i teži. Od seljačke omladine obojeg spola, traži se danas mnogo tjelesnog napora, a brige je više nego li prije.

Istina je da danas po selima postoje razna prosvjetna, pa i omladinska društva, no u njima u prvom redu dolaze mladiću u ruke novine sa zanimljivim doduše, ali ne uvijek baš odgojnim sadržajem. Senzacionalna grabežna umorstva, samoubojstva, pronevjerenja i drugi zločini, kriminalni razni romani, športske vijesti, pa onda naoružavanje u svijetu, pripreme za novo svjetsko klanje i ubijanje ljudstva, rušenje, pljačku i rasipanje dobara, te kojekakve političke smicalice i diplomatska nadmudrivanja i obmanjivanja, to čini glavni sadržaj velikog dijela novina. Ako se u tim novinama nadje koji gospodarski članak ili vijest o privredi uopće, to dolazi na kraju lista, kad se čitatelj novajlija već umori čitajući. Novine i članke privrednog, poučnog i odgojnog sadržaja i inače mladež sadašnja nerado čita i prima. Štampana riječ uopće vrijedi samo onda, kad je u njoj pouke, zdrave šale i zabave, a politički članci i rasprave tek onda vrijede, kad je u njima čovječnosti i socijalne pravice. Jedna loša novotarija jest što se gospodarski članci štampaju bez potpisa. Poznato je koliko na pr. znači autoritet osobe u vojsci, a svjedoci smo prilika i dogadjaja kao u političkom životu velikih naroda i država politički autoriteti stvaraju čudesa. Pak zar se može kazati da i u privrednom i gospodarskom pridizanju našeg seljačkog naroda to isto nije potrebno.

Reći će nam možda tkogod da nije važno tko je pisao, već što je napisao, nu spomenut ću nešto o tom iz vlastitog iskustva. Još kao dijete čitao sam od prof. I. Radića knjigu »Voće i njegova upotreba«, koja me je oduševila za voćarstvo, a kao momak opet sam pročitao od prof. dr. V. Mandekića »Naše žitarice« (obadvije izdanje Svjetojeronimskog društva) i neke druge, pak kadgod bi susreo kasnije članke ovih meni već poznatih pisaca, ja sam ih pažljivije čitao, nego druge nepotpisane, ili od nepoznatih meni pisaca, a tako se to općenito uzima.

Medjutim i nas »strastvenih« čitača ima svakojakih. Jedne večeri bio sam prisutan u skupini ljudi, gdje se na glas čitao i pozorno slušao neki pustolovni roman. Druge večeri kad smo

se sastali, jedan od slušača nam je potanko ispripovijedao sadržaj prvoga sveska onoga »funt romana!«, tako da je upravo udivljenja pamćenje ovog priprostog seljaka, a opet je vrijedno sažaljenja, što taj čovjek nije upamtio nešto što je korisno i vrijedno.

U narodnom prosvjećivanju može se mnogo postići živom riječi i predavanjima. Biva da se nekoji govornik, bilo propovjednik u crkvi, ili pak predavač koje znanstvene struke dobro pripravio, pa ipak kad započne govoriti opaža da slušatelji zijevaju ili se razilaze, što na njegove živce razorno djeluje. Tek dok se u crkvi barem ne smije ništa prigovoriti, predavač druge koje struke može čuti još mrmljanje i prigovore. Ako je dosta spreman, i što se veli »potkovan«, te zatjera prigovarače u škripac, možda će mu i odobravati, ali sa izgovorom, da za to sad nema dosta svijesti, novaca, sposobnih ljudi i t. d. Sve ovo dolazi zbog pomanjkanja opće naobrazbe i slabog odgoja. Drugo je nešto ako prigovorima ima mjesta, jer dogadjalo se je na primjer, da kukuruz za sjeme dobavljam preko kotarskog referenta, nije htio niknuti, sjeme pšenice bilo zaraženo od prašne snijeti, voćke bolesne, i t. d. A to se svakako, mora izbjegavati ako se želi, da se narodu može govoriti sa autoritetom i od njega traži poslušnost i povjerenje.

Kao uspješna pomoćna sredstva u narodnom prosvjećivanju mogu poslužiti radio i kinematograf, samo ako se korisno upotrebljavaju, jer lakše je i korisnije slušati na radio političke, privredne i kulturne vijesti i predavanja nego tražiti ih po novinama i čitati. A kudikamo zornije i jasnije će se filmom općinstvu prikazati tekovine svega ljudskoga djelovanja uma i duha, te druge moguće i nemoguće stvari, nego da se to tumači živom ili pisanom riječi, pokusima i ekskurzijama. Zato bi bilo dobro gdje se može da imućnije općine u zajednici sa školom kupe radio aparat, a po više općina zajedno ili čitav kotar da nabavi kinematograf koji bi pod nadzorom i vodstvom nadležnih po selima besplatno prikazivao narodu što treba da se vidi i nauči. Samo kod toga bi trebalo oprezno postupati, jer u svrhu odgoja i pouke valja dati samo ono što je zbilja vrijedno i korisno, a da u novim naraštajima ne bi prevladali naobraženi »bezobraznici«, nevaljanci, »žicari«, »liferanti magle«, studenti »izgubljenog prava« i »učitelji propasti«.

Kao konačni uspjeh valjanog prosvjećivanja mora biti vjerski kršćanski odgoj, staro naše hrvatsko poštenje, održanje zadane riječi, radinost, savjesno vršenje dužnosti i druge poznate vrline našega naroda. Zgrada narodnog prosvjećivanja treba da je sagradjena na čvrstom temelju, da je prostrana, zračna, topla, svijetla, te uz to pristupačna svakom tko želi prosvjete i napretka, a u prvom redu onima koji su potpuno uvjereni da im je njihov životni opstanak i osobni boljitak nerazdruživo vezan uz opći napredak i blagostanje cijeloga naroda iz kojega su nikli.

JOSIP ANDRIĆ:

Priče dida Luke

Badnje veče okupilo sve ukućane u veliku sobu oko puna stola, a mi se djeca valjamo po slami, pa kad nam je to dodijalo, zaokupili smo našeg dida Luku, da nam što priča. On umije tako lijepo pripovijedati da ga se ne možemo siti naslušati.

Did Luka je večeras nekako nujan i zamišljen. Sve puši lulu i gleda ukočeno preda se, kao da o nečem davnom i dalekom razmišlja. U peći pucketa vatra, domaćina sjedi i čita nešto iz najnovijih novina, koje su baš danas za Božić stigle, žene drjemuckaju i čekaju ponoćku, a mi djeca ne damo mira dida Luki, već se vrzemo oko njega.

»Daj, dido, pričaj!« salijećemo ga i vučemo za kapu i za rukave.

»Ta šta ste toliko navalili na dida Luku!« psuje nas tetka. »Dajte mu bar ove badnje večeri mira!«

Ali mi marimo i ne marimo, nego časkom šutimo i stišćemo se plašljivo jedno k drugome, a onda opet zanovijetamo oko dida Luke.

»E, pa kad ste baš toliko navalili, evo da vam pripovijedam, što sam doživio na ovaj dan prije dvadeset godina i čega sam se evo i ove svete večeri sjetio tako živo, kao da je to jučer bilo!« pljucne dida Luka na slamu, povuče još nekoliko dimova iz lule, pa onda počne pripovijedati.

Mi načulili uši, čučimo oko njega i gutamo svaku njegovu riječ.

»Bilo je to baš one godine, kada se u drugo selo udala moja pokojna jedinica Manda, Bog joj dao duši lako! Ja sam i onda ovako služio u ovoj čestitoj seljačkoj kući čuvajući marvu i radeći u gospodarstvu, kao što i dosada služim i kao što ću služiti sve do kraja života. Došao Badnjak, a ja posvršavao poslove, pa se spremio svojoj kćeri, da je na ovaj sveti dan iznenadim i da badnje veče i Božić provedem kod nje. Bio sam je se već zaželio, da je vidim. Snijeg je bio napadao do pojasa, a vjetrušina neka udarala kao pomamna, pa zima stisla, da takve za cijelog svoga života nisam upamtio. — »Kuda ćeš po tom pustom vremenu?« veli mi gazda Pera, a ja i ne odgovaram pravo, već vežem torbu, u kojoj nosim svojoj Mandi, što imam, da je razveselim. I samo na nju mislim. Oko dva sata krenem pješice u ime Božje, da stignem do mraka, a ima do drugog sela bome puna tri sata, pa sve kroz njive i kroz šumu. Snijeg zameo put, pa je bilo muke i kubure, da ga nađem i da znam, kuda mi je najlakše ići. Noge mi zapadaju do koljena, moram da ih visoko dižem, kad koraknem, pa se ja tako bome ljudski umorio. Al ne osjećam ništa, ne mislim ništa, već samo gazim snijeg i odmičem korak po korak naprijed. Išao sam tako sat-dva, koliko li, a šumi nikad kraja. Mračak se već stao kupiti, pa se ja bome dao u brigu. Nešto me po cijelom tijelu stalo da steže. Napregnem sve sile, da samo što brže izađem iz šume, a iza nje mi je i onako već blizu. Ne znam, kako mi je došlo, te sam najedamput stao do jednog drveta, da malo odahnem. Stojim časak, stojim i dva, a meni ugodno i nekako toplo. Ali onda se brzo sjetim, da ne smijem tako stajati po toj zimi, da se ne bih smrzo. I pođem opet, pa valjda ću izdurati. Jest da! Noge se ukočile: koraknem i padnem. Joj majko moja, što ću sad? Dignem se teškom mukom, pa hajd opet. Ne ide, pa ne ide! Već vidim, šta je. Snaga me izdaje. I sine mi kroz mozak kao munja: Smrznut ću se, poginut ću! Ogledam se oko sebe. Drveće izgleda u onom polumraku ko bijele sablasti, koje su se smrzle i ukočile, kao što ću evo i ja da se smrznem, a kočiti sam se već počeo. Noge već kao da su mi ukočene, kao što su i sva ova stabla. Mislim eto tako u sebi, ali sve mi to i ne izgleda tako strašno. I ova ukočena stabla postala su mi draga. Gledam ih, i gle, kao da su im se krošnje počele da miču, kao da su i drveta stala da se kreću. Na vlastite svoje oči vidim, kako idu, obilaze oko mene stalno, a ja im mašem glavom i pozdravljam ih: »Dođite bliže!« dovikujem im, a stabla dolaze, spuštaju se k meni i uzimaju me u svoj naručaj, u kojem mi je tako voljko, tako toplo, tako lijepo — — — — — — — — — —

Kad sam došao k sebi, ležao sam na krevetu, a oko mene stoji Manda, zet i njihovi ukućani: taru me snijegom, a Manda plače. Šta ću da vam dalje pripovijedam! Kad sam ono u šumi zapao u snijeg i izgubio svijest, naišle onuda saonice čika Stanka Ručkova, sad već pokojnoga: vozio je iz varoši vino za Božić. Naišao na mene, prepoznao me, uzeo me u saonice i odvezao onako smrznutoga mojoj kćeri. Tu su me trli i dozvali k svijesti, ali sam bome još dugo odležao u bolesti. I nikad više nisam sam išao po snijegu, jer eto, kako čovjek može, ne daj Bože, da izgubi glavu. Ali Bog je dobar, brine se za nas, i tako se ja nisam smrznuo, već eto s vama, djeco, lijepo slavim ovo sveto veče«.

Dida Luka ušuti, a nama djeci sijevnuše oči od dragosti, što se naš dida Luka tako sretno spasio od smrti. I kad su nas djecu spremali da spavamo, a ukućani otišli na ponoćku, još nam je dugo pred očima bila priča dida Luke, kako bijela stabla oko njega igraju kolo i kako ga uzimaju, ko nas naše majke, u svoj topli naručaj . . .

ŠUME KOJE SU SE PROCJENJIVALE — SVINJAMA!

Hrastove šume, kojih je u staro doba bila veoma mnogo nisu se mjerile prema tome koliko drveta ima u kojoj i u kakvom se stanju nalaze ta drveta, već prema tome koliko je komada svinja moglo da se goje u kojoj šumi. Žir se više cijenio od samih stabala, koja se nijesu ni iz bliza toliko tražila kao danas.

MATO MANDIĆ:

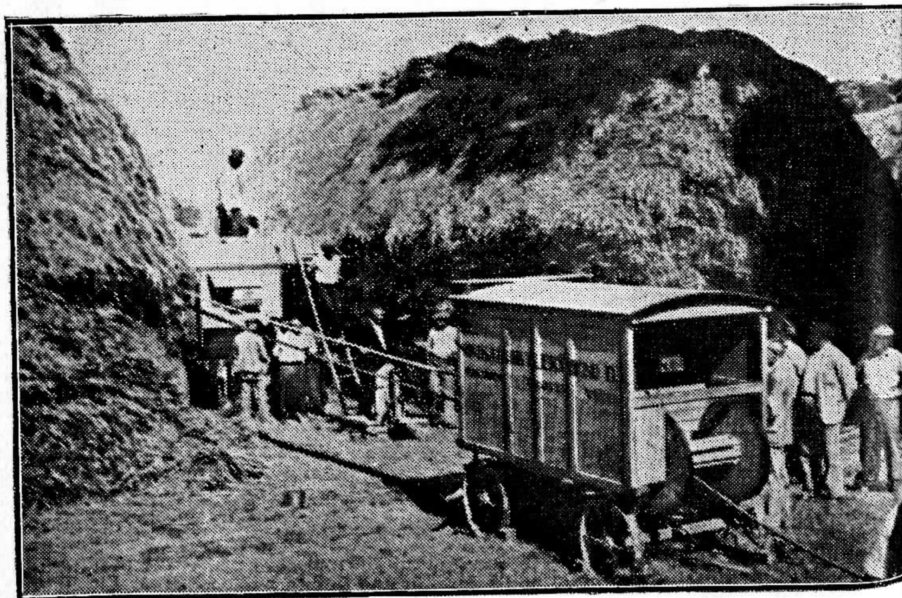
Livado moja

Livado moja
radosti moja
livado prostrana
mladosti moja,
sanjo moja
sanjo nedosanjana.
U tebi sam sijeno kosio,
sušio, vozio
i stado moje bijelo rogato
u tebi čuvao i hranio.

Livado moja,
cvijeće šareno
po tebi miriše.

Hrastova starih
grane se zelene
vjetar ih ziba i njiše.

Livado moja
radosti tvoje
sada su zapretane,
a teške tuge
i mrke brige
životom mojim sada se viju,
a radosti prošle
i tihi snovi
pod starim hrastovima sniju.

Električne naprave novosadskog električnog d. d. iz Novoga Sada već dugi niz godina sigurno osiguravaju vršidbe od — požara

MARKO ČOVIĆ:

Narodna borba Bunjevaca i Šokaca

BUNJEVCI I ŠOKCI U BAČKOJ

Bunjevci i Šokci nisu najedamput došli u krajeve u kojima danas žive. I jedni i drugi su dolazili postepeno, u većim i manjim skupinama, pa su te seobe trajale više od jednog stoljeća. Bunjevačko-šokačkih Hrvata bilo je u Bačkoj i još prije mohačke bitke, dakle još prije 1526. godine. Šokci su u većem mnoštvu došli oko g. 1530. i kasnije u Bačku. A glavna seoba Bunjevaca u današnje krajeve bila je u drugoj polovini sedamnaestog stoljeća, i to 1686. godine. Onda je došlo najviše bunjevačkih Hrvata u današnje krajeve pod vodstvom otaca franjevaca iz provincije Bosne Srebrne. Onda je tek današnji zavičaj bunjevačko-šokačkih Hrvata postao pretežno njihov i tek onda je dobio pravi i neizbrisivi i vječni biljeg hrvatstva, koji će ostati sve dotle, dok nas bude medju živima, jer je taj biljeg providjen krvlju, koja se ne briše tako lako.

Odakle su došli Bunjevci i Šokci ne može se sasvim sigurno reći. Sigurno je jedino to, da su došli iz hrvatskih krajeva. Općenito se misli da su Bunjevci došli iz Hercegovine, i to iz područja rijeke Bune, po kojoj se tumači i ime Bunjevac. No ima još nekih drugih tumačenja, koja i ne moraju biti sasvim bez temelja. Misli se, da su Bunjevci došli iz Hercegovine u novi kraj putem kroz Dalmaciju i Liku, gdje su se neki zadržali. To mišljenje potvrdjuju mnoga novija istraživanja, neobična sličnost prezimena i još više govor u nekim dalmatinskim i ličkim krajevima, gdje se i ljudi nazivaju Bunjevcima. To dokazuju i istraživanja bunjevačkog biskupa Lajče Budanovića, koji je bačke Bunjevce doveo u vezu s Bunjevcima iz okoline Senja. Danas je to pitanje staroga zavičaja još uvijek otvoreno, ali svi su izgledi, da će nauka i tu reći svoju odlučnu, posljednju i sigurnu riječ, koja ni u kojem slučaju ne može izmijeniti ništa bitno glede narodnosti Bunjevaca i Šokaca, a to je za nas najvažnije.

PRVE BORBE

Prvi put u novi zavičaj bio je krvav i trnovit, a prve borbe s Turcima donijele su pobjedu bunjevačkim Hrvatima, koji su krajem šesnaestoga, najviše u prvoj polovici sedamnaestoga stoljeća mačem u ruci osvojili današnje krajeve.

To je bio prvi početak neprestanih okršaja s Turcima i Kurucima, koji su pustošili bunjevačke naseobine, i to uvijek onda, kad su gotovo svi muškarci bili negdje daleko pod zastavom. Turci i Kuruci su nemilosrdno ubijali bunjevačku djecu i starce,

a zlostavljali žene i djevojke, osamljene i nezaštićene. Jedina zaštita bila su im trskovite bare i ritovi, gdje su se sakrivali pred divljim napadačima, dok godine 1073. Kuruci nisu popalili ludaške ritove, u kojima je izginulo u groznim mukama mnogo bunjevačkih Hrvata.

Taj grozan pokolj nevinih žrtava i nezaštićenih ljudi izazva otpor i ogorčenje bunjevačkih Hrvata, u čijim žilama progovori stara krv spremna na borbu nametnutu od drugih. I zbilja svega četiri godine kasnije (1707.) potuku bunjevački Hrvati Turke kod Kečkemeta pod vodstvom svoga kapetana Luke Sučića.

Pobjeda je bila velika i značajna i posljednji važniji okršaj s Turcima. Bio je tu završetak prvog dijela nacionalne borbe bunjevačkih Hrvata, borbe mačem protiv Turaka, a pod vodstvom najvećeg bunjevačkog Hrvata iz prvog razdoblja te borbe kapetana Luke Sučića.

Time svršava prvo razdoblje narodne borbe bunjevačko-šokačkih Hrvata: borbe s Turcima.

MADŽARIZACIJA I PREPOROD

Drugo je razdoblje narodne borbe Bunjevaca i Šokaca bilo mnogo duže, značajnije i teže. To nije bilo više razdoblje borbe s oružjem, nego borbe duha, i to neravnopravne borbe malog broja ljudi, zapuštenih i nezaštićenih ljudi protiv nepravde jednog cijelog naroda, cijele jedne države. To je borba protiv nasilne madžarizacije, koja nije birala sredstva i nije poznavala pravdu. Madžari su htjeli nas bunjevačko-šokačke Hrvate poštopoto pomadžariti.

I baš kada je to nasilno pomadjarivanje počelo uspijevati u gradovima, došao je jedan čovjek, suradnik i vršnjak bana-pjesnika Ivana Mažuranića i povjesničara Franje Račkoga: bio je to najveći bunjevački Hrvat i naš prvi preporoditelj naslovni biskup bosanski Ivan Antunović, koji je najsvjetliji lik bunjevačke prošlosti. Njegov je rad najzaslužniji za bunjevačko-šokačko hrvatstvo. Ivan Antunović je visoko uzdigao luč prosvjete i narodne svijesti na našim bačkim salašima. On je probudio svoje bunjevačko-šokačke Hrvate, spasio ih od pomadjarivanja, pokrenuo bunjevačko-šokačku štampu i spasio ono, što se već činilo da je izgubljeno.

Biskup Antunović je g. 1870. počeo izdavati »Bunjevačke i Šokačke novine«. Sam ih je uredjivao, sam je pisao, sam ih je razašiljao. Kad bi svršio svoje službene poslove, obilazio bi usprkos slabog zdravlja na običnim salašarskim kolima od salaša do salaša, upućivao ljude, davao im knjige na našem hrvatskom jeziku i budio hrvatsku svijest. Protivnici su ga napadali i sumnjičili. Madjarsko ga je svećenstvo optuživalo kod viših vlasti, ali Antunović je ostao borben i nepobjediv.

Biskup je Antunović izdavao novine, mjesečnik i vlastite knjige, a njegovu su probudjeni suradnici osnovali u Subotici Bunjevačku Pučku Kasinu, koju je madjarsko ministarstvo nakon mnogog traženja dozvolilo, ali samo kao Pučku Kasinu (bez bunjevačkog imena).

Pučka je Kasina od svog osnutka, pa sve do nedavna glavno žarište hrvatske misli i medju Bunjevcima i Šokcima, ona je glavni nosilac narodne borbe protiv pomadjarivanja, i zato je bila trn u oku madjarskih vlastodržaca.

Učenik biskupa Antunovića Božo Šarčević osnovao je i političku stranku, koja se zvala Bunjevačka stranka i koja je za kratko vrijeme osvojila sve naše ljude.

Ali Madjari su sve nasilnije provodili svoju namjeru, da nas unište. Na svim poljima javnoga rada oni su progonili bačke Hrvate. Naša društva su zabranjivana u Subotici, u gradu, gdje živi 3 četvrtine hrvatskog življa. Štoviše pod prijetnjom batinjanja i globe bilo je zabranjeno govoriti hrvatski. Pomadjareni katolički biskup Gavro Patačić kažnjavao je sve one, koji bi progovorili u crkvi hrvatski. Učitelji su batinali našu hrvatsku djecu, kada bi progovorila hrvatsku, materinsku riječ. I madjarsko je svećenstvo nastojalo Bunjevce i Šokce pomadjarivati, pa je radi toga znalo na žalost doći i do pravih okršaja u crkvama, kako je bilo u Bajmoku, Kaćmaru i Sv. Ivanu. Najviše je nepravde nanijelo madjarsko svećenstvo našim ljudima u Santomu. Nikakve molbe, ni memorandumi, koje su bunjevačko-šokački Hrvati slali župniku, biskupu, ministarstvima i svim mogućim vlastima nisu koristile i nisu ispravile nepravde. To je tako ogorčilo ljude, da je na žalost skoro cijelo Santovo — 1200 Hrvata — prešlo godine 1899. na pravoslavlje. Taj se prijelaz na drugu vjeru dakako ne može opravdati. Junaštvo je ustrajati i u najtežim prilikama. A eto ti Bunjevci iz Santova bili su malodušni, očajni, pa su klonuli. Još i danas strše u malom Santovu koje je ostalo u Madjarskoj, dva tornja: jedan je crveni i u njemu se uzdižu molitvice zadnjih ostataka tamošnjih naših Bunjevaca, a drugi je plav i stoji još i danas kao dokaz, kuda je dovelo nesretno pomadjarivanje neke naše ljude.

Bilo je još mnogo teških i krvavih borbi s Madjarima, koji nisu popuštali, ali su bunjevačko-šokački Hrvati, ujedinjeni i složni, znali barem na neko vrijeme izvojevati prava i zauzeti položaje, koji im pripadaju.

To drugo doba narodne borbe bunjevačko-šokačkih Hrvata trajalo je do godine 1918., te je donijelo borbu s Madjarima, borbu za Hrvatstvo protiv pomadjarivanja. Ta borba je donijela pobjedu bunjevačkih Hrvata. Isto tako kao i ona prva borba protiv Turaka. Godina konačne pobjede u prvom razdoblju (protiv Turaka) bila je 1707., a godina pobjede u drugom razdoblju (protiv Madjara) bila je 1918., godina, koja nam je donijela i sasvim novi život i nove prilike.

GODINA 1918.

U prvom je razdoblju narodne borbe bio bunjevačko-šokačkim Hrvatima na čelu kapetan Luka Sučić, u drugom biskup Ivan Antunović, a godina 1918., je izdigla za vodju Blaška Rajića, koji je najzaslužniji bunjevački Hrvat za naše oslobodjenje od Madjarske.

Kada se za vrijeme svjetskoga rata po cijelom hrvatskom narodu razvio pokret za oslobodjenje od Austro-Ugarske, tom se pokretu pridružio i subotički župnik Blaško Rajić. On je vidio, da Bunjevcima i Šokcima nema opstanka pod Madjarskom. On je neumorno širio svetojeronimske knjige medju katoličkim Hrvatima i nastojao sačuvati od propasti ono malo narodne svijesti, što je Madjari u Bunjevcima nisu još bili posve zatrli, ali je vidio da madjarske škole i sve madjarske vlasti nemilice razaraju sve što je u bunjevačkim dušama ostalo hrvatsko. I zato je Blaško Rajić, taj najveći Bunjevac najnovijega doba, poduzeo nada sve junačko djelo: osloboditi bunjevačko-šokačke Hrvate ispod madjarske vlasti i združiti tu hrvatsku granu s ostalim hrvatskim narodom..

Svjetski je rat u listopadu 1918. išao kraju. Svi su se hrvatski narodni prvaci okupljali u Zagrebu da porade za oslobodjenje Hrvata od Austro-Ugarske. Tu se našao i Blaško Rajić kao predstavnik bačkih Hrvata. Kada je 29. listopada 1918. hrvatski sabor svečanim načinom proglasio odcijepljenje Hrvatske od Austrije i Madjarske, bio je kod toga u hrvatskoj sabornici i Blaško Rajić. Sav oduševljen pohrlio je iza toga natrag u Suboticu, da ondje isto provede za Bačku, što je 29. listopada provedeno u Hrvatskoj. Za desetak dana okupio je sve subotičke narodne prvake, te je 10. studenoga 1918. na javnoj skupštini, na kojoj se skupilo 10 tisuća ljudi, Blaško Rajić proglasio odcijepljenje Bačke od Madjarske. To je bio velik dan za nas bačke Hrvate. Ljudi se nisu bojali premda je još u gradu bilo madjarske vojske, a omladina bunjevačko-šokačkih Hrvata zanosila se sva svojim divnim oduševljenjem. U onom golemom oduševljenju nad proglašenjem slobode Bunjevaca i Šokaca donijeli su naši mladići veliku hrvatsku zastavu i razvili je. Gavro Čović koji je još bio u madjarskoj časničkoj uniformi, ponio ju je kroz ulice Subotice, a svi su u povorci pošli za njim kličući novoj slobodi. I na očigled madjarskih vlasti i vojske, izvješena je ta hrvatska zastava na tornju subotičke gradske vijećnice kao svečan znak hrvatske slobode svију Bunjevaca i Šokaca i njihova ujedinjenja s ostalim hrvatskim narodom.

BAJSKI TROKUT — DRUGA HRVATSKA ISTRA

Nije na žalost uspjelo, da se oslobode svi bunjevačko-šokački Hrvati. Usprkos načela: samoodredjenja naroda, koje je bilo postavljeno 1918. godine, skoro polovica bunjevačko-šokač-

kih Hrvata ostalo je u Madjarskoj. A najviše moramo žaliti što je jedan čisto naš, hrvatski kraj, tako zvani Bajski trokut s više od pedeset tisuća Hrvata, ostao i dalje pod Madjarskom.

Za taj Bajski trokut vodile su se poslije prevrata godine 1918. velike borbe. Bunjevački vodja Blaško Rajić i drugi prvaci bačkih Hrvata upirali su sve svoje sile, da i taj kraj oslobode ispod madjarske vlasti, išao je Rajić radi toga štoviše i u Paris na mirovnu konferenciju, ali sve je ostalo bez uspjeha krivnjom Nikole Pašića, koji je zastupao ovu današnju državu na toj konferenciji. Tako smo mi bunjevačko-šokački Hrvati bili razdijeljeni na dvije strane, a cijeli je hrvatski narod tim izgubio jedan dragocjen svoj kraj. Ne kaže se zato uzalud, da je Bajski trokut druga hrvatska Istra.

TEŠKOĆE U NOVOJ DRŽAVI

Život u novoj državi nije bio ni izdaleka onakav kakav je morao biti i kakav se očekivao, pa su nas tu dočekale nove borbe i nevolje. Uspjesi i pobjeda obnovljene Bunjevačko-šokačke stranke na izborima godine 1920., i kasnije svjedočile su o svijesti Bunjevaca i Šokaca, a kad su narodni zastupnici te stranke glasovali protiv vidovdanskog ustava, to se centralistima nije svidjelo, pa je nastalo zapostavljanje i proganjanje bunjevačko-šokačkih Hrvata, koje je pod diktaturom doseglo najveći mah. Subotica ,treći najveći grad u državi, nije imao te sreće da mu bude prema njegovoj veličini i značenju posvećena briga i pažnja od onih, koji su tada državom upravljali. A to mi Bunjevci i Šokci i te kako teško osjećamo. Jednako teško osjećamo i to, što su naši krajevi, nekada tako bogati, sada osiromašili, jer im nije općom gospodarskom politikom omogućen razvoj i napredak. To su sve razlozi velikoj potištenosti, koja je zavladala medju bunjevačko-šokačkim Hrvatima. Dakako da sve to madjarski agitatori nastoje izrabiti u svoju korist govoreći, kako nam je gospodarski bolje bilo nekad pod Madjarskom. Jest, bilo je, ali su bile i opće prilike u cijelom svijetu bolje nego danas. A bajski Hrvati, koji dolaze k nama, ni najmanje se ne hvale, da je kod njih onako, kako je nekad prije svjetskog rata bilo. Štoviše, oni bi i te kako rado htjeli k nama.

DRUGI PREPOROD

Za vrijeme šestosiječanjske diktature od godine 1929. do 1935. sve je bilo zamrlo, da se kasnije opet probudi na novi život mnogo jači i bujniji. Poslije izbora 5. svibnja 1935., koji su donijeli i kod nas Bunjevaca i Šokaca apsolutnu pobjedu hrvatske narodne misli, počeo je bujati novi život, pa godine 1935., 1936. i 1937. nose biljeg novog narodnog i kulturnog preporoda bačkih Hrvata, koji je možda sasvim ravan onom prvom, Antunovićevom preporodu.

Još za vrijeme diktature bunjevačko-šokački prvaci su razmišljali što bi trebalo učiniti da se narodni život, narodna prosvjeta i narodna svijest medju Bunjevcima i Šokcima više razvije. Konačno je osnovana godine 1924. Subotička Matica koja sad ima i svoju posebnu zgradu, te je od god. 1936. stupila u usku vezu s Društvom sv. Jeronima. Iste je godine proslavljena na veličanstven način 250 godišnjica glavne seobe Bunjevaca u Bačku. Tim je, možemo reći, započela cijela jedna preporodna godina za nas Bunjevce i Šokce. Tada je otvoren i Hrvatski Seljački Dom na salašima u Djurdjinu uz velike svečanosti.

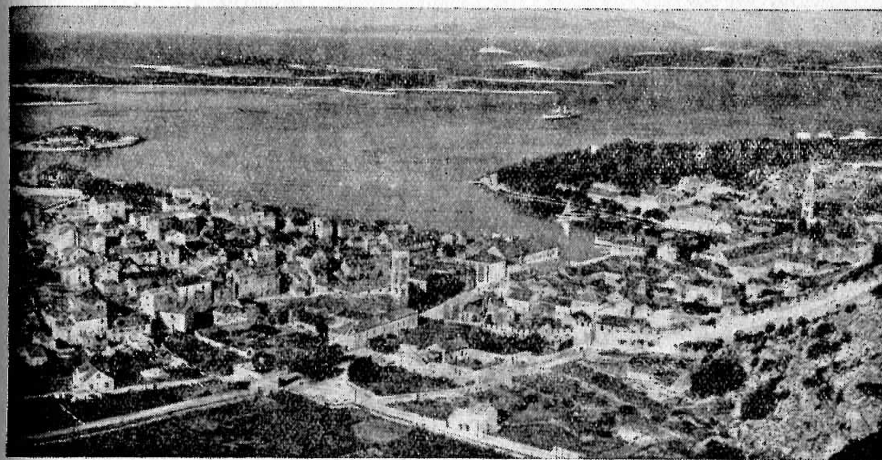
U isto vrijeme, dok su se nizale te svečanosti kao jasni dokazi nove preporodjene svijesti Bunjevaca i Šokaca, stala su se pojavljivati izdanja mnogih knjiga bunjevačko-šokačkih pisaca, a u časopisu »Klasje naših ravni« stvorili su hrvatski pisci u Bačkoj svoje glasilo, kojemu je duša profesor Ivan Malagurski, najveći kulturni radnik u tom drugom bunjevačko-šokačkom preporodu. Taj je naš preporod zlatnim slovima upisao godinu 1936. u povijest bačkih Hrvata.

GODINA 1938.

U poratnoj Evropi ni jedna godina nije donijela toliko bura, toliko oluje, kriza i teških trzavica, kao godina 1938. Evropska karta znatno je izmijenjena. Jedna je evropska država sasvim izbrisana, a druga veoma okljaštrena. Samoodredjenje naroda je opet na dnevnom redu. Ispravljaju se stare pogreške i stvaraju opet nove, a pri tom se zaboravlja, da će te nove pogreške izazvati nove otpore, nove bune i nove krize. Stare pogreške se popravljaju, jer krojači nove evropske karte opet zaboravljaju, da se pravda ne može nazidati na zidove nepravde i da istina nikada ne može pobjediti, ako se za njeno ostvarenje služimo lažima.

Kada se Evropa u rujnu 1938. bila sva uzdrmala, te je prijetila opasnost od novog svjetskog rata, javila se i Madjarska sa zahtjevom da joj se od Čeho-Slovačke vrate svi oni krajevi, koji su do god. 1918. bili pod njenom vlašću. Računali su, da će Slovaci, koji u zajedničkoj državi s Česima nisu kroz 20 godina mogli doći do svojih narodnih prava, objeručke dočekati svoje stare gospodare. Ali krivo su računali i grdno su se prevarili. Slovaci nisu htjeli ni čuti, da dodju pod Madjarsku, nego su sebi izvojštili svoju narodnu samostalnost. Doduše Slovaci su pristali da se krajevi koji su u većini madjarski vrate Madjarskoj, ali madjarski se šovinizam, koji je nezasitan, nije s tim zadovoljio. I dogodila se nepravda da su drugi madjarskoj dosudili i neke dijelove Slovačke bez obzira na narodnu većinu, pa je tako 400 hiljada Slovaka otrgnuto od svoje vlastite domovine i iznova potpalo pod madjarski jaram. Sasvim slično se dogodilo i s Karpatskom Ukrajinom.

Ti nedavni dogadjaji i nas bunjevačko-šokačke Hrvate sile na razmišljanje i oprez. U ovim mutnim i teškim danima, gdje se pojavljuju nove struje, nove težnje i nove borbe u Evropi, potrebno je više nego ikada obratiti punu pažnju Hrvatima s najistaknutije granice lijepe naše domovine, a to su bački Bunjevci i Šokci. Neka ne budu ostavljeni po strani, neka ne budu sporedna briga u mnogim brigama koje tište hrvatski narod, nego neka budu srcu cijeloga hrvatskoga naroda što bliži i sastavni dio sviju težnja, kojima hrvatski narod želi sebi i svakom svom narodnom dijelu ostvariti jedinstvenu i što bolju budućnost.

POGLED NA HVAR

IVO KROLO:

Prosijakova pripovist

U gladovanju san sprovodija dane
i dugo nisan ima šta da iden,
a ka san u koga pita malo rane,
svi su mi rekli da za poslon idjen.

I tako san basa od mista do mista,
priteza san kaiš da mi glad odmala,
za toliko nisan okusija ništa,
trpija san samo od bide i bola.

O teško je, teško puk prosijak biti
i odati svitom za koricon kruva,
na tudjin vratima Bogu se moliti
i biti brez ičeg, brez rane i ruva!

GABRIJEL ŠOKIČIĆ:

Brak u današnje doba

Današnji mladi ljudi sve više zaziru od ženidbe. Ima li se to pripisati samo ženama sadašnjosti? Svakako da ne. Onaj, koji bi samo na njih svaljivao krivnju, počinio bi veliku nepravdu. Žene nisu krive, što u današnji dan ne teže muškarci za obiteljskim životom. Glavni razlog, da se toliki muškarci, pa i imućni, ne žene, ima se u glavnom tražiti u sebičnosti i pomanjkanju požrtvovnosti. Požrtvovnost je za muškarca i za ženu prvi i temeljni uvjet braka, a to pogotovo vrijedi za ženu. Usprkos nekim manjkavostima koje se opažaju kod djevojačkog uzgoja, upućuje se mlada djevojka već za rana, da se pokorava, da služi, da pomaže gdje je potrebna, dok se od dječaka samo u najredjim slučajevima traži žrtva. A to je velika pogrješka. Time se uzgaja sebičnost. Naši mladići smatraju se već iz rane mladosti kao da su gospoda, štoviše gospodari, iako bi njih trebalo privikavati, da sestru, uopće svaku djevojku viteški zaštićuju, ne možda radi toga što su oni jači, već da to smatraju kao časnu dužnost.

Za mnoge slučajeve vrijedi ova karakteristika: ako je koji od mladića postao muž, ako je svojim radom i značajem stekao lijep položaj, to on naučen, da se odijeva po najnovijoj modi, posjećuje kazalište, koncerte, zabavne lokale i gostione, u ljetno doba ide u kupališta, svoj stan uredjuje po mogućnosti što raskošnije. Kadgod tek sune mu u glavu misao, da bi mu život bio ljepši u zajednici sa ženom i majkom, ali on brzo protjera tu misao, i to samo iz sebičnosti i pomanjkanja požrtvovnosti. Njegov dohodak dovoljan je samo za njegove životne navike i zahtjeve, no za dvoje, za više njih on ne će ništa da napusti, ne će ništa da pregori, jer bi morao više raditi, a manje uživati. I kako misli da nije vrijedno to zamijeniti sa srećom koja bi se možda kasnije pokazala varava on odluči, da ne će žrtvovati svoju »zlatnu slobodu«, svoj nesmetani mladenački život. A kada ostari, uzima gazdaricu koja će voditi kućanstvo isto tako, kao što bi ga vodila supruga i to bez onoliko zahtjeva, što ih traži zakonita žena. Tako sigurno misli većina naših dobro stojećih mladih ljudi koji zbog toga ostaju neoženjeni.

Ovo do sada je rečeno općenito, za sve, no specijalno za nas Hrvate mora se nešto i korigirati. Ne možemo mi naše materijalne prilike usporedjivati sa ostalima, te na temelju toga ne možemo ni tako osudjivati naš podmladak. Naši mladići u velikom postotku su bez egzistencije, iako imaju za to dovoljno kvalifikacija. Ti ljudi jedva da se održe na površini. Pregaraju u životu očekujući i nešto bolje, ljepše i sa punim pravom traže da i oni dodju do željenog cilja. To su ljudi kulturno jaki koji ne pesimiziraju i gledaju na bolju budućnost sa puno optimizma.

Ukoliko se želi postići taj cilj treba se pobrinuti, da se našoj mladoj generaciji pruži odgovarajuća zarada i namještenja kako bi se ti ljudi, ispaćeni borbom za svoj opstanak, jednom staložili i doveli svoje materijalne prilike u normalan položaj. Ovo se do sada nije moglo postići. Moramo još čekati da jednom dodje do sredjenja tih moralnih i materijalnih prilika kod nas i vjerujemo, da bi nakon toga i naši mladići lako i s veseljem odlučili stupiti u brak i time bi bio riješen problem straha od ženidbe.

JEDNA UZORNA HRVATSKA OBITELJ

Ali ne smije se zatajiti, da bi se i uzgoju naših djevojaka moglo mnogo toga prigovoriti. Istina je, da se roditelji sve više osvrću na prilike sadašnjosti, te ne odgajaju kćeri tako, da budu ovisne i nesamostalne. Djevojka se upućuje u znanost i umjetnost, uči se, da prava naobrazba znači skladni razvoj razuma i ćudi, duha i srca, ali svemu tome manjka još u mnogočem temeljitost. Strah od ženidbe kod mladih ljudi umanjit će se, kada si predstave sliku majke kao tihe radine kućanice, kao požrtvovne i ozbiljne žene. Ali što mjesto toga opažaju u većini slučajeva? Vide djevojku kao salonsku figuru, kitnjastu pojavu, milu sliku u skupocjenom okviru, vide dražesnu plesačicu, ali ne vide mnogo bistrih i skromnih djevica, koje idu savjesno prema cilju. Ne bismo htjeli lišiti veselosti naše djevojke, ali za ozbiljnost života treba puno više nego li je spoljašnost. Brak zahtijeva mnogo od muža i žene, a osobito od žene. Zahtijeva mnogo ljubavi, mnogo čestitosti i mnogo težnje za usavršavanjem. Govorilo se i pisalo u naše doba što mu drago o ravnopravnosti spolova, ipak u braku mora da vodi onaj tko je umniji

i razboritiji. Najveća sreća nije priuštena često najboljim zastupnicama ženskoga spola, uzrokom su društvene prilike i gore opisano sebično životno shvaćanje mnogih mladih ljudi.

Donekle su tome krivi i mnogi nesretni i razoreni brakovi.

Da, na svijetu ima bezbroj nesretnih brakova! Često se čuju očajni usklici: »O, da se nisam ženio«. »Kakvim okovom beskrajne bijede i tuge postao mi je brak«, i t. d. Čitamo u crtama lica rano ostarjele žene njenu nesretnu povijest braka. Pa ipak je brak idealan cilj i samo majka znade što znači ljubiti i biti sretan. Do majke stoji, da uzgaja i pripravlja svoju djecu za dostojan brak. Sinovi uzgojeni i vodjeni po dobrim materama biti će isto tako dobri društvu i obitelji, postati će valjani supruzi, kojima se nikakova žrtva za ženu i djecu ne čini velika. Žena ne smije da bude ni sluškinja ni igračka, već mora biti ravnopravna drugarica.

Prava naobrazba žene sastoji se u tom, da uzmogne svladati samu sebe; samo time omogućen je saobraćaj sa drugim ljudima; a na to svladavanje samoga sebe mora se djevojka već zarana priučiti. Naobražena žena mora poznavati sve kulturne tekovine barem svoga naroda. Ona treba da pozna svjetsku povijest, a pogotovo onu svoga naroda. Valjana žena mora da bude dobra patriotkinja, koja će svojoj djeci ucjepljivati u srce svijetle primjere iz slavne narodne prošlosti.

I samo na takvim temeljima, koji će u svojoj biti sadržavati principe zdrave etike i morala, moći će se današnje mutno stanje općega života, a posebno obiteljskoga, potpuno srediti i normalizirati.

»I ZASADIVŠI IM VINOGRADE — TRIJEZNI GA UBIŠE«

Fruškogorski vinogradi poznati su na daleko. No ljudi jedva da i slute tko je prvi zasadio fruškogorske vinograde.

To je bio rimski car Probo koji je rimskim carstvom vladao od 276.—282. god. poslije Krista. Rodjen je u Sirmiumu, današnjoj Srijemskoj Mitrovici, iako iz skromne porodice, ipak je kao darovit vojnik i odličan vojskovodja ubrzo postao jedan od poznatih rimskih careva. Kao car tragično je završio, jer su ga ubili njegovi vlastiti vojnici i to zato što im je naredio da isušuju močvare oko Mitrovice. Naime, vojnicima je bilo teško da kopaju kanal kojim bi se voda odvodila iz močvara u Savu, pa su se zbog toga pobunili. Vidjevši car Probo da ne će dobro proći pobježe u nekakvu gvozdenu kulu, ali pobunjenici ga tu stignu i ubiju.

No osim toga priča se da je postojao još i jedan drugi razlog za njegovo ubijstvo. Hoteći car da uspostavi mir, u kojemu bi slučaju bila raspuštena sva vojska, vojnici su ga dočekali i ubili, jer su se bojali da će ovakvom uspostavom mira ostati bez posla.

ANTE ORŠANIĆ:

Od 1939 ka 1940
u svijetlu evropskih političkih dogadjaja

SIJEČANJ

Prvog siječnja 1939. godine na talijanski zahtjev da se Korzika, Tunis i Alžir vrate Italiji francuski ministar predsjednik Daladier krenuo je na manifestacioni put po tim krajevima i izjavio da — **u Sredozemlju Francuska ne će nikome ustupiti — niti jedan pedalj svoje teritorije.** Isti mjesec na granicama Čeho-Slovačke dolazi do oružanih sukoba izmedju Madjara i Čeha, te dok u Engleskoj irski revolucionari počinju bombardirati London, u Rumunjskoj su pohvatani članovi Gvozdene Garde i putem u tamnicu poubijani. Navodno zato što su počeli bježati ispred oružnika. Pri koncu ovoga mjeseca, dok Hitler traži povratak bivših njemačkih kolonija i naglašava da se — **podjela bogatstava na svijetu mora izvršiti ili po načelu pravde ili — silom,** dotle Roosevelt predsjednik Sjedinjenih Američkih država izjavljuje da bi u slučaju — **takve sile t. j. rata granice Sjedinjenih Američkih država bile u — Francuskoj,** a Mahatma Ghandi borac za oslobodjenje Indijaca ispod engleskog gospodstva na poticaj Age Khana, inače prišipetlje engleskih vlastodržaca počinje akciju protiv vraćanja kolonija Njemačkoj, u stvari protiv slabljenja Engleske, **uvjeren da će u jačoj Engleskoj Indijci bolje proći, nego u oslabljenoj.**

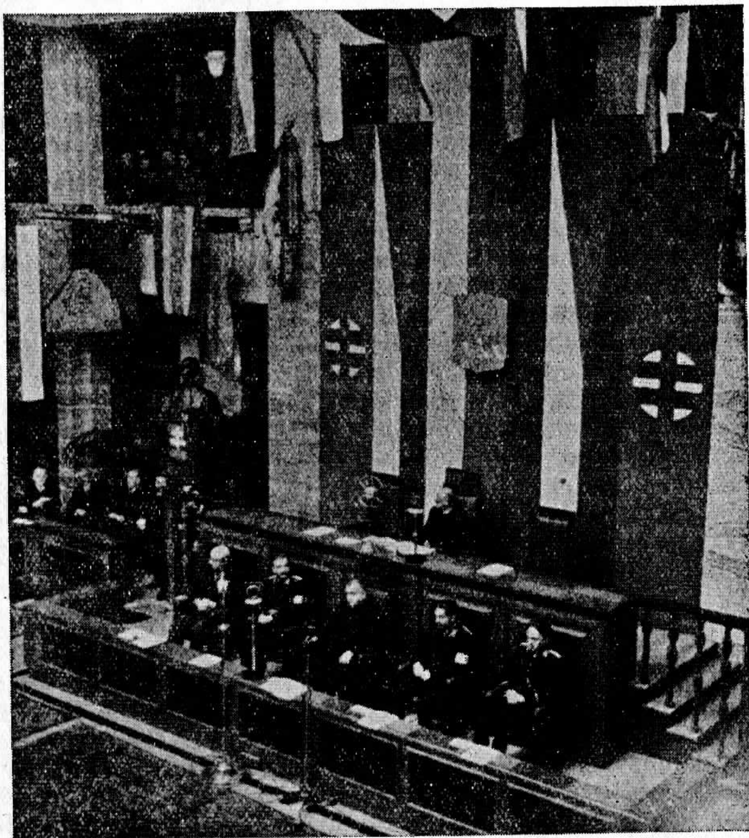
VELJAČA

U veljači iste godine da bi Engleska ostvarila svoj petgodišnji plan zrakoplovnog naoružanja, ona zaključuje narudžbu avijona čak iz Sjedinjenih Američkih država. U istom mjesecu dok Chamberlain odbija saziv konferencije za razoružanje, jer ne vjeruje da bi ova — **u sadašnjim prilikama išta koristila,** dotle u Engleskoj nekoliko aristokratkinja osnivaju kolonijalnu ligu s ciljem da se širi propaganda protiv svakog vraćanja kolonija Njemačkoj, a u Americi gospodja Roosevelt izjavljuje da će se u **slučaju rata Amerika morati svakako umiješati da bi spasila — evropsku civilizaciju od opasnosti Italije i Njemačke.** Istovremeno američki demokrati vlastodršci odglašavaju uime novog programa za naoružanje — 26 milijardi i 702 milijona dinara, a Francuska daje Rumunjskoj zajam od — 264 milijona dinara za ratnu idustriju.

OŽUJAK

Slijedećeg mjeseca t. j. u ožujku 1939. godine, dok nakon državnika, i prema crkvenom shvaćanju raznovrsnih sličnih li-

cemjera, i papa apelira na svijet radi mira medju svima narodima i svima ljudima, dotle na krajnjem Istoku u Japanu japanski parlamenat odglašava — 41 milijardu dinara za produžavanje rata u Kini, a na krajnjem Zapadu izjavljuje engleski ministar vojske i mornarice da će petgodišnji plan izgradnje svih potrebnih avijona biti dogotovljen 1939. godine. U istom mjesecu dolazi do konačne propasti tkzv. Čeho-Slovačke republike. Česi

OTVORENJE SABORA U NAJMLAĐOJ EVROPSKOJ DRŽAVI SLOVAČKOJ

za krize u listopadu 1938. godine bili su prisiljeni dati Slovacima nekakvu tkzv. autonomiju. No kada je prošla opasnost i kada su u Münchenu evropske vlasti garantirale češke granice htjedoše im Česi nakon polgodišnjeg uživanja u toj autonomiji opet oduzeti što su im dali. Zbog toga slovački separatisti nezadovoljni s takvom neiskrenošću »braće« Čeha, pokušaše da se pučem riješe češkoga gospodstva i da izvrše odcijepljenje. No u tome su bili spriječeni energičnim mjerama češke vlade, zapravo čeških vojnika i žandara. Nakon toga puča već slijedeći

dan predsjednik čeho-slovačke republike dr. Hacha, inače Čeh, ukine nepoćudnu autonomašku slovačku vladu i imenuje novu Česima poćudniju sa dr. Sivakom na čelu. Onda nakon par dana opet novu na čelu sa dr. Sidorom. Na koncu dogusti Slovacima takvo zavitlavanje Čeha s tom »njihovom autonomijom i slobodom«, pa radi toga dr. Tiso odputuje u Berlin, gdje zatraži od Hitlera podporu za potpuno ostvarenje samostalne Slovačke države. Nakon toga Hitler je uputio ultimativan zahtjev Pragu za samostalnost Slovačke, poslije čega već slijedećeg dana t. j. **14. III. 1939. bi proglašena samostalna Slovačka država i obrazovana prva potpuno samostalna slovačka vlada na čelu sa dr. Tisom.** Poslije toga videći Česi da se nakon gubitka njihovih »životnih prostora« t. j. Sudeta, Tješina, Slovačke, te nezadovoljne Moravske, a u sklopu samih neprijateljskih država (Njemačke, Poljske, Slovačke i Madjarske) **ne da živjeti kao što se živjelo,** dr. Hacha putuje takodjer u Berlin i Česi se stavljaju pod protektorat Njemačke. Pa tako — **u jamu koju su Česi kopali — Slovacima upadoše sami — Česi.** Nakon toga, dok Hitler istog mjeseca putuje u Prag, a predsjednik irske republike De Valera u Italiju, dotle se u Siriji demonstrira protiv Francuske, a u Bugarskoj protiv Engleske. U istom mjesecu Litvanija odstupa Njemačkoj Memel, nakon čega Hitler zahtijeva od Poljske i Danzig. Uime odgovora Poljska istog mjeseca obavlja djelomičnu mobilizaciju i raspisuje unutrašnji zajam u visini od — 3 milijarde i 725 milijona dinara za zrakoplovna naoružanja. Istovremeno u Španjolskoj se svršava gradjanski rat, u Erdelju (Rumunjska) demonstrira se i traži povratak Erdelja Madjarskoj, a u Engleskoj udvostručava se broj mirnodopske vojske. Konačno nakon što je vodja Nijemaca u Slovačkoj Karanzin izjavio da je — **misija germanstva na istoku i jugoistoku Evrope uklanjanje kaosa u nacionalno nehomogenim državama i osiguranje opstanka tamošnjim Nijemcima, Engleska i Francuska dale su Poljskoj garanciju za podporu u slučaju da bude napadnuta.**

TRAVANJ

U travnju iste godine sukobi nimalo ne jenjavaju. I dok Njemačka za održanje dobrih odnosa izmedju Njemačke i Poljske opet traži od Poljske povratak Danziga, Chamberlain uz izjavu da nema cilj »zaokruživanje Njemačke«, nego »spriječavanje rata« potpisuje s poljskim ministrom Beckom obrambeni savez. Kao odgovor na takvo »miroljubivo« shvaćanje o povratku otetih zemalja u jednom ratu Njemačka koncentrira trupe na poljskoj granici, a Poljska i Rumunjska na poljskoj i rumunjskoj. Istovremeno dok u istom mjesecu Italija ujedinjuje Albaniju sa Italijom u t. zv. personalnu uniju, zato što je albanski kralj Zogu htio sjediti na »dvije osovine«, Chamberlain i Daladier izjavljuju da će **»svim silama« priteći u pomoć Grčkoj i Rumunjskoj, ako ove budu napadnute i ugrožene u svojoj nezavisnosti, te da će smatrati »uzrokom rata« svaku promjenu na Balkanu i u Sre-**

dozemlju. Istog mjeseca Roosevelt čak iz Amerike traži preko svoje nekakve poslanice od Hitlera i Mussolinija da garantiraju nezavisnost za ništa manje, nego — 37 (slovima: trideset i sedam!) evropskih država. Nakon odgovora Hitlera i Mussolinija da od tih 37 evropskih država mogu biti prema njihovoj vojnoj snazi ugrožene samo par njih, a ne svih 37, već u istom mjesecu Hitler odkazuje **pomorski ugovor s Engleskom i ugovor o nenapadanju s Poljskom, a u Francuskoj odglašavaju se novi krediti za naoružanje u visini od — 13 milijardi i 656 milijona dinara.** Osim toga, dok na krajnjem jugu Evrope Englezi naoružavaju Gibraltar radi toga što su španjolski vojnici došli iza Gibraltara, a njemačka vojna mornarica pred Gibraltar, i dok na sjeveru Evrope u Poljskoj Ukrajinci kao narod od 10 milijona ljudi traže — autonomiju, a Poljaci im ne daju, dotle Rusi obavljaju podmorničke manevre u Baltičkom moru i istovremeno točno utanačuju rusko-turske odnose za slučaj rata, a Poljaci sklapaju vojnički savez sa baltičkim državama Litvanijom, Letonijom i Estonijom.

SVIBANJ

Nakon svih ovih ratničkih prijetnji, te manevara i mobilizacija na granicama evropskih država poslije kredita od — 26 **milijardi i 702 milijona dinara donešenog prije tri mjeseca Roosevelt čak u Americi traži ponovno kredit za naoružanje u visini od — 160 milijardi dinara.** U Evropi je opet sve po starom i u ovom mjesecu t. j. svibnju 1939. godine. Francuska zabranjuje uvoz čak iz — Japana; u Poljskoj su protiv Njemačke demonstracije, u Njemačkoj t. zv. »bijeli rat« t. j. rat preko štampe protiv Poljske; u Rumunjskoj, nakon što je prije par mjeseci dobila od Francuske zajam od — **264 milijona dinara za ratnu industriju,** u svibnju ove godine, dobijen je iz Engleske opet zajam od — **2 milijarde i 360 milijona dinara za iste svrhe.** U istom mjesecu nakon što su Njemačka i Italija zaključile **politički i vojni savez, na krajnjem Istoku — Rusija odglašava naknadni kredit za naoružanje u visini od — 707 milijardi dinara,** a na kranjem zapadu Evrope Engleska uvodi po prvi puta od kako postoji — **opću vojnu obvezu.** Istovremeno povodom ovakvih dogadjaja u Evropi, dok Daladier izjavljuje da u **Evropi nema ni jednog pitanja koje bi opravdalo — rat,** a Chamberlain, da svaki nasilni pokušaj izmjene »situacije« u postojećim odnosima znači početak općeg — rata, dotle **Hitler obilazi njemačke utvrde prema Francuskoj, a Mussolini talijanske na francuskoj granici.**

I tako iz dana u dan, iz mjeseca u mjesec nižu se gradovi i sela (Memel, Danzig . . .), radi kojih se državnici svadjaju, nižu se krajevi i teritoriji radi kojih raznovrsne vlade jedna drugoj prijete, nižu se zajmovi i krediti za naoružanje, po kojima se svaki dan sve više i više nižu — puške, bombe, mitraljezi, topovi i avijoni, nižu se demonstracije i atentati, nižu se svadje preko radija i podpirivanja preko novina, **nižu se protivnosti i po tima protivnostima neprijateljstva koja se nikako ne mogu svršiti u — miru.**

U Francuskoj u jednoj minuti troši se za vojsku, mornaricu i zrakoplovstvo — 52.800 dinara; u Rusiji 1 milijon i 134 hiljade dinara. Jedan sat ima 60 minuta, jedan dan 24 sata ili — 1440 minuta. Dakle, u jedan dan samo Francuska potroši za naoružanje ni više ni manje, nego oko — **75 milijona dinara, a Rusija bogme i 1 milijardu 632 milijona i 960 hiljada dinara.** Mjesečno se ta suma diže u Francuskoj na — 2 milijarde i 25 milijona dinara, a u Rusiji i na oko 5 milijardi. Drugim riječima na naoružanje, zapravo na željezo koje za vrijeme mira leži sasvim neupotrebljivo u magazinima troši u Evropi samo Francuska 2,25 milijardi, Rusija 5 milijardi. Jednom riječi evropske države 80% cjelokupnog svog prihoda ulažu u mrtvi kapital, zapravo u ratni materijal koji leži neupotrebljen u vojnim magazinima. To znači u Evropi pokraj bezbroj nacionalnih i socijalnih protivnosti mora doći do — rata i radi toga, što već **danas u evropskim vojnim spremištima ima više željeza i sukna, nego u evropskim civilnim želudcima — hrane, a mozgovima — pameti.** Sa državnim proračunom, čije se ¾ ulažu u mrtav kapital, ni najvrijedniji narod s najmudrijom vladom ne može živjeti u privrednom blagostanju. Dakle, ako rata ne bude radi topova koji su tu da pucaju, a ne da leže u spremištima, rata mora biti radi trbuha koji ne žele gladovati i radi mozgova kojima je već i previše života u neizvjesnosti. Sporazumijevanja više nema. Ili, ili! Ili jesmo ,ili nijesmo! To znači, ako ne dodje do rata zato, što se svijet naoružao, doći će do rata **radi toga što je svijet više trošio na puške, nego recimo na — najnevrijedniji papir.**

LIPANJ

Medjutim u ovom mjesecu na istoku azijsko-evropskog kontinenta rusko-mandžurskoj granici već je — **rat.** Na zapadu toga kontinenta još u ovome mjesecu **nema — rata.** Ali — dok s jedne strane Italija i Njemačka izradjuju plan o suradnji i jedinstvenoj komandi njihovog zrakoplovstva za slučaj rata, dotle s druge strane general Gamelin vrhovni zapovjednik francuske suvozemne vojske doputovao je u London radi pregovora **o uspostavljanju zajedničke vojne komande engleske, francuske, poljske i turske vojske u slučaju rata.** Zatim u ovome mjesecu, dok Njemačka ističe da male evropske države, koje bi željele **očuvati neutralnost ne bi smjele i dalje ostati članice Društva naroda,** koje je postalo instrument politike zaokruživanja Njemačke i Italije, dotle engleski ministar trgovine Stanley izjavljuje da Engleska ne želi **isključiti Njemačku s njezinih prirodnih tržišta, koja se nalaze na jugoistočnoj Evropi, ali da se ni ona otuda ne će povlačiti.** U istom mjesecu, dok dr. Göbbels kao Hitlerov izaslanik izjavljuje u govoru održanom u Danzigu, da **vjeruje u skoro ujedinjenje toga grada s Njemačkom,** dotle

Poljska naglašava da ne odustaje niti od jedne svoje privredne, niti carinske povlastice u Danzigu, a francuski ministar izvanjskih poslova Bonet izjavljuje, da **Poljska u slučaju povrijede njezine nezavisnosti ili njezinih prava može u svakom slučaju računati na neograničenu pomoć Engleske i Francuske.** S tim u vezi u ovome mjesecu generalni guverner Algira zabranjuje izvoz željezne rude u Njemačku s obrazloženjem, da je ona potrebna Francuskoj i Engleskoj za naoružanje. Pa tako dok Njemačka radi gubitka algirskog tržišta pregovara sa Španijom o kupovini njezinih željeznih ruda i bakra, Poljska je proklamirala i počela provoditi bojkot talijanske robe.

Osim toga, dok koncem ovoga mjeseca lord Halifax izjavljuje, da je engleska protivna prevlasti ma koje sile, i da je odlučila ne samo suprotstaviti se — **svakome napadu, već da je i spremna na silu odgovoriti silom i to odmah,** dotle u Londonu irski teroristi podmeću bombe, paklene mašine i zapaljuju čitave četvrti velikih trgovačkih kuća u londonskom Citiju.

SRPANJ

U ovom mjesecu, dok Poljska ističe da Danzig pripada **njezinom životnom prostoru** i da je radi njega spremna **zagaziti i u — rat,** a Italija joj preko svoje štampe prijeti — **brisanjem sa zemljopisne karte,** ako ne umjeri svoj stav u pitanju Danziga, dotle Engleska i Francuska ponovno naglašavaju da će u slučaju — **nasilnog pokušaja promjene statuta Danziga priteći smjesta u pomoć Poljskoj.** S tim u vezi Francuska, nakon što je već prije par mjeseci odobrila milijarde i milijarde dinara za narodnu obranu, u ovom mjesecu opet ponovno oglašava nove kredite za naoružanje u iznosu od **6,5 milijardi dinara,** a Engleska odobrenje za davanje ponovnih kredita Poljskoj, Rumunjskoj, Turskoj i Grčkoj. No uza sve to vodja danciških nacional-socijalista Forster izjavljuje, da je želja svih danzižana, da se vrate Njemačkoj i da će im tu **želju Njemačka — naskoro ispuniti.** Istovremeno dok u ovom mjesecu Hitler i von Ribbentrop pregovaraju sa bugarskim predsjednikom Kjoseivanovim, dotle pred turskom narodnom skupštinom turski ministar izvanjskih poslova izjavljuje, da je Turska napustila **politiku neutralnosti i ušla u savez — za zapadnoevropskim demokratskim silama,** da bi očuvala svoju nezavisnost i ideju mira medju narodima. Tom prigodom turska narodna skupština zaključuje, da se izgrade vojne utvrde na granici prema Bugarskoj. Zatim, dok Chamberlain izjavljuje, da svjetska situacija — **nije nimalo povoljna za sazivanje medjunarodne konferencije za podjelu privrednih bogatstava u svijetu,** Italija upućuje Francuskoj protestnu notu protiv francusko-turskog sporazuma — **o ustupanju Aleksandrete Turskoj.** Medjutim na protest Italije Francuska jednostavno odgovara **samo sa — potvrdom o prijemu note.** Na poljsko-njemačkoj granici opet jedan novi incident, na tursko-bugarskoj čak i oru-

žani. Medjutim na sve ovo Englezi se mnogo ne uzrujavaju. U Londonu tek počinju englesko-poljski pregovori o pitanju zajedničke vojne suradnje u slučaju rata, a u Varšavi generalni inspektor engleskih prekomorskih trupa tek je **stigao u Varšavu u cilju vodjenja pregovora o koordinaciji akcije Poljske i englesko-francuske vojske u slučaju rata.** Na sve ovo Njemačka izjavljuje da nije voljna dugo čekati — **na rješenje danziškog pitanja.** Pa tako, dok na Zapadu evropsko-azijskog kontinenta ne ide sve kako treba i na istoku evropsko-azijskog kontinenta nešto nije u redu. Naime u Moskvi Japan upućuje protest zbog onemogućavanja japanskog ribolova na Dalekom Istoku, i osim toga — **povlači vojsku iz Srednje Kine i prebacuje ih na rusko-japansku granicu.**

Inače u natezanju oko englesko-francuskog sporazumijevanja sa Rusijom nakon ustupaka Engleske i Francuske u ovome mjesecu, Engleska i Francuska opet — **ustupaju** i pristaju na ruski prijedlog da se istovremeno sa političkim vode i vojni pregovori... U Danzigu sve po starom, a po njemu i u ostaloj Evropi. Uz stalne demonstracije, te pripremanja za obranu i naoružavanje, Italija obznanjuje da će u — **eventualnom ratu, u koji bi Njemačka ušla radi Danziga ona biti na strani — Njemačke,** a madžarski ministar izvanjskih poslova izjavljuje da se Mađarska — **neopozivo opredijeljuje za politiku i države osovine Berlin—Rim.**

KOLOVOZ

Sa jačinom sunčeve topline ovoga mjeseca, u prevreloj sparini ljetnih dana, u tišini pred burom nazire se u ovome mjesecu gomilanje **teških i olujnih oblaka, a s njima bure i oluje.** Grmljavine! Strašno nevrijeme. U Poljskoj se uvodi prijeki sud za veleizdajnička djela. Radi puškaranja na rumunjsko-madžarskoj granici Rumunjska prekida trgovačke pregovore s Madžarskom. U Bombayu (Indija) prilikom nereda na ulicama poginulo je od engleskih kolonijalnih četa 66 lica. U Singapor stiglo je opet za iste svrhe iz Indije oko 4.000 ljudi kao pojačanje tamošnjim trupama. U centrumu londonskog Citija dogadjaju se velike eksplozije prouzrokovane atentatima irskih terorista, od kojih je povredjeno nekoliko stotina lica. U Palestini jerusalimski muftija pojačava terorističku akciju. U Poljskoj je uhapšen vodja njemačke omladinske organizacije Wiesner, a s njim i 60 drugih Nijemaca optuženih radi špijunaže. Na madžarsko-rumunjskoj granici ponovan sukob. U Danzigu Nijemci hapse Poljake, a na njemačko-poljskoj granici dolazi svaki čas do oružanih sukoba. U svome govoru na proslavi u Krakovu maršal Rydz-Smygli izjavljuje da — **Danzig predstavlja pluća poljskog privrednog života.** No istovremeno na zboru u Danzigu Forster izjavljuje da **nije daleko — dan ujedinjenja Danziga sa velikim njemačkim Reichom.** U vezi s tim Hitler predaje komesaru Društva naroda profesoru Burckhardtu kompromisan prijedlog

za rješenje danziškog pitanja. Poljska ga odbija! **Nakon toga** kao odgovor na ovakvo odbijanje Njemačka **proširuje — svoje zahtjeve i na koridor,** a Hitler opet upućuje posredovan prijedlog. I to ovaj puta preko engleskog ambasadora Hendersona. Medjutim na sve to Chamberlain jednostavno poručuje Hitleru, da će Velika Britanija **ispuniti svoje obveze prema Poljskoj.** Nakon toga bez obzira na Englesku i Francusku Hitler — po treći puta — predlaže predsjedniku poljske republike Moscickome, maršalu Rydz-Smygli-u ili Becku da dodju — lično — u Berlin na pregovore — **radi riješenjn sukoba na miran način.**

HITLER NA SVOM PUTU KROZ — BEČ

U medjuvremenu, dok u ovome mjesecu Chamberlain izjavljuje u Donjem domu da Engleska radi ozbiljne situacije u Evropi prema Japanu mora biti — **pomirljiva,** dotle članovi englesko-francuske vojne misije putuju u Rusiju. Zbog toga svega britansko-japanski pregovori definitivno se prekidaju i — **japanska vlada najavljuje odlučnu volju da obračuna sa Velikom Britanijom.** I zaista, čim su delegati vojnih misija stigli u Moskvu, japanska vlada protjeruje britanske gradjane iz Sjeverne Kine. Radi svega toga britanski ambasador u Tokiju saopćava japanskoj vladi — **da se pregovori ne mogu više »nikako« nastaviti.** Medjutim kao grom iz vedra neba Njemačka nesigurna u Japan radi toga, što je japanska vlada oklijevala sa potpisom vojnog sporazuma s Italijom i Njemačkom, a sovjetska Rusija u Englesku radi toga, što je Engleska oklijevala sa sporazumom u Rusiji, **sklapaju trgovački ugovor, a zatim i pakt — o nenapadanju.** Posljedica — Rusija nakon što je dobila kredit od Sjedinjenih američkih država u iznosu od — **40 milijona dolara ili 880 milijuna dinara ponovno šalje vojsku na Daleki Istok,** a Japan mijenja svoju izvanjsku politiku. Dosadašnja vlada, koja je vodila antibritansku politiku podnosi ostavku i dolazi nova s ciljem — **promjene japanske izvanjske politike** i osim toga s ciljem — **ratovanja sa Kinezima i sa Rusima.**

I tako eto, dok je na Dalekom Istoku u Aziji rat u punom jeku, u Evropi tek Engleska odobrava kredit i to Turskoj dvije milijarde i 880 milijuna dinara, Poljskoj jednu milijardu 240 milijuna, Rumunjskoj 990 milijuna, a Grčkoj 360 milijona. **Ali, što je daleko dolazi sve bliže i bliže** — — — Tako na primjer, kad se u ovom mjesecu u Turskoj na Dardanelima priredjuje svečan doček engleskog brodovlja, velike vlasti osovine osiguravaju si vojnu suradnju — Španjolske, koja s tim u vezi počinje utvrdjivati granice prema Francuskoj na Pirinejima, i granice kod — Gibraltara prema Engleskoj.

U Engleskoj otpočinju zrakoplovni pomorski i kopneni manevri, **najveći koji su ikada do sada priredjeni.** U Slovačkoj slovački ministar Tuka izjavljuje da će **Slovačka u slučaju rata — ići rame uz rame sa Njemačkom.** U Italiji priredjuju se takodjer manevri. U Americi američko ministarstvo vojske naručuje nove avijone u vrijednosti od — **47 milijardi dinara.** U Indiji nemiri. U Mađarskoj se tobože demantira da su vodjeni pregovori izmedju Madžarske i Njemačke o zaključenju vojnog sporazuma. U svijetu velike evropske banke — obustavljaju plaćanja. U Poljskoj poljska vladina štampa nagoviještava oštre mjere protiv Nijemaca. Italija oštro opominje Poljsku. U Francuskoj Churchill pregledava Maginotovu liniju. U Poljskoj zatvaraju se granice prema Njemačkoj, u Koridoru i Gornjoj Šleziji, u Londonu završeni su englesko-poljski pregovori o vojnom savezu. Po ugovoru — **napad na Danzig označen je kao ugrožavanje poljske nezavisnosti i prema tome kao povod za rat.** Uime odgovora Njemačka objavljuje — djelomičnu mobilizaciju. S tim u vezi u Turskoj su vojni manevri, u Holandiji ukinuta odsustva, u Grčkoj pozvano pod oružje nekoliko klasa rezervista, u Berlinu francuska ambasada pozivlje sve Francuske podanike, da se pripreme napustiti Njemačku, u Engleskoj Englezi obustavljaju izvoz sirovina u Njemačku. Na njemačko-poljskoj granici incidenti se redaju jedan za drugim. I tako dok Francuska, Belgija, Holandija i Grčka izvršavaju djelomičnu mobilizaciju, a njemačke trupe kreću prema švicarskoj i belgijskoj granici, te Francuskoj u Jugoslaviji kraljevsko namjesništvo usvaja **prijedloge za rješenje Hrvatskog pitanja.** Što je bilo daleko dolazi sve bliže i bliže. Rumunjska predlaže Madžarskoj pakt o nenapadanju. Madžarska ga ne usvaja. Engleska naredjuje svim svojim brodovima, da se vrate u Englesku, zatim uvodi naročite mjere u financijama i trgovini, te zapovijeda svim strancima da napuste Gibraltar. Francuska zatvara granice prema Nje-

mačkoj, Njemačka prema Poljskoj. U Rusiji povećava se na poljskoj granici vojska za pol milijona ljudi. U Poljskoj provodi se opća mobilizacija, U Holandiji i Engleskoj takodjer.

Još zadnji pokušaj! Zadnji trzaj evropskog mira! Daladier i Chamberlain upućuju koncem ovoga mjeseca **lično pismo Hitleru, u kojem mu prijedlažu medjusobno slobodno sporazumijevanje izmedju Njemačke i Poljske o svim spornim pitanjima.** Medjutim na sve to Hitler odgovara da Danzig i Koridor moraju biti vraćeni Njemačkoj. I zatim da se što brže okonča spor, jedni i drugi odlučuju prek.nuti diplomatsku akciju, **prekinuti borbu za zelenim stolovima i prebaciti ju na zelene poljane.** Rat je na pomolu. Tko se s vatrom igra od vatre se mora i — opeći.

RUJAN — — RAT — —

I zaista upravo na sam dan prvoga rujna 1939. godine došlo je ono, što je moralo doći — — Nakon pripojenja Danziga Njemačkoj izmedju Njemačke i Poljske — **započeo je — rat sa svim bojnim sredstvima.** Posljedice — — — odmah još istoga dana objavljena je u Francuskoj opća mobilizacija, u Engleskoj sva britanska mornarica isplovila je na odredjene položaje, u Njemačkoj, Poljskoj, Italiji, Francuskoj i Engleskoj gradovi su — **po noći u potpunom mraku,** u Švicarskoj mobilizirano je — pol milijuna rezervista, u Irskoj takodjer. Dan kasnije Francuska i Engleska ne priznavajući novo stanje nastalo pripojenjem Danzinga — predaju Njemačkoj — **ultimatum za obustavu rata.** Mjesto odgovora, s kojim bi se trebao lokalizirati sukob i izbjeći rat, nad Poljskom su bombardirani mnogi gradovi, Varšava osobitom jačinom. Radi toga već trećeg dana od početka rata izmedju Njemačke i Poljske, t. j. 3. rujna, jer Njemačka nije obustavila ratne operacije — **Engleska i Francuska započinju rat sa Njemačkom.** Pa tako u roku od svega tri dana, **rat izmedju dvije evropske države proširio se u — evropski rat** t. j. u rat izmedju Njemačke, Poljske, Francuske i Engleske. Nakon toga, već sutradan je Njemačka minama zatvorila Baltičko more, a svi britanski dominijoni zajedno sa marokanskim sultanom objavili su rat — **Njemačkoj i objavili opću mobilizaciju.** Na taj način u daljnjem roku od svega — jednog dana — **evropski rat,** rat izmedju Njemačke, Poljske, Francuske i Engleske, **proširio se na — svjetski rat.** — U ratu prema tome već peti dan nakon početka rata sudjeluju države iz Evrope, Azije, Afrike, Amerike i Australije t. j. Njemačka, Poljska, Francuska, Engleska, Rusija, Maroko, Južno-Afrička Unija, Indija, Australija i Kanada sa oko — 560 milijona žiteljstva. Posvuda prašte topovi, mitraljezi i puške!

U Poljskoj Nijemci napreduju i sa sjevera i sa juga silnom upotrebom blindiranih odreda, tako da je već — **šestoga dana rata poljska vlada prisiljena napustiti Varšavu.** Istovremeno

na Zapadu uz strahovitu topovsku vatru Francuzi — **prelaze njemačku granicu.** Radi toga, nakon što je osmi dan ratovanja njemačka vojska prodrla do Varšave i počela ju opkoljavati, **šest njemačkih divizija prebacuje se iz Poljske na francusku granicu.** Osim toga, dok se devetoga rujna po ulicama varšavskog predgradja vode borbe, motorizirane kolone sovjetske vojske na putu prema Poljskoj već su 35 km daleko od poljske granice. Slom je sve bliži i bliži. Jedanaestoga rujna Hitler je pred Varšavom, a strane diplomate već su na granici blizu Rumunjske. Polovicom mjeseca u Poljskoj nastaje već opći metež. Poljska, iako ima još jedan milijon vojnika — **potpuno je nemoćna.** Sa sjevera i sa zapada s njemačke strane Nijemci su već pod Varšavom, s juga Slovaci su pred Lavovom, s istoka Rusi za jedan dan napreduju po 150 km i već se nalaze pod Wilnom. Prema tome osamnaesti dan nakon početka rata — Poljska propada. Poljski maršal Rydz-Smygli zajedno sa š.abom poljske vojske bježi u Rumunjsku. Poslije njega i — **trideset hiljada poljskih izbjeglica.** Za njima i — **sama poljska vlada.** Nakon toga rasulo i slom poljske države uslijedili su brzo. Dvadesetoga dana od početka rata po ugovoru izmedju Njemačke i Rusije Poljska je — **podijeljena.** Nakon toga broj njemačkih vojnika — **na zapadnom frontu povećava se za jedan milijon vojnika.**

U istom mjesecu, dok Molotov i Togo danas pretresaju **pojedinosti sklopljenog rusko-japanskog pakta, što se tiče dalekog Istoka,** već sutradan nastavljaju se — **sovjetsko-japanski sukobi.** Radi toga Japanci mjesto da nastave pregovore sa Rusima, oni počinju pregovarati sa Englezima. Na dalekom Zapadu ništa novo — osim topn.čkih i zrakoplovnih borbi — sad manjih, sad većih — — No još nikako — odlučnih — —?!

KA — 1940

S Poljskom je svršeno. Poslije posljednje podjele Poljske izmedju Rusije, Prusije i Austrije uslijedila je opet jedna izmedju Reicha i Rusije. Od njemačko-poljskog sukoba od kojega su čak i — vojni stručnjaci očekivali bar kakvi takvi rat, izrodio se obični njemački **vojni pohod, zatim poljsko vojno rasulo, po tome okupacija Poljske od strane Njemačke i Rusije, te konačno — dioba.** Englezi kao i Francuzi koji su računali da će poljski otpor, zapravo istočna fronta, bar trajati dotle, dok oni ne probiju zapadnu frontu, sasvim se izjalovio. Prije nego što su englesko-francuski letaci uspjeli da prekriju Njemačku i slome njemačku vojsku na istočnoj i zapadnoj fronti, njemačko-ruski vojnici slomili su poljsku vojsku i podijelili Poljsku. Bez naročitih pobjeda i bez ikakvih osobitih fronta, tako reći bez rata, Hitler je od **velike vlasti napravio — nikakvu.**

Poljska vojska, iako po broju jednaka polovici njemačke vojske, potpuno nedisciplinirana i dezorganizirana u glavnom

radi nesredjenih nutarnjo-političkih i nacionalnih (Ukrajinci i Rusi), te socijalnih (feudalizam i kapitalizam) prilika, a sastavljena iz Ukrajinaca, Rusa, Nijemaca, Židova, pa tek onda i Poljaka, nije ni na koji način mogla dati — **bolji otpor nego što je dala.** Poljska, **nesredjena iznutra,** u granicama države ni na granicama države nije se mogla iskazati drugačije, nego što se iskazala tj. **nesredjeno. S razjedinjenim narodima u jedinstvenoj državi nije se mogla uzdržati jedinstvena granica.** Osobito još onakva kakva je bila ona na strani prema Njemačkoj. Prema tome sa istočnom frontom je sasvim svršeno. S Poljskom takodjer. S juga Poljska je zatvorena Njemačkom, Češkom i Slovačkom. Na istoku Rusi su odijelili Poljsku od Rumunjske. Na taj način jedini prilaz (Suez — Dardaneli — Rumunjska — Poljska), po kojemu bi Englezi i Francuzi mogli pomoći Poljsku u vidu bilo čega, presjekla je Rusija. Prema tome Poljska se sa Poljacima na istočnoj fronti ne može više nikako spasiti, a još manje obnoviti.

Prema svima izjavama svih engleskih i francuskih državnika, potpunim slomom istočne fronte i potpunim rasulom Poljske države **njihove obveze prema Poljskoj ne prestaju vrijediti. »Dok ne srušimo Hitlera i ne obnovimo Poljsku, dok poslije starog Versaillesa ne izdiktiramo novi«,** izjavili su engleski državnici, »nema mira«. Prema engleskim i francuskim državnicima rat koji je započeo tek je — počeo. Od strane Engleske natrag se ne ide ni pod kakvim drugim uvjetom, nego samo pod uvjetom **uspostave — novog Versaillesa,** a od strane Njemačke pod uvjetom — **rušenja staroga.** S istočnom frontom je likvidirano. Ona za uspjeh rata više ne može ništa ni dati, ni uzeti. Rat se nastavlja. U ratu pobjednik nije onaj, koji dobije prvu ili drugu bitku, nego onaj, **koji dobije — zadnju.** Prvu bitku na prvoj fronti dobili su Nijemci. Druga, a zatim i treća na istočnoj fronti se više ne može dobiti. **Dakle, Maginotova i Siegfriedova linija će odlučiti.**

Na širini od 300 km, te na dubini od 100 km, a na granici izmedju Njemačke i Francuske, i s jedne i s druge strane izdužile su se i ispriječile po tehnici jednako vrijedne utvrde, a po vojskama jednako valjani borci. Likvidacijom istočne fronte Hitler je prebacio najveći dio svoje vojne snage na Siegfriedovu liniju, Englezi i Francuzi svoj najveći dio na Maginotovu liniju. S jedne i s druge strane izvidjanja i patrolna čarkanja, te opipkivanja slabih strana su već započela. Nad zemljom isto onako kao po zemlji i u zemlji. S jedne i s druge strane tri tehnički najsavršenije države Evrope Njemačka, Engleska i Francuska sručile su na zapadanu frontu sve što posjeduju najsavršenije. Topova, tankova, avijona sigurno ima više, nego što se dade zamisliti. No kako u stvari izgledaju jedna i druga linija, to ne zna nitko, a gdje će početi glavni napad bilo s jedne ili s druge strane — još manje. Jedna i druga linija — s ljudima se ne može prijeći. S jedne i s druge strane otrovni plinovi ništa ne pomažu, jer su svi pod zemljom. S tankovima još manje. Avijonima isto tako. Kroz mrežu protuavijonskih topova na gusto rasprostrtih na fronti od 300 km teško se može **nisko letiti, a još teže točno gadjati.** Dakle, topništvo koje još jedino preostaje kao najuspješnije sredstvo za probijanje linije morat će u tome neprobojnom nizu **probiti rupu, naći prolaz kroz koji će trebati krenuti s ljudima napred u pobjedu.**

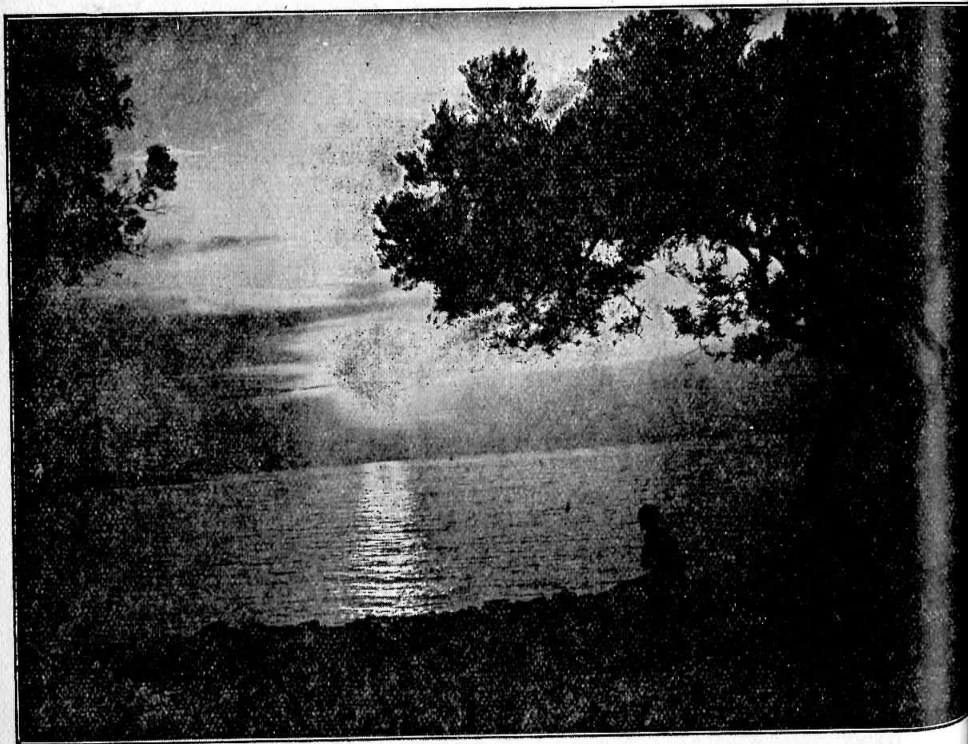
Medjutim zapadna fronta za takve ogromne snage jedne i druge strane preuzana je fronta. Tri stotine kilometara fronte za 10—20 milijuna vojnika, koji hoće da se na tome frontu iskažu u punoj svojoj snazi i moći — preuska je fronta. Sa istočne strane te fronte je Švicarska, prirodno utvrdjena, a sa zapadne Luxemburg, Belgija i Nizozemska. Iza Luxemburga proteže se Maginotova linija, na Belgiji belgijska. Prošlog svjetskog rata čak i sa povrijedom Belgije, zatim slabije utvrdjenom Maginotovom linijom, (pa i sa Siegfriedovom) na zapadnoj fronti, 3 godine dana **fronta se nije ni micala, ni pomicala,** a zatim, kada se i probila, ona se nije probila **sa frontom, nego sa pozadinom.** U ovom novom svjetskom ratu situacija je sasvim slična. Kad je rat počeo, rat se mora i svršiti, a kad se svršio, netko u ratu mora biti pobijedjen, a netko pobjednik. Radi uskog fronta po širini svega oko 300 km, a velike, neobično utvrdjene dubine, svega oko 100 km — **samom zapadnom frontim teško će to ići.**

Prema tome borbama na francusko-njemačkoj granici rat se ne može dokrajčiti ni na koji način. Takozvana njemačka teorija »munjevitog rata« na zapadnoj fronti bit će malo korisna. Kakvi su da su, Englezi i Francuzi ipak nisu Poljaci, još manje Abesinci. Isto tako ni engleska teorija »izgladnjivanja Njemačke«, ako je uspjela prošloga svjetskoga rata, teško da će uspjeti ovoga, tj. Nijemci kako jeli i što jeli, ovaj puta su tek na početku rata i još k tome u trgovačkim odnosima sa Rusijom, tj. žitnicom Evrope. Prema tome, ako se zapadna fronta radi svoje neobične čvrstoće i uskoće ne bude mogla probiti frontom na Zapadu, na francusko-njemačkoj granici, fronta će se morati **bilo na koji način proširiti i vojske dekoncentrirati.** Bilo na evropskom Zapadu, bilo na evropskom Istoku, bilo preko Švicarske ili Luxemburga, bilo preko Belgije ili Nizozemske, bilo preko koje druge evropske velike ili male vlasti. Od jednog neprobojnog zapadnog fronta prije ili kasnije, ako Njemačka hoće da sruši stari Versailles, a Engleska uspostavi novi, **zapadna fronta će se morati proširiti na zapadu ili na istoku Evrope.** Od svjetskog i evropskog rata **po objavama rata,** htjeli ili ne htjeli, morat će uskrsnuti evropski i svjetski rat **i po frontama.**

Čak šta više sudbina Evrope, pa i čitavog svijeta, u slijedećoj 1940. godini, ne će biti bolja niti onda, ako u toku rata uskrsne kakav genijalni vojskovodja ili izumitelj, te nadje

bravu i tom ključu što se zove Zapadna fronta. Naime, dogodi li se kojim slučajem da Englezi i Francuzi probiju zapadnu frontu i počnu nadirati u Njemačku, tada Italija ne će smjeti ostati po strani. **I to ne Njemačke radi, nego sebe radi.** A kad se to dogodi, tko će recimo pitati za neutralnost Belgije, ili koje njoj slične države?! Isti je slučaj, samo u obratnom smislu i obzirom na Englesku, te Francusku, tj. dogodi li se da Njemačka probije Maginotovu liniju i prodre u Francusku, Engleska prije nego što propadne, gurnut će u ovaj rat cijeli svijet, isto onako kao što je uostalom gurnula i u prošlome. Prije ili kasnije, ove godine ili **na godinu.**

Prema tome, ako je Njemačkoj u ovome svjetskom ratu cilj, da skrši stari Versailles, a Engleskoj da nametne novi, ako je Hitleru cilj da sruši engleski imperij, a Chamberlainu »Treći Reich«, onda **ukoliko je istočna fronta bila mjerilo sudbine Poljske, zapadna fronta bit će mjerilo sudbine Evrope.** Ona je fronta, na kojoj će se odlučiti **tko će ratovati u ovom ratu, tko će u njemu ustrajati i tko će u njemu poslije novih obostranih bitaka biti pobjedilac i dobiti zadnju bitku. Ona je fronta, na kojoj će se odlučiti hoće li 1940. godina biti bolja ili gora od 1939. i hoće li u 1940. godini biti mir ili rat.**

SVAŠTICE

KAKO SE PRAVI UMJETNI MASLAC?!

Umjetni maslac ili margarin veoma je važna namirnica u nekim industrijskim zemljama, osobito Njemačkoj. On se pravi od loja koji se predhodno istopi i čisti. Naime, ako se govedji loj grije do 25° C i pod pritiskom odijeljuje od njega najveći dio stearina onda se dobiva jedan proizvod koji ima ne samo ukus maslaca, nego čak i njegovu boju. To je tkzv. oleomargarin. Ako se sada ovome produktu dodaje i mlijeka dobiva se margarin. Prema tome umjetni maslac ili margarin nije ništa drugo, nego mješavina masti i mlijeka.

SVETO PISMO VELIKO KAO — CRKVENA VRATA!

Najveće Sveto Pismo na svijetu nalazi se u Londonu. Ono je visoko jedan i pol metar, a kada se rasklopi mjeri dva metra i četvrt. U knjizi se nalazi 175 kartonskih listova i na tim listovima prilijepljeni su listovi napisani rukom. Za koričenje ove knjige bilo je potrebno 10 velikih kozjih koža. Knjiga je inače napravljena samo zato da bi se s njom propagiralo Sveto Pismo.

NETKO IH JE IPAK IZBROJAO...

Koliko se zvijezda može vidjeti golim okom zavisi od toga da li su oči dobre i zdrave. Pri osrednjem vidu računa se da se može golim okom vidjeti oko — 1500 zvijezda. Medjutim malo oštriji vid može opaziti i oko 14.000 zvijezda. No ni to nije mnogo u odnosu prema stvarnom broju zvijezda, kada se zna da samo u kumovoj slami ima — 36 milijuna zvijezda.

KOTAO KAO — MJERA ZA VRIJEME

Kod Samojeda jednog plemena koje živi u sjevernom Sibiru vrijeme se mjeri sa — bakrenim kotlovima. Jedan — kotao — je vrijeme koje je potrebno da kotao pun hladne vode počme ključati na vatri.

ODAKLE GRAH?!

Grah, danas omiljena hrana širokih slojeva nije bio poznat u staro doba, nego samo bob. Tek u 17. vijeku prenet je grah iz Amerike u Evropu i tu se ubrzo raširio kao svakodnevna hrana.

ŽIVA KORNJAČA KOJA JE BILA — MLADA, KADA JE KOLUMBO OTKRIO AMERIKU

Na obalama Kube uhvaćena je jedna kornjača, koja je bila duga četiri metra, a teška sedam stotina kilograma. Naučenjaci tvrde da je ta kornjača stara najmanje pet stotina godina. Prema tome kornjača je već bila u životu, kada je Kristof Kolumbo pronašao Ameriku.

U ŠEĆERU JE — SNAGA!

Već odavno vlasnici velikih poljana šećerne trske na Jamaici primjetili su da su radnici na tim poljima neobično snažni i da vrlo rijetko oboljevaju. Osim toga primjećeno je da se ti radnici nikada ne žale na umornost i što jedan radi teško da bi mogla da svrše tri Evropljanina.

Dugim naučnim ispitivanjima najposlije je riješena i ta tajna. Naime, ispitivanjem je utvrdjeno da radnici na šećernim poljanama imaju stalno u ustima parče šećerne trske, koju neprekidno žvaču. Na taj način, jer je šećer neobično hranjiv radnici si stalno obnavljaju radnu snagu. To uostalom za evropske prilike nije bila nikakva tajna, jer se u Evropi već odavna vojnicima daje za vrijeme dugih pješačenja šećer, kako bi što bolje podnijeli napore.

DO KADA SU I — KRALJEVI OBJEDOVALI U KUHINJI?

Blagovaonica, dakle zasebna soba koja služi samo za objedovanje, javlja se tek u 16. vijeku. Dotle su i najimućniji ljudi objedovali kao i obični u kuhinji.

ZAŠTO JE BILJAR — ZELENE BOJE?

Biljar se nekada igrao na zelenim livadama. Kada je kasnije unijet u kuću i nešto promijenjen, i kada je mjesto livade upotrijebljen naročiti veliki stol, za uspomenu na nekadašnje polje zadržana je zelena boja čohe.

I U — BJELINI — SE ŽALI!

Dok je u najvećem dijelu zemalja crnina znak žalosti, Kinezi i Japanci oblače se u bijelo.

OD JEDNOG DRVETA — 9 MILIJONA STABALA

U Kaliforniji ima 9 milijuna stabala narandži. Sva ta drveta potječu od jednog jedinog drveta, koje je bilo donešeno u mjesto Riwersait u Kaliforniji, gdje još i danas daje obilan plod.

MJESTO, U KOJEMU SE NE SMIJE — PUŠITI!

Na svijetu postoji jedno mjesto u kome je zabranjeno da se puši. To je Lezen u Švicarskoj. U to mjesto dolaze grudobolni iz cijelog svijeta da traže lijeka svojoj bolesti.

TKO JE BRŽI OD — ZECA?!

Kao najbrža ptica na svijetu smatra se dugorepa lasta. Ona može postići brzinu od 300 km. na sat.

NISU JARCI, A SVEJEDNO IH VEŽU...

Stanovnici Gayerangerfjorda u Norveškoj, čije se kuće nalaze na visinama od preko 1050 metara, vezuju djecu kao što se kod nas sapinje stoka, kada se pusti na pašu. To je potrebno da se djeca ne bi odkotrljala niz liticu u more.

CRKVENE PJESME SA DUBOKIM GLASOVIMA NE SMIJU SE SVIRATI — CRKVI

U velikom broju katoličkih crkava u Evropi organisti ne smiju svirati izvjestan dubok ton. Taj ton iz velikih cijevi izaziva takovo treperenje zraka, da odmah moraju popucati prozori na crkvi.

SNIJEŽNE PAHULJICE VELIKE KAO — DLAN

Četvrtog prosinca 1893. godine u Glashitonu, u Saksonskoj padao je tako krupan snijeg, da je svaka pahuljica imala u promjeru 12 cm. Temperatura je iznosila 2 i pol stupnja ispod nule.

DORUČAK OD — PEČENOG LEDA

U niz čudnovatih jela koja se mogu naći u Kini, dolazi i prženi led. Parče leda uvalja se u fino brašno, zatim se to nekoliko trenutaka prži na vatri i onda odmah jede. Kinezi kažu da je to prava poslastica.

VJERAN DRUG — 5.000 GODINA

Domaćinstvo na selu ne da se zamisliti bez konja. Odkada je konj, medjutim, domaća životinja nije bilo lako utvrditi. Ipak se pouzdano zna, da je konj nerazdvojan drug ljudi već pet hiljada godina.

NAJTEŽE NOVORODJENČE?!

Mali kit, mladunče, dostiže odmah dužinu od 6 metara, a težinu od 5000 kg.

KADA TREBA I — ZEC MOŽE PLIVATI KAO — RIBA

Kada se nalazi u velikoj opasnosti i kada ga gone, zec može pokazati i one sposobnosti koje su inače kod njega vrlo rijetke. U tim opasnim trenutcima zec može i plivati i puzati uz drvo.

PLOD KAO — SVIJEĆA

U Južnoj Americi na jednoj vrsti drveta rastu plodovi dugoljastog oblika koji u sebi imaju jako mnogo voska. Radi toga kada se taj plod osuši, on može služiti kao — svijeća.

»NAJSRETNIJI« TATA U POVIJESTI SVIJETA

Smatra se da je najmnogobrojniju porodicu za koju povijest znade imao 1727. godine marokanski sultan Mulaj. On je te godine imao u životu 83 brata, 124 sestre, 2000 žena i 888 djece.

AUTOMOBIL KOJI IDE PO VODI KAO PO ZEMLJI

U težnji da se pronadje saobraćajno sredstvo koje bi služilo kako na vodi tako i na suhu, pronadjen je i ovakav auto. Ogromni točkovi izradjeni su od aluminija, tako da mogu ići po suhu i na vodi.

OD JEDNOG BIKA — DVJESTOSTRUKA KORIST

Kada se zakolje jedan bik, nauka je proračunala da se može dobiti oko 200 različitih proizvoda.

STABLO SA — 16 VRSTI PLODOVA

Jednom voćaru u Floridi uspjelo je da na jednom stablu uzgoji šesnaest vrsti različitih plodova. Prema tome on istovremeno može sa istoga stabla brati — kajsije, trešnje, kruške, jabuke, šljive...

KOLIKO GODINA ŽIVOTA PRESPAVA JEDAN GRADJANIN?

Prema jednoj statistici jedan prosječan gradjanin koji je živio 60 godina u tih 60 godina je:

20 godina — spavao, 100 dana — je upotrijebio na brijanje, 5 godina za jelo, 1 godinu na umivanje i kupanje, 2.5 godine proveo je u šetnji, 3 godine proveo je u igri i vježbi, 5 godina je upotrijebio za čitanje, 360 sati ili 15 dana iskoristio je na vezanje kravate, 300 sati ili 2.5 dana upotrijebio je na gledanje u sat, da bi znao koliko je sati.

NEKADA STRAŠAN OBIČAJ, DANAS BEZNAČAJAN — ZAKON

Prilikom dočeka engleskoga kralja i kraljice u Kanadi svi oni koji su željeli da se rukuju sa kraljem mogli su to da učine samo nakon što su skinuli rukavice. Ovaj običaj postao je iz ranijih dana, kada su se mnogi atentatori služili sa rukavicama kao sredstvom za atentate na ličnosti visokih položaja. Naime, u ona vremena atentator koji je htio da uništi svojega protivnika namazivao je rukavice specijalnim otrovom koji je izazivao smrt kod onoga, koji bi iz vana dodirnuo otrovanu rukavicu. Danas atentatori na taj način ne ubijaju visoke državne službenike, ali je stara opreznost postala ne samo običaj, nego i zakon.

Iz sela — sa prela!

U dike sam sliku opazila,
Na njoj mala cura molovana,
Moja j' slika — pa ju čuva dika.

Sviraj gajdaš još i bolje,
Ti ne pazi na te šolje,
Nek svi idu do nevolje...

Da je meni dika moja,
A u dike banka koja,
Ma ne bila baš bogata
Ljubila b' ga ko svog brata...

Mene mama u sobicu ključa,
Dika kuca, meni srce puca.

Alaj sam se bogato udala,
Kruha imam, soli uzajimam.

U njedrima igra srce malo,
Diko lolo s čeg se razigralo?

O moj sanče donašaj mi sanke,
Od mog dike, radosti velike.

Maramica mala od pargara,
Ne zna mama kome sam je dala.

Šlingovana marama
Pričekaj me garava
Ti pričekaj svoga lolu,
Dok ne svrši školu.

Plave oči nebeske vedrine,
Dika plače, oči se oblače.

Pjevaj pjesme, ko divanit ne sme,
Pjesma jekne, što govor ne rekne.
Lice moje ko ujutru zora,
Ko ga vidi dopast mu se mora.

Cvati ružo, pupove razvijaj
Odi brate, već ružica cvate,
Odi k meni, pa ružicu beri...

Učinit ću veliku paradu,
Jednom gadu počupat ću bradu,
Ma do vika sjedio u 'ladu...

Vodo Savo ploviš iz daleka,
Je l' te želja gdje na putu srela?
Gdje si bila jesi l' ga vidila,
Je l' kad za mnom dika uzdanila?

Kad zaplačem sve me suze guše,
Dojde lane, pa odmah odlane.

Crno oko ko ugljen se žari,
Mili Bože, kako jako pali.

Umri diko kajat ću te lipo,
U bjelači i mrkoj pregači.

Umri draga i ja ću umrijeti,
Nek nas lane, zajedno sarane.

U curice dukat do tkanice,
A u momka nema kabanice.

Šumo mlada, aoj šumo gusta,
Jesi gusta, al sad si mi pusta.
Šumo mlada, šumo puna lada

U tebi se sa mnom milovalo.
Oči moje suzama zalite,
Zar još uvik za dragim žalite.

Oženi se diko iz Ilače,
Da se jadam, da ti se ne nadam,
Veni lolo, venut ćeš i bolje,
Ja venila dok sam te volila.

Tumačenje snova-nije skenirano.

i

r.

ɔ-

Šale

NIJE IZ ZEMUNA

Napila se dva Zemunca »ko majke« i tumarajući po cesti krenuli su prema Bežaniji. Putem su počeli nagadjati da li je dan, ili je noć, jer ni jedan nije bio siguran što na nebu sja! Ili Sunce, ili Mjesec. Jedan od njih je tvrdio da je dan, a drugi da je noć.

Nedaleko na cesti spaze jednog čovjeka koji se naslonio na banderu i odluče, da pitaju tog čovjeka što je sada.

— Kaži ti nama prijatelju što je sada. Ili je sada dan, ili je noć?

— Na žalost ja nijesam iz Zemuna, pa vam ne znam točno reći, — odgovori stranac i posrne u jarak.

BEZ BOLA

Neki radnik dodje zubaru da mu izvadi zub. Liječnik metne kliješta na zub, potegne i ne izvuče ga.

— Vidite, — reče liječnik, — tako su se vadili zubi prije sto godina.

Zatim podje s kliještima po drugi put i prelomi zub.

— Vidite, — reče opet liječnik, — tako vadi zube moj konkurent »vis-à-vis«.

Tada podje s kliještima po treći put i konačno mu ipak uspije, da ga izvuče.

— Vidite, — kliknu liječnik oholo, — tako vadim zube ja!

U KOLU

Marko sluga u gazde Milana išao je sa ostalim momcima u kolo. Budući da je Marko bio lijep momak, radi toga su ga i gazdinske cure rado gledale. Danas je crkveni god. Sve je u bjelini samo Marko nema bijelih gaća, pa da ne bude na odmet posudi mu gazda Milan.

Kada su onako u kolu zaigrali, a Marku se srce od milja rastopilo kraj glazbe tamburica poviče on:

— Eh, što ću da poletim nebu pod oblake! — U taj čas priskoči gazda Milan, te će sav uplašen uhvativši ga za tkanicu oko pasa:

— More, vrati mi prije gaće, a onda poleti.

LIČANIN I SAPUN

Dodje Ličanin u dućan, da kupi sira. Trgovac mu u zabuni dade sapun mjesto sira. Ličanin, jedući sir koji se silno pjenušio, reče:

— Pjenušija se ti ili ne, ja sam te platija, ja ću te i pojesti.

KOD SLIKARA

Došao Bosanac slikaru, da ga snimi. Kad ga je slikar snimio upita ga Bosanac:

— Ama reci ti meni Švabo, šta košta takva jedna belajska figura?

— Prvi tucet, — reče slikar, — 10 dinara, drugi 9 dinara i t. d. svaki daljnji tucet za jedan dinar jeftiniji.

— E pa, ja! ti meni napravi od šestoga tuceta tri komada, — odgovori mu Bosanac.

OKLADA

— Što je vas dovelo u ludnicu?, — zapitaše nekog ludjaka.

— Oklada, — odgovori ovaj.

— Kako to?

— Ja sam tvrdio da je svijet lud, a svijet je rekao, da sam ja — i oni me nadglasaše.

CIGO I PILIĆAR

Išao Cigo po pijaci i vidje kako se jedna baba pogadja za piliće. Baba stane pilićima prigovarati da su odviše suhi i da ništa nemaju pod krilima žutog. Kad je baba otišla reče Cigo pilićaru:

— Ej ti brate, daj mi jedan dinar, pa ću te naučiti kako će ti se pilići najbolje udebljati?!

Pilićar misleći bog zna što će mu reći i što će ga savjetovati, prista i dade novac.

— Hrani ih svaki dan! — reče Cigo i ode.

LIČANIN U BEČU

Kada se Ličanin Dane nalazio u Beču, svrnu on na ručak u jedan hotel bolje vrsti. Jeo je i pio po domaći, da su mu se prijanju svi ostali gosti čudili. Nu vidjevši da svi gosti hotela, koji su bili djelomice abonenti, djelomice inače redoviti gosti tog hotela, odlaze po ručku, a da ne plate, digne se i on, pa ode. U taj čas skoči pred njega jedan mali konobar, te će mu njemački:

— Sie zahlen!

Dane koji ga nije razumio mirno ga od sebe gurne i pokazujući na vrat reče:

— Ma ni soli više, već mi je vrh grla, — i ode.

LJUBEZNA ŽENICA

Neku su gospodju tužili, što je jednog prolaznika opurila vrućom vodom.

— Ali molim vas lijepo, — reče ona, — to mi morate oprostiti, ja sam tu osobu držala za svoga muža!

SAJMOVI

U HRVATSKOJ I SLAVONIJI

Andrijaševci, 27., 28. i 29. stud. marveni. a 15. kolovoza i 30. stud. robeni.
Andrijevci, 24. ožujka, 5. svibnja. 8. srpnja. 28. kolovoza. 4. listopada. i 9. prosinca godišnji marveni sajmovi, a 8. svibnja i 29. kolovoza godišnji robeni sajmovi.
Babina Greda, 21. trav. i 7. kolovoza marveni, 23. travnja i 10 kolovoza robeni 14. srpnja 15. studenoga.
Badljevina, prva nedjelja iza sv. Iv. Krstitelja i 29. kolovoza.
Bapska-Novak, 20. travnja, prvi i treći dan po Tijelovu. 6. 7. i 8. rujna.
Bakar, 12. do 14. srpnja. 1. i 30. stud.
Banoštar, svake nedjelje.
Banovajaruga, 6. ožujka. 1. svib., 17. kolovoza i 30. studenoga.
Barci, godišnji 26. srpnja
Barna Vel., 7. svibnja.
Bednja, 22. ožujka. 9. svibnja. 14. kolovoza i 28. rujna. tjedni svinjski ponedjeljkom.
Bektež 6. svibnja i 29. rujna.
Belec, 24. trav., na duhovski utorak, 17. lipnja 2. srpnja. 6. kolovoza, 29. rujna i 25. studenog.
Belgrad, srez Crikvenica. 5. kolovoza.
Beravci. 5. srpnja marveni.
Berek. 29. rujna.
Beška, prva nedjelja po Velikoj Gospi, prva nedjelja po Blagovijesti. Tjedni petkom.
Bistra, u četvrtak pred Đurđevom, 26. srpnja i 16. rujna.
Biškupci, 10. svibnja i 22. rujna.
Biškupec, 24. ožujka. 14. kolovoza, 7. rujna i 3. studenoga.
Bizovac. 10. siječnja 19. ožujka, 1. lipnja i 20. rujna.
Bjelopolje, prva nedjelja po pravosl. Spasovu. na pravosl. duhov. ponedjeljak i 26. listopada.
Bjelovar, 18. trav.. 20. svibnja. 17. rujna. 19. list. Mjesečni svakoga prvoga ponedjeljka. Tjedni četvrtkom.
Bobota. 7. i 8. travnja. 3. lipnja. 3. srpnja i 28. kolovoza.
Borovac. 11. stud. s robom.
Bosiljevo, 19. ožujka. utorak po Uskrsu, utorak po Spasovu, ponedjeljak po Vidovu, 26. srpnja. 24. kolovoza, 14. rujna i 15. listopada.
Bošnjaci, 3. trav.. 1. srpnja i 8. stud. marveni. a 11. stud. robeni.
Brckovljani, 15. velj.. 25. ožujka, 30. svib.. 4. srp. 1. i 27. kolov., 29. rujna, 24. listop. i 13. studenog.
Brdovec, utorak po Uskrsu, utorak po Duhovima 8. svibnja, 16. lipnja, 8. srpnja, 1. kolov., 2. rujna i 4. pros.
Bregi, 20. srpnja, i 13. listopada.
Brezovica, na sredoposni ponedjeljak, 11. lipnja i 7. kolovoza.
Bribir, nedjelja po Jurjevu 29. lipnja, nedjelja po Miholju i po Barbari.
Brinje, tjedni ponedjeljkom.
Brod na Savi, tri dana pred pravosl. Blagovijest marveni (1 dan), a na samu pravosl. Blagovijest robeni, tri dana pred sv. Trojstvo marveni (1 dan). a na samo Trojstvo robeni, tri dana pred Porciunkulu marveni (1 dan). a 2. kolov. robeni, 22. stud. marveni. 25. stud. robeni Mjesečni marveni svakog 5. u mjesecu. a tjedni svake subote samo sa papkarima.
Brod na Kupi, 19. ožujka i 23. trav.
Brod na Sutli, 24. velj., 22. ožuj.. 19. trav., 17. svib., 25. lip., 13. srp., 24. kolov. 14. rujna i 30. stud.
Bršadin, 10. trav.. 18. srp. i 21. stud.
Bučica Donja, 17. sij., 25. trav., 13. lip., 5. srp., 29. kol., 18. list. i 8. pros. s robom i marvom.
Budinjak, ponedjeljak po Spasovu, ponedjeljak po Petrovu. ponedjeljak po Rokovu. ponedjeljak prije Male Maše (Gospe).
Budinšćina, 24. trav., 16. svib., 3. i 30. lip. 24. srp., 14. kolov., 29. rujna, ponedjeljak iza anđ. nedjelje, 4. i 29. rujna 25. studenoga.
Buševac, 20. ožujka. dan po Ivanju, dan po apostolima.
Cerna, 17. sij., 10. trav. i 15. kolov. samo robom, 26. do 29. rujna marvom i robom. a 6. prosinca samo marvom.
Cernik (kot. N. Gradiška), godišnji na dan sv. Linarte. prva nedjelja po rim.-kat. Spasovu. 29. lip. i 6. stud.
Cernik (kot. Sušak). mjesečni prvog ponedjeljka u mjesecu. te ponedjeljka koji pada iza 14. dana u mjesecu.
Cetin-grad, 19. ožujka. 30. lip., 16. kol. Tjedni svake subote.
Crikvenica, 15. siječnja. 13. lipnja. 15. kolovoza i prvu nedjelju po Uskrsu.
Crnac, 30. travnja. 19. lipnja i 7. prosinca marveni, a 24. lipnja robeni.
Crnilug, godišnji 29. lipnja.
Cvetković, 27. lipnja i 4. listopada.
Čabar, ponedjeljak pred Duhove, 9. svib.. 30. lip. 5. rujna. i ponedjeljak prije Male Gospe.
Čađavica, 25. siječ., 24. trav. marvenski tri dana prije Spasova, tri dana prije Petrova, 16. kolovoza i tri dana prije Martinja a robeni na Spasovo, Petrovo i Martinje.
Čaglić, tjedni utorkom.
Čalma, 3. lipnja. 19. kol. i 8. stud.
Čazma, 20. velj.. 8. ožuj., 20. trav., 10. lip., 2. i 23 srp. 9. kolov.. 24. ruj., 25. list. 25 stud. i 13. pros. Osim toga održavaju se veliki sajmovi u ponedjeljak poslije sv. Triju Kraljeva i utorak po Duhovima.

Čepin, 8. trav., na drugi dan Duhova i 11. stud., a robni na Duhove i 21. stud., 9. rujna.

Čerević, 20. i 21. srpnja. Tjedni subotom.

Dalj, 5. svib., 30. list., 14. velj.

Daruvar, u subotu pred pravosl. Bijelu nedjelju, 1. trav., u subotu po pravosl. Spasovu, 27. lip., 26. srp., 11. kolov., u ponedjeljak po rimokat. Maloj Gospi. 31. listop. Tjedni subotom.

Davor, 21. velj., 12. srp. i 8. rujna.

Delnice, 24. lipnja, nedjelju poslije 15. listopada. mjesečni svakog prvog četvrtka u mjesecu.

Desinec, na sredoposnu subotu.

Desinić, 25. travnja. 16. lip., 26. srpnja i 18. kolovoza. Tjedni utorkom.

Donja Konjšćina, 13. velj., 20. ožujka, 19. travnja, u subotu iza Tijelova, 5. srpnja, 5. kolovoza, u subotu iza Svih Svetih.

Donja Stubica, 7. sij., 25. veljače, 11. ožujka. 8. trav. 30. lip., 16. srp., 12. kol. 2. i 23. rujna, 21. list., 18. stud., 2. i 23. pros. Tjedni ponedjeljkom.

Donja Voća, u subotu prije sv. Izidora.

Donja Zelina, 18. siječ., 20. trav., 22. svib., 30. lip., 17. kolov., 7. pros. Ako na koji od tih dana padne nedjelja, drži se sajam slijedećeg dana. Svakog petka tjedni svinjski sajam.

Donje Prilišće. u četvrtak po Uskrsu i 6. studenoga.

Donji Lapac, drugi dan pravosl. Duhova. Tjedni srijedom.

Donji Miholjac, tri dana prije sv. Valenta. tri dana prije Cvjetne nedjelje, onog četvrtka. u koju nedjelju pada dan sv. Kilijana. tri dana prije Sv. Miholja tj. 26. rujna. Na ove se dane održavaju marvinski sajmovi, a robni na Cvjetnu nedjelju. na nedjelju poslije sv. Kilijana i na sv. Mihalja. Tjedni četvrtkom. a mjesečni svakog prvog četvrtka u mjesecu.

Donji Rajić, 29. kolov. sa robom.

Dragalić, 29. kolov. sa robom.

Draganići, 25. trav., i ponedjeljak po Martinju u studenom.

Drenovac Slatinski, 7. srpnja i 11. ruj.

Drenovci, 27. rujna marveni, 29. rujna robeni.

Drnje. 24. trav., na duhovski utorak. 9. rujna, Tjedni subotom.

Dubrava, 17. sij., 24. velj., 10. ožujka, 1. trav., 8. svib. 24. lip., 14. srp., 11 kol., 1. i 30. ruj., 15. stud. i 15. pros. Tjedni četvrtkom.

Dubravica, 24. trav., 25. srp. i 24. kol.

Duga Resa, dnevno osim nedjelje.

Dugoselo, 9. sij., 9. velj., 8. ožuj., 14. trav., 8. svib., 27. lip., 26. srp., 14. kolov., 4. rujna. 21. listop. 17. stud., 4. pros. Tjedni ponedjeljkom sa svinjama i teladi.

Dvor, tjedni subotom.

Đakovo, 20., 21. i 22. sij., 24., 25. i 26. trav., 24. 25. i 26. srp., 26., 28. i 29. list. Mjesečni svakog prvog u mjesecu. a ako prvi pada u nedjelju ili blagdan, sajam se drži slijedeći dan. Tjedni svake nedjelje.

Đelekovec, tjedni četvrtkom.

Đulaves, 7. siječ., 6. velj., 13. ožujka. 24. trav., 26. svib., 30. lip., 29. srp., 10. kol., 4. rujna 18. listop., 20. stud., 21. prosinca. Tjedni četvrtkom.

Erdevik, 7., 8 i 9. travnja. 7. i 8. lipnja, 27. 28. i 29. rujna, 27. i 28. list. Tjedni četvrtkom.

Erdut, tjedni petkom.

Farkaševac, 22. svib., 6. kolov., 29. ruj.

Ferdinandovac, 30. svibnja, 29. kolovoza, 6. prosinca.

Feričanci, marveni: 14. ožuj., pet dana prije Duhova. 27. list., a robeni: 19. ožuj., na Duhove. na prvu nedj. iza sv. Stjepana Kralja i 1. stud. Tjedni srijedom. Ako je toga dana državni praznik sajam je dan prije.

Fužine, 13. lipnja.

Gaboš, 5. ožuj., 1. srp., 18. i 19. rujna.

Gaj, 24. velj., 4. trav., 10. svib., 22. lipnja, 21. kolovoza i 25. studenoga.

Galdovo, 12. stud., na četvrtak po Bijeloj nedjelji. 17. kolovoza.

Garčin, 24. ožujka (marveni).

Garešnica, 10. ožuj., 17. svib., 4. lipnja. 30. kol. i 28. listop. Tjedni utorkom.

Gerovo, 25. trav., 16. svibnja.

Glina, 16. svib., 20. rujna, tjedni srijedom.

Gola, 25. siječ., 27. velj., 24. ožujka, 25. trav., 25. svib., 14. lip.,- 27. srp., 29. kol., 27. ruj., 26. list., 30. stud. i 27 prosinca.

Golubinci, 20. svib. 6. rujna i 23. listopada. Tjedni petkom.

Gora, pete nedjelje po rimo-kat. Uskrsu. 26. srpnja. 15. kol., 8. rujna.

Gorjani, 4. i 7. svib., 25. i 31. rujna.

Gornja Bedekovčina, 18. ožujka, 30. travnja, 27. lipnja, 10. srpnja, 28. kolovoza i 21. rujna.

Gornja Rijeka, 10 ožujka, 23. srpnja. Tjedni ponedjeljkom.

Gornja Stubica, 20. ožujka. 24. trav., 3. lip., 8. srp., 5. kolov., 7. listopada i 11. studenoga.

Gornji Kosinj, tjedni nedjeljom.

Gornji Miholjac, 3. trav., tri dana prije pravoslavnih Duhova. 6. kolov. i 12. listopada. (Sa robom uvijek 3 dana kasnije.)

Gornji Rajić, 29. lip. i 21. pros. sa robom. Tjedni srijedom.

Gospić, 1. i 2. svib., 8., 9. i 10. rujna.

Gračac, na pravosl. Spasovo. Tjedni subotom.

Gradec, ponedjeljak po Glušnici, ponedjeljak po Spasovu 30. lipnja, ponedjeljak po Uzvišenju sv. Križa i 13. prosinca.

Gradina, 21. srpnja i 20. listopada.

Gradište, 3. listop. marveni. a 4. listop. robeni, na Spasovo robeni.

Grižane, 11. studenoga.

Grubišnopolje, 13. siječ., 10. velj., 20. ožujka 10. travnja. 1. i 15. lipnja, 10. srp., 18. rujna, 4. list. i 15. prosinca marveni. Tjedni ponedjeljkom.

Gudovac, 20. lipnja i 29. kolovoza.

Gundinci, 21. velj. i 27. lip. marveni, a 24. velj. i 30. lipnja robeni.

Gunja, 15. kolovoza samo robeni.

Hercegovac, 3. veljače, 19. kolovoza Mjesečni prvog četvrtka u mjesecu.

Hrastovica, Duh. utorak i 24. kol.

Hrašćina-Trgovišće, godišnji marveni na cvjetni petak, 4 i 27. svibnja. 27. lipnja. 26. srpnja. 21. kol., ponedjeljak po imenu Marije. 4. listop. i 3. stud. Tjedni svinjski ponedjeljkom.

Hrtkovci, tjedni nedjeljom, 1. travnja, 16. lipnja 29. rujna.

Humski Brod, 24. velj., 21. ožujka, 24. trav., 22. i 26. svib., 12. srp., 24. kol., 14. rujna, 30. studenoga. Mjesečni svakog 1. petka.

Ilača, 12. ožujka, 29. lipnja i 18. listopada marvom. a 25. srpnja robom.

Ilok, 24. trav., 13. lip., 2. kol., 23. list. Tjedni petkom i nedjeljom.

Inđija, 16. velj., 22., 23. i 24. travnja, 1., 2. i 3. lipnja 19. kolov., 26., 27. i 28. rujna. 17., 18. i 19. pros. Tjedni svake nedjelje.

Irig, dva dana prije pravosl. Teodora. u petak prije pravosl. Duhova, 26., 27. i 28. kol. Tjedni nedjeljom.

Ivanec, 5. siječ., 15. velj., 2. i 27. svib., 21. srp., 29. kol. Mjesečni svake prve srijede po prvom u mjesecu.

Ivanić-grad, 5. sij., 15. velj., 12. ožuj., 24. trav., 15. svib., 30. lip., 12. srp., 29. kol. 22. rujna 4. list., 6. stud. i 21. prosinca. Ako godišnji sajam pada u nedjelju ili na državni blagdan, onda se drži slijedeći dan. Tjedni svinjama i robom svake subote.

Ivankovo, 14. veljače. 10. lipnja, 14. rujna i 11. studenoga.

Ivanska, 18. trav., 25. lip., 10. prosinca.

Ivanovoselo, 4. svibnja i 29. kolovoza.

Jalžabet, 10. sij., 28. trav., 14. svib., u ponedjeljak pred Duhovima, 20. srp., 16. kol., 15. list., 19. stud. i 11. prosinca. Ako je u te dane nedjelja ili blagdan. održaje se sajam slijedeći dan.

Jamena, svakog prvog četvrtka u mjesecu sa marvom.

Jamnička Kiselica, u utorak po sv. Trojstvu, 15. i 16. kolovoza.

Jarmina, 16. listopada.

Jasenovac, 16. kol., 8. stud. sa marvom. a 7. srp., 15. kol. 8. rujna i 6. pros. sa robom. Tjedni utorkom

Jasenovački Jablanac, 2. kolovoza sa robom.

Jastrebarsko, 6. i 7. siječnja, 5. i 6. lip., 16. i 17. srp., 9. rujna, 6. i 7. prosinca. Tjedni ponedjeljkom.

Jelenje, 29. rujna i 11. studenoga.

Jurovski Brod, u ponedjeljak pred Josipovom, u ponedjeljak pred Duhove i u ponedjeljak pred Malu Gospu (Mašu).

Kalinovac, 14. veljače i 29. travnja.

Kalje, svakog 1. četvrtka iza 15. u mjesecu.

Kamanje, 4. sij., 18. ožuj., 30. svib., proštenje u nedjelju iza Male Gospe. a sajam u ponedjeljak iza proštenja.

Kapela, 20. travnja. 9. svibnja, 13. lip., 22. i 23. srpnja. 12. rujna.

Kaptol, 22. lipnja. a 29. lipnja sa robom, 16. svibnja, 24. kolovoza marveni. Tjedni svakog utorka.

Karlovac, na Miholjice, 15. lipnja, 25. srpnja. na Miholjice 28. rujna, 21. prosinca. Tjedni petkom.

Kastav, 20. siječnja. 22. svibnja. prvu nedjelju listopada i 13. prosinca. Mjesečni marveni sajmovi u prvu subotu u mjesecu. a ako na taj dan pada koji veliki blagdan. onda u narednu subotu.

Kašina, 14. veljače, ponedjeljak poslije rimo-kat. Vidova i 24. kolovoza.

Kešinci, 7. ožujka, 13. lipnja marveni. 15. lipnja robeni i 9. kolovoza marveni.

Klanjec, 16. sij., 27. velj., 14. ožuj., 8. svib., 12. lipnja, 3. srp., 14. kol., 25. rujna, 6. stud. i 18. pros. Tjedni svinjski subotom.

Klenak drugi i treći dan pravoslavnog Uskrsa. drugi i treći dan pravosl. Duhova, na pravosl. Petrov dan. 12. lipnja.

Klenovnik, 2. travnja. 3. lipnja i dan po sv. Trojstvu.

Klinča-selo, 13. trav., 22. lip., 11. rujna i 14. prosinca.

Kloštar, 28. velj., 21. ožujka. 8. svibnja. 8. lipnja. 5. srpnja i 3. listopada.

Kloštar-Ivanić, 4. siječnja. 3. veljače. 27. ožujka, 15. travnja. 2. i 29. svib., 26. lip. 16. kol., 9. rujna, 26. list., 20. stud. i 9. prosinca. Ako je na te dane veliki blagdan onda se slijedeći sajam drži drugi dan.

Kobaš, 14. kolovoza marveni. a 15. kolovoza i na prvu nedjelju mjeseca listopada robeni sajmovi.

Komin, 7. siječnja. 10. ožujka. ponedjeljak po Kraljevu, 30. rujna, 20. stud. Tjedni četvrtkom.

Konjšćina dol., godišnji rogatim blagom i konjima. 20. ožujka. subote po Tijelovu 1. i 6. srpnja.

Koprivnica, 5. siječnja (trikraljski), 3. veljače (blaževski). 26. ožujka (Sadovenica) 19. travnja (apolonijski), 4. svibnja (florijanski). 13. lipnja (sv. Antun). 2. srpnja (Srpnica). prvi četvrtak u kolovozu 12. rujna (marijanski). 28. listopada (šimunski). 17. studena (Grgurski). 7. prosinca (nikolinjski). Tjedni ponedjeljkom sa svim vrstama stoke.

Korenica. tjedni subotom.

Koritna (opć. Semeljci), 9. svibnja i 5. listopada marveni.

Kostajnica. 19. ožujka. 13. lipnja, 26. srpnja 19. kolovoza 21. rujna i 21. studenoga. Tjedni ponedjeljkom.

Kostel, 15. ožujka, 10. svibnja, 8. srpnja, 22. kolovoza. 12. rujna i 1. listopada.

Koška, na nedjelju iza Male Gospe. 30 rujna. 23. listopada.

Kraljevec. 9. trav., 8. lip., 21. rujna i 21. pros. Tjedni četvrtkom.

Kraljev Vrh, u subotu po Uskrsu. u subotu po Tijelovu, u subotu po Ladislavu 7. kolovoza, u subotu po Miholju.

Krapina, na 3. veljače, 30. ožujka, 6. i 16. svibnja. 27. lipnja. 17. srpnja, 14. kol., 11. i 29. rujna, 11. stud. i 7. pros. Mjesečni svaki 1. četvrtak u mjesecu. ali ne na 1, od mjeseca. Tjedni četvrtkom.

Krapinske Toplice, 14. veljače. 7. ožuj. 1 kvatr. utorak. 24. trav., 2 kvatr. utorak. 6. velj., 6. stud., 4. kvatr. utorak i 19. prosinca. Mjesečni svake prve subote u mjesecu. Tjedni subotom.

Krapje, 4. svibnja. 13. lipnja. 29. kolovoza.

Kravarsko, 1. ožuj.. 24. trav., (u ponedjeljak po Bijeloj nedjelji), 13 lipnja 24. kolovoza 15. rujna i 2. list.

Križ, 22. svibnja, 13. lipnja, 31. srpnja, 15. rujna, a mjes. svaki drugi pon. u mjesecu.

Križevci, 20. siječnja (Fabijanovo). 14. veljače (Valentinovo). u ponedjeljak po Cvjetnici. 3. svibnja (Križevo), trojački utorak, 27. lipnja (Ladislavovo) 18. srpnja (dan po Aleksijevu), 2. kol. (Porciunkula), 28. kolovoza (Augustinovo), 14. rujna (jesenskó Križevo). 18. listopada (Lukovo), 11. studenoga (Martinje) 29. studenoga i ponedjeljak prije Božića. Tjedni svinjski subotom.

Križovljan-Cestica, 26. ožujka, dan iza Spasova. 12. kolovoza i 15. rujna.

Krk, 10. kolovoza.

Krmpote, 25. srpnja.

Krstinja, svake srijede.

Kruševica. 5. rujna marveni.

Kukujevci, dva dana prije sv. Trojstva i na sv. Trojstvo, 20. srpnja, 16. listopada.

Kukunjevac, 3. lipnja. na sv. Petku robom.

Kupinec, 25. veljače. 30. ožujka, 24. lipnja. 28. kolovoza

Kupinovo, 12. kolovoza, 16. studenoga.

Kutina, 4. svibnja. 29. lip.. i 12. kol. Tjedni srijedom. a mjesečni svake 1. srijede.

Kutjevo, 24. veljače marveni. 2. srpnja marveni i robeni. 1. rujna marveni, 8. rujna robeni. Tjedni subotom živežnim i poljoprivrednim namirnicama.

Kuzmin, na pravosl. Lazarevu subotu marvom i robom 12. srpnja sa marvom. 14. srpnja sa robom. 11. rujna i 14. stud. marvom i robom.

Laćarak, 24. i 25. srpnja.

Lasinja, 19. ožujka, 18. travnja, 22. svibnja, u subotu po Spasovu, 20. srpnja 22. kolovoza. 19. studenoga. (Ako dani 18. travnja i 22. kolovoza padaju na nedjelju tada se dotični sajmovi drže prvi ponedjeljak po Markovu. dotično po Kraljevu. — Tjedni ponedjeljkom.

Ledenice, prve nedjelje iza 16. srpnja.

Lekenik, 15. svibnja. na ponedjeljak po sv. Trojstvu 5. srpnja i 29. rujna.

Lepoglava, 26. ožujka. 14. listopada.

Levanjska Varoš, 19. ožujka.

Ležimir. tjedni sajam subotom.

Ličko Petrovo Selo, 13. srpnja, tjedni utorkom.

Lipik Buč, 2. veljače. 6. svibnja. 4. listopada.

Lipovljani, 19. ožujka, 25. travnja (marvom). 8. lipnja. 20. srpnja, 30. kolovoza (marvom). 15. listopada i 8. prosinca.

Ljubešćica, 17. siječnja, 24. velj., 19. ožuj., na Uskrsni utorak, četvrtak po Duhovima. 13. lipnja, 2. i 15. srpnja 6. i 24. kolovoza, 21. rujna, 28. listopada, 30. studenoga. Ako sajam pada u praznik, drži se u slijedeći radni dan.

Lobor. 27. srpnja, 7. rujna.

Lokve, 25. stud. i prvu nedjelju po Duhov.

Lonja, na treći dan Duhova sa robom.

Lovas, 9., 10. i 11. studen. Tjedni srijedom.

Lovinac. tjedni utorkom.

Ludbreg, 25. velj. 8. trav., 1. svib., 14. lip.. 15. srp. 14. list., 11. stud. i 16. prosinca. Tjedni sajam srijedom.

Ludina, 9. svibnja. 5. srpnja, 3. kolovoza, 4. rujna.

Luka, 13. ožujka. 1. i 22. svibnja. 22. lipnja, 22. srpnja 17. kolovoza, 9. i 29. rujna, 18. listopada na dan sv.

Luke. 11. studenoga na Martinje. (Padne li na koji dan nedjelja ili blagdan, sajam se obdržava slijedeći dan). Tjedni petkom svinjski.

Lukač, 13. ožujka. 20. kolovoza. 18. listopada.

Lupoglav, 4. kolovoza i 20. listopada.

Mače, 21. travnja. 10. svibnja, 16. lipnja, 16. kolovoza. 4. listopada. 18. listopada. 4. studenoga. Tjedni subotom.

Madžarevo, 12. ožujka. 25. travnja, 16. lipnja, 22. srpnja. 10. kolovoza, 30. rujna. Ako sajam padne na nedjelju ili blagdan. održat će se slijedećeg radnog dana.

Maja, treće nedjelje po Uskrsu i 20. srpnja.

Mali Bukovac, u srijedu prije Spasova. 20. lipnja i 4. list., 25. stud. Mjesečni zadnje subote u mjesecu.

Marija Bistrica, »Grgurovski« u ponedjeljak po Grgurovu, »Bjelonedjeljski« u četvrtak po Bijeloj nedjelji. »Tijelovski« u ponedjeljak po Tijelovu, drugi dan »Božjeg lica« — 7. kolovoza. drugi dan »Male Gospe« — 9. rujna, »Katarinski« u ponedjeljak po sv. Katarini.

Markušica, 25. ožujka, 12. travnja, 1. rujna i 12. listopada

Martinci (Srijem), 20. i 21. svibnja marveni, 27. listopada. Tjedni srijedom.

Martinska Ves Desna. 19. ožujka i 12. studenoga.

Maruševac, 13. svibnja. 30. lipnja. u ponedjeljak poslije sv. Čisla 17. srpnja.

Medak, tjedni utorkom.

Međurić, 2. veljače. na rimo-katoličko Spasovo, 6. kolovoza, 14. rujna, 1. studenoga i Cvjetnu nedjelju.

Miholjanec. 29. rujna.

Miholjec, 12. lipnja. 22. srpnja, 29. kolovoza i 29. rujna

Mihovljan, 4. siječnja 13. veljače, dan pred Glušnom nedjeljom. 1. trav., 12. lipnja i 27. rujna. Tjedni svinjski ponedjeljkom.

Mitrovica. 20.. 21 i 22. ožujka, 4., 5. i 6. svibnja. 26. i 27. lipnja, 31. srpnja 1. i 2 kolovoza, 19.. 20. i 21. rujna 29., 30. i 31. listopada. Tjedni petkom i nedjeljom.

Mohovo (Srijem). 28. lipnja godišnji.

Molve, 24. veljače i 25. studenoga. Tjedni utorkom.

Morović, 5. i 6. srpnja, 13., 14. i 15. kolovoza. Tjedni srijedom.

Mrkopalj, 1. svibnja, 10. kolovoza. nedjelja poslije 8. rujna.

Nart, 13. svibnja.

Našice, 5. i 10. ožujka, 8. i 13. lipnja, 10. i 15. kolovoza. 25 i 30. studenoga. Tjedni nedjeljom. (Sajmovi na 10. ožujka, 13. lip., 15. kol. i 30. stud. sa robom).

Nikinci, 15. svibnja, 12 lipnja i 15. rujna.

Nijemci, 18. travnja i 10 listopada marveni i robeni, a 23. i 24. studenoga samo marveni te 25. stud. robeni.

Nova Bukovica. 13. kolovoza.

Nova Gradiška, 25. ožujka. 21. kolovoza, 1. studenoga. na pravosl. Duhove. Tjedni subotom.

Nova Kapela, 24. veljače, osmu nedjelju po Duhovima. 12. kolovoza, u rujnu na svetac »Ime Marija«. (Sajmovi robom). Tjedni petkom.

Nova Pazova, 23.. 24. i 25. ožujka. — Tjedni srijedom.

Nova Ves Petrijanečka, 6. travnja, 24. studenoga.

Novigrad (srez koprivnički), 10. siječnja, 14 veljače, 19. ožujka, 9. travnja, 15. svibnja 24. lipnja. 15. srpnja, 12. kolovoza, 14. rujna. 7. listopada. 4. studenog. 4. prosinca. Tjedni svinjama i telićima svakog petka.

Novi Marof. 15. travnja, 14. svibnja, 31. srpnja. 9. rujna. 14. listopada, 6. prosinca. Ako koji sajam padne na nedjelju ili blagdan, održat će se slijedećeg radnog dana. Tjedni svinjski svake srijede

Novi Mikanovci, od 15. do 21. kolovoza marveni, a 24. kolovoza robeni.

Novi Slankamen, tjedni subotom.

Novi Vinodolski, 20. siječnja, 1. svibnja. 22. srpnja i 13. prosinca.

Novska, 20. siječnja. 25. ožujka, 15. lipnja. 18. listopada. Tjedni ponedjeljkom s marvom.

Nuštar, 10. siječnja marveni. 11. ožujka marveni. 19. travnja marveni. u četvrtak prije rimo-kat. Duhova, a na Duhove robeni 23. srpnja marveni, a 26. srpnja robeni, 24. kolovoza marveni 28. rujna i 4. studenoga marveni. Nuštarski su sajmovi osobito na glasu.

Ogulin, tjedni srijedom.

Okić, 10. rujna.

Okućani, 20. siječnja, 8. svibnja, 13. srpnja. 8. studenoga. te na pravosl. Cvjetnicu i Blagovijest sa robom. Tjedni petkom.

Orahovica, 28. siječnja, 2. veljače. 28. travnja. 3. svibnja. 16. i 21. rujna, 20. i 25. studenoga (2. velj., 3. svib., 21. rujna i 25. studenoga sa robom).

Oriovac, 13. lipnja marveni, 5. stud. i 14. nedjelju po Duhov. marveni i robeni.

Orolik (Srijem) 28. kolovoza.

Oroslavlje, tjedni četvrtkom.

Orubica, 20. srpnja (robom).

Osijek, Fabijanski 16. i 27. siječnja, Đurđevski 22. i 23. travnja. Erazmovski 31. svib. i 1. lipnja. Ilijinski. 18. i 19. srpnja. Lučinski, 16. i 17. listopada, Katarinski. 23. i 24. studenoga. Mjesečni svakog prvog petka u mjesecu. Tjedni marveni sajmovi svakog petka. Tjedni živežni sajmovi svake srijede, petka i subote.

Ostrovo, 5. i 6. srpnja.
Otočac, tjedni srijedom.
Otok, 18. ožujka. 11. lipnja marveni, a 13 lipnja robeni. Svakog prvog četvrtka u mjesecu marveni. Tjedni subotom.
Otruševac, vidi Podvrh!
Ozalj, 25. veljače. i 25. lipnja.
Pakrac, 2. siječnja. drugi dan pravosl. Duhova. 2. kolovoza i 21. rujna. Tjedni četvrtkom.
Pakračka Poljana, 15. lipnja.
Perušić, tjedni četvrtkom.
Petaki, na Markovo. 23. travnja i prvi ponedjeljak po Martinju u studenom.
Peteranec, 30. ožujka i 5. kolovoza, u koliko pada u nedjelju, ima se obdržavati slijedeći utorak.
Petrijanec, 4. i 16. svibnja. ponedjeljak po Petrovu. 6. srpnja. 7. kolov.. 4. i 28. rujna.
Petrijevci, 21. travnja i 23. kolovoza.
Petrinja, na Veliki Petak, na petak poslije Tijelova. 10. kolovoza i 21. prosinca. Tjedni utorkom.
Petrovaradin, 14. i 31. lipnja.
Petrovsko, na Petrovo i 25. kolovoza.
Pisarovina, prvog utorka u mjesecu.
Pisarovinska Jamnica, 17. siječnja, u utorak po Uskrsu.
Pitomača, 16. lip. Mjesečni svake prve srijede. Tjedni srijedom.
Pivnica, 20. kolovoza i 10. stud. marveni.
Plaški, tjedni subotom.
Plešće. 10. svibnja i 1. kolovoza.
Plešivica, na Đurđevo i nedjelju po Uskrsu.
Pleternica, 14. veljače, 1. svibnja, 25. srpnja. 21. rujna i 6. prosinca. Tjedni srijedom.
Podgajci Podravski, 17. travnja, 16. lipnja i 25. listopada.
Podgorač, 15. veljače marveni i robeni. 11. svibnja marveni, 16. svibnja robeni, 5. kolovoza marveni i robeni zajedno 6. studenoga marveni, a 11. studenoga robeni.
Podgora, na ime Marijino.
Podravska Moslavina 10. siječnja, 1. ožujka, tri dana prije mladog Uskrsa, tri dana prije Male Gospe i 18. listopada. Na ove dane obdržavaju se marveni sajmovi. a robom na mladi Uskrs i Malu Gospu.
Podravske Sesvete, 24. lipnja i 2. studenoga.
Podravski Novigrad, 14. veljače. 19. ož.. 15. srpnja. 12. kolovoza. 4. prosinca. Mjesečni svakoga prvoga petka u mjesecu. Tjedni svakog petka.
Podvinje, 25. ožujka i 10. lipnja.
Podvrh (kod Kapele sv. Križa u Otruševcu) ponedjeljak pred pokladnim utorkom, na Grgurovo, na dan po Spasovu, u četvrtak po Duhovima, na dan sv. Ivana Krstitelja, u četvrtak po imenu Marije.
Pokupsko, 10. svibnja. 15. i 30. lipnja, 25. srpnja. 10. i 29. rujna. Mjesečni svake prve subote u mjesecu.
Poljana, 16. lipnja
Popovača, 17. ožujka. 22. svibnja. 21. lipnja 24. kolov.. 13. list. (Ako je toga dana blagdan. sajam se održava slijedeći dan). Mjesečni prve subote u mjesecu. (Ako je toga dana blagdan, sajam se održava slijedeće subote). Tjedni subotom osim 1. u mjesecu.
Požega, u siječnju 8 dana pred Antunovo (ukoliko je taj dan nedjelja, onda u ponedjeljak) s marvom. a na Antunovo 17. siječnja s robom, u ponedjeljak pred Cvjetnicu s marvom, a na Cvjetnicu s robom, u ponedjeljak pred Duhove s marvom, a na Duhove s robom; 8 dana pred sv. Lovrinca u kolovozu s marvom (u koliko je taj dan nedjelja. onda u ponedjeljak). a na sv. Lovrinca s robom, 8 dana pred Tereziju s marvom (u koliko je taj dan nedjelja, onda u ponedjeljak) a na sv. Tereziju 15. listopada s robom. Mjesečni se sajmovi održavaju svakog prvog ponedjeljka u mjesecu a tjedni svakog četvrtka.
Pregrada, 22. veljače, 13. ožujka, 8. svibnja. 12. lipnja 31. srpnja. 14. kolovoza, 16. listopada i 7. studenoga.
Prezid, 29. travnja. 15. lipnja i ponedjeljak po sv. Krunici.
Prilišće Donje, Glušni utorak i 1. ponedjeljak po Sv. Magdaleni.
Privlaka. 25. siječnja, 7. svibnja i 18. listopada.
Prišlin, 18.. 24. i 30. lipnja. 5. srpnja.
Rača, 25. travnja, 30. lipnja. 12. i 13. srpnja. 25. kolovoza. 21. i 22. rujna.
Radoboj, na prvu srijedu iza Bijele nedjelje, na četvrtak pred sv. Trojstvo i 20. kolov.
Rajevoselo. 19. i 20. srpnja. 30. studenoga.
Raić Donji, 19. kolovoza s robom.
Raić Gornji. 29. lipnja i 21. prosinca.
Rakovica, ponedjeljkom.
Rasinja, godišnji 24. veljače. 21. lipnja. 16. rujna i 4. prosinca.
Raven, 15. svibnja. 24. kolovoza.
Ravnagora, 24. kolovoza i 15. listopada.
Retkovci, 10. rujna marveni. a 12. rujna robeni.
Ribnik. prvog ponedjeljka u mjesecu.
Rtić kraj Lukovdola (kot. Vrbovsko). u drugu nedjelju poslije Miholja.
Ruma, 12. veljače. 23. travnja, 11. lipnja, na pravosl. Petrov dan 10. srp., 10. kolovoza. 21. prosinca. Tjedni subotom.
Ruševo, 26. ožujka i 15. rujna.
Samarica (općina Berek). 4. svibnja.
Samobor, godišnji 14. veljače, 20. ož., 14. trav. na Veliki petak. 22. svibnja, 28. srpnja. 10. kolovoza. 29. rujna i 21. prosinca. Tjedni subotom.
Selce, godišnji 18. listopada i 24. studenoga 10. siječnja. 5. travnja.
Semeljci, 5. travnja 10. srpnja i 4. rujna marveni, a 8. rujna s robom.

Senj, tjedni sajam četvrtkom.
Sesvete Podravske. 24. lipnja. 2. studenoga.
Sesvete Požeške, 1. studenoga s robom,
Sesvete (kot. Zagreb). 11. ožujka, na Urbanovo. 25. svibnja, na Mariju Magdalenu, 22. srpnja i 2. studenoga.
Severin, 18. travnja. 24. lipnja i 16. kolovoza.
Sikirevci, 16. ožujka marveni i 19. ožujka robeni. 16. svibnja marveni i robeni.
Sisak, 5. siječ., 24. veljače, 25. ož.. 13. trav. 3. i 25. svib., 23. lip.. 22. srp., 6. kol., 14. rujna 14. list.. 19. stud i 6. pros. Tjedni četvrtkom svinjama.
Skrad, 13. lipnja.
Slatkovci, 20 kolovoza.
Slatina, 18. i 19. ožujka. 9. srpnja, 31. kolov.. 16. prosinca s marvom. a 21. ožujka 12. srpnja. 1. rujna i 19. prosinca sa robom. Tjedni petkom.
Slatinski Drenovac, 7. srpnja i 11. ruj.
Slunj, tjedni četvrtkom.
Sokolovac, godišnji 15. svibnja. 13. srp., 25. kolovoza, 22. rujna. Tjedni utorkom.
Soljani, 29. lipnja marveni. 27. rujna robeni.
Sopje, 15. lipnja.
Sotin. god. u subotu i nedjelju po rkt. Spasovu, 1. i 18. listopada.
Sošice, god. 8. travnja, 7. svibnja. 16. lipnja i 13. srpnja. Mjesečni svake prve subote u mjesecu.
Srb, tjedni petkom.
Srp. Kapela, 23. svibnja. 6. kol.. 29. rujna.
Srijemski Karlovci, god. 2.. 3. i 4. rujna, 2. 3. i 4. prosinca. Tjedni subotom.
Stara Gradiška, 16. kolovoza, 29. rujna.
Stara Pazova, 31. srpnja. 1. i 2. kolov.., 30. i 31. listopada i 1. studenoga. — Tjedni četvrtkom.
Stara Ploščica, 26. srpnja.
Stara Subocka, 2. srpnja.
Stari Jankovci. godišnji 13. i 14. kolovoza.
Stari Mikanovci, 1. travnja, 9. veljače, 20. svibnja, 21. rujna marveni.
Stari Slankamen, godišnji 27., 28. i 29. lipnja.
Staro Topolje, 30. lipnja marveni.
Stenjevec Donji, 26. ožujka. 18. lipnja. 16. kolovoza.
Stipernica, u četvrtak po Josipovu, u četvrtak po Miholju. u četvrtak po Svim Svetim.
Stupnik, 17. svibnja.
Suhopolje. marveni sajmovi jesu 15. trav., 15. svib., 5. lip., 14. kol.. 25. list. i 24. stud., a robni uvijek prve nedjelje iza marvenoga, samo iza marvenoga sajma u kolovozu je robeni uvijek 15. kolovoza. Tjedni sajam subotom.
Sunja, 19. ožujka. nedjelja pred Ivanjem u lipnju, 22. srpnja. 29. rujna, tjedni petkom.
Surčin, 19. ožujka. 21. rujna. Tjedni ponedjeljkom.
Sušak, 14. do 16. kol., 7. i 8. rujna robeni.
Sv. Helena Koruška, 3. veljače. 21. ož., 1. i 22. svibnja 5. lipnja. 26. srpnja, 10. kolovoza. 26. rujna. 25, studenoga.
Sveta Jelena Daramalj, utorak po Uskrsu. utorak po Duhovima, 25. srpnja 17. kolovoza. 10. rujna.
Sv. Marija Magdalena. u nedjelju iza 22. svibnja.
Sveti Ivan Zelina. 27. ožuj.. 13. trav., 26. svib., 16 i 26. lip. 14. kol., 7. rujna i 30. stud. Tjedni subotom.
Sv. Ivan Žabno, 11. siječ., 8. velj.. 1. ožuj., 15. trav.. 16. svib. 24. lipnja, 6. srp.. 25. kolov., 23. ruj.. 11. list., 22. stud., 30. pros. Ako je koji dan od tih dana nedjelja, sajam se drži u ponedjeljak.
Sveti Križ Začretje, vidi Začretje!
Sv. Kuzma, 27. rujna. Tjedni petkom.
Svibovec, 19. kolovoza.
Svilaj, na kat. Spasovo marveni. na ime Marije sa robom. a tri dana pred tim s marvom 17. srpnja marveni.
Šamac, 21. lipnja marveni, 29. lipnja robeni. 3. prosinca.
Šandrovac, 2. srpnja i 8. prosinca.
Šid, 10., 11. i 12. velj., 17., 18. i 19. ožujka. 30. i 31. list.. 1. stud.. 10.. 11., 12. i 13. prosinca. Tjedni svake subote rogatim blagom i konjima.

Šimanovci, 5., 6. i 7. trav., 6., 7. i 8. stud. Tjedni svaki utorak.
Širokopolje, 12. ožujka, 28. rujna.
Šišljavić, u srijedu pred Josipovom, 14. lip., 7. kolov. 6. listopada.
Šljivoševci, 28. travnja, 15. listopada samo marveni.
Špišić Bukovica, 10. ožujka, 10. svib., prvu nedjelju poslije sv. Ivana Krstitelja 30. rujna.
Štefanje, 9. trav., 21. kol., 19. stud., na dan poslije 7 žalosti Bl. Dj. Marije i na ponedjeljak poslije 15. lipnja.
Štitar, 24. ožujka, 18. rujna marveni, a 21. rujna robeni.
Štivica, 6. siječnja i 22. srpnja.
Taborište, 29. lipnja.
Tomašica, 23. lip., na Žalosni petak.
Topolovac, 25. siječnja, ponedjeljak po Cvjetnici, 24. lipnja, 20. srpnja, 29. kolovoza, 18. listopada i 30. stud.
Topolje st., 30. lipnja.
Topusko, tjedni utorkom.
Tovarnik, 25. ožujka, 15. lipnja, 22. i 23. kolovoza i 20. rujna.
Trgovišće, na Cvjetni petak, 4. svib., 28. lip., 26. srp., 21. kol., dan po Imenu Marijinu i 4. listopada.
Tribalj, 2. srpnja.
Trnovitica, 22. srpnja.
Trojstvo, 16. ožujka, na dan po rimokat. sv. Trojstvu, 21. kolovoza, 25. rujna, 15. listopada i 16. studenoga.
Trpinja, 22. ožujka 28. lipnja, 19. kolovoza i 27. listopada.
Tuhelj, 28. ožujka, 3. svibnja, 16. kolovoza na dan sv. Roka, 16. listopada na dan po Terezijinom.
Udbina, u subotu pred god. sv. Čisla. Tjedni ponedjeljkom sa marvom.
Uljanik, 8. srp., 29. rujna. Tjedni ponedjeljkom za svaku vrst robe.
Vališselo, vidi: Cetingrad.
Valpovo, 21. velj., 5. svib., 21. lip., 21. kol. i 5. pros. marvinski, a 24. velj., 5. svib., 24. lip., 24. kol. i 8. pros. sa robom. Tjedni srijedom.
Varaždin, 20 siječ., 18. velj., na dan iza Gluhe nedjelje i 24. travnja Đurđevski, na Bernardovo, 20. svibnja. Na Ivanje 24. lipnja, na Jakobovo, 25. srpnja, na Ljudevita kralja, 25. kolov., na Tomu Vilanjskog, 18. ruj., na Franju Borgia, 10. list., na Markovo 5. stud. i na Tomaševo 21. pros. Tjedni četvrtkom i subotom.
Varaždinske Toplice, ponedjeljak prije sv. Matije u veljači, 20. ožujka, ponedjeljak iza sv. Filipa i Jakova u svibnju, ponedjeljak iza sv. Ivana Nepomuka u svibnju, ponedjeljak iza Tijelova, ponedjeljak iza sv. Ćirila i metoda, ponedjeljak iza Križeva u rujnu, ponedjeljak iza Martinja u studenom. Tjedni subotom.
Varoš, 20. srpnja i 9. rujna.
Velika, 24. travnja, 14. kol., i 11. stud.
Velika Gorica, 4. siječnja, ponedjeljak po Svijećnici utorak prije Josipova, 1. svib., ponedjeljak po Tijelovu, 21. srp., 10. kol., ponedjeljak pred Malom Mašom (Gospom), 21. rujna, 16. list., 16 stud. i 14. pros. Tjedni četvrtkom.
Velika Kopanica, marveni 14. siječ., robeni 17. siječ., marveni u srijedu pred Trojstvom, robeni na Trojstvo, 29. rujna i 25. studenoga.
Velika Pisanica, 26. ožujka, 10. lipnja i 27. rujna.
Veliki Bastaji, 8. svibnja, 19. listopada. Marveni utorkom.
Veliki Grđevac, 9. svibnja, 24. srpnja. Tjedni petkom sa marvom.
Veliki Poganac, 7. svibnja, 27. rujna.
Veliki Zdenci, 2. siječ., 15. velj., 15. ožuj., 15. svib., 15. kolov., 15. list., 15. stud. i 10. pros. Ako u te dane pada blagdan, sajam se drži slijedeći dan. Na ove se sajmove dovodi mnogo rogatog blaga i konja.
Veliko Trgovišće, 21. velj., 19. trav., 30. svib., 20. lip., i 2. kol. Tjedni mješoviti svakog 1. utorka u mjesecu.
Vera, 2 dana prije pravosl. Duhova, 26. veljače i 11. rujna.
Vidovec, 10. lipnja i 1. rujna.
Viduševac, treće nedjelje po Uskrsu i na anđeosku nedjelju.
Viljevo, 17. srpnja i 28. listopada.
Vinica, u prvi ponedjeljak iza proljetnih kvatra, ponedjeljak po Markovu, prvi četvrtak po Tijelovu, prvi ponedjeljak po Kraljevu, prvi ponedjeljak po jesenskim kvatrima, 6. prosinca. (Ako je nedjelja, onda slijedeći dan).
Vinkovci, 30., i 31. siječ., 13., 14., 15. i 16. svib., 3., 4., 5. i 6. kolov., 29. list. Tjedni nedjeljom i četvrtkom.
Virje, 20. siječ., 4. trav., 1. svib., 21. lipnja, 25. srpnja, 18. kol., 21. rujna, 11. stud. Mjesečni svake 3. subote u velj., ožuj., listop. i prosincu. Tjedni subotom.
Virovitica, ,2. siječ., marvinski i robeni, 5. siječ. robeni, 24. i 29. ožuj., 27. trav. marvinski i robeni, 1. svib. robeni, 13. lip., 29. srp., 2. kol. robeni, 17. i 21. rujna robeni, 23. listop., 21. pros. robeni. Mjesečni sajam svakog drugog četvrtka u mjesecu, a tjedni svakog četvrtka.
Vivodina, 1. svib. i 11. kolov. Mjesečni u ožujku, travnju, lipnju, srpnju, rujnu i listopadu drugog četvrtka iza 15. u mjesecu.
Voćin, 25. ožujka, 20. srpnja i 4. listopada, 15. studenoga marveni.
Vodinci, 1. svibnja i 4. listopada.
Vojakovac, 31. svibnja, 28. listopada.
Vojnić, tjedni četvrtkom.
Vrbanja, u petak pred ime Marijino marveni, a na ime Marijino robeni vašar.
Vrbica, 29. lipnja, 2. srpnja s robom.
Vrbovec, 30. siječ., 21. velj., 20. ožuj., 25. trav., 4. svib., 16. lipnja, 5. srp., 5. kol., 21. ruj., 16. list., 3. i 28. studenoga, 29. prosinca. Tjedni utorkom sa svinjama i teladi.

Vrbovsko, 11. studenog.
Vrbnik, 27. lipnja marveni.
Vrginmost, 7. svibnja, 5. kolov., prvog četvrtka po pravosl. sv. Jurju i četvrtak po pravosl. sv. Iliji. Tjedni četvrtkom.
Vrpolje, 4. siječnja marvom, 11. veljače marvom i 14. veljače robom, 12. travnja marvom, 24. lipnja marvom, 12. rujna marvom i 15. listopada marvom.
Vugrovec, ponedjeljak iza 8. svibnja, 12. srpnja, ponedjeljak po Miholju.
Vukovar, 1. ožujka, 2., 9. i 30. trav., 1. svib., 22., 23. i 24. lip., 13. i 14. rujna, 13., 14. i 15. stud. Tjedni nedjeljom i četvrtkom, a mjesečni svakog prvog.
Vukovje, 23. ožuj., 7. svib., 27. lipnja, 30. srpnja i 6. rujna.
Zabok, 23. velj., 21. svib., 7. kolov., 25. stud. Tjedni svakoga petka.
Začretje Sv. Križa, na 17. siječ., ponedjeljak po bijeloj srijedi, 3. svib., dan pred Spasovom, srijeda pred Tijelovom, 24. kolovoza Bartolovo, 15. rujna, po Lukovu slijedeću srijedu. Tjedni srijedom.
Zagon, 17. siječnja i 13. lipnja.
Zagorska Sela, 22. kol., 30. rujna i 27. studenoga.
Zagreb, Cvjetni u četvrtak prije Cvjetnice, Markovski 26. travnja, 18. svibnja, 27. lipnja, Margaretski 13. srp., Kraljevski 21. kol., Šimunski 28. listopada, Nikolinjski 9. prosinca. Tjedni svake srijede i subote.
Zaprešić, tjedni utorkom poslije 1. i 15. u mjesecu.
Zemun, 11., 12. i 13. svibnja, 13., 14. i 15. kolovoza, 25., 26. i 27. rujna. Tjedni srijedom i petkom.
Zlatar, 21. siječ., 20. travnja, 21. lipnja, 11. kolov., 16. listop. i 5. pros. Tjedni utorkom, a mjesečni svakoga prvoga utorka u mjesecu.
Županja, 1. velj. i 26. kolov. marveni, a 29. kolovoza robeni.

U MEĐUMURJU

Cirkovljani, 10. kolovoza.
Čakovec, 3. velj. na cvjetni ponedjeljak, 30. lipnja, 3. kolov., 13. list., 25. stud. Tjedni svake srijede, osobito svinjama, mjesečni svake prve srijede u mjesecu.
Dekanovec, 19. ožujka, u nedjelju po Antunu Padov. i na Sve Svete.
Draškovec, 28. travnja i 11. studenoga.
Dubrava, 19. ožujka, 16. svib., 13. srp., 8. pros. a u nedjelju po 13. srpnju proštenje. Tjedni svaki četvrtak.
Kotoriba 9. ožuj., 27. lip., 30. rujna, 30. stud. marveni sajam, na cvjetni petak i nedjelju po Našašću sv. Križa i Uzv. sv. Križa proštenje. Tjedni četvrtkom svinjama.
Legrad, 12. ožuj., utorak pred Uskrs dan iza Sv. Trojstva 24. kolov., 2. stud., 13. pros., utorkom marveni sajam.
Mala Subotica, 14. veljače, 6. srpnja.
Mihaljevac pri Štrigovi, cvjetni petak, na dan Sv. Stjepana Kralja i Katalene prošć.
Nedelišće, 10. ožujka, 15. travnja, 16. lipnja, ponedjeljak po anđeoskoj nedjelji, 12. kolov., 1. rujna, 16. list., 11. stud. i 13. prosinca.
Podturen, 8. lip., 12. kolov., 25. rujna i 12. studenoga.
Prelog, 9. velj., 17. svib., 26. lip. i 25. list. Mjesečni svaki prvi utorak iza 15. u mjesecu. Tjedni utorkom sa svinjama.
Racka Kaniža, na bijelu srijedu, 16. svibnja, 14. lipnja, 10. kolovoza, na svaki drugi dan sajma proštenje.
Raskrižje, na bijelu srijedu, 16. svib., 24. lip. i 10. kolov., a proštenje uvijek u nedjelju iza tih dana.
Selnica pri Sv. Martinu, prošć. 18. pros., 25. ožujka, na Markovo, na dan sv. Ane na Malu Mašu.
Središće Mursko, 1. svib., 26. lip., 19. kolovoza, 26. listopada.
Sveta Jelena kod Čakovca, 22. svib. 22. rujna.
Sveti Juraj na Brijegu, na Troj. ponedjeljak, nedjelju po Maloj Maši.
Sv. Križ, 3. svibnja i 14. rujna.
Sv. Margareta pri Sv. Martinu, u nedjelju po Flor. i Marg. prošćenje.
Sv. Marija, na Veliku Mašu.
Sv. Martin, na Martinje, na Veliku i Malu Gospu prošćenje.
Sveti Rok pri Čakovcu, na Rokovo, na Miholje.
Štrigova, 18. ožujka 21. srpnja, 29. rujna, a prošćenje uvijek dan iza toga i 4. prosinca.
Vidovec, 25. lipnja.
Vidovec Dol., 25. svibnja, 15. lipnja, 18. listopada.

U PREKOMURJU

Belatinec, 20. siječnja, 24. veljače, 25. trav., 27. lipnja, 15. srpnja, 5. stud.
Bogojina, 15. veljače, 20. ožujka, 19. svib., 20. lip., 4. rujna i 16. studenoga. Ako je te dane nedjelja, vrši se sajam slijedeći radni dan.
Cankova, 19. ožujka, 12. studenoga.
Cerenčovec, ponedjeljak iza 3. svib., u ponedjeljak iza 14 rujna
Deklesni, 20 kolovoza.
Dubravnik, trojački ponedjeljak i Jakobovo.
Kaniža u Ugarskoj, 31. siječnja, 17. trav., 5. lip., 9. listop., 9. prosinca.
Lendava Donja, 25. siječ., 16. veljače, 28. ožuj., 28. ruj., 28. list. i 18. pros. Ako je u te dane nedjelja, sajam je drugi dan iza toga. Tjedni svinjski sajam utorkom.

Murska Subota, ponedjeljak pred fašnikom. u ponedjeljak 2 tjedna prije Uskrsa; zatim 24. lipnja, 24. kolov., 15. list. i 6. prosinca. a ako je u te dane nedjelja, vrši se sajam u ponedjeljak iza toga.
Rakićan, 26. ožujka, na trojački utorak 2. srpnja. 16. kolovoza, 18. list.
Tišina, drugi dan po Maloj Gospi, na Matejevo.
Turnišće, četvrtak pred Cvjetnicom, drugi utorak po Uskrsu, četvrtak po Duhovima. 12. lipnja, četvrtak pred Vel. Gospom, dan po Maloj Gospi, 4. listopada. Tjedni četvrtkom.

U DALMACIJI

Benkovac, 13. lip., 7. srpnja, 15. kolovoza. 8. rujna, 14. list. i 21. studenoga. Tjedni ponedjeljkom.
Bogomolje (na Hvaru), 25. ožujka.
Bol, 5. kolovoza.
Bribir, 29. rujna.
Brusje, (na Hvaru), 23. travnja.
Cavtat, 5. kolovoza.
Čilipi, na Tijelovo.
Dol (na Braču), 2. veljače.
Dol (na Hvaru), 8. svibnja, 12. i 26 srpnja.
Donji Humac (na Braču), 26. srpnja.
Dračevica (na Braču), 27. rujna.
Drniš, 13. lipnja, 27. kolov., 20. rujna i 27. studenoga.
Dubrovnik, 3. veljače (sv. Vlaho).
Ercegnovi, srijedom i subotom.
Gdinj (na Hvaru). 23 travnja.
Gornji Humac, 6. prosinca.
Grablje (na Hvaru), 7. i 27. rujna.
Gruda, zadnja nedjelja u srpnju.
Hrvati kod Sinja, na 7 žal. Bl. Dj. Marije i treće nedjelje u rujnu.
Hvar (na Hvaru). 10. svib., i 2. kolov.
Imotski, 21. svibnja.
Jelsa (na Hvaru). 15. kolovoza.
Jezera kod Šibenika, 21. studenoga.
Kadijina Glavica, na pravoslav. Malu Gospojinu.
Kaštel Stari. 29. kolovoza i prva nedjelja listopada. Tjedni subotom.
Karin. 2. kolovoza, sajam goveda i sitnog blaga.
Knin, 13. lipnja, 2. kolovoza, 13. listopada i subotom.
Kninsko Polje, 5. svibnja.
Komiža (na Visu). 6. prosinca.
Kotor, utorkom, četvrtkom i subotom.
Kuna, 24. lipnja.
Ložišće (na Braču). 26. lipnja.
Makarska, 29. lipnja. 10. kolovoza, 21. stud. Tjedni srijedom i subotom.
Metkovići, 20. srpnja.
Milna (na Braču). 16. srpnja.
Mirce (na Braču). 2. srpnja.
Muć Donji, 28. srpnja.
Murter, 8. rujna i 29. rujna.
Nerežišće (na Braču). 13. srpnja.
Novalja, 13. lipnja.
Obrovac, 19. ožujka, pravosl. Duhovi, 5. rujna. Tjedni četvrtkom.
Oklaj, 29. rujna.
Omiš, 15. i 16. svibnja, 1. i 2. kolov. Tjedni svake subote.
Opuzen, 3. kolovoza.
Orebić, 8. do 10. kolovoza.
Pitve (na Hvaru), 25. srpnja.
Podgora, 20. kolovoza.
Podšpilje (na Visu), 7. rujna.
Postire (na Braču), 16. srpnja.
Povlja (na Braču), 24. lipnja.
Praznice (na Braču), 17. siječnja.
Pučišće, 30. rujna.
Rab, 25. do 27. srp., na dan sv. Kristofora, pokrovitelja otoka i grada.
Selca (na Braču), 16. srpnja.
Sinj, 2. kolovoza i 15. kolovoza.
Skradin, 8. i 30. rujna, 27. listopada i 24. prosinca. Tjedni ponedjeljkom.
Slano, 2. kolovoza.
Solin, 7. rujna.
Split, ponedjeljkom i četvrtkom.
Splitska (na Braču), 15. kolovoza.
Sreser kod Janjine, 7. do 9. rujna.
Stankovci, 15. kol. i 1. stud. marveni.
Starigrad (na Hvaru). 9. srpnja i 16. kolovoza.
Ston, 23. srpnja.
Sućuraj (na Hvaru). 23. travnja.
Sukošan, Veliki Petak i 25. travnja. Tjedni subotom.
Sumartin, 2. kolovoza.
Supetar (na Braču). 29. lipnja.
Sutivan, 16. kolovoza.
Sv. Nedjelja (na Hvaru). 14. prosinca.
Svirče (na Hvaru). 22. srpnja.
Šibenik, 25., 26. i 27. srpnja.
Škrip (na Braču). 18. kolovoza.
Tijesno, 26. svibnja i 11. studenoga.
Trilj, 29. rujna.
Trogir, 4. svibnja, na Spasovo, na Duhove. 13. lipnja. 16. srpnja. 2. kolov., 14. stud. 21. stud., 8. pros. i 21. pros.
Trpanj, 29. rujna.
Trsteno, 10. i 11. kolovoza.
Veloselo (na Visu). 15. kolovoza.
Vis (na Visu). 17. kolovoza.
Vrbanj (na Hvaru). Duhovski utorak.
Vrbovska (na Hvaru) 10. kolovoza.
Vrgorac, 29. lipnja. Tjedni subotom.
Vrisnik (na Hvaru) 17. siječnja.
Vrlika, svake nedjelje.
Zadvarje, 12. i 13. lipnja, 23. i 24. kolovoza. Tjedni petkom.
Zaostrog, 2. i 15. kolovoza.
Zastražišće (na Hvaru), 6. prosinca.
Žrnovica kod Splita, 20. siječ., 3. velj., 13. lipnja, 16. kolovoza i 14. prosinca.

U BOSNI I HERCEGOVINI

Banjaluka, na pravosl. Duhove i 7. i 8. studenoga. Tjedni utorkom.
Bijeljina za marvu 4., 5. i 6. svibnja, 6., 7. i 8. studenog. Tjedni utorak, petak i nedjelja.

Brčko, 24. lipnja i 4. listopada. Tjedni ponedjeljkom.
Bihać. 22. do 28. srpnja. Tjedni ponedjeljkom.
Bos Brod, 20. i 21. srpnja te 16. i 17. rujna. Tjedni petkom.
Bos. Kostajnica, tjedni nedjeljom.
Bos. Novi, tjedni Subotom.
Bos. Dubica, tjedni subotom.
Bos. Gradiška, 20. rujna. Tjedni četvrtkom.
Bos. Šamac, 29. lipnja i 18. listopada. Tjedni srijedom.
Brezovo Polje, 19. kolovoza. Tjedni ponedjeljkom.
Bugojno, 13. lip., 11. rujna te glavni godišnji vašar 18. i 19. studenoga. Okolica Bugojna bogata je naročito ovcama. koje se na ovim sajmovima prodaju radi priploda u druga mjesta.
Busovača, marveni 20. kolovoza. Tjedni marveni i žitni svake subote.
Čajniče, tjedni utorkom.
Čapljina, tjedni subotom.
Derventa, 28. do 30. kolovoza, 18. i 19. listopada, za konje 25. i 26. ožujka. Tjedni četvrtkom.
Doboj, 1., 2. i 3. kolovoza. 3., 4. i 5. listopada robeni i marveni, a 19. prosinca samo marveni. Tjedni ponedjeljkom za marvu. petkom za žitarice.
Donja Mahala, Duhovi, Mala Gospojina i Svi Sveti. Tjedni utorkom.
Donji Vakuf (bihaćki). 9. lipnja. Tjedni nedjeljom.
Donji Vakuf (travnički), 2. kolovoza i 21. studenoga. Tjedni utorkom.
Doljani. Mala Gospojina.
Dubrave (kod Brčkog), katol. Cvjetna nedjelja.
Duvno (Županjac), 12. srp., 28. kolov. i 12. listopada. Tjedni ponedjeljkom.
Fojnica, na Duhove. Tjedni srijedom.
Foča, pravosl. Duhovi i 26., 27. i 28. rujna. Tjedni subotom.
Gacko, tjedni nedjeljom.
Gornji Vakuf, 12., 13. i 14. srpnja, 8. studenoga. Tjedni srijedom.
Gornja Tuzla, tjedni nedjeljom.
Goražde, tjedni četvrtkom.
Glamoč, 22. ožujka. 20. i 21. rujna i 8. studenog. Tjedni subotom.
Gračanica, 8. i 9. travnja, 19. i 20. kolovoza, 8. do 10. stud. Tjedni petkom.
Gradac, tjedni četvrtkom.
Hutovo, tjedni petkom.
Jajce, 12., 13. i 14. listopada.
Kiseljak, 20. i 21. kolovoza.
Ključ, 27. do 29. rujna. Tjedni subotom.
Konjic, tjedni petkom.
Kotor Varoš, tjedni ponedjeljkom.
Kozarac, 29. rujna. Tjedni četvrtkom.
Kreševo, tjedni subotom.
Krupa, tjedni ponedjeljkom.
Kupres, 25. do 26. travnja. 11. do 13. studenoga. Tjedni ponedjeljkom.
Livno, 24. do 29.lipnja, 1. studenoga i prva srijeda poslije Cvjetne nedjelje. Tjedni srijedom.
Ljubuški, 6., 7. i 8. prosinca. Tjedni ponedjeljkom.
Maglaj, 21., 22. i 23. rujna. Tjedni srijedom.
Modriča, 7. srpnja i 8. rujna (za marvu). Tjedni utorkom.
Mostar, tjedni srijedom.
Mrkonjić-grad, 8., 9. i 10. rujna te 21. i 22. studen. Tjedni ponedjeljkom.
Nevesinje, tjedni petkom.
Novi Šeher, 8. rujna. Tjedni nedjeljom.
Obudovac, 12. srpnja. 2. i 28. kolovoza, 21. rujna, 6. travnja, na pravoslav. Cvjetnu nedjelju, Uskrs i 14. listop.
Odžak, 21. lipnja, 15. i 16. kolovoza, 29. rujna i 1. studenoga. Tjedni četvrtkom.
Orašje, na Veliku Gospojinu i na Malu Gospojinu. Tjedni četvrtkom.
Peći, tjedni ponedjeljkom.
Petrovac, 27. kolovoza, 3. rujna. Tjedni srijedom.
Posušje, 15. i 16. kolovoza te 25. i 26. studenoga. Tjedni utorkom.
Prijedor, 2. do 5. kolovoza. — Tjedni petkom.
Pilice, 14., 15. i 16. listopada.
Prozor, Duhovi i 6., 7. i 8. prosinca, 29. rujna. Tjedni ponedjeljkom.
Prisoje. 15. kolovoza i 8. rujna.
Prolog, Velika Gospojina (zbor).
Prnjavor, 18. do 20. kolovoza i 12. i 13. listopada. Tjedni subotom.
Rahić, 29. rujna. Tjedni nedjeljom.
Raško Polje, 24. lipnja.
Rogatica, 25. do 29. travnja i 13. i 14. listopada. Tjedni ponedjeljkom.
Rudo, tjedni subotom.
Sanski Most, 19. do 21. kolovoza. Tjedni ponedjeljkom.
Sarajevo, na pravoslav. Duhove. Tjedni srijedom.
Srebrenica, 21. rujna i 31. listopada. Tjedni ponedjeljkom.
Stari Majdan, tjedni nedjeljom.
Stolac, tjedni subotom.
Sutjeska, 24. lipnja (zbor). Tjedni nedjeljom.
Teslić, 13., 14. i 15. rujna. Tjedni četvrtkom.
Tešanj, 23. travnja živim blagom, a 31. listopada, 1. i 2. studenoga živim blagom, robom i zemaljskim proizvodima. Tjedni utorkom.
Travnik, 6. do 8. svibnja 29. i 30. rujna i 1. listopada. Tjedni petkom.
Trebinje. tjedni subotom.
Tuzla, veliki proljetni marveni 12., 13. i 14. lipnja, jesenski marveni 27., 28. i 29. rujna. Tjedni svakog petka.

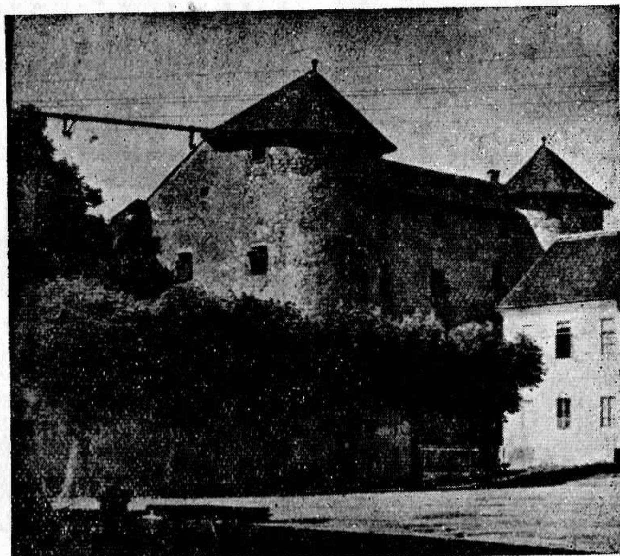
Vareš, tjedni subotom.
Večići, 2. kolovoza za mješovitu robu.
Velika Kladuša, tjedni utorkom.
Visoko, 20. i 21. rujna i 1. listopada. Tjedni ponedjeljkom.
Višegrad, tjedni srijedom.
Vrasenica, 29. rujna. Tjedni petkom.
Vranogač, tjedni petkom.
Zavidovići, tjedni ponedjeljkom.
Zvornik, 1., 2. i 3. kolovoza, 27. listopada. Tjedni ponedjeljkom i petkom.
Zenica, 15. i 16. svibnja, 24. i 25. listopada. Tjedni srijedom.
Žepče, 15., 16. i 17. kolovoza, 4. do 6. listopada. Tjedni petkom.

U BARANJI, BAČKOJ I BANATU

Ada (Bačka), 19. marta, 15. juna i 25. oktobra, prid dat. u ned. i poned.
Alibunar (Banat), 15. do 17. marta, 15. do 17. juna, 24. do 28. augusta i 16. do 18. oktobra.
Apatin (Bačka), 7. do 8. maja i 7. do 8. oktobra. Ako su označeni dani osim nedjelje i ponedjeljka, biva prid označeni dan u ned. i poned. sajam.
Bač, 10. marta, 21. maja, 8. sept. i 26. okt. slid. poned.
Bajmok (Bačka), 25. maja, 24. augusta, 1. novembra. Ako označeni dani ne padnu u nedilju, sajam se drži u nedilju prid označeni dan.
Bavanište, 20. januara i 24. septembra.
Bela Crkva (Banat), 5. i 6. marta, 20. do 22. juna 17. i 18. augusta te 18. i 19. oktobra.
Beli Manastir (Baranja), 10. januara, 10. aprila, 30. juna, 15. oktobra prid datum u poned.
Bezdan (Bačka), 15. marta, 16. jula, 20. sept., 19. nov. prid označ. dane u poned. Ako datum u ned. pada, onda je sajam u slid. poned.; ako datum na poned. pada, taj dan biva sajam.
Boka (Banat), 15. sept. Ako taj dan nije nedilja, sajam se drži u nedilju prije tog datuma.
Crepaja, 6. aprila i 10. septembra.
Crno Brdo (Feketić), drugog poned. maja, 10. augusta i posljed. ponediljak oktobra.
Čantavir (Bačka), poned. prid 1. maja i 24. septembra.
Čenej (Banat), 24. maja, 21. augusta, 21. oktobra. Ako datum pada u posljednji dan, sajam se drži prid njim u ned.
Čoka (Banat), na Ime Isusovo, na mladi Uskrs, na dan Sv. Trojstva i 29. sept.
Črvenka, 13. maja, 19. augusta.
Čurug (Bačka), 4. marta, 1. juna i 6. oktobra prid datum u ned i poned.
Darda (Baranja), 27. marta, za prosnih dana, u ned. Bartolomeja i Svi Sveti, uvik na poned.
Debeljača, 19. marta i 1. septembra.
Deliblato (Banat), 4., 5., 6. i 7. aprila i 8., 9., 10. i 11. septembra.
Despot Sv. Ivan, 21. marta, 11. juna i 24. oktobra.
Dobrica (Banat), 2. do 5. maja, 23 do 25. septembra.
Dolovo (Banat), 21. marta i 21. oktob.
Draž, 25. januara, 25. aprila, 26. augusta i 2. novembra.
Duboševica, 1. marta, 25. maja i 29. novembra.
Ečka (Banat), 21. maja i 26. oktobra.
Futog Stari (Bačka), 3. aprila, 6. juna, 17. augusta, 6. novembra. Ako datum ne pada u ned. ili u poned. biva sajam u prijašnju ned. ili poned.
Gložan, 25. do 28. maja, 15. do 17. okt.
Hajdučica (Banat), u poned. druge ned. febr., druge ned. juna i treće ned. novembra.
Idvor (Banat) 3. maja i 2. septembra.
Jankovac (Bačka), 17. aprila, 26. juna, 2. novembra. Ako datum ne pada u ned., uvik biva sajam slidećeg ponediljka.
Jarkovac (Banat), 3. aprila, 22. juna, 25. oktobra.
Jasenovo (Banat), 21. maja i 11. oktob.
Kanjiža Stara (Bačka), 25. maja, 1. septembra. Ako datum ne pada u ned. ili poned., biva sajam prid datum u ned. i poned.
Kneževi Vinogradi (Baranja), 24. januara, 4. maja, 15. augusta i 25. nov.
Konak (Banat), 19. marta i 20. septem.
Kovačica (Banat), 1. aprila, 10. oktob.
Kovin (Banat), 7. maja i 7. novembra.
Kozar Racki (Baranja), 13. marta, 1. maja, 26. juna, 16. oktobra.
Krnaja (Bačka), 12. maja, 6. oktobra. Ako datum nije ned. ili poned. biva sajam prid datum u nedilju.
Kucura (Bačka), 4. marta, 15. juna i 3. oktobra.
Kudžić, 1. aprila.
Kula (Bačka), u nedilju prid 29. aprila, 24. juna, 7. augusta, 15. oktobra.
Mali Idoš, 20. maja i 26. augusta.
Bartonoš (Bačka), 8. juna i Ime Marije slideći ponediljak, 7. novembra. Juna i novembra sajmovi, ako datum ne pada na nedilju ili poned. uvik prijašnji poned. bivaju sajmovi.
Milenci (Banat), prvi dan pravosl. Duhova, 27. augusta, 7. novembra. Ako datum ne pada u ned., sajam se drži prijašnje nedilje.
Miletić-Lemeši (Bačka), 7. maja, 20. oktobra. Ako datum pada na nedilju ili poned., biva istih dana, a ako na poslen dan pada, drži se sajam u nedilju i poned. prid datum.
Mokrin (Banat), 14. februara, 21. maja i 20. augusta.
Mol (Bačka), 20. maja, 30. studenoga. Ako datum prid svitac ili prid nedilju pada, sajam je prijašnje ned.
Moravica Stara (Bačka), nedilje sv. Josipa u poned., jula poslid. nedilje u ponediljak, prvoga ponediljka u novembru.

Senta (Bačka), 26. marta, 22. juna, 17. augusta i 19. novembra, uvik prid datum u nedilju i poned.
Sombor (Bačka), na katol. Blagovist, pravosl. Spasov dan, na pravosl. Veliku Gospu i 25. novembra. Ako ovi sveci osim nedilje na koji drugi dan padaju, onda su sajmovi prid isti datum u nedilju ili poned., biva sajam tih dana.
Srbobran-Sentomaš (Bačka), 12. marta, 28. jula, 20. septembra.
Srpski Kostur (Bačka), 18. septembra, 15. februara.
Sveti Đurađ (Bačka), 15. aprila, 30. septembra i 20. juna.
Stara-Beba (Banat), 8. marta, 8. juna, 8. septembra. Ako datum ne pada u nedilju, onda je sajam prijašnje nedilje.
Stari Bečej (Bačka), u nedilju prije 8. aprila, 5. jula i 17. oktobra.
Stanišić (Bačka), u poned. prid 12. aprila i 4. oktobra.
Subotica, o Matiji, 16. maja, 29. juna, uvik na dat., 8. septembra, 28. oktobra, po 3 dana. Ako datum pada na nedilju, sajam se istog dana počima. Ako na drugi dan pada, počima se sajam prid datum u nedilju. Nedilini opći veliki sajmovi drže se svakog ponediljka i petka, a sridom, nediljom i subotom drži se sajam za telad i jaganjce.
Temerin (Bačka), 25. febr., 5. maja, 4. sept., 22. novembra. Ako datum ne pada na nedilju ili ponedilj., biva sajam u prijašnju nedilju.
Titel (Bačka), u nedilju prije svakog 6. apr., 22. augusta, 20. oktobra.
Topola (Bačka), 19. i 20. aprila, 13. i 14. jula, 4. i 5. oktobra prid datum u nedilju i ponediljak, a 20. augusta na datum.
Torža (Bačka), 11. juna, 2. oktobra.
Tovariševo (Bačka), 2. februara i 16. novembra.
Turija, u nedilju prije 22. aprila, 13. augusta i 25. oktobra, a ako u te dane pada nedilja, onda na taj dan.
Turski Bečej (Banat), 25. marta, 17. augusta, 3. oktobra. Ako datum ne pada u nedilju, drži se sajam u prijašnju nedilju.
Uzdin, 4. do 5. maja, 21. do 22. novembra.
Novi Sad (Bačka), 20. marta, 19. maja, 10. augusta i 29. oktobra.
Odžaci (Bačka), 19. aprila, 28. septembra. Ako datum pada na ned. ili poned., drži se isti dan sajam, a ako datum na drugi dan pada, biva sajam slideće ned. i poned.
Pačir (Bačka), 18. septembra.
Palanka Nova (Bačka), prvog ponediljka maja i oktobra.
Pančevo (Banat), 22. aprila, 9. jula, 18. sept. Sajam počinje u četvrtak i traje 4 dana.
Petrovac (Bačka), 11. marta, 15. maja, 26. augusta, 11. novembra. Ako datum ne pada na ned. i na pod., sajam se drži druge ned. i poned.
Petrovgrad, vidi **V. Bečkerek.**
Petrovo Selo (Bačka), u ponediljak prid 8. maja, 30. augusta, 7. novemb.
Plavna, 2. maja i 2. oktobra.
Ruski Krstur, ponediljak poslije 3. aprila, ponediljak poslije 14. juna i ponediljak poslije 23. septembra.
Sarča (Banat), 15. marta, 15. septembra. Ako datum ne pada na ned., onda je u nedilju prid datum sajam.
Sečanj (Banat), 17. aprila, 12. juna i 16. oktobra.
Sekić, u ned. prije 17. juna i prije 27. novembra.
Senta (Bačka), 26. marta, 22. juna, 17. augusta i 19. nocembra, uvik prid datum u nedilju i poned.
Sombor (Bačka), na katol. Blagovist, pravosl. Spasov dan, na pravosl. Veliku Gospu i 25. novembra. Ako ovi sveci osim nedilje na koji drugi dan padaju, onda su sajmovi prid isti datum u nedilju ili poned., biva sajam tih dana.
Srbobran-Sentomaš (Bačka), 12. marta, 28. jula, 20. septembra.
Srpski Kostur (Bačka) 18. septembra, 15. februara.
Sveti Đurađ (Bačka), 15. aprila, 30. septembra i 20. juna.

Stara-Beba (Banat), 8. marta, 8. juna, 8. septembra. Ako datum ne pada u nedilju, onda je sajam prijašnje nedilje.
Stari Bečej (Bačka), u nedilju prije 8. aprila, 5. jula i 17. oktobra.
Stanišić (Bačka), u poned. prid 12. aprila i 4. oktobra.
Subotica, o Matiji, 16. maja, 29. juna, uvik na dat., 8. septembra, 28. oktobra, po 3 dana. Ako datum pada na nedilju, sajam se istog dana počima. Ako na drugi dan pada, počima se sajam prid datum u nedilju. Nediljni opći veliki sajmovi drže se svakog ponediljka i petka, a sridom, nediljom i subotom drži se sajam za telad i jaganjce.
Temerin (Bačka), 25. febr., 5. maja, 4. sept., 22. novembra. Ako datum ne pada na nedilju ili ponedilj., biva sajam u prijašnju nedilju.
Titel (Bačka), u nedilju prije svakog 6. apr., 22. augusta, 20. oktobra.
Topola (Bačka), 19. i 20. aprila, 13. i 14. jula, 4. i 6. oktobra prid datum u nedilju i ponediljak, a 20. augusta na datum.
Torža (Bačka), 11. juna, 2. oktobra.
Tovariševo (Bačka), 2. februara i 16. novembra.
Turija, u nedilju prije 22. aprila, 13. augusta i 25. oktobra, a ako u te dane pada nedilja, onda na taj dan.
Turski Bečej (Banat, 25. marta, 17. augusta, 3. oktobra. Ako datum ne pada u nedilju, drži se sajam u prijašnju nedilju.
Uzdin, 4. do 5. maja, 21. do 22. novembra.
Vaislo (Baranja), o Grguru, o pohodu Gospe, o Franji (okt.) sv. Luci, tih nedilja poned.
Velika Kikinda (Banat), 25. febr., 24. apr., 24. juna, 20. sept. i 1. decembra.
Veliki Bečkerek (Petrovgrad) (Banat), 1. marta, 25. maja, 17. augusta, 12. oktobra, 23. novembra. Sajam se drži prid svaki taj datum u četvrtak, petak, subotu i nedilju.
Veliki Žam (Banat), u nedilju prid Đurđevo, u prvu ned. septembra.
Vranjevo, u nedilju prid 3. maja, 13. jula i 30. oktobra.
Vrbas Novi (Bačka), u ponediljak pri 28. marta, 2. juna i 12. septembra.
Vršac (Banat), u nedilju prid Martinje, na pravosl. Glušnicu, u prvu ned. augusta po star. kal., u poslidnju nedilju oktobra. Sajmovi počinju petkom, a traju 4 dana.
Zmajevac, 14. februara, 4. aprila, 6. jula i 26. oktobra.
Žabalj (Bačka), 15. aprila, 20. juna, 29. septembra. Ako taj datum pada na nedilju ili ponediljak, sajam je tog dana, a ako taj datum pada na drugi, onda je sajam u prijašnju nedilju i ponediljak.
Žombolja (Banat), 19. marta, 29. juna, 8. septembra i 11. novembra. Ako taj datum ne pada na nedilju, onda se sajam drži u prijašnju nedilju.

HRVATSKE STARE SLAVE — SJAJ

Državne takse

OPĆE

Na sve **priloge** uz molbe, žalbe, tužbe ili podneske ukoliko nije za stanovite slučajeve predvidjena viša taksa niže od Din 10.— nema.

Na sve **molbe i predstavke vlastima** Din 10.— bilo koje vrsti; a Din 4.— za svaki prilog.

Na sve **svjedodžbe i uvjerenja,** koje vlasti izdaju privatnicima Din 20.—.

Na **rješenja** vlasti na podnesene molbe i podneske Din 20.—.

Na **žalbe** protiv rješenja nižih vlasti upućene višim vlastima Din 30.—.

Na **plakate,** koji se lijepe na prozore, zidove i vrata Din 0.50 po komadu, ako se takve objave nose po gradu Din 10.— po komadu.

Za **polaganje državnih ispita:** Za prijavu o polaganju teoretskog ispita Din 10.—, za prijavu o polaganju državnog stručnog ispita Din 20.—, za uvjerenje o položenom ispitu Din 30.—, a za odobrenje ponovnog ispita Din 30. —.

Za **isprave** o zajmu, ukoliko nije za pojedine slučajeve protivno odredjeno, plaća se pol posto od vrijednosti. Ovdje se misle obligacije, priznanice, obveze i slično.

Za prepisivanje službenih spisa bez ovjerenja Din 2.— po poluarku, ako prepis vrši privatna osoba, a Din 10.—, ako prepis vrši vlast.

Za potvrdu ili ovjerenje isprava Din 10.— ako prepis nije veći od jednoga arka, a svaki daljnji arak još Din 5.—. Ako je više originalnih privatnih isprava jednog sadržaja, onda samo za jednu vrijede ove **takse,** dok se za sve ostale plaća Din 10.— bez obzira na broj araka.

KOD DRŽAVNOG SAVJETA.

Za molbe stupanja u podanstvo Din 100.—, a za dekret Din 400.—, a za otpust iz podanstva Din 600.—.

Za **žalbe** na odluke administrativnih vlasti 1 posto od sporne svote, s tim da ne može biti taksa manja od Din 100.—, na upravni sud, odnosno Din 200.— za drž. savjet, ako je neprocjenjiv, onda Din 200, odnosno Din 400.—. Za žalbe protiv ukaza Din 50.—.

KOD POLICIJSKIH I IZVRŠNIH VLASTI, SANITETSKIH, SUDSKIH ITD.

Za rješenje o proglašenju sela trgovištem ili gradom Din 10.000.—. Za pasoše do 6 mjeseci Din 50.—, od 6 do 12 mjeseci Din 100.—, za svaku daljnju godinu Din 100.—. Za pasoš u prekomorske krajeve Din 250.—.

Za pravo na **točenje pića** u Osijeku, Zagrebu i kupališnim mjestima plaća se polugodišnje: Din 1500, 1000, 750, 500, 300 i 200, u drugim mjestima s preko 15.000 stanovnika: Din 1000, 750, 500, 300, 200 i 150, u mjestima od 2000 do 15.000 stanovnika: 750, 500, 300, 200, 150 i 100, u mjestima do 2000 stanovnika: Din 500, 300, 200, 150, 100, 50.

Za prijavu posjedovanja **vatrenog oružja** kao i za prijavu svake promjene Din 10.—, za godišnji oružni list Din 50.—, za prijavu držanja biljara Din 20.—, a osim toga godišnje Din 200.—. Za dozvolu **zabave i koncerta** Din 5.—. Za lovačku kartu, ako se lovi bez psa Din 30.—, ako se lovi s jednim psom Din 40.—, sa dva psa Din 50.—, sa tri ili više Din 60.— godišnje.

Za traženje kod suda, da se netko oglasi nestalim ili umrlim Din 50.—, za umobolnog ili raspikuću Din 100.—, da se maloljetnik oglasi prije vremena za punoljetnog Din 500.—. Za čuvanje **testamenta** u sudu Din 100.—. za sastav ili priznanje testamenta u sudu Din 100.—, izvan suda Din 200.—, za zahtjev da se testament otvori ili obznani Din 50.—, za potvrdu o pozakonjenju djeteta Din 20.—, za prijavu patenta Din 100.—, za podjelu patenta plaća se za prvu godinu Din 100.—, a za daljnje godine postepeno više. Za dozvolu za podizanje seoskih zgrada za više od jednog kata

Din 30.—. Za dozvolu podizanja gradjevina svih vrsta, ako je proračunska svota do 50.000 Din 0.5 posto, preko 50.000 do 200 hiljada Din 1 posto, a preko ove svote 1.5 posto. Za pregled popravljene gradjevine u gradu Din 50.—, na selu Din 20.—.

TAKSE U BANOVINI HRVATSKOJ

Za produženje policijskog sata Din 50.— u gradovima, Din 20.— u sjedištu kotara, (osim gradova, lječilišta i klimatskih mjesta), Din 10.— u selima.

Na lovne i ribolovne karte za svaku izdanu lovnu kartu Din 200.— godišnje (članovi lovačkih društava organizirani u savezu plaćaju Din 75.—). Za ribolovnu kartu Din 50— godišnje. na lovištima se plaća 50⁰/₀₀ od godišnje zakupnine no s time, da taksa za zakupninu svih lovišta jedne upravne općine ne može biti veća od Din 2.500.—. Na privatna odijeljena lovišta plaća se 60 para po jutru, a 30 para, ako je površina ispod 1000 jutara.

Na zakupninu ribolova plaća se 20 posto od godišnje zakupnine.

Na sječu šume plaća se 2 posto od vrijednosti prodane drvne mase.

Na marvinske putnice plaća se Din 2.— za svaku izdanu putnicu i Din 2.— za prenos vlasništva po putnici. To vrijedi za sitnu stoku, dok je taksa kod krupne stoke dvostruka.

Prenosne takse (prenos pokretnih i nepokretnih imanja, darovni ugovori i sl.) iznose 50 posto od istovrsne državne takse.

Na kamen, šljunak i pijesak plaća se Din 1.— po kubnom metru lomljenog kamena i tucanog odnosno iskopanog šljunka i pijeska.

Taksa za odobrenje podizanje gradjevina iznosi 50 posto od istovrsne državne takse.

MJERE I UTEZI:

Za duljine:

1 kilometar (km) = 1000 metara (m)
1 metar = 10 decimetara (dm)
1 decimetar = 10 centimetara (cm)
1 centimetar = 10 milimetara (mm)
1 yard = 0.914 metara
1 engleska milja = 1.609 metara
1 morska milja = 1.851 metar

Za površine:

1 kvadratni kilometar (km^2) = 100 hektara (ha)
1 hektar = 100 ara (a)
1 ar = 100 metara kvadratnih (m^2)

Stare mjere:

1 jutro ili ral = 1600 kvadratnih hvati (klaftri)
1 hvat (□²) = 3.60 kvadratnih metara (m^2)
1 lanac = 8.632 kvadratna metra
1 dunum = 1000 kvadratnih metara

Za obujmove:

1 kubični metar (m^3) = 100 kubičnih decimetara (dm^3)
1 kubični decimetar = 1000 kubičnih centimetara (cm^3)
1 kubični centimetar = 100 kubičnih milimetara (mm^3)

Za šupljine:

1 hektolitar (hl) = 100 litara (l)
1 litar = 10 decilitara (dl)
1 decilitar = 10 centilitara (cl)

Utezi:

1 tona (t) = 10 metričkih centri (mtc) ili 10 kvintala (q)
1 metrička centa = 100 kilograma (k)
1 kilogram = 100 dekagrama (dkg)
1 dekagram = 10 grama (gr)
1 gram = 10 decigrama (dg)
1 decigram = 10 centigrama (cg)
1 centigram = 10 miligrama (mg)

Poštanske pristojbe

Za pisma.

Za pismo u težini	Poštarina – u ovoj zemlji: obična pisma – u mjestu	obična pisma – za druga mjesta	preporučena pisma – u mjestu	preporučena pisma – za druga mjesta	Hitna dostava (express)	Express prepor.
do 20 gr.	1.—	1.50	3.—	4.50	4.50	7.50
od 20 „ 50 „	2.—	2.—	4.—	5.—	5.—	8.—
„ 50 „ 250 „	3.50	3.50	5.50	6.50	6.50	9.50
„ 250 „ 500 „	5.—	5.—	7.—	8.—	8.—	11.—
„ 500 „ 1000 „	10.—	10.—	12.—	13.—	13.—	16.—
„ 1000 „ 2000 „	15.—	15.—	17.—	18.—	18.—	21.—
Dopisnice						
otvorene . .	1.—	1.—	3.—	4.—	4.—	21.—
zatvorene . .	1.—	1.50	3.—	4.50	4.50	7.50

Za dopisnice i pisma, čiji naslovnik ima adresu na »poste restante«, plaća se još pristojba povrh naznačene svote Din 0.50.

za pakete.

Pristojba za pakete u ovoj zemlji po težini plaća se:

do kilograma	I. zona do 100 km (dinara)	II. zona do 300 km (dinara)	III. zona preko 300 km (dinara)		plaća se još (dinara)
do 1 kg	3.—	3.—	3.—		1.—
od 1 kg „ 3 „	6.—	6.—	6.—	od 101 „ 500	2.—
„ 3 „ „ 5 „	7.—	8.—	9.—	„ 501 „ 1000	5.—
„ 5 „ „ 7½ „	8.—	12.—	16.—	„ 1001 „ 5000	10.—
„ 7½ „ „ 10 „	12.—	16.—	22.—	„ 5001 „ 6000	11.—
„ 10 „ „ 15 „	16.—	22.—	30.—	„ 6001 „ 7000	12.—
„ 15 „ „ 20 „	22.—	30.—	40.—	„ 7001 „ 8000	13.—
„ 20 „ „ 25 „	30.—	40.—	50.—	„ 8001 „ 9000	14.—

Kada paket šaljemo uz odkupninu (pouzećem) računa se k pristojbi za pakete i ona pristojba koja se računa za šiljanje novca: n. pr. neka je pouzeće 350 Din plaća se još pristojba Din 4.—. Osim ovih pristojbi plaća se obavijest Din 1.—, a kada se paket dostavlja u kuću, kako je to običaj u gradovima, plaća se još pristojba: do 5 kg težine Din 2.—, preko 5 kg do 10 kg Din 4.—, preko 10 kg do 25 kg Din 6.—. To sve plaća onaj, koji paket šalje, dakle odašiljač.

Primjer: paket u selo težak 5 kg u III. zonu Din 9.— obavijest Din 1.— = Din 10.—
paket u selo težak 5 kg III. zona pouzeće Din 350.— Din 9.—; obavijest Din 1.—; pouzeće Din 4.— = Din 14.—
paket u selo težak 5 kg III. zona pouzeće Din 350.— i vrijednost Din 750.— plati se: Din 9.— obavijest Din 1.— pouzeće Din 4.— vrij. Din 2.— = Din 16.—. Ako je grad u III. zoni, gdje se dostava vrši u kuću, plati se povrh ovih pristojbi još Din 2.—.

Kada se novac šalje poštom									
uputnicama					čekovnim uplatnicama				
plaća se					plaća se				
		do	50	1.50			do	100	0.50
od	51	„	100	2.—	od	101	„	250	0.75
„	101	„	250	3.—	„	251	„	500	1.—
„	251	„	500		„	501	„	1000	1.50
„	501	„	750	5.—	„	1001	„	2500	2.—
„	751	„	1000	6.—	„	2501	„	5000	2.50
„	1001	„	1500	7.—	„	5001	„	10000	3.—
„	1501	„	2000	8.—	„	10001	„	25000	4.—
„	2001	„	2500	9.—	„	25001	„	50000	5.—
„	2501	„	3000	9.50	„	50001	„	100000	6.—
„	3001	„	3500	10.—	„	100001	„	200000	7.—
„	3501	„	4000	10.50	„	200001	„	300000	8.—
„	4001	„	4500	11.—	„	300001	„	400000	9.—
„	4501	„	5000	11.50	„	400001	„	500000	10.—

TAKSIRANJE MJENICA

Sve mjenice, bez obzira, da li su izdane u državi ili izvan nje, ako im je plaćanje u državi, kao i mjenice izdane u državi, bez obzira na koje su vrijeme izdane, imadu biti taksirane kako slijedi:

od Din	do Din		
600.—	1.200.—	»	2.—
	600.—	Din	1.50
1.200.—	2.000.—	»	4.—
2.000.—	3.200.—	»	6.50
3.200.—	5.000.—	»	10.—
5.000.—	6.800.—	»	13.50
6.800.—	10.400.—	»	19.—
10.400.—	14.000.—	»	25.—
14.000.—	20.000.—	»	34.—
20.000.—	26.000.—	»	43.—
26.000.—	32.000.—	»	52.—
32.000.—	38.000.—	»	61.—
38.000.—	44.000.—	»	70.—
44.000.—	50.000.—	»	79.—
50.000.—	60.000.—	»	94.—
60.000.—	70.000.—	»	109.—
70.000.—	80.000.—	»	124.—
80.000.—	90.000.—	»	139.—
90.000.—	100.000.—	»	154.—
100.000.—	125.000.—	»	192.—
125.000.—	150.000.—	»	230.—
150.000.—	175.000.—	»	268.—
175.000.—	200.000.—	»	306.—
200.000.—	250.000.—	»	382.—
250.000.—	300.000.—	»	458.—
300.000.—	350.000.—	»	534.—
350.000.—	400.000.—	»	610.—
400.000.—	500.000.—	»	760.—

Preko Din 500.000.— za svakih daljnih Din 1000.— po još 1 Din. — Iznos ispod Din 1000.— uzima se kao cijela hiljada.

Upotrijebi li se mjenična bjelica (blanket) s manjom taksom, nego li to propisuje naprijed navedena ljestvica, snosit će glavni dužnik kao i svatko, kroz čije ruke poslovno prodje ovakova mjenica, a ne prijavi manjkavost takse, posljedice t. j. bit će globljen svaki pojedini, koji se o propis ogriješio sa dvadeseterostrukim iznosom redovite takse, a osim toga morat će se mjenica još taksirati sa propisanom taksom po ljestvici.

IZRAČUNAVANJE KAMATA

Kamate izračunavamo tako da glavnicu pomnožimo brojem dana i umnožak podijelimo sa:

%	dijeli se sa	%	dijeli se sa
½	72000	7	5143
1	36000	7½	4800
1½	24000	8	4500
2	18000	8½	4235
2½	14400	9	4000
3	12000	9½	3789
3½	10286	10	3600
4	9000	10½	3429
4½	8000	11	3237
5	7200	11½	3130
5½	6546	12	3000
6	6000	12½	2880
6½	5538		

Upute i savjeti za domaćice

Da luk ne grize oči.

Tko je osjetljiv na suze u očima prigodom kosanja luka, neka glavicu, prije nego ju oguli, stavi na časak u vruću vodu, te potom odmah u hladnu. Luk se tada može bez ikakve osjetljivosti za oči guliti i kosati.

Presoljena juha popravi se tako,

da se u nju metne čista i dobro izprana spužva, koja se u juhi kuha oko 10—15 minuta. Spužva će primiti u sebe toliko soli, da bude juha dobra za jelo. Ako još bude preslana, kuhanje spužve se ponovi, ali se prije ponovne upotrebe mora dobro isprati.

Da mlijeko ne prigori

posuda se prije nakvasi hladnom vodom, onda se mlijeko ulije i stavi kuhati. Osim toga, ova posuda mora biti podpuno čista u kojoj se osim mlijeka ništa drugo ne kuha. Najbolje su posude od aluminija.

Kakove još koristi imademo od soli.

Pletene košare, ma kako bile prljave, operu se slanom vodom tako lijepo, da izgledaju kao nove.

Ako se vatra počinje gasiti, bacimo nešto soli na nju i vatra će ponovno plamenom oživiti.

Masne mrlje iz odijela izvadimo tako, ako salmijaku dodamo malo soli i time čistimo.

Crno sukno kod pranja da se ne uvuče, metnemo malo soli u vodu.

Kod vratobolje najbolje je grgljati slanu vodu, a kod hunjavice uvlačiti kroz nos isto tako slanu vodu.

Da li su jaja svježa možemo saznati, ako u 1 litru vode rastopimo 15 dkg soli i u tu vodu spuštamo jaje po jaje. Ako se jaje spusti na dno, znak je, da je svježe. Kada je djelomično u vodi, onda je staro nekoliko dana, a kada pliva na vrhu vode, onda je već staro.

Da se zimi oprano rublje ne smrzne za vrijeme sušenja, u posljednju vodu gdje se rublje izpira, stavi se nešto soli.

Prozori se lijepo čiste ako se u vodu metne malo soli, a ako se još doda mala žličica ulja, bit će sjajni kao ogledalo.

Politirano pokućstvo protrljamo rastopinom soli, pa će biti opet sjajno.

Mjedeni predmeti, kvake, ručke, gumbi itd. ostat će dugo čisti i sjajni, ako ih se očisti rastopinom soli i octa.

Kakove još koristi imademo od octa.

Mrlje od vapna i vodenih boja nakon bojadisanja soba ,odstranjuju se najlakše, ako te mrlje nataremo s nešto octa, a tada ih s vlažnom krpom izbrišemo.

Boce i čaše očistiti ćemo najlakše ako u nje metnemo malo octa i soli, te će nestati i zadaha prijašnjeg sadržaja.

Kišnica voda nije uvijek najbolja za pranje rublja,

napose nije ona prva, kada tek počinje padati kiša. To zato, jer kiša prevaljuje daleki put iz visina do zemlje i pobire na tom putu svu prašinu, čađu i razne soli iz zraka i pada zajedno s tim prljavim tvarima na zemlju.

Ako već gospodarica pere rublje u kišnici ,neka uzima istu nakon dužeg padanja, kada je već dobrim dijelom prva kiša pobrala svu nečist iz zraka.

Spašavanje konja u slučaju vatre.

Konji, kada ugledaju vatru i plamen, toliko se preplaše, da se ne dadu ni maknuti s mjesta, te stoje kao ukopani. Mora im se odmah baciti preko glave vlažnu ponjavu ili plahtu, da ne vide plamen i izvesti ih iz gorućeg prostora.

Još je dobro, da se konjima metnu hamovi ili sedla, već prema tomu, da li su tegleći ili jahaći konji. Tako ih se najlakše vodi kuda se hoće.

Čišćenje mrlja od katrana.

Mrlje od katrana odstranimo iz bijelog rublja, da ne zaostaju žućkasto smeđa mjesta, tako da pustimo da se mrlje mekšaju u birsinoj kiselini, a onda ih izribamo.

Čišćenje mrlja od crnog vina.

Mrlje od crnog vina na stolnjacima čistimo tako, da ih što prije namažemo hladnom čistom svinjskom mašću. Kad je to učinjeno, ostavi se stolnjak na miru do slijedećeg pranja, a onda se izpere hladnom vodom i sapunom te sažme u mlakoj vodi.

OGLAŠIVAČI!

OGLAŠUJTE U KALENDARU ZA SLIJEDEĆU GODINU, JER —

»HRVATSKI ORAČ« ĆE SE RAŠIRITI U SVE NAŠE KRAJEVE;

»HRVATSKI ORAČ« JE KNJIGA ZA SVE STALEŽE;

»HRVATSKI ORAČ« IMADE VELIKU NAKLADU;

OGLAŠIVANJE JE USLOV POSLOVNOGA USPJEHA!

ČITATELJI!

ČITAJTE PAŽLJIVO OGLASE »HRVATSKOG ORAČA«.

ŠIRITE NAŠ KALENDAR JER S TIME VRŠITE KULTURNO-PROSVJETNU MISIJU I HRVATSKO DOMOLJUBLJE.

OBRATITE PAŽNJU NA

SADRŽAJ OGLASNIKA:

DOBRNA kod Celja (lječilište)

MARIBOR, Meinel i Herold

NOVA GRADIŠKA, Bauer M. — Wachler E.

NOVI SAD, Berlet J. — Jugoagrar — Novosadsko elektr. d. d. — Vajs H. — Reck i Comp. k. d. — Kontinentalno k. d. — Beller i Meliker — Holik R. — Bernold S. — Burghard — Martin M. — Tvornica plina — »Autocar« — Weiss E. — »Etilen« — Šoman i Bauer.

OSIJEK, Prohaska — Peurača M.

PETROVARADIN, »Grafika« — Bencetić S. — Jeřabek A.

ŠIBENIK, Talan M. dr.

VARAŽDIN, Thones Mundus — Fritzhand M. — Kasun G.

VINKOVCI, Fath M. — Oršit Đ. — Balenović M. — Marković M. — Vidaković M. — Barković P. — Lukačević M. — Komaromi J. — Božić M. — Martin M. — Pavlović M. — Praskalo M. — Šlomović I. — Bačoka E. — Peternek D. — Bušić J. — Lechner F. — Schmidt I. — Šlinp E. — Andrilović I. — Ulmer M. — Freiman J. — Cerančević M. — Kopić M. — Tadijanović I.

ZAGREB, »Agrar« k. d. — Kovačević M. — Malinar J. — Grivičić L. — »Grič« d. d. — Hrvatski Radiša — Nar. Tiskara — Pletikapić Sl. — »Hrvatski Narod« — Hrvatski Orač — Hrvatska Smotra.

ŽUPANJA, Kunčić J. — Werner Đ. — Kon Ž. — Vinković M. — Vuić T. — Čelant braća — Kovačić A. — Hessely K. — Helminger J. — Reljanović M. — »Mikloš«-Sokić.

IMATE LI DARA ZA GLAZBU?

od Din 59.— na više (jednoredne)

Skoro svatko ga ima, samo si toga nije svijestan. O tomu svjedoče nebrojene tisuće na svjetsko poznatu fabriku muzičkih instrumenata Meinel & Herold stizavajuće priznanice čak i starijih ljudi, koji su naučili svirati putem njenih jednostavnih poučnih pisama. — Knjižicu »**Kako postajem dobar svirač**« daje tvrtka svakomu posve besplatno.

mandoline od Din 90.—

Tambure od Din 60.—

usne harm. od Din 7.50

BESPLATNO dobijete ilustrovani cjenik. Dostaje jedna kartica na firmu:

Najveća otpremna kuća glazbala u Jugoslaviji!

Klav. harm. od 480.—, trube od Din 570.—, violine od Din 65.—, gitare od Din 128.— Prodaja izravno iz tvornice odn. tvor. skladišta, zato vanredno jeftino.

POTPUNO JAMSTVO! Glazbala 8 dana na pokus. Izmjena dopuštena.

MEINEL & HEROLD d. o. s. j. zal. tvornice glazbala i harmonika MARIBOR br. 360

L. GRIVIČIĆ

ILICA 10 ZAGREB ILICA 10

Veliko i bogato skladište sve manufakturne, kratke i pletene robe.

PLATNA — SVILE — ŠTOFA — SAMTA — DUGMETA — ČARAPA — KOŠULJA — POPLUNA — RUČNIKA

Šančević Mirko

trgovina drvom, Teslić. — Šumska manipulacija Mavča-Rahić, kod Brčkog.

PREPORUČA SE!

REBRA i MATASIĆ

TRGOVINA KOLONIJALNOM ROBOM

Brčko

TELEFON br. 71

Knjižara i papirnica

»Progres« - Brčko

(Lozić i Čvarek)

Trgovina školskog i kancelarijskog materijala, te svih ostalih školskih kancelarijskih i ostalih potrepština.

Novo otvorena manufakturna trgovina

SUROVČAK I ČAČIĆ

BRČKO

Preporuča svoje skladište sve manufakturne robe. Svile, zefiri, končanici, cicevi, štofovi, gotova odijela, košulja, kragne, kravate, šeširi, jorgani, kišobrani i t. d.

Posluga točna! Cijene solidne!

MORIC J. LEVI, BRČKO

preporuča veliki izbor ciceva, poludelena i glotova uz solidne cijene. Skladište pamuka iz Duge Rese.

S. KLIMPL, Brčko

pomodno-manufakturna trgovina konfekcija i cipele.

Preporučuje bogato i sortirano skladište štofova, svile, platna, cica, zastora, jorgana i šešira, te ostale robe. — Dobra kvaliteta i niske cijene!

OGLASE

ZA SLIJEDEĆU GODINU

primamo

zaključno do konca

mjeseca srpnja 1940.

Đuro Werner,

Županja

trgovina zemaljskih i mlinskih proizvoda, te građevnog i gorivog materijala.

Kupuje i prodaje uz najpovoljnije dnevne cijene.

Telefon: 10 (mlin)

Brzojav: Werner, Županja

JOSIP HELMLINGER, ŽUPANJA

Vlastiti proizvod svih vrsta cipela, sandala i papuča.

Cijene umjerene i solidne.

GAŠPAR HELMLINGER, ŽUPANJA

Tvornica soda vode i bezalkoholnih pića, vrši sve narudžbe vlastitim autom najhitnije i uz umjerene cijene.

Stolarija

MIJO RELJANOVIĆ, ŽUPANJA

Izrađuje sve vrsti modernoga pokućstva i bojadiše ga u raznim uzorcima i u najrazličitijim imitacijama. Vrši sve stolarske građevinske poslove i u mogućnosti je svaku narudžbu izvršiti uz umjerenu cijenu i na najveće zadovoljstvo. Sve upute i informacije daje najspremnije.

Zubna ordinacija i laboratorij

JOSIP KUNČIĆ

Županja

dentist

Vađenje i plombiranje zubi bezbolno kao i svi tehnički radovi u zlatu, štalu i porculanu prvorazredno, a cijene umjerene.

Kad dođete u Županju, posjetite

GOSTIONU »MIKLOŠ«

(vl. Nikola Sokić)

Svake nedjelje glazba i ples.

POSJETITE

NAŠE OGLAŠIVAČE!

POSJETITE U ŽUPANJI

Svratište

TEREZIJE VUIĆ

(nekad Weinberger)

Sobe za strance.
Svakovrsna jela topla i hladna.
Prvorazredna pića.

Posluga brza i točna

Svratište se nalazi u centrumu, imade čiste i zračne prostorije, a u ljetu ugodan hladovit vrt i dvorište.

Cijene su solidne i umjerene.

BRAĆA ČELANT

prvi županjski umjetni motor

MLIN

kupuje sve vrsti žitarica, proizvodi i prodaje sve vrsti mlinskih proizvoda na malo i veliko. Najbrže i najpovoljnije melje sve vrsti žitarica na ušur.

PILANA

reže na gatter i cirkular brzo i točno uz najniže cijene.

DAŠČARA

prodaje sve vrsti mekane i tvrde daske i građe uz najniže dnevne cijene. Uvijek velik izbor suhe daske za stolare. Veliko skladište slovenske daske.

ŽUPANJA (Srijem)

Telefon br. 10

Brzojavi: Čelant, Županja

KARLO HESSELY, ŽUPANJA

trgovina mješovite robe, imade na skladištu:

speceraj,
parfumeriju,
četke,
emajl. suđe,
svjetiljke,
ogledala,
kreč,
katran, cement i sve ostalo

Sva je roba prvorazredna a cijene solidne.

ADA KOVAČIĆ,

ŽUPANJA

trgovina mješ. i željezne robe.

Pored sve specerajske i kolonijalne robe, na skladištu imade svakovrsnu željeznariju, emajlirano suđe, bicikle raznih maraka, svjetiljke, baterije, školski i kancelarijski pribor, i t. d. i t. d.

Cijene stalne i umjerene.

Trgovina špeceraja i delikatesa

ŽIGA KON

Županja

Sve kućne potrepštine, svakovrsna roba najbolje kvalitete!

Cijene umjerene!

Kupujem sve vrsti zemaljskih proizvoda.

U Županji najposjećenija kupka

Marije Vinković

nedaleko želj. stanice, prima goste preko cijele godine. Čuvena radi svoje udobnosti i lijepoga položaja u blizini Save, ljekovitošću svojom povoljno utiče na svakoga.

Dođite i uvjerite se!

MARTIN ULMER

krojač za civilna odijela i sve vrsti uniformi. Izradba svih muških odijela i svih vrsti uniformi: oficirskih, željezničarskih, vatrogasnih i svih vrsti kapa.

VINKOVCI

Kozarčeva ulica broj 3.

U Vinkovcima prednjači
dobrom
lijepom i
modernom robom
uz najniže cijene, trgovina

IVAN ANDRILOVIĆ

Trg Slobode 3 a

Najveći izbor muških košulja, ženskog svilenog i ostalog rublja, svih vrsti čarapa i rukavica, muških i ženskih šešira i kapa, kao i sve ostale kratke, galanterijske i pletene robe.

Ručne radove

od najobičnijih do najluksuznijih

izradjuje

Magda Cerančević

Vinkovci, Kr. Petra II. ulica 21

Preuzimam i precrtavanje ručnih radova

Proizvod ženskog, muškog i krevetskog rublja, ženskih i dječjih haljina. — Prvorazredna izradba. — Cijene solidne.

Salon

Marija Fath

VINKOVCI

ALEKSANDROVA ULICA

(Preko puta Hrv. Doma)

krojačka radnja

VINKOVCI

Telefon 107

Izradba muških i ženskih odijela, kostima i ogrtača. Prvorazredno šivanje uz jamstvo.
Skladište raznih štofova inozemnih i domaćih tvornica.
Ako želite biti dobro i lijepo obučeni — da svratite pozornost na sebe, obratite se na filijalu

FREIMAN, Vukovar - Priljevo

gdje ćete biti vrlo dobro posluženi sa prvorazrednom kvalitetom i izradbom.

EMIL BAČOKA

Novi Vinkovački paromlin

VINKOVCI

Proizvodnja svih vrsta brašna

Restauracija KOD »EMILA«

VINKOVCI

Domaća hrana. Svakog dana svježi gablec. — Kompletni ručak po jelovniku — menu 10.— Din.

Razni zakusci. — Svakovrsna pića i kroz cijelo ljeto pivo iz poznatih pivara.

Najbolja dalmatinska i srijemska vina.

Specijalna lovačka dvorana.

Bicikle, šivaće strojeve, radio aparate i sve ostale tehničke potrepštine kupujte u trgovini

Marko Pavlović

VINKOVCI

Kr. Petra ul. 67.

SVOJ K SVOME!

HOTEL »BALKAN«

(MIŠO)

Vinkovci

Domaća košta. — Svakog dana svježi doručak. — Kompletan ručak 10.— Din. — Razna prvoklasna vina. — Spavaće sobe.

Nedjeljom glazba i veselice.

CIPELE

najomdernijeg kroja i izrade uz solidne cijene dobijete u cipelarskoj radnji

Josip Komaromi

cipelar, Vinkovci

Za trgovine cipela naročito niske cijene.

Krojački salon za dame i gospodu

MARIJAN BOŽIĆ

Vinkovci

Izrađuje sve odjevne predmete. Moderan kroj!

Najnoviji žurnali!

Solidne cijene!

U VINKOVCIMA

najbolje ćete se snabdjeti sa košuljama, kravatama, čarapama, — ženskim i dječjim svilenim i maco rubljem, šalovima svilenim i vunenim, rukavicama kožnatim i pletenim, kao i svim ostalim stvarima najbolje kvalitete u trgovini

»RUBLJE«

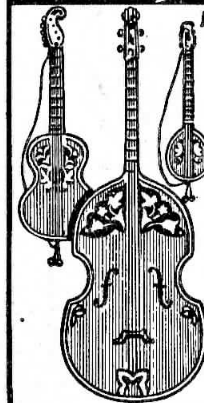
IVAN SCHMIDT

Vinkovci

Kraljice Marije ul 6

POZOR! Prispio veliki izbor vesti i bluzica u najnovijim modelima!

SRIJEMSKE

TAMBURE

rukotvornice

SENTA

prodaje za Slavoniju

FRANJO LECHNER

• VINKOVCI •

Društva uživaju popust!

NOVA

medičarsko voskarska radnja u kojoj dobijete prave **liturgijske** crkvene svijeće kao i stolne i sve druge, zatim sve vrste voska, čajnog peciva i poznate

BUŠIĆEVE MEDENJAKE

Poslovni princip: Najbolja kvaliteta, najnovija izrada, uvijek svježa roba!

Tražite uvijek proizvode medičarske i voskarske radnje

JOSIP BUŠIĆ

Vinkovci

Frankopanska ul. 35.

šivaći strojevi

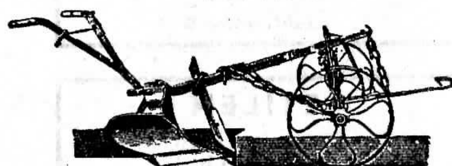
pisaći strojevi

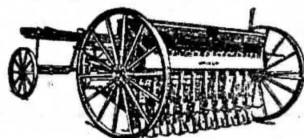
kao i bicikli kupuje se uz najpovoljnije uvjete i cijene u

Vinkovcima

kod: **Peternek Dragana**

Aleksandrova ul. br. 14

NAJSOLIDNIJE STOLICE
OD DOMAĆE

**»THONET-
MUNDUS«**

D. D.
TVORNICE NAMJEŠTAJA

VARAŽDIN

Prvorazredne gospodarske

STROJEVE

plugove, sijalice, kosilice, vršalice, motore, trijere, pumpe za gnojnicu, runila, sječkare, vinske preše, gnječila za grožđe itd. te čuvene

Šivaće strojeve

MINERVA

povoljno dobavlja strogom solidnošću poznata tt.

A G R A R

K. D.

ZAGREB, DRAŠKOVIĆEVA 35

Kupuj dobro i jeftino

T I V A R O D I J E L A

K A R L O V A C — B. KASUN
V A R A Ž D I N — LJ. KASUN
B E N K O V A C — P. KASUN

M A K S O F R I T Z H A N D
izvoz jaja, žitarica i voća
V A R A Ž D I N

Telefon 64 — Telefon 64

Kao za stara dobra vremena

tako se dandanas kućnoj glazbi posvećuje sve veća važnost. Veliko i malo, staro i mlado neće više samo slušati, nego želi da sudjeluje kod glazbe, jer bilo kakova priredba — radi li se o kućnim zabavama ili izletima — ne može se zamisliti bez samoizvedene glazbe, a kod toga se dive i zaviđaju onim ljudima, koji znadu igrati na jednom instrumentu. I Vi ćete moći igrati na svom glazbalu bez učitelja, ako se obratite na svjetsko poznatu fabriku muzičkih instrumenata Meinel & Herold, koja svojim mušterijama daje besplatnu i malom djetetu lako razumljivu poduku u sviranju.

Utemeljeno 1892 — Utemeljeno 1892

Knjižara, tiskara i knjigovežnica

M. B A U E R

NOVA GRADIŠKA

Ratarski strojevi i oruđe, obrtnički pribor, građevni materijal, te sva željezna roba, dobije se uz najpovoljnije cijene kod

E M A N U E L W A C H S L E R

NOVA GRADIŠKA

Radiona okvira za slike

MILOŠ PEURAČA

Osijek III.

Jelačićev trg broj 5

Veliki izbor slika za spavaće sobe i blagovaone. Preuzimam sve staklarske poslove uz solidne cijene.

**Iločka vina
Srijemska šljivovica
Srijemski suhomesnati specijaliteti**

BUFFET

»FRUŠKOGORCU«

ZAGREB, Smičiklasova 21.

NARODNA TISKARA

Izrađuje moderno, lijepo i ukusno sve poslove iz tiskarske struke

ZAGREB

Palmotićeva 3. — Telefon 67-83.

Pogrebni zavod

D. PROHASKA,

OSIJEK I.

Županijska br. 24. Interurban tel. 22
Obavlja ukope u gradu i izvan grada, prevoze u druga mjesta, ehshumacije uz najniže cijene i najbrže. Sve vrste lijesova, pogrebnog pribora imamo u velikom izboru na skladištu. — Poslužite se u slučaju potrebe našim poduzećem.

Odlično izrađeno pokućstvo, isključivo obrtnički posao naći ćete u trgovini pokućstva

D. PROHASKA,

OSIJEK I (Vl. R. Merk)

Županijska ulica 24.

Lijepe moderne sobe od 3.400.—, 3.900.—, 4.800.— i 5.000.— Dinara u svako doba na skladištu.

Dođite pogledati!

Trgovina manufakturne, kratke i galanterijske robe

Stjepan Bencetić,

PETROVARADIN, Jelačićeva ul. 7.

Preporuča cij. mušterijama razne vrsti svile, muške i ženske štofove, sve vrsti platna, damasta, klota, flanela itd., kao i veliki izbor muških košulja, ovratnika, čarapa, marama i svi u tu vrstu pripadajuće artikle.

Trgovačka kuća

Dr. Marko Tarle,

Šibenik

Veletrgovina brašna, žitarica i kolonijala.

Telefon br. 86 — Telefon br. 86

SADRŽAJ

Prosvjetno-književni zbornik

Ispravak

Na strani 32. u Episkopatu kod imena nadbiskupa molimo čitatelje da isprave:

1. Nadbiskup sarajevski Dr. Ivan Ev. Šarić.
2. Nadbiskup beogradski Dr. Josip Ujčić.

TISAK „TIPOGRAFIJA" D. D. ZAGREB